

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
KOOPERATİFÇİLİK BİLİM DALI

**ÜRETİM KOOPERATİFLERİNDEN
ARICILIK KOOPERATİFLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

KEMAL KÖKSAL

İstanbul, 2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
KOOPERATİFÇİLİK BİLİM DALI

**ÜRETİM KOOPERATİFLERİNDEN
ARICILIK KOOPERATİFLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

KEMAL KÖKSAL

Danışman: PROF.DR. AYTEN ERSOY

İstanbul, 2006

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	VII
TABLO LİSTESİ	VIII
0.GİRİŞ.....	1
1. KOOPERATİFÇİLİK KAVRAMI	3
1.1. Kooperatifin Tanımı	3
1.1.1. Kooperatifin İşletmecilik Açısından Tanımı	4
1.1.2. Kooperatifin Yasal Açıdan Tanımı	5
1.2. Kooperatifin Özellikleri	5
1.2.1. Kooperatif İle Sermaye Şirketinin Farkları	6
1.2.2. Kooperatif İle Sermaye Şirketinin Benzerlikleri.....	7
1.3. Kooperatifin Faydaları	8
1.4. Kooperatifçilik İlkeleri	9
1.4.1. Gönüllü ve Açık Üyelik	9
1.4.2. Demokratik Yönetim İlkesi	9
1.4.3. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi.....	10
1.4.4. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi	10
1.4.5. Kooperatifçilik Eğitimi İlkesi.....	10
1.4.6. Kooperatifler Arası İşbirliği İlkesi	11
1.4.7. Toplumsal Sorumluluk İlkesi	11
1.5. Dünya’da Kooperatiflerin Gelişimi ve Bugünkü Durum	11
1.6. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Gelişimi ve Bugünkü Durumu	14
1.7. Kooperatiflerde Yasal Organlar	19
1.7.1. Genel Kurul	19
1.7.1.1. Olağan Genel Kurul.....	21
1.7.1.2. Olağanüstü Genel Kurul.....	21
1.7.2. Yönetim Kurulu.....	21
1.7.3. Denetim Kurulu.....	23

1.8. Kooperatiflerin Sınıflandırılması	23
1.8.1. Amaçlarına Göre	24
1.8.2. Faaliyet Alanlarına Göre	24
1.8.3. Mal ve Hizmet Türlerine Göre	25
1.9. Üretim Kooperatifleri	25
1.9.1. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler	25
1.9.1.1. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	30
1.9.1.1.1. Ortakların Görev Hak ve Sorumlulukları	31
2. ARICILIK	33
2.1. Arıcılığa Genel Bakış	34
2.1.1. Arıcılığın Tarihçesi	34
2.1.2. Arıcılık Çeşitleri	34
2.1.2.1. Organik Arıcılık	35
2.1.2.2. Gezgin Arıcılık	36
2.1.2.3. Teknik Arıcılık	37
2.1.3. Dünyada Arıcılık	38
2.1.4. Türkiye’de Arıcılık	40
2.1.4.1. Arıcılığın Tarım İşletmelerindeki Yeri	41
2.1.4.2. Arıcılığın Bitkisel Üretimdeki Yeri	41
2.1.4.3. Arıcılığın Aile Ekonomisindeki Yeri	42
2.1.4.4. Arıcılığın Ülke Ekonomisindeki Yeri	42
2.1.5. Türkiye’de Başlıca Bal Üretim Alanları	43
2.1.6. Arıcılık Ürünleri	44
2.1.6.1. Bal	44
2.1.6.2. Balmumu	46
2.1.6.3. Arı Sütü	48
2.1.6.4. Polen	49
2.1.6.5. Propolis	51
2.1.6.6. Arı Zehiri	52
2.1.6.7. Ana Arı	53

2.1.7. Arıcılıkta Kullanılan Malzemeler	54
2.1.8. Arı Ailesi Hakkında Kısa Bilgiler	54
2.2. Ortaklar Mülkiyetinde Arıcılık Projesi.....	57
2.2.1. Projenin Sağlayacağı Faydalar	57
2.2.2. Projenin Özellikleri ve Kapasitesi.....	58
2.2.2.1. Projenin Özeti.....	59
2.2.2.2. Projenin Kapasitesi.....	60
2.2.2.3. Yer Seçimi.....	60
2.3. Arıcılık Eğitimi.....	60
2.3.1. Eğitimli Bir Arıcının Yaptığı Görev ve İşlemler.....	61
3. ARICILIK KOOPERATİFLERİ	65
3.1. Arıcılık Kooperatifi Kurmak İçin Yapılacak İşlemler	66
3.1.1. Geçici Yönetim Kurulunun Oluşturulması.....	68
3.1.2. Genel Kurulun İlan Edilmesi.....	69
3.2. Arıcılık Kooperatiflerinin Yönetimi.....	69
3.2.1. Müdür veya Genel Müdür Atanması.....	70
3.2.2. Yönetimin Fonksiyonları.....	70
3.2.2.1. Planlama Faaliyeti	72
3.2.2.2. Örgütlenme Faaliyeti	73
3.2.2.3. Koordinasyon Faaliyeti	74
3.2.2.4. Yürütme Faaliyeti.....	75
3.2.2.5. Kontrol Faaliyeti.....	76
3.3. Arıcılık Kooperatiflerinde Muhasebe Düzeni	76
3.3.1. Arıcılık Kooperatiflerinde Mali Tablolar	78
3.3.1.1. Bilanço.....	79
3.3.1.2. Gelir-Gider Tablosu	79
3.3.1.3. Mizan.....	80
3.3.2. Arıcılık Kooperatiflerinde Tutulması Gereken Ticari Defterler	80
3.3.2.1. Kanuni Defterler.....	81
3.3.2.1.1. Yevmiye Defteri (Günlük Defter)	81

3.3.2.1.2. Defteri Kebir.....	82
3.3.2.1.3. Envanter ve Bilanço Defteri	82
3.3.2.1.4. Karar Defteri.....	83
3.3.2.2. Diğer Kanuni Defterler.....	84
3.3.2.3. Yardımcı Defterler	84
3.3.2.3.1. Stok Giriş Çıkış Defteri	85
3.3.2.3.2. Sabit Kıymetler ve Amortisman Defteri	85
3.3.2.3.3. Kıymetli Evrak Defteri	85
3.3.2.3.4. Teftiş Defteri	85
3.3.2.3.5. Gelen-Giden Evrak Kayıt Defteri.....	85
3.3.3. Belgeler	86
3.3.3.1. Fişler	86
3.3.3.2. Makbuz	87
3.3.3.3. Çek.....	87
3.3.3.4. Faturalar.....	87
3.3.3.5. Perakende Satış Vesikaları	88
3.3.3.6. Gider Pusulası.....	88
3.3.3.7. Müstahsil Makbuzu	88
3.3.3.8. Ücret Bordrosu	89
3.4. Arıcılık Kooperatiflerinde Denetim	89
3.4.1. Denetim Türleri	91
3.4.1.1. İç Denetim	91
3.4.1.2. Kamusal Denetim	92
3.4.1.3. Bağımsız Denetim	92
3.5. Arıcılık Kooperatiflerinde Vergi Muafiyeti ve İstisnalar.....	93
3.5.1. Kurumlar Vergisi Açısından	95
3.5.1.1. Muaflıklar	97
3.5.1.2. İstisnalar	99
3.5.2. Gelir Vergisi Açısından.....	99
3.5.3. Katma Değer Vergisi Açısından.....	101
3.5.4. Kooperatif Kanunu Açısından.....	102
3.5.4.1. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	103

3.5.4.2. Harç ve Damga Vergisi	103
3.5.4.3. Gayrimenkul Mallar Üzerinden Alınacak Her Türlü Vergilerde	103
3.5.5. Arıcılık Kooperatiflerinde Geçici Vergi.....	104
3.5.6. Arıcılık Kooperatiflerinde Risturn İstisnası	104
3.5.6.1. Risturn İstisnasının Sınırı	106
3.5.6.2. Gelir-Gider Farkının Dağıtılmaması Halinde Risturn İstisnası.....	106
3.5.6.3. Ticari Faaliyet Çerçevesinde Elde Edilen Risturnlar	107
3.5.6.4. Ortak Açısından Dağıtılan Risturnlar	107
3.6. Arıcılık Kooperatiflerinin Finansman Sorununun Çözüm Yolları.....	107
3.6.1. Tarım Kredi Kooperatiflerinden Finansman Sağlama	108
3.6.1.1. Tarım Kredi Kooperatiflerine Ortak Olma Şartları	108
3.6.1.2. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından Arıcılara Verilen Krediler	109
3.6.1.2.1. Kısa Vadeli İşletme Kredileri.....	110
3.6.1.2.2. Orta Vadeli İşletme Kredileri	111
3.6.1.3. Kredi Limitleri.....	111
3.6.1.4. Ortaklardan İstenen Teminatlar	112
3.6.1.5. Kredi Faiz Oranları.....	112
3.6.2. Banka Aracılığıyla Finansman Sağlama	112
3.6.2.1. 50 Aile x 20 Kovan Projesine Verilen Proje İşletme Kredisi.....	114
3.6.2.2. Spot Tarımsal Kredi	114
3.6.2.3. Sözleşmeli Üretim Kredileri.....	115
3.6.2.4. Projeli Yatırım Kredisi	116
3.6.3. Arıcılık Desteklemeleri	116
3.6.3.1. Ana Arı Desteklemesi	117
3.6.3.2. Süzme Bal Desteği	117
3.6.3.3. Bambus Arı Desteği	118
3.7. Arıcılık Kooperatiflerinde Pazarlama	118
3.7.1. Pazarlama Kanalında Kooperatiflerin Önemi	119
3.7.2. Pazarlama Açısından Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri	119
3.8. Arıcılık Kooperatiflerinin Tasfiyesi	120
3.8.1. Tasfiyenin Nedenleri	122

4. SONUÇ	124
-----------------------	------------

EKLER.....	127
-------------------	------------

Ek – 1 Arıcılık Yönetmeliği	127
Ek – 2 Arıcılıkla İlgili Uzmanlaşmış Kuruluşlar.....	135
Ek – 3 Türkiye’de Arıcılık Kooperatifleri.....	137
Ek – 4 Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği’ne Bağlı Arıcılık İl Birlikleri	140
Ek – 5 Arı Yetiştiricileri Birliği Anasözleşmesi	143
Ek – 6 Genel Kurul İlanı	177

KAYNAKÇA	179
-----------------------	------------

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
age.	Adı geçen eser
Apimondia	Dünya Arıcılar Birliği
bsk.	Baskı
Dr	Doktor
FAO	Dünya Gıda ve Tarım Örgütü
g	Gram
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
ICA	Dünya Kooperatifler Birliği
ILO	Uluslar Arası Çalışma Örgütü
KDV	Katma Değer Vergisi
kg	Kilogram
K.K	Kooperatifler Kanunu
km	Kilometre
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
m.	Madde
NBŞ	Nişasta bazlı şeker
Prof	Profesör
s.	Sayfa
S.	Sayı
TAB	Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TEDGEM	Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü
TKB	Tarım Kredi Birlikleri
TKK	Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜGEM	Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
VUK	Vergi Usul Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo - 1: Dünya’da Kooperatiflerin Ortak Sayıları	14
Tablo - 2: Türkiye’de Birlik ve Kooperatiflerin Dağılımı	18
Tablo - 3: Yıllara Göre Organik Bal Üretimi	35
Tablo - 4: Ülkelerin Bal Üretim Miktarı	39
Tablo - 5: Ülkelerin Kovan Başına Bal Üretimi.....	39
Tablo - 6: Tarım Kredi Kooperatiflerine Ortak Olabilmek İçin İşletmenin Cinsine Göre Azami Şartlar.....	109
Tablo - 7: T.C. Ziraat Bankası Tarımsal Kredi Faiz Oranları	113

0. GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını daha iyi şartlarda devam ettirebilmek için birçok alanda işbirliği yapmak zorunda kalmışlardır. Bu işbirliği hareketleri kooperatif düşüncesinin temelini oluşturmuştur. Günümüzde kooperatif anlayışı gelişmiş ve birçok alanda insan ihtiyaçlarının temin aracı duruma gelmiştir.

İhtiyaçlar hiyerarşisinde insanların birinci ihtiyacı gıda ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçlarını karşılamak ve bunlardan gelir elde etmek için insanların tarih boyunca işbirliği yaptığı durumlar olmuştur. Bugün de Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri bu işlevi yerine getirmektedir.

Tarımsal Amaçlı Kooperatifler tarım sektöründe ki tüm kooperatifleşme hareketlerinin ortak adı olmakla birlikte, üretilen tarımsal amaçlı hizmet ve tarım ürünlerine göre değişik gruplara da ayrılmıştır. Bunlardan birisi de Arıcılık faaliyetleri ile ilgili olan Arıcılık Kooperatifleridir.

Eğer kooperatif düşüncesi bir hayvan topluluğuyla anlatılmak istenseydi buna en güzel örneklerden birisi olarak bir arı kolonisi gösterilebilirdi. Arıların aslında işbirliği içinde kendi yaşamlarını devam ettirebilmek için ürettikleri ürünler tarih boyunca insanlar için vazgeçilmez bir besin kaynağı olmuştur. Bunların başında bal gelmektedir. Arı ürünleri sadece besin kaynağı olmayıp, tedavi amacıyla kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaktadır.

Arılar kendi ürünlerinden elde edilen faydanın yanında, tozlaşma yolu ile bitkisel üretimi arttırarak ekonomiye ciddi miktarda fayda sağlamaktadır. Bu fayda arıdan elde edilen ürünlerin 20 katına kadar ulaşabilir.

Arıcılık Kooperatifleri Türkiye’de örgütlenme faaliyetlerini tamamlamış, Birlik, İl Birliği, Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği (TAB) şeklinde örgütlenmiştir. Ayrıca 2005 yılında TAB, Dünya Arıcılar Birliği (Apimondia)’ya üye olarak ülkemiz arıcılığını Dünya arıcılığına entegre etmek için ilk adımı atmıştır.

Türkiye de koloni sayısı fazladır. Flora yapısı arıcılık için son derece güzeldir, hatta ülkemizin çeşitli bölgelerinde dünyanın hiçbir yerinde bulunmayan binden fazla çiçek

bulunmaktadır. Sorun koloni başına bal üretim miktarının azlığıdır. Arıcılık faaliyetleri bilimsel çalışma yöntemleriyle yapıldığında kovan başına üretim artacaktır. Böylelikle toplam üretim miktarı rahatlıkla iki katına yükseltilebilecektir.

Arıcılıkta Dünya’da önemli bir yere sahip olan Türkiye, maalesef bunu ihracatına yansıtamamaktadır. Özellikle Avrupa Birliği (AB) ülkeleri yılda 200 bin ton bal ithal etmektedir. Üretim aşamasında yapılan dikkatsizlikler sonucunda, ballarımızda AB standartlarına uymayan maddeler çıkmakta ve ürünlerimiz AB kapısından geri çevrilmektedir. Arıcılık Kooperatifleri, Türk Gıda Kodeksi Bal Standartlarına uyumu kendi içinde bir otokontrol sistemiyle sağlayabilirse, ihracat artacak ve ülke ekonomisine büyük katkıda bulunacaktır.

1. KOOPERATİFÇİLİK KAVRAMI

İnsanlar, ilk çağlardan itibaren yalnız yapamadıkları işlerde işbirliği yapmayı tercih etmişlerdir. İnsanların bu işbirliği yapma istekleri, onların ekonomik amaçlı bir çok işi başarı ile yürütmelerini sağlamıştır.

Kooperatif kelimesi, köken itibarıyla Latince kökenli bir sözcük olup işbirliği anlamı taşıyan cooperatio sözcüğünden türemiştir. Ayrıca Cooperatio sözcüğünün fiili olan cooperari sözcüğü de işbirliği yapma anlamını taşımaktadır. Bu anlamlarıyla Cooperation sözcüğü, Fransızca Coperer kelimesiyle birleştirilerek tüm dünyada birlikte iş görme veya işbirliği yapma anlamında kullanılmaya başlanmıştır.¹ İngilizce’de cooperative Almanca’da genossenschaft veya e kooperative olarak kullanılmaktadır.²

İnsanlar arasında gelişen işbirliği, toplumsal sınıfları, toplumsal sınıflar iş bölümü olanaklarını, gelişen olanaklar da iktisadi grupları ortaya çıkarmıştır. İktisadi gruplar mesleklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ortaya çıkan sınıf ve mesleklerin aralarında yaptığı işbirliği ise kooperatiflerin başlangıcıdır. O halde kooperatifler tarihin çok gerilerinde farklı şekillerde kendini göstermiştir.³

Kooperatifler, toplumu oluşturan insanların yaşam düzeylerini dayanışma, yardımlaşma ve işbirliği yolu ile yükseltmeyi amaçlayan, dolayısıyla toplum kalkınmasında önemli rol oynayan kuruluşlardır.⁴

1.1. Kooperatifin Tanımı

Kooperatif sözcüğünün en temel anlamı, birlikte çalışma yada birlikte iş görmedir. Birlikte yapılan işlerde kuruluşun gerçek anlamda kooperatif olup olmadığının belirleyicisi ise o kuruluşun amacı ve çalışmalarında tabi olduğu ilkelerdir.⁵

Kooperatifin tüm dünyada kabul edilen evrensel bir tanımı olmamasına rağmen yapılan tanımların ortak özelliği, kooperatifin bir amaç birlikteliği değil de belirli amaçlara ulaşmada

¹ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.1.

² “Kooperatif”, <http://www.cibilliyet.com/cha/sozluk.asp>, (05-03-2006)

³ Abdullah Ökçesiz, **Üçüncü Sektör**, Trabzon: İnkılap Matbaacılık, 1999, s.21.

⁴ Nureddin Hazar, **Kooperatifçilik Tarihi**, Ankara: Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Yayınları, 1970, Yayın No:40, s.3.

⁵ Süleyman Göker, **Türk Kooperatifçilik Hareketi 1863-1973**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, 1975, s.13.

bir araç olduğu şeklinde görüş birliğinin bulunmasıdır.⁶

Kooperatifle ilgili yapılan tanımları içerik bakımından ikili bir ayrıma tabi tutabiliriz:

a) İşletmecilik açısından tanımı,

b) Yasal açıdan tanımı.

1.1.1. Kooperatifin İşletmecilik Açısından Tanımı

ILO (Uluslar Arası Çalışma Örgütü), 2002 yılında yayınladığı 193 sayılı tavsiye kararında kooperatifi, “Ortak ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinim ve özlemlerini karşılamak üzere kişilerin gönüllü olarak birleşip birlikte sahip oldukları ve demokratik kurallara göre işlettikleri özerk bir işletme” şeklinde tanımlamıştır.⁷

Kooperatifin uluslararası işletmecilik düzeyinde tanımı ICA (Dünya Kooperatifler Birliği) tarafından yapılmıştır. ICA’ya göre, “Kooperatif, kişilerin ortak ekonomik , sosyal ve kültürel gereksinim ve özlemlerini, müştereken sahip olunan ve demokratik kurallarla yönetilen bir işletme vasıtası ile karşılamak için gönüllü olarak oluşturdukları özerk bir örgüttür.”⁸

Alman kooperatifçisi, Prf. Henzler’e göre, “Kooperatif, konut kooperatifleri dışında, üye sayıları sınırlı olmayan, ekonomilerini belirlenen temel sözleşme uyarınca, birlikte yükümlenen ekonomik araçlarla kendilerine özendirme görevi verilen bireyler topluluğudur.”⁹

Prof. Z.Fahri Fındıkoğlu kooperatifi, “İstihsal, kredi, istihlak ve mesken temini gibi başlıca ekonomik ihtiyaçların tatmini maksadıyla kendi arzu ve iradeleri ile bir araya gelen, bu ihtiyaçları karşılamak için kendi iktisadi gayretleriyle bir işyeri ve işletme vücuda getiren insanların birleşme teşebbüsüne kooperatif denir.”¹⁰ şeklinde tanımlarken Prof. Ziya Gökalp Mülâyim’e göre, “Kooperatif, bireylerin tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulan işleri en iyi biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma

⁶ Rıdvan Karalar, **Teoride ve Türkiye Uygulamasında tarımsal Pazarlama Açısından Kooperatif İşletmeler**, Eskişehir: E.İ.T.İ.A.Yayın No:150/92 , 1979, s.3.

⁷ Muammer Niksarlı, “**Kooperatiflerin Desteklenmesine İlişkin 193 Sayılı ILO Tavsiye Kararı**”, <http://www.turkiyemillikoop.org.tr> , (18-04-2004) , s.8.

⁸ Cooperative Housing Toolbox, “**Introduction to cooperatives**” [http://www.ncdi.coop/pdfs/Housing Toolbox](http://www.ncdi.coop/pdfs/Housing_Toolbox) , (18-04-2004) , s.2.

⁹ Nurel Üner, **Kooperatif İşletmeciliği**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1992, s.25.

¹⁰ Z.Fahri Fındıkoğlu, **Türkiye’de Kooperatifçilik**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları: 537, 1953, s.119.

suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir.”¹¹ şeklinde tanımlamıştır.

1.1.2. Kooperatifin Yasal Açısından Tanımı

Kooperatif Kanunu’nun birinci maddesinde, “Kooperatifler, tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllerdir.” şeklinde yapılan tanım ülkemizde kooperatiflerin yasal tanımıdır.¹²

Ayrıca, TTK (Türk Ticaret Kanunu)’da, “Kooperatif, ortaklarının ekonomik çıkarlarını ve özellikle meslek ve geçime ait gereksinimlerini karşılıklı yardım ve kefalet sayesinde sağlayıp korumak amacıyla bir ticaret unvanı adı altında kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli bir şirkettir.” şeklinde tanımlama yapılmıştır.¹³

Hollanda Kooperatifler Yasasında kooperatif, “Ortakların girme ve çıkmalarının serbest olduğu ve ortaklarının, işlerini birleştirerek veya onlara gerekli maddeleri satın alarak veyahut da onlara kredi sağlamak suretiyle, ekonomik haklarını savunma amacı güden şahıs birleşmesi” olarak tanımlanmıştır.¹⁴

1.2. Kooperatifin Özellikleri

Üçüncü sektör olarak kabul edilen kooperatiflerin istenilen ekonomik seviyelere ulaşması, ekonomik alandaki gelişmeleri ve yenilikleri takip etmeleri ve yeniliklere ayak uydurmaları ile mümkündür. Ekonomik gelişmeleri ve yenilikleri takip ederek kooperatife uygun şekilde uyarlayabilmek ise kooperatifin özelliklerinin bilinmesi ile mümkündür. Bu nedenle kooperatif özelliklerinin ortaya konularak kooperatifin ne olduğunun anlaşılması gereklidir.¹⁵

Kooperatif genel olarak ortaklarına hizmet etme, onların ekonomik çıkarlarını gözetme, ortaklarını işbirliğine yöneltme gibi sosyal özellikleri ile ortaklarının ekonomik ihtiyaçlarını

¹¹ Ziya Gökalp Mülayım, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.68.

¹² Eriş Gönen, **Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1998, s.13.

¹³ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.2.

¹⁴ Ziya Gökalp Mülayım, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.64.

¹⁵ Nevzat Aypek, “Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri İle Karşılaştırılması ve Yönetmelik Tespitler”, **Karınca**, S. 804, Aralık: 2003, s.3.

gidererek onların sosyo-ekonomik şartlarını yükseltmeye çalışan sosyal bir örgüttür.¹⁶ Bir sermaye şirketi gibi kâr amacı taşımaz. Bu nedenle kooperatifin özelliklerini incelerken sermaye şirketi ile karşılaştırarak, sermaye şirketi ile farklarını ve benzerliklerini ortaya koyarak kooperatifin özelliklerini açıklayabiliriz.

1.2.1. Kooperatif İle Sermaye Şirketinin Farkları

Kooperatifin sermaye şirketleri ile farklarını amaçta farklılık, kâr dağıtımında farklılık, yönetimde farklılık ve tüzel kişilikte farklılık olarak sıralanabilir.

Kooperatif ile sermaye şirketi arasında amaç farklılığını sermaye şirketi, ortaklarına koydukları sermaye için en yüksek kârı vermek isterken, kooperatif ise ortaklarına en iyi hizmeti vermek ister. Hizmetten anlaşılan ise kalitede üstünlük fiyatta düşüklüktür.¹⁷

Kooperatif, amaç bakımından, dernek ve ortaklıklardan farklılık gösteren kişiler topluluğudur. Dernekler ideal amaçlar taşırken, sermaye şirketleri kâr elde etmek ve paylaşmak amacı taşırlar. Kooperatifin amacı ise ne kâr paylaşmak ne de ideal bir amaca yönelik çalışmaktır. Kooperatifin amacı, bireyin ekonomisini geliştirmektir.¹⁸

Kooperatif ile sermaye şirketleri arasındaki farklılıklardan biriside kâr dağıtımıdır. Sermaye şirketinde elde edilen kârlar, sermaye sahiplerine sermaye oranlarına göre dağıtılır. Kooperatif de ise elde edilen kârlar, ortaklara sermaye oranlarına göre dağıtılmaz. Ortakların kooperatifle yaptıkları alış veriş oranına göre dağıtılır.

Sermaye şirketi, ortakların paylarına ve ortakların şirkete vermiş olduğu paralara en yüksek faizi vermeye çalışır ve şirketin ekonomik durumuna göre faiz oranında da değişimler yaşanır. Kooperatif ise sermayeye sınırlı faiz verilmesi ilkesi gereği ortakların paylarına ve ortaklarından almış olduğu borçlara sınırlı oranda faiz öder veya hiç ödemez. Ödenen bu faizde paranın kullanma hakkıdır ve diğer şirketlerdeki gibi işletmenin ekonomik durumuna göre faiz oranı değişmez.¹⁹

Kooperatif yönetimi de sermaye şirketine göre farklılık arz eder. Sermaye şirketlerinde söz hakkı şirket sermayesindeki hisse oranına göredir. Kooperatif de ise her ortağın payının ne

¹⁶ Abdullah Ökçesiz, **Üçüncü Sektör**, Trabzon: İnkılap Matbaacılık, 1999, s.99-100.

¹⁷ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.7.

¹⁸ Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2003, s.945

¹⁹ Ziya Gökalp Mülayim, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.90.

olduğuna bakılmaksızın bir oy hakkı vardır. Yani sermaye şirketinde öncelik sermayenindir. Kooperatif de ise sermayeye öncelik tanınmamıştır. Ortakların hepsine aynı haklar tanınmıştır.

Sermaye şirketinde, ortaklara verilen haklar hisselerine göre olduğu için, hissesi çok olanların şirkete hakim olması kaçınılmaz sonudur. Oysa kooperatif de böyle bir sonucun olması imkansızdır. Çünkü, kooperatifin demokratik yönetim ilkesi gereği, her ortağın genel kurulda bir oy hakkı mevcuttur.²⁰

Sermaye şirketinde hisse senetlerinin alınıp satılması şirkete bağlı değildir. Bu nedenle sermaye şirketinde hisse senetlerinin bir kişinin elinde toplanma olasılığı her zaman bulunur. Oysa kooperatif de bir kişinin sahip olabileceği ortaklık payı bellidir. Bundan dolayı kooperatifte bir aile veya kişi sermayeye dayanan bir hakimiyet kuramaz .

Kooperatif bir sermaye birleşmesi değil bir şahıs birleşmesidir. Yani şahısların ortak amaçları doğrultusunda maddi ve manevi güçlerini birleştirmeleri neticesinde yaptıkları işbirliğidir. Dolayısıyla bu işbirliği ekonomik değerlerin yanında bilgi ve tecrübelerin bir araya gelmesi sağlayarak kooperatife daha iyi bir dinamizm sağlar. Bu da kooperatifin şahsiyetlerini kullanan ve amaçları belli olan çoğulcu bir yapıya sahip aktif insan topluluğu olmasını sağlar.²¹

1.2.2. Kooperatif İle Sermaye Şirketinin Benzerlikleri

Bir kooperatif ani kuruluş hükümlerine tabi sermaye şirketi gibi kurulur. Kuruluş sırasında en az sermaye miktarı belirlenerek bu sermaye miktarının nakit kısmının ¼'ünün bankaya yatırılarak ilgili bakanlık adına bloke ettirilerek belge alınır. Alınan belge ve noter tarafından onaylı ana sözleşme ile beraber Sanayi ve Ticaret Bakanlığına başvurur. Şekil ve esas yönünden yapılan inceleme sonucu uygunsa kooperatifin kuruluşuna izin verilir. Kooperatif kurulduktan sonra sermaye şirketleri gibi ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır.²²

Kooperatifinde kuruluşunda da şirket gibi dilekçe, kurucuların noter onaylı imzalarını taşıyan imza sirküleri, on adet ana sözleşme, kurucu ortakların hepsinin ikametgah belgeleri ve nüfus kayıt örnekleri ile başvurulması gerekir. Ayrıca ana sözleşme tarihi, amacı, ticaret ünvanı ve merkezinin tescil ve ilan edilmesi gerekir.

²⁰ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.8.

²¹ Nevzat Aypek , “Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri İle Karşılaştırılması ve Yönetmelik Tespitleri”, **Karınca**, S. 804, Aralık: 2003, s.3.

²² İsmail Duymaz, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, İzmir: Bilgehan Basımevi, 1986, s.108.

Kooperatifin tasfiye edilmesi için başvururken şirket gibi dilekçe, tasfiyeye ilişkin damga pulu yapıştırılmış iki nüsha genel kurul tutanağı, damga pulu yapıştırılmış hazırlanmış cetveli, bakanlığın komiser atama yazısı, tasfiye memurunun tasfiye halinde ibaresi bulunan kooperatif unvanı ile düzenlenen imza beyannamesi ile başvuru yapılır.

Ayrıca kooperatifinde şirketler gibi genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu organlarını oluşturmaları gerekmektedir. Sonuç olarak kooperatifin sermaye şirketi ile benzer tarafları kurulmasından tasfiyesine kadar olan benzer işlemlerde vardır.²³

1.3. Kooperatifin Faydaları

- Kooperatifçilik "Birlikten kuvvet doğar. Bir elin nesi var, iki elin sesi var" atasözümüz de belirtildiği gibi bir güç odağı ve iktisadi faaliyetler için bir baskı aracıdır.
- Kooperatif, fertlerin tek başlarına altından kalkamayacakları işleri gerçekleştiren mükemmel bir dayanışma kuruluşudur.
- Kooperatifçilik gelir dağılımından zarar görenlerin, bu zararlarını etkisiz hale getirmede (dağıtımda) denge oluşturan bir teşekküldür.
- Kooperatifçilikle, maddi ve manevi ihtiyaçların en az gider ve maliyetle ortakların ayağında giderilmesi mümkün olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle üretici ile tüketici arasındaki kademeler kooperatifler vasıtasıyla ya tamamen kalkmakta veya en aza inmektedir.
- Kooperatifçilikle, emek ve ürünün gerçek değerini bulması sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle kooperatifler fiyatın oluşmasında üreticinin zararlarının bertaraf edilmesinde bir sigorta görevi görür.
- Kooperatifler bencilliği önler. Kendi çıkarlarını hesaba katmadan başkaları lehine karşılıklı olarak çaba harcanmasına hizmet eder. Bu fonksiyonlarıyla kooperatifler insani ve ahlaki kuruluşlardır.
- Kooperatifleşmeyle israf önlenir, maliyet düşer, üretim artar ve verimlilik yükselir.
- Kooperatifler birer demokrasi okuludur. Seçimle göreve gelip, seçimle görevden ayrılma sayesinde toplum ihtiyaçlarına daha kısa sürede cevap verme, insana hizmet konusunda en güzel fırsatları veren kurumlardır.

²³ Mesut Demirtaş, **Ticaret Sicili Rehberi**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Rehberi Yayın No:2001-29, 2001, s.83-91.

- Tüketici güvenilir, kontrolden geçmiş besin maddelerine kavuşmuş olur.
- Pazarda fiyatların aşırı derecede yükselmesine kooperatifler engel olur. Bu suretle tüketicinin korunmasına hizmet edilmiş olur.
- İstihdam sağlanmasında kooperatifler büyük rol oynayabilir. Bütün ülkeyi kaplayacak tesisleri, fabrikaları, emtia depoları, satış mağazaları ve eğitim kurumları ile kooperatifler işsizliğe karşı düşünülecek çarelerin birisi, belki de en etkilisidir.²⁴

1.4. Kooperatifçilik İlkeleri

Kooperatifçilik ilkeleri, İngiltere’de Rochdale öncülerinin kurduğu tüketim kooperatifiyle beraber ortaya çıkarak günümüze kadar az bir değişime uğrayarak gelmiştir. Bu gün ise kooperatifçilik ilkeleri Rochdale tüketim kooperatifi ilkelerinin geliştirilmesiyle, ICA tarafından 5-7 Eylül 1966 tarihlerinde Viyana’da yapılan 23. kongresinde altı ilke olarak kabul edilip, 23 Eylül 1995’te İngiltere’nin Manchester kentindeki kongresinde yedi madde olarak tüm üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir.²⁵ Bu ilkelere şunlardır:

1.4.1. Gönüllü ve Açık Üyelik

Bu ilkeye göre kooperatifler, gönüllü kuruluşlardır. Kooperatife kişiler zorla ortak edilemez. Ancak kişiler kendi istekleriyle kooperatife ortak olabilirler. ICA’nın resmi sitesinde ise bu ilke, “Kooperatifler gönüllü kuruluşlar olup, hizmetlerinden yararlanabilecek ve kooperatif ortaklığının sorumluluklarını kabul eden herkese cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrım gözetmeksizin açıktır.” şeklinde açıklanmıştır.²⁶ Ancak kooperatiflere, kooperatif hizmetlerinden yararlanabilecek kimseler girebilir. Bu durumda serbest giriş ilkesi, ortaklığın sorumluluklarını kabul eden veya yerine getirebilecek kimselere serbesttir.²⁷

1.4.2. Demokratik Yönetim İlkesi

Bu ilkeye göre, kooperatif ortaklarının ortak olarak verdikleri sermayeye veya giriş zamanına bakılmaksızın, kooperatif yönetiminde eşittirler. Bu eşitliğin sonucu, ortakların kendi

²⁴ “Kooperatifin Faydaları”, <http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/genel.htm>, (12.05.2006)

²⁵ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.3.

²⁶ “Principles”, <http://www.ica.coop/ICARules/>, (21.04.2005), s.2.

²⁷ Sami Güven, **Kooperatifçilik Politikası**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları, 1997, s.22.

kendilerini yönetmelerini doğurur.²⁸ Bunun sonucu ortaklar, kooperatifin yönetilmesinde sermaye sahibi olarak değil de kişi olarak önemli bir yere sahip olur. Ayrıca, ortakların genel kurulda paylarının ne olduğuna bakılmaksızın bir oy hakkını ifade eder.

Bu ilkeye göre kooperatif, ancak ortaklar tarafından seçilmiş veya atanmış temsilciler tarafından yönetilebilir. Kooperatifi yönetenler, ortaklar tarafından seçildiği için onlara karşı sorumludurlar.²⁹

1.4.3. Ortağın Ekonomik Katılımı İlkesi

Bu ilke kooperatifin ekonomik yönünü düzenlemektedir. Sermayeye sınırlı faiz verilmesi ile risturn verilmesi ilkesinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu ilke kooperatif sermayesine ortakların eşit olarak değil ekonomik güçlerine göre veya kooperatiften yararlanma oranlarına göre katılmalarını ifade ettiği gibi ortaklık paylarına faiz verilecekse bunun sınırlı olmasını ifade eder. Ayrıca kooperatif sermayesinin genel kurulda eşit bir oyla demokratik denetimini sağlar.³⁰

1.4.4. Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi

Bu ilkeye göre, kooperatifler, ortakları tarafından yönetilen bağımsız kuruluşlardır. Kooperatifler, devlet ve diğer kuruluşlarla anlaşma ve işbirliği yapacaklarsa veya dış kaynaklardan sermaye sağlayacaklarsa, bütün bunları kooperatifin özerkliğine ve ortakların kooperatifi demokratik olarak yönetmelerine bir zarar getirmeyecek şekilde yürütülmesi gerekir.

Bu ilke kooperatiflerin, özerklik ve bağımsızlıklarını koruyacak politikalar izlemelerini kendi geleceklerine sahip çıkmaları gerekliliğinin vurgular.³¹

1.4.5. Kooperatifçilik Eğitimi İlkesi

Bu ilke, kooperatiflere kamuoyunu kooperatifçilik hakkında bilgilendirme konusunda önemli sorumluluklar yükler. Eğitim ve öğretim ilkesi ortakların ihtiyaçlarını, kooperatif yöneticileri ile paylaşımları bakımından da önemlidir. Bu ilke sayesinde yöneticiler, kooperatifin

²⁸ Nurcan Turan, **Konut Sorunun Çözümünde Bir Alternatif Olarak Konut Kooperatifleri ve Eskişehir İlindeki Konut Kooperatiflerinin Sosyo-Ekonomik Analizi**, Eskişehir: A.Ü.Yayınları No:1108, 1999, s.11-12.

²⁹ Orhan Nuri Çevik, **Kooperatifler Hukuku Uygulaması ve İlgili Mevzuat**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1999, s.6.

³⁰ Ziya Gökalp Mülayim, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.83.

³¹ Mustafa Kara, **Kooperatifçilik**, Ankara: Eduser, 2003, s.51-52.

alanı ile ilgili çalışmalar yapar, sürekli incelleme ve araştırma hizmetleri yaparak en iyiye bulmaya çalışır.

Kooperatifçilik eğitimi, eğitimin verileceği kitleye göre değişir. Kooperatif ortaklarına, kooperatifin anlamı, ilke ve yöntemleri anlatılmalı ve onların iyi bir kooperatifçi olmaları sağlanmalıdır. Gençlere ve kamuoyu liderlerine onların ileride kooperatif ortağı ve lideri olmaları yönünde eğitim verilmesi gerekirken, kooperatif yönetici ve personeline, kooperatif ilke ve yöntemleri yanında kooperatifin işletilmesiyle ilgili teknik, ekonomik ve ahlaki bilgilerin verilmesi olmalıdır.³²

1.4.6. Kooperatifler Arası İşbirliği İlkesi

Bu ilke, “Kooperatifler, ortaklarına daha etkin bir biçimde hizmet edebilmek ve tümüyle kooperatifçilik hareketini güçlendirebilmek için diğer kooperatiflerle yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği yaparlar.” şeklindedir. 1966 yılında olan H. Cowder, tarafından ICA komisyonuna sunulmuş ve kabul edilmiştir.³³

1.4.7. Toplumsal Sorumluluk İlkesi

Bu ilkeye göre “Kooperatifler, ortakları tarafından onaylanan politikalar aracılığıyla içinde yaşadıkları toplumun sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar.”

Kooperatifler, içinde yaşadıkları toplumun çıkarlarını korumak zorundadırlar. Ortaklar, kooperatifin toplumsal katkı sorumluluğunu yerine getirmesini engelleyemezler. Kooperatifler, ortaklarının çıkarlarını gözetirken aynı zamanda ortaklarının da katılımıyla, kalkınma politikaları oluşturulmasına katkıda bulunmaları gerekir.³⁴

1.5. Dünya’da Kooperatiflerin Gelişimi ve Bugünkü Durumu

Dünya’da kooperatif düşüncesi en fazla tarımsal faaliyetlerde kendini göstermiştir. Bunlardan en eskisi, Babilonya (Mısır)’da milattan üç bin yıl önce kullanılan arazi kullanma kooperatifleridir. Yine milattan 44 yıl önce, eski adı Ostia olan şimdiki Roma limanında duvar işçilerinin kendi aralarında oluşturdukları işbirliği, kooperatif düşüncesini yansıtmaktadır.³⁵

³² Ziya Gökalp Mülayim, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.85-86.

³³ Abdullah Ökçesiz, **Üçüncü Sektör**, Trabzon: İnkılap Matbaacılık, 1999, s.113-114.

³⁴ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.7.

³⁵ Ziya Gökalp Mülayim, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.31.

İnsanların amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelerek yaptıkları işbirliğine tarihin her evresinde rastlamak mümkündür. Ancak, insanlarda örgütlü ve sürekli bir işbirliği düşüncesi 18. yüzyılın sonunda 19. yüzyılın başında Avrupa’da kendini göstermeye başlamıştır.³⁶

19.Yüzyıl’da gelişen sanayileşme ile birlikte gelir dağılımında meydana gelen dengesizlikler, küçük birimleri ekonomik işbirliği yapmaya zorlayarak, kooperatif düşünce etrafında örgütlenmelerini sağlamıştır. İşte bu örgütlenmeler, kooperatiflerin Avrupa ve Kuzey Amerika’da ki başarısının nedenidir.³⁷

Dünya’da gerçek manada kurulan ilk kooperatif, İngiltere’nin kuzey batısında bulunan Rochdale kasabasında yirmisekiz dokuma işçisi tarafından 1844 yılında kurulan tüketim kooperatifidir.³⁸ Aynı zamanda bu kooperatifin kurucuları kooperatifçilik ilkelerini kararlaştırarak, kooperatif düşüncesinin temelini atmışlardır. Kooperatif düşüncesinin fikir babalığını 1816 yılında İngiltere’de bir fabrika sahibi olan Robert Owen yapmıştır.³⁹

Kooperatiflerin İngiltere’de başarılı olması, Almanya, Fransa ve diğer ülkelerde modern kooperatif düşüncesinin gelişmesini sağlayacak akımlarında ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Fransa’da Charles Fourier, Louis Blanc ve C.Gide, üretim kooperatifçiliği alanında, Almanya’da F.W. Raiffeisen, H.Schulze Delitzsch kredi kooperatifçiliği alanında, öncü olarak kooperatifçiliğe katkı sağlamışlardır.⁴⁰

Avrupa’da kooperatifçiliğin gelişimini hazırlayan sebeplerden beklide en önemlisi eğitimin gelişmesi olmuştur. Özellikle köylerde halk okullarının açılması yoluna gidilmesi, büyük faydalar sağlamıştır. Köy öğretmenleri bu halk okullarında gönüllü olarak görev almışlar ve bütün köy halkı en gencinden en yaşlısına kadar bu okullara devam etmiştir.⁴¹

Kooperatiflerin, Kuzey ve Güney Amerika’da gelişmesinde göçmenlerin büyük payı olmakla beraber, Kanada ve ABD’de Raiffeisen’in kredi kooperatiflerinin başarılı olmasında, Papaz Tompkins, Dr. Coady, E. Filene ve Bergengren’in çalışmalarının etkisi büyüktür.

³⁶ Hilal Müftüoğlu, Volkan Aydos, **Türkiye’de kooperatifçilik**, İstanbul: İ.T.O.Yayınları No:2001-46, 2001, s.12.

³⁷ İsmail Duymaz, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, İzmir: Bilgehan Basımevi, 1986, s.1.

³⁸ Nurettin Hazar, **Kooperatifçilik Tarihi**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları:3, 1990, s.1.

³⁹ Haşmet Başar, **Türkiye’de ve Dünya’da Kooperatif Kuruluşların Sosyo-Ekonomik Yapısı**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1983, s.61.

⁴⁰ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.12.

⁴¹ İ. Cevat Akyol, **Dünya Kooperatifçiliğinden Örnekler**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Yayın No:19, 1969, s.3.

20. yüzyıl başlarında Hindistan’da, İngiliz sömürge yönetimi sayesinde kendini göstermeye başlayan kooperatif düşünce önce Japonya’dan başlayarak Asya ülkelerine yayılmış daha sonra 1920’lerde Doğu Afrika’da başarı kazanmış, 1945’den sonra sömürgelerin dağılması ile ortaya çıkan bağımsız ülkeler kooperatif düşüncenin Afrika ve Asya’nın her tarafına yayılmasında etkili olmuş ve kooperatif sayısının hızla artmasına neden olmuştur.⁴²

Günümüzde kooperatiflerin dünya genelinde 750 milyondan fazla ortağı bulunmaktadır. Kooperatifler, gelişmiş ülkeler için ekonomik anlamda birer kalkınma aracı vazifesi görürken, sosyal olarak da, ekonomik ve sosyal durumu iyi olmayan kişilerin gelirlerini ve sosyal durumlarını arttırarak, kırsal alanda ve şehirlerde kuvvetli orta sınıfın oluşmasını sağlayarak kendilerine iyi bir yer edinmişlerdir.⁴³

Yapılan araştırmalara göre, kooperatiflerin günümüzde ve gelecekte ayakta kalabilmeleri içsel ve dışsal değişimlere ayak uydurmalarına ve kendilerini yenilemelerine bağlıdır.⁴⁴ Fırsatlar ve tuzaklarla dolu küreselleşme süreci kooperatifleri de etkilemekte ve değişmeye ve gelişmeye mecbur bırakmaktadır.

Tüm dünyada kooperatifleri birleştirme ve tüm üyelerini temsil etme amacı ile kurulan ICA’nın çatısı altında büyük bir birliktelik gösteren kooperatifler, ICA’nın yapmış olduğu istatistiğe göre, Amerika kıtasında on sekiz ülkede 43.945 adet kooperatifin üye sayısı 182.486.437 kişi, Afrika kıtasında on iki ülkede 27.214 adet kooperatifin üye sayısı 9.561.443 kişi, Avrupa Kıtasında yirmi sekiz ülkede 197.293 kooperatifin üye sayısı 118.473.862 kişi, Asya- Pasifik Kıtasında yirmi sekiz ülkede 480.648 adet kooperatifin üye sayısı 447.010.075 kişidir .Bu bilgilere göre, Dünya genelinde toplam kooperatif sayısı, 749.100 adet olup toplam üye sayısı 757.531.817’kişidir.⁴⁵

⁴² Hilal Müftüoğlu, Volkan Aydos, **Türkiye’de kooperatifçilik**, İstanbul: İ.T.O.Yayınları No:2001-46, s.14.

⁴³ Şimşek Arman, “Kooperatif Kanunları”, **Karınca**, Sayı No: 801, Eylül 2003, s.10.

⁴⁴ M.Akif Özer, “Yirmibirinci Yüzyılda Kooperatifler”, **Karınca**, Sayı No: 798 , Haziran 2003, s.7.

⁴⁵ “ICA Member Organisation”, <http://www.ica.coop/statistic.html> , (20.04.2006), s.1-2.

Aşağıdaki tabloda Kooperatiflerin Dünyadaki durumu gösterilmiştir.

Kıtalar	Ülke sayısı	Kooperatif Sayısı	Üye Sayısı
Amerika	18	43.945	182.486.437
Afrika	12	27.214	9.561.443
Avrupa	28	197.293	118.473.862
Asya Pasifik	28	480.648	447.010.075
Toplam	86	749.100	757.531.817

Tablo - 1 : Dünya’da Kooperatiflerin Ortak Sayıları

Kaynak : ICA

1895 yılında Londra’da kurulan ICA, merkezi Cenevre’de bulunan bir sivil toplum organizasyonudur. ICA’nın amacı, kooperatifleri birleştirme, kooperatiflere hizmet etme ve üyelerini temsil etmektir. Bunun yanında ICA, sosyo-ekonomik kalkınma, gıda güvenliği, insan yerleşimleri, eğitim ve gençlik, sağlık, kadınlar ve kültürel kalkınma konuları ile ilgilenir.⁴⁶

1.6. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Gelişimi ve Bugünkü Durumu

Türkiye’de kooperatifler, Cumhuriyet döneminden önce pek gelişme gösterememiş ancak Cumhuriyet döneminden sonra yapılan çalışmalar sayesinde hızlı bir gelişim göstermiştir.

Cumhuriyet döneminden önce kooperatif düşünceye, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Mithat Paşa’nın Niş vilayetinde vali olarak görev yaptığı dönemde rastlanılmaktadır. Mithat Paşa’nın 1863 yılında, kurduğu memleket sandıkları ülkemizde tarım kredi alanında kooperatiflere öncülük etmiştir. Mithat Paşa, sandıkların ülke genelinde yaygınlaşması amacıyla memleket sandıkları nizamnamesini hazırlayıp hükümete sunmuştur. 1867 yılında kabul edilen Memleket Sandıkları Nizamnamesi ile memleket sandıklarının kurulması bütün valilere görev olarak verilmiştir.⁴⁷ Memleket sandıkları 1863-1867 tarihleri arasında herhangi bir düzenlemeye

⁴⁶ Hilal Müftüoğlu, Volkan Aydos, **Türkiye’de kooperatifçilik**, İstanbul: İ.T.O.Yayınları No:2001-46, s.21-22.

⁴⁷ Ziya Gökalp Mülayim, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.47.

bağlı olmadan çalışmıştır.

Memleket sandıklarından sonra kooperatlflere, 1914 yılında Aydın bölgesinde rastlamaktayız. Bu dönemde İncir üreticisine yönelik kurulan “Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri Şirketi” Türkiye’nin ilk tarım satış kooperatifidir.⁴⁸

Ülkemizde kooperatifler Cumhuriyet Döneminden itibaren gelişiminde, M. Kemal Atatürk’ün büyük katkısı olmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında kooperatiflerle ilgili birçok düzenleme yapılarak kooperatiflerin ekonomik hayata yerleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemeler;

- 1924 yılında “İtibari Zirai Birlikler Yasası”nın çıkarılması, birliklere hem kredi hem de satış kooperatiflerinin görevlerini yapabilme olanağı sağlanması,
- 24 Mart 1925 yılında Atatürk’ün özel olarak ilgilendiğı 586 sayılı bir yasa ile Ankara’da ki memurlara aylıklarının yarısı kadar avans verilerek, verilen avansın memurlar kooperatifine anapara olarak yatırılması ile 21 Nisan 1925’te Ankara Memurlar Tüketim Kooperatifinin kurulması,
- 1926 yılında çıkarılan 826 sayılı TTK’da kooperatiflerin şirketler arasında yer alması için gerekli düzenlemeler yapılması,⁴⁹
- 1929 yılında 1470 sayılı “Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu” çıkarılması, çıkarılan bu kanun 1935 yılında 2834 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” ve 2836 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu”nun çıkarılmasına olanak sağlamıştır.
- 1925’te İstanbul’da Ayakkabıcılar Küçük Sanat Kooperatifinin kurulması,
- 1934’te Ankara Bahçelievler Yapı Kooperatifinin kurulması ile birlikte ülkemizde kooperatifler şekillenmeye başlamıştır.
- 1961 Anayasasının 51’inci maddesinde “Devlet, kooperatifçiliğın gelişmesini sağlayacak tedbirler alır.” şeklinde, 1982 Anayasasının 171’inci maddesinde “Devlet, ulusal ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan

⁴⁸ Mennan Yiğiter, **Ege’de Kooperatifçiliğın Doğuşu, Yüzüncü Yılda Tarım Kooperatifçiliğımız**, Ankara: T.C.Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü Yayınları No:16, 1963, s.87.

⁴⁹ Ziya Gökalep Mülayim, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003, s.55.

kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. Kooperatifler, devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasi partilerle işbirliği yapamazlar.” hükmü yer almaktadır. Ancak siyaset yasağı, 1995’te yapılan anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır.

Kendi kendine yardım ve dayanışma ruhunu amaçlayan kooperatif işletmeler ekonomik etkinliklerini sürdürürken çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların en önemlilerinden biride kooperatif işletmenin ekonomik gelişimini yakından etkileyen finansman sorunudur. Ortaklık paylarının sınırlı olması nedeniyle genellikle yeterli düzeyde bir finansal varlık oluşturamayan kooperatifler büyük yatırımlara ve giderlere kaynak bulmak durumuyla karşı karşıyadırlar.⁵⁰

Ortaklık payları, yedek akçeler, risturnlar, sermaye artırım ve ek ödemeler iç finansman kaynaklarını oluştururken, devlet yardımları, krediler, mevduatlar, tahvil çıkarma ve benzeri işlemlerden doğan kaynaklarda kooperatiflerin dış finansman kaynaklarını oluştururlar. Mali bakımdan yetersiz kooperatifler dış finansman arayışına girecekler ve bulamadıkları takdirde de amaçlarını gerçekleştiremeyeceklerdir.⁵¹

Bu finansal sorunları aşabilmek için kooperatiflerin kendi finansal kurumlarını oluşturmaları amaçlanmış ve Kooperatif Bankası kurulması düşüncesi doğmuştur. Milli Aydın Bankası Tarihbank’ta bu amaçla 24 Eylül 1913 Çarşamba günü açılmıştır.⁵²

Ülkemizde kooperatifçilik eğitimi 1922-1930 yılları arasında İstanbul Darülfünunda Prof. Mehmet İzzet Bey tarafından işlenmeye başlamıştır. 1936 yılından itibaren de yine İstanbul Üniversitesinde Dr. Gerhard Kessler tarafından kooperatif dersleri verilmiştir.⁵³

Ülkemizde Kooperatiflerin bugünkü durumu ise şöyledir:

Ülkemizde kooperatiflerin sayısı, 31.05.2004 itibariyle faal birim kooperatif sayısı 58.414 , faal olan ortak sayısı ise 7.544.872’dir⁵⁴. Faaliyetlerine ara vermiş, fakat henüz varlığı devam eden kooperatif sayısı 28.125, ortak sayısı ise 932.915 adettir. Türkiye’deki toplam birlik

⁵⁰ Cevat Geray, **Kooperatifçilik temel bilgileri ve Ders Notları**, Ankara: Türk Yayınları, Yayın No:164, 1986.

⁵¹ Yeşim Edis, N. Oğuzhan Altay, “Kooperatif Bankacılığı ve Almanya Örneği”, İzmir: **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, 1991, Yıl 7, Sayı:2, s.178.

⁵² Hüsnü Erkan v.d., **Milli Aydın Bankası T.A.Ş. Tarihbank Tarihi**, İzmir: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Ayma Matbaası, 1993, s.82.

⁵³ Nurettin Hazar, **Kooperatifçilik Tarihi**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları:3, 1990, s.27.

⁵⁴ “Türkiye’de Hizmet Türlerine Göre Faal Kooperatifler”, <http://www.turkiyemillikoop.org.tr/>, (28.04.2006), s.1.

sayısı 472 , birliklerde bulunan toplam kooperatif sayısı ise 12.785 adettir. Bu birliklerden 390'ı faal, 82'si gayri faaldır. Merkez birliği ise sadece 5 adet olup, bunlara 104 kooperatif birliğinin üye olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁵

Ülkemizde kooperatiflerin teşkilatlanması gereği gibi güçlü değildir. Kooperatifler Kanunu, kooperatiflerin yatay ve dikey bütünleşmeleri için gerekli maddeleri içermesine rağmen ülkemizdeki kooperatifler, ortak sayısı bakımından az, ekonomik bakımdan güçsüz, finans sorunları olan, yönetim sıkıntısı olan bir yapı sergilemektedirler. Ülkemizde kooperatiflerin güçlendirilmesi için, kooperatiflerle ilgili düzenlenen kanunların yeniden gözden geçirilerek kooperatiflerin ölçeklerinin büyütülmesi ve finansman sorunlarının çözülmesi gereklidir. Ayrıca, ülkemizde kooperatiflerin güçlü olması için, tüm birliklerin Türkiye Milli Kooperatifler Birliği çatısı altında birleştirilmesi gerekir.⁵⁶

⁵⁵ “Türkiye Geneli Kooperatif ve Birlik Sayıları, Kooperatifler”, <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gözlem/>, (28.04.2006), s.1,2.

⁵⁶ Celal Er, “2003 Yılı Başında Sayılırla Kooperatifler”, **Karınca**, Şubat 2003, s.6-7.

TÜRKİYEDE HİZMET TÜRLERİNE GÖRE FAAL KOOPERATİFLER		
31/05/2004 tarihi itibari ile		
TÜRLERİ İTİBARI İLE BİRİM KOOPERATİFLERİ	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI
TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFLERİ	5.241	690.054
SULAMA KOOPERATİFİ	2.224	261.166
SU ÜRÜNLERİ KOOPERATİFİ	423	22.809
PANCAR EKİCİLERİ KOOPERATİFİ	31	1.683.912
TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ	2.142	1.215.153
TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ	334	674.113
TÜTÜN TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ	46	31.677
KONUT YAPI KOOPERATİFLERİ	38.175	1.630.294
TÜKETİM KOOPERATİFLERİ	1.678	283.521
MOTORLU TAŞIYICILAR KOOPERATİFİ	4.042	141.739
ESNAF VE SANATKARLAR KEFALET KOOPERATİFİ	886	580.358
KÜÇÜK SANAT KOOPERATİFİ	102	7.623
KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ YAPI KOOPERATİFİ	804	126.618
TURİZM GELİŞTİRME KOOPERATİFİ	267	15.159
ÜRETİM VE PAZARLAMA KOOPERATİFİ	272	20.948
TEDARİK KEFALET KOOPERATİFİ	2	4255
TOPLU İŞYERİ YAPI KOOPERATİFİ	1.177	88.591
YAYINCILIK KOOPERATİFİ	33	565
HAMALLAR TAŞIMA KOOPERATİFİ	9	320
İŞLETME KOOPERATİFİ	288	50.913
YARDIMLAŞMA KOOPERATİFİ	7	840
EĞİTİM KOOPERATİFİ	17	2.058
BAĞIMSIZ SATIŞ KOOPERATİFİ	8	320
TEMİN TEVZİ KOOPERATİFİ	182	14.663
YAŞ SEBZE VE MEYVE KOOPERATİFİ	24	1.033
GENEL TOPLAM	58.414	7.544.872

Tablo-2 : Türkiye’de Birlik ve Kooperatiflerin Dağılımı

Kaynak : Türkiye Milli Kooperatifler Birliği 31.05.2004 tarihi itibari ile⁵⁷

⁵⁷“Türkiye’de Hizmet Türlerine Göre Faal Olan Kooperatifler 31/05/2004 tarihi itibari ile.”,
<http://www.turkiyemillikoop.org.tr/merkez/faaliyet2000/TÜRKİYEDE%20HİZMET%20TÜRLERİNE%20GÖRE%F>

1.7. Kooperatiflerde Yasal Organlar

Kooperatifler Kanunu (K.K.)’nda, kooperatiflerin oluşturması gereken yasal organlar, K.K’nun 42 ile 54’üncü maddeleri arasında düzenlenen Genel Kurul, K.K’un 55 ile 64’üncü maddeleri arasında düzenlenen Yönetim Kurulu ve K.K’nun 65 ile 69’uncu maddeleri arasında düzenlenen Denetim Kurulu olarak sıralanmıştır.

Oluşturulan bu yasal organlardan Genel Kurul, ortakların toplandığı ve ortak hakların kullanıldığı en yetkili organdır. Yönetim Kurulu, kooperatifi yöneten ve temsil eden yürütme organıdır. Denetim Kurulu ise kooperatifin işlem ve hesaplarını inceleyen organdır.⁵⁸

Kooperatif işletmelerin yasal olarak oluşturmak zorunda olduğu üç organ vardır. Bunlar:

- Genel Kurul (K.K – m. 42-54)
- Yönetim Kurulu (K.K – m. 45-64)
- Denetim Kurulu (K.K – m. 65-69)

1.7.1. Genel Kurul

Kooperatifler kanununda genel kurulun yetkileri, şekli, gündemi ve toplanma şekli açıklanmıştır.⁵⁹ Ayrıca, K.K’nin 42’inci maddesinin birinci fıkrasına göre genel kurul, bütün ortakları temsil eden en yetkili organdır. Genel kurul kooperatifin yasama organı olarak, kooperatifin çalışmasını belirleyecek kararların verildiği ve ortakların hepsinin temsil edildiği en yetkili üst organdır.

Genel kurulun devir ve terk edemeyeceği yetkileri, K.K’nin 42’inci maddesinde genel olarak sayılmıştır. Bunlar;

- a. Ana sözleşmeyi değiştirmek,
- b. Yönetim kurulu ve denetçiler kurulu üyeleriyle gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek,
- c. İşletme hesabıyla bilanço ve gerektiğinde gelir-gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak,

[AAL%20KOOPERATİFLER.htm](#), (12.03.2006), s.1.

⁵⁸ Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2003, s.1001.

⁵⁹ Osman Altuğ, **Kooperatiflerde Yönetim Sorunları**, İstanbul: M.Ü. Yayın No: 542, 1991, s.11.

- d. Yönetim ve denetim kurullarını ibra etmek.
- e. Kanun veya ana sözleşme ile genel kurula tanınmış olan konular hakkında karar vermek,
- f. Gayrimenkul alımında ve satımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulun niteliğini yerini ve azami fiyatını, satılacak gayrimenkulun asgari fiyatını belirlemek,
- g. İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirtmek,
- h. Yapı kooperatiflerinde, ortak sayısı ile yapılacak konut veya işyeri sayısını tespit etmek, olarak sıralanmıştır.⁶⁰

Ayrıca, genel kurulun bu yetkilerine ek olarak bazı yetkileri daha vardır. Çünkü, genel kurul üst organ olma özelliği nedeniyle kooperatifin yönetim ve denetim kurulunu seçme ve azletme yetkisine sahiptir. Bu nedenle aldığı kararlar pay sahiplerini ve diğer organları bağlar. Bu özelliğinden dolayı genel kurul kooperatifin tüm faaliyetine hakimdir. Genel kurulun yetkisi kooperatifin konusu, üçüncü kişilerin hakları, diğer organlara ait yetkiler ve azınlığın hakları ile sınırlıdır.⁶¹

Kooperatif genel kurulu, olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanır. Kooperatif olağan toplantısını yıllık faaliyetinin bitiminden itibaren ilk altı ay içinde ve yılda bir defa yapılması zorunludur. Yapılmaması durumunda, yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna gidilir.

Olağan toplantıda, kooperatifin bilançosu ve gelir gider fark hesapları incelenerek, denetçi raporları görüşülür. Görüşmeler sonucu olumlu olursa denetim kurulu ve yönetim kurulu görüşülen faaliyet yılı için aklanmış olur.

Olağanüstü toplanma, genel kurulun yetkili organlar tarafından olağan toplantı haricinde çağrılı bir şekilde toplanmasıdır. Genel kurulun olağanüstü toplanması için yasalarda gösterilen sermaye artırımı, unvan değişikliği gibi durumların olması gerekir. Genel kurulu toplantıya çağırmaya yetkili olanlar; yönetim kurulu, denetim kurulu, kooperatif ortakları ve mahkeme çağırısıdır.⁶²

⁶⁰ Cafer Tayyar Çöklü, **Uygulamada Yapı Kooperatifleri**, 4. bsk. İstanbul: Omaş Ofset, 2001, s.197-198.

⁶¹ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 80.

⁶² Osman Gürbüz, **Yapı Kooperatifleri Yönetim Sorunları**, İstanbul: M.Ü. Yayın No: 542, s. 2-11.

1.7.1.1. Olağan Genel Kurul

Kooperatif işletmenin yıllık faaliyetinin bitiminden itibaren izleyen yılın ilk üç ayı içerisinde yapılması gerekir. Bu genel kurul toplantısında kooperatif işletmenin bilançosu ve gelir-gider farkı hesapları incelenir. Bu konularda hazırlanmış denetçi raporları görüşülür. Görüşmeler sonucunda eğer kabul çıkarsa Denetim kurulu ve yönetim kurulu görüşülen faaliyet yılı için ibra edilmiş olur.

Kooperatif Kanunu gereği kooperatiflerin olağan genel kurul toplantılarını her hesap devresi sonundan itibaren altı ay içinde ve en az yılda bir defa yapılması gerekir. Bu zorunluluk yerine getirilmediği takdirde yönetim kurulu üyeleri bir ay ile altı ay arasında hapis ve ağır para cezası ile cezalandırılmaları gerekir. Hapis cezası para cezasına çevrilemez.⁶³

1.7.1.2. Olağanüstü Genel Kurul

Yasalarda gösterilen sermaye artırımı, unvan değişikliği vb. gibi durumlarda kooperatifin yetkili organlarının genel kurulun olağan toplanması zamanı haricinde usulüne uygun olarak genel kurulu çağrılı bir şekilde toplanmasıdır.

Genel kurulu toplantıya çağırmaya yetkili olanlar;

- Yönetim Kurulu
- Denetim Kurulu
- Kooperatif Ortakları
- Mahkeme kararı ile ortakların çağrısı, genel kurulun toplanmasını sağlar.⁶⁴

1.7.2. Yönetim Kurulu

Genel kurul, ile yönetim kurulu arasında vekalet akdine dayanan bir ilişki bulunmaktadır.⁶⁵ Yönetim kuruluna seçilen kişinin kendisine yapılan icabı kabulüyle kooperatif ile ortak arasındaki bu ilişki oluşmaktadır. Bu ilişki sonucunda yönetim kurulu, kooperatifin amaçlarını gerçekleştirmek için genel kurula bırakılmamış olan her türlü işlerin yapılmasını görev

⁶³ Osman Gürbüz, **Yapı Kooperatifleri Yönetim Sorunları**, İstanbul: M.Ü. Yayın No: 542, s. 2-11.

⁶⁴ Osman Gürbüz, **Yapı Kooperatifleri Yönetim Sorunları**, İstanbul: M.Ü. Yayın No: 542, s. 2-11.

⁶⁵ Edip Şimşek , **Kooperatif Ortaklıklar**, Ankara: Yonca Matbaası, 1981, s.194.

olarak kabul etmiş sayılır.⁶⁶

Yönetim kurulu üyeleri göreve geldikten sonra, yapacakları ilk toplantıda, üyeler arasından kurulu temsil edecek bir başkan, başkanın olmadığı zamanlarda ona vekalet edecek ikinci başkan ve duruma göre bir katip ve muhasip üye seçerek görev bölümü yaparlar.⁶⁷

Yönetim kurulunun, bazı yönetim görevlerinin yürütülmesi hususunda kendilerine ait olan bazı yetkilerini kısmen veya tamamen müdürlere bırakılabileceği yasal olarak düzenlenmiştir. Çünkü, yönetim kurulunun kooperatif işlerinin hepsini birden yönetmesi mümkün olamayabilir.⁶⁸

Kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerini genel kurul seçer. Seçilen üyeler en fazla dört yıl için seçilir ve üç üyeden aşağı yönetim kurulu üyesi seçilemez. Yönetim kurulu üyesi olabilmenin şartları kanun ve anasözleşmelerde belirlenmiştir. Bunlar;

- 1) Yönetim Kuruluna seçilecek üyelerin mutlaka ortak olması gerekir. (K.K m.55)
- 2) Üyelerin T.C. Vatandaşı olması gerekir. (K.K - m.56)
- 3) Yüz kızartıcı bir suçtan ceza almamış olması gerekir. (K.K - m.56)
- 4) Aynı türden başka bir kooperatifte yönetim kurulu üyesi olamaz. (K.K - m.56/2)
- 5) Medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmalıdır. (K.K - m.8)
- 6) Yönetim ve denetim kurullarından görev kusurlarından veya suç teşkil eden eylemlerden dolayı uzaklaştırılmış olmamalıdır. (K.K - m.26)
- 7) Anasözleşmeye başka şartlar konulmuşsa bunlara uyulması zorunludur.

Genel kurulun bir ortağı yönetim kuruluna seçmesi kooperatiflerin o kişiye yaptığı icaptır. Seçilen kişinin icabı kabulüyle kooperatif ile ortak arasında akdi bir ilişki doğmaktadır. Bu ilişki ile kooperatifin amaçlarının gerçekleştirilmesi veya ortakların çıkarlarının korunması ile ilgili olup genel kurula bırakılmamış olan her türlü işlerin yapılması yönetim kurulunun görevidir.⁶⁹

⁶⁶ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 82.

⁶⁷ Osman Gürbüz, **Yapı Kooperatifleri Yönetim Sorunları**, İstanbul: M.Ü. Yayın No: 542, s. 2-11.

⁶⁸ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 85.

⁶⁹ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 82.

1.7.3. Denetim Kurulu

Denetim kurulu üyeleri, bir veya daha çok sayıda, en az bir yıl için genel kurul tarafında seçilir. Ayrıca denetçilerin ortak olması şart olmadığı gibi görev süresinin belirtilmemesi bir yıl için seçildiklerini gösterir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın düzenlediği örnek ana sözleşmeye göre, kooperatiflerin en az iki denetçi ve o kadar da yedek denetçi seçmeleri gerekir. Denetçi sayısı birden fazla ise kurul şeklinde çalışırlar. Denetim kuruluna seçilecek üyelerin taşıması gereken şartlar şunlardır:

- a. T.C. Vatandaşı olması ve medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olması,
- b. Yüz kızartıcı suçlar işlememiş olması ve Devletin şahsiyetine karşı suçlara ilişkin hükümler ile kooperatifler kanunu hükümlerine göre mahkum olmaması,
- c. Görev sonrası biten denetim kurulu üyelerinin, genel kurulca ibra edilmesi,
- d. Devlet memuru olan bir kişi denetim kuruluna seçilmek istenirse, bu kişilerin mutlaka kooperatif ortağı olması,
- e. Denetim kuruluna seçilecek üyelerin, kooperatif personeli veya yönetim kurulu üyelerine üçüncü derece dahil kan ve sıhri hısımlar olmaması ve yönetim kurulu üyeleriyle iş ortaklığının bulunmaması gerekir.

Denetleme kurulu, genel kurul adına kooperatifin her türlü hesap ve işlemlerini denetlemekle görevlidir. Denetim kurulu üyeleri, kooperatif faaliyetinin yürütülmesi esnasında meydana gelen aksaklıkları, kanun, anasözleşme ve genel kurul kararlarına aykırı hareketleri, ilgililerin bağlı bulundukları organlara veya gerekli durumlarda genel kurula haber vermek zorundadırlar. Denetçiler görev ve yetkilerini gerekirse tek başlarına da kullanabilirler.⁷⁰

1.8. Kooperatiflerin Sınıflandırılması

Kooperatiflerin sınıflandırılmasını değişik kategorilere ayırarak yapmak mümkündür. Eğer kooperatifleri üç değişik sınıflandırmaya tabi tutarak incelemeye çalışırsak;

- Amaçlarına göre,
- Faaliyet alanlarına göre,
- Mal ve hizmet türlerine göre,

⁷⁰ Cafer Tayyar Çöklü, **Uygulamada Yapı Kooperatifleri**, 4. bsk. İstanbul: Omaş Ofset, 2001, s. 387-388.

sınıflandırarak inceleyebiliriz.

1.8.1. Amaçlarına Göre

Kooperatiflerin amaçlarına göre sınıflandırılmasında, kooperatifin asıl kuruluş amacına bakılmalıdır. İnsanlar çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelip çeşitli kooperatifler kurabilirler. Dolayısıyla hangi ihtiyacı karşılamaya yönelik olduğu sınıflandırmada önemli rol oynayacaktır. Kooperatifler genellikle dört ana amaç için kurulabilir ve adlandırılabilirler. Bunlar;

- Üretim kooperatifleri,
- Tüketim kooperatifleri,
- Yapı kooperatifleri,
- Kredi kooperatifleri,

olarak adlandırılabilir.

Bir Arıcılık Kooperatifi amacına göre sınıflandırıldığında, Üretim Kooperatifi olarak adlandırılabilir.

1.8.2. Faaliyet Alanlarına Göre

Kooperatiflerin faaliyet alanlarına göre sınıflandırılmasında, kooperatifin insanların hangi ihtiyacını karşılamak için ne alanda faaliyet gösterdiği göz önünde tutulabilir. İnsanoğlunun sonsuz ihtiyaçlarının belli faaliyet alanlarına göre sınıflandırmak şüphesiz ki zor olabilir. Bu konudaki en temel sınıflandırma tarımsal amaçlı olanlar ve tarımsal amaçlı olmayanlar şeklinde olabilir.

Bir Arıcılık Kooperatifi faaliyet alanına göre sınıflandırıldığında, Üretim Kooperatiflerinin Tarımsal Amaçlı Kooperatifler sınıfında yer alabilir.

1.8.3. Mal ve Hizmet Türlerine Göre

Kooperatiflerin mal ve hizmet türlerine göre sınıflandırılmasında kooperatifin hangi amaç için, hangi alanda faaliyet gösterdiği ve hangi mal veya hizmet türünü ürettiği göz önünde tutulmalıdır.

Bir Arıcılık kooperatifi mal ve hizmet türlerine göre sınıflandırıldığında ne ürettiğine bakılmalıdır. Sadece Ana Arı üretimiyle uğraşan bir kooperatif, mal ve hizmet türlerine göre sınıflandırıldığında, Ana Arı Üretim Kooperatifi olarak adlandırılabilir.

1.9. Üretim Kooperatifleri

Üretim Kooperatifleri aynı ürünleri üretmek yada ortakların ürettikleri hammaddeleri kullanmak, ürünlerini gerçek değerleri ile satmak amacı ile kurulabilirler. Üç grupta toplanabilirler. Bunlar;

- Sanayi ürünleri kooperatifleri,
- Satın alma kooperatifleri,
- Tarımsal amaçlı kooperatifler.

Tezimizin konusu olan arıcılık kooperatifleri, üretim kooperatiflerinin tarımsal amaçlı kooperatifler kapsamındaki bölümüne girmektedir. Şimdi kısaca Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri inceleyelim.

1.9.1. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa göre tarımsal amaçlı kooperatiflerin kuruluş, organizasyon ve denetim görevi Tarım Bakanlığına verilmiştir.

Ortaklarının her türlü bitkisel, hayvancılık, ormancılık konularındaki istihsalini geliştirmek ve ihtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işletme, pazarlama, değerlendirme faaliyetlerinde bulunmak, ortakların ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olmak, iş sahası temin etmek, ortakların ekonomik gücünü arttırmak için tabii kaynaklardan

faydalanmak, el ve ev sanatları ile tarımsal sanayinin gelişmesini sağlayıcı tedbirler almak, amacıyla kurulup faaliyet göstermektedirler.⁷¹

Tarımsal üretim, çok yönlü bir uğraştır. Yoğun emek ve sermayeye ihtiyaç duyar. Sermaye dönüşümü, uzun bir zaman dilimini kapsar. Üretim, doğa koşullarına ve değişken piyasalara bağlı olduğundan, büyük riskler taşır. Bütün bunları plânlı bir işletmecilik düzeni içinde dikkate alıp, üretimi gerçekleştirmek gerekir.

Modern tarım, kaynağa dayalı üretimden, teknolojiye dayalı üretime geçişi ifade eder. Buna karşılık; ülkemizde çiftçiler, sermaye ve teknoloji kullanımında güçlük çekmektedir. Oysa, bir işletmenin rasyonel olması için, toprak-kredi-makine unsurları arasında, optimal bir denge kurulmalıdır. Buna imkân verecek en etkili kurumlar, kooperatiflerdir.

Ülkemizde tarımsal amaçlı kooperatiflerin, tarım sektörü içinde özel bir önemi vardır. Kooperatifler, milyonlarca çiftçiye ve işletmesini kapsayan, ekonomik yapıda büyük rolü olan kuruluşlardır. Türkiye, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri, bu alanda önemli deneyimler kazanmıştır. Ülkemizde tarımsal amaçlı kooperatifler, devlet öncülüğünde örgütlenmiştir. Bugün Anadolu’da, birçok köy ve kasabada tarımsal amaçlı kooperatif denemesi vardır. Bunların bir kısmı, başarısız girişimler olarak kalmalarına karşın, çok sayıda başarılı örnek de vardır. İzmir’de Bademler, Trabzon’da Tonya, Yozgat’ta Çandır, Karadeniz Ereğli’de Cemaller vb. bunlar arasında sayılabilir.

Günümüzde, çeşitli tarımsal amaçlı kooperatiflere ortak olan çiftçi sayısı 4,5 milyonu aşmıştır. Bu sayı, tarımsal işletmelerin sayısından fazladır. Bu durum, çiftçilerimizin ülke çapında birden fazla kooperatife üye olduğunu ve deneyimi bulunduğunu gösterir.

Kooperatiflerin iki yönlü hizmeti, tarım kesiminde en etkili çözümleri sağlar. Pazar ekonomisine açılan köylerde, yeni ekonomik değerler dengeyi değiştirir. Kooperatifler, köyün dışındaki pazar ile alışverişi düzenler. Çiftçinin üretimini, piyasanın talebine göre gerçekleştirmesini sağlar.

⁷¹ “**Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Ortakları Rehberi**”, <http://www.tedgem.gov.tr/ortakrehber.htm>, (01.04.2006), s.1.

Kooperatif; ekonomik amaçlar için, eşitlik temeli üzerinde kendi arzuları ile bir araya gelmiş kişilerin birliğidir. Her ye, eşit haklarla, ihtiyaına göre kooperatiften yararlanır. Aynı zamanda, sosyo-ekonomik kalkınmayı destekler. Bu ilkeler doğrultusunda tarımsal amaçlı kooperatifler;

- Köyün tarım ekonomisini düzenler, yönlendirir.
- Çiftçi işletmelerini verimli hale getirir.
- Kredi temin eder.
- Pazarlama sorunlarını çözer.
- Yerleşimi düzenler, köy endüstrisinin kurulmasını sağlar.
- Mevcut mahalli kaynakların en yararlı şekilde kullanılmasını sağlar.
- Ekonomik kalkınma için, kamu imknlarının rasyonel şekilde kullanılmasını destekler.
- Tabi kaynakların en yararlı şekilde kullanılmasını sağlar.
- Geniş anlamda yetişkin eğitim ortamı hazırlar.
- Bütün bu hizmetleri, demokratik katılımıla gerçekleştirir.

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kuruluşu yapılan tarımsal amaçlı kooperatifleri, hukuki durumları ve uygulamadaki özellikleri ile altı grupta inceleyebiliriz. Bunlar:

- Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri,
- Su rnleri Kooperatifleri,
- Pancar Ekicileri retim Kooperatifleri,
- Sulama Kooperatifleri,
- Tarım Satış Kooperatifleri,
- Tarım Kredi Kooperatifleri.

1581 sayılı kanunla kurulan tarım kredi kooperatifleri, ortağı olan çiftçilerin, donatım ve işletme ihtiyaçları için kredi açar. Her türlü tarım alet ve makineleri, araç ve gereçleri, gübre, tohum, il, hayvan yemi ve tüketim maddelerini sağlayarak, dağıtımını yapar. 2 milyon ortağı, 2071 birim kooperatifi, 33 bölge birliği ve merkez birliği bulunmaktadır.

2834 sayılı kanunla kurulan tarım satış kooperatifleri; ortakları ve ortağı olmayan çiftçilerin ürünlerinin alımını, fabrikalarında işlenip değerlendirilmesini, dış ve iç pazarlara satımını, ortaklarının ihtiyacı olan tarım girdilerinin sağlanmasını, dağıtımını ve kredi ihtiyacını karşılar. Devlet destekleme alımları, satış kooperatifleri kanalıyla yapılır. Çukobirlik, Antbirlik, Fiskobirlik, Trakyabirlik, Zeytinyağıbirlik, ülkemizin 500 büyük sanayi kuruluşu arasına giren, büyük kooperatif işletmeleridir.

Pancar ekicileri üretim kooperatifleri; ortaklarının gerekli üretim girdilerini sağlar. Teknik eğitim vererek, üretim uygulamalarını yönlendirir. Bu kooperatifler; üretim plânlaması, teknik bilgi aktarımı, üretim, pazarlamada araçların yok edilmesi, kredi verme, devlet-çiftçi işbirliği ve işletme yönetimi konularında, ülkemizde çiftçi örgütlenmesine örnek olmuştur.

Tarımsal kalkınma kooperatifleri, 1163 sayılı kanun çerçevesinde kurulan, yerel birim kooperatifleridir. Ortak ürünlerin pazarlanması, işlenmesi, ihtiyaç duyulan tarımsal girdilerin sağlanması ve tüm diğer kooperatif amaçları doğrultusunda hizmet verir.

Sulama kooperatiflerinin, ülke çapında 215.000 ortağı vardır. Yerel sulama kooperatifleri, kaynakların kullanımına en iyi örnektir ve başarılı hizmetler verir. Geniş bir tabanı kapsayan ve sosyo-ekonomik yönden önemli işlevleri olan kooperatiflerin, ülkemiz tarım sektörünün gelişmesinde ve kırsal kalkınmasında en etkili kurumlar olduğu bilinir.

Bugün gelinen noktada; kooperatifler ve üretici birliklerinin, ülkemizin modern tarımı inşa etmesinde vazgeçilmez kurumlar olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Çiftçinin teşebbüs gücünün ve ekonomik faaliyetinin somut bir kurumlaşması olarak tarımsal amaçlı kooperatiflerin, demokratik kooperatifçilik ilkesi ile güçlendirilmesi zorunludur.⁷²

2004 yılında yürürlüğe giren Üretici Birlikleri Yasası'ndan sonra muhtelif konularda 140 üretici birliği kurulmuştur. 2002-2005 yılları arasında tarımsal amaçlı kooperatiflere verilen desteklemeler sonucunda 46.000 çiftçi aile iş sahibi olmuştur. 1990-2002 yılları

⁷²“**Tarım Kesiminde Kooperatiflerin Yeri ve Önemi**”, http://www.tb-yayin.gov.tr/basili/1999/kooperatifler_II_orta.htm, (26.03.2006), s.1.

arasında 12 yılda 600 tane kooperatif desteklenebilmişken, 2002-2005 yılları arasında 3 yılda 629 kooperatif desteklenmiş ve toplam 400 Milyon YTL.' lik bir kaynak aktarılmıştır”⁷³

Tarım Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğünce tarımsal amaçlı kooperatiflere uygulatılmak üzere Tip Projeler hazırlanmıştır. **Bunlar;**

- 1-5 T/G Soğuk Hava Depolu Mandıra,
- 2-26x33 Tip 50 Tezgah Halı(Atölye),
- 3-40x40 Tip 50 Tezgah Halı(Atölye),
- 4-50x50 Tip 50 Tezgah Halı(Atölye),
- 5-60x60 Tip 50 Tezgah Halı(Atölye),
- 6-26x33 Tip 50 Tezgah Halı(Evlerde),
- 7-40x40 Tip 50 Tezgah Halı(Evlerde),
- 8-50x50 Tip 50 Tezgah Halı(Evlerde),
- 9-60x60 Tip 50 Tezgah Halı(Evlerde),
- 10-26x33 Tip 100 Tezgah Halı(Evlerde),
- 11-40x40 Tip 100 Tezgah Halı(Evlerde),
- 12-50x50 Tip 100 Tezgah Halı(Evlerde),
- 13-60x60 Tip 100 Tezgah Halı(Evlerde),
- 14-26x33 Tip 200 Tezgah Halı(Evlerde),
- 15-40x40 Tip 200 Tezgah Halı(Evlerde),
- 16-50x50 Tip 200 Tezgah Halı(Evlerde),
- 17-60x60 Tip 200 Tezgah Halı(Evlerde),
- 18-100 Ton/Yıl Zeytin Salamura,
- 19-20 T/G Zeytinyağı Fabrikası,
- 20-1.000 Tonluk Soğuk Hava Deposu,
- 21-2.000 Tonluk Soğuk Hava Deposu,

⁷³“Üretici Birlikleri Tarımsal Pazarlamada Önemli Roller Üstlenecek”,
<http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/habergoster.asp?ID=925>, (26.03.2006), s.1.

- 22-15 T/G Çeltik İşleme Fabrikası,
- 23-Ortaklar Mülkiyetinde Süt Sığırcılığı(100 Ailex2 Baş=200 Baş),
- 24-Ortaklar Mülkiyetinde Besi Sığırcılığı(50 Ailex10 Başx2 Devre),
- 25-Ortaklar Mülkiyetinde Plastik Seracılık(50 Ailex500 M2),
- 26-Ortaklar Mülkiyetinde Arıcılık(50 Ailex20 Kovan),**
- 27-Ortaklar Mülkiyetinde Kültür Mantarcılığı(20 Ailex200 Torba),
- 28-Ortaklar Mülkiyetinde Damızlık Sığır Yetiştiriciliği(50 Ailex4 Baş).⁷⁴

Bu projelere ait fizibilite, tatbikat projeleri ile keşif ve metrajları Tarım Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğünce hazırlanmış olup, proje uygulamak üzere Tarım Bakanlığına müracaat eden ve proje konusu uygun görülen kooperatiflere teknik yardım olarak verilmektedir.

Arıcılık kooperatifleriyle ilgili ortaklar mülkiyetinde arıcılık (50 aile x 20 kovan) tipindeki projeye verilen desteklemeleri tezimizin Arıcılık Kooperatifleri bölümünde ayrıntılarıyla inceleyeceğiz.

1.9.1.1. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri

Tek tip çok amaçlı kooperatif modelinin en güzel örneği olan; Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin amacı;

- Ortaklarının tarımsal üretimlerini geliştirmek,
- İhtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işletme, pazarlama ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmak,
- Ortaklarının ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olmak, ekonomik gücünü arttırmak.
- EI ve ev sanatları ile tarımsal sanayinin gelişmesini sağlayıcı tedbirleri almaktır.

⁷⁴ “Kooperatif Projelerin Onaylanması ve Programa Alınması”,
<http://www.tedgem.gov.tr/teskilatrehber.htm>, (01.04.2006), s.1.

Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bu amacı gerçekleştirmek üzere ana sözleşmesinde 18 madde halinde yazılı bulunan çalışma konularından ortaklarına faydalı olabilecek herhangi birini/birkaçını seçer ve bu konuda en iyi şekilde hizmet vermeye çalışır.

1.9.1.1. Ortakların Görev Hak ve Sorumlulukları

Kooperatif ortaklarının hak ve ödevleri 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun III. bölümünde hükme bağlanmıştır. Bu bölümdeki hak ve ödevler;

- Ortaklık senedi,
- Ortaklık payları,
- Şahsi alacaklar,
- Ayni sermaye,
- Hak ve vecibelerde eşitlik,

ortakların ödev ve sorumlulukları başlıkları altında ele alınmıştır.

Kanunun uygulamasını yapmak üzere "Ortakların Hak ve Görevleri" hususu anasözleşmelerde hüküm ve teminat altına alınmıştır.

Ortakların görevleri şunlardır:

- İlgili kanunlar, anasözleşme ve yönetmelik hükümlerine uymak,
- Yüklendiği ortaklık paylarını, varsa ek ödemelerini, kredi ve avanslardan doğan ve vadesi gelen borcunu zamanında ödemek,
- Kooperatife karşı olan her türlü yasal sorumluluklarını yerine getirmektir.

Ortaklarının hakları şunlardır:⁷⁵

- Genel kurul toplantılarına katılmak,

⁷⁵ “Kooperatif Ortaklarının Hak ve Ödevleri”,
http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortaklarin_hakveodevleri.htm, (01.04.2006), s.1.

- Genel kurul toplantılarından önce bilanço, gelir-gider farkı hesapları, yıllık çalışma raporu ve kooperatifin bir yıl sonra yapacağı çalışmaya ait iş programlarını incelemek denetçilerin yaptığı denetimlere ait sonuçları yazılı olarak istemek,
- Gerektiğinde ilgili makamlara baş vurarak görev ve hakları ile ilgili konularda yardımcı olunmasını istemek,
- Kanun ve anasözleşmede yazılı her türlü haklardan faydalanmak,
- Gerektiğinde yönetim kurulunun kararlarına karşı denetçilere genel kurul kararlarına karşı da yargı organlarına itiraz hakkını kullanmaktadır.

Ortakların sorumlulukları şunlardır:⁷⁶

- Kooperatif ortaklarının sorumluluğu yüklenmiş oldukları sermaye payları ve ek ödeme yükümleri ile sınırlıdır (Anasözleşmelerle sorumluluk sınırları yükseltilebilir).
- Kooperatifin durumunu bilerek yeni giren ortak, girişinden önce doğmuş olan borçlardan diğer ortaklar gibi sorumlu olur.
- Kooperatifin dağılması halinde, ortaklar ek ödemelerle birlikte sorumlu olur.

⁷⁶ “Kooperatif Ortaklarının Hak ve Ödevleri”,
http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortaklarin_hakveodevleri.htm, (01.04.2006), s.1.

2. ARICILIK

Arıcılığın toprak varlığına bağlı olmaksızın yapılabilen bir tarımsal uğraş olması ve işgücü olanakları sağlaması, önemli girdilerden biri olan kovan için gerekli kerestenin kolayca sağlanabilmesi, toplumumuzun bal arısına ve ürünlerine geleneksel bir önem vermesi, arıcılığın ülkemizdeki önemini daha da artırmaktadır.

Yurdumuzdaki nektar ve polen verimi yüksek, çiçeklenme dönemi farklı olan floral kaynakların geniş yer kaplaması, arıcılığa uygun ekolojik koşulların ve değişik bal arısı ırk ve ekotiplerinin bulunması, arıcılık açısından güçlü bir potansiyel oluşturmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan beri, bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak modern yöntemlerin uygulanması teşvik edilerek arıcılığın geliştirilmesi, ülke çapında yaygınlaştırılması ve bu faaliyet alanında ileri ülkeler seviyesine erişilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan Tarım Bakanlığı'nın Arıcılık Yönetmeliği Ek – 1'dir.

Türkiye'de arıcılık konusundaki mevcut potansiyelden yararlanmak üzere son yıllarda arıcılık sektöründe önemli yatırımlar yapılmış, bilimsel ve teknik alt yapı geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunun için ülkemiz arıcılığına ait sorunlara uygun çözüm yollarının bulunmasının yanısıra birtakım yeniliklerin ve araştırmaların da ortaya konulması konusunda bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Önceleri bazı meraklı arıcılar tarafından sürdürülen deneme, eğitim ve yayım çalışmaları, daha sonra bilimsel yöntemlerin uygulamaya konulmasıyla daha fazla önem kazanmış ve bu alanda bilimsel altyapıya sahip araştırmacıların gayretleri ile arıcılığımız son yıllarda gözle görülebilir olumlu bir aşama kaydetmiştir.⁷⁷

Arıcılık kooperatiflerinin neden kurulduğunu anlamak için öncelikle, arıcılık hakkında genel bir bilgi sahibi olmak gerekir. Ayrıca arıcılığın Dünya ve Türkiye'de ki durumu hakkında bilgi sahibi olunmalı ve arıcılığın ekonomiye katkılarını, arıcılıkta kullanılan malzemeleri, arıcılıktan elde edilen ürünleri bilmek gerekir. Biz şimdi sırasıyla bunları inceleyelim.

⁷⁷ Recep Sıralı, "Türkiye Arıcılığının Gelişmesinde Emeği Geçen Ordulular", <http://www.ziraat.ktu.edu.tr/zootezni/arici-ordulu.htm>, (24.05.2006), s.1.

2.1. Arıcılığa Genel Bakış

Bir arı ailesi, mahalli şartlar ve mevsimin gidişine göre yılda en az 5-10 kilodan, 50-80 ve hatta 100-200 kilo bal verir. Türkiye'de bilgi, özen, sabır ve sebatla yapılan fenni arıcılıkta, senelerin ve kovanların ortalaması olarak bal verimi, bir kovandan 20-30 kilodan aşağı düşmemektedir. Hiçbir zaman, balın kilosu 1 kg peynir ve tereyağı fiyatından aşağı satılmamaktadır. Arazide 1 metrekaresinin dörtte birinden daha az yer işgal eden 1 fenni kovanın senede sağlayacağı geliri hangi kültür arazisinin dekarı verebilir? Her halükarda zarar diye bir riski olmayan, kuruluştan sonra neredeyse hiç masraf gerektirmeyen, çok çeşitli ürünleri ile mutlak gelir sağlayan bir zanaattır.⁷⁸

2.1.1. Arıcılığın Tarihçesi

Arıcılığın tarihçesi insanların mağara hayatı yaşadığı on binlerce yıl öncesine kadar gitmektedir. M.Ö. 7000 yıllarına ait mağaralara çizilen resimler, çok eski tarihlere ait arı fosilleri ve benzeri tarihi buluntular bu görüşü doğrulamaktadır. İlk insanlar doğal olarak ağaç kovukları ve kaya oyuklarına yuvalanan oğulları öldürerek ballarından yararlanmışlardır.⁷⁹

Tarihi gelişim içinde taş devrinden itibaren; önce mantar ve ağaç kütükleri sonra da toprak ve kilden yapılmış kaplar kovan olarak kullanılmış ve zamanla bugün kullanılan kovanlar geliştirilmiştir. Gerçek arıcılık, insanların ağaç kovukları içinde yuvalanan arıları öldürmeden bir miktar bal almaları ve bir miktar balı da arılara bırakmaları ile başlamıştır. Arıların gen merkezlerinin Orta-Doğu ülkeleri olduğundan arıcılığın ortaya çıkması bu ülkelerde olmuştur. Bununla birlikte M.Ö. 1300 yıllarına ait olduğu sanılan ve Hititler devrinden kalma Boğazköy'deki taş yazıtlarda arılardan bahsedilmesi arıcılığın Anadolu'da da çok eski tarihlere dayandığını göstermektedir.⁸⁰

2.1.2 Arıcılık Çeşitleri

Arıcılık faaliyetleri ülkemizde genel olarak üç şekilde yapılmaktadır. Bunlar; organik arıcılık, gezginci arıcılık ve herkesin bildiği düşünülen teknik arıcılık şeklinde yapılmaktadır.

⁷⁸ “Arıcılık”, http://www.bayer.com.tr/tr/ah_ciftlik_yetistiriciler_ari2.aspx, (26.03.2006), s.1.

⁷⁹ M.Asım Tamer, “Arıcılığın Tarihçesi”, www.nektararicilik.com, (20.05.2006), s.1.

⁸⁰ M.Asım Tamer, “Arıcılığın Tarihçesi”, www.nektararicilik.com, (20.05.2006), s.2.

2.1.2.1. Organik Arıcılık

Organik arıcılık; doğada bulunan nektar, polen, su ve propolisin arılar tarafından toplanarak çeşitli arı ürünlerine dönüştürülmeleri işleminde, üretimden tüketime kadar tüm aşamalarında suni besleme ve kimyasal ilaçlama yapmadan, organik tarım alanlarında veya doğal yapısı bozulmamış florada her aşaması kontrollü ve sertifikalı yapılan arıcılık faaliyetlerine denir.⁸¹

Arıcılık ürünlerinin organik üretim olarak nitelendirilmesi, kovanların özellikleri ve çevre kalitesi ile yakından ilişkilidir. Kolonilerin geleneksel olarak şeker ve şeker şurubu ile beslenmesi, koloni yönetimindeki aksaklıklar nedeniyle, kovan başına üretilen bal miktarının az, dolayısıyla, maliyetin yüksek olması, arı hastalık ve zararlılarının yaygınlığı ve mücadelesinde kullanılan kimyasal ilaçların kolonide, arı ürünlerinde kalıntı bırakması, organik olarak üretilmeyen bal ile organik üretilen bal arasındaki fiyat farkının %10 ila %20 arasında değişmesi ve bu farkın arıcı tarafından yeterli bulunmayışı nedeniyle ülkemizde organik bal üretimi sınırlı düzeyde yapılabilmektedir⁸². Ülkemizde organik arıcılık faaliyeti olarak bal üretimi gerçekleştirilmekte olup yıllara göre üretimler, kovan ve üretim yapan çiftçi sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Yıllar		Bal Üretimi (ton)	Kovan Sayısı	Çiftçi Sayısı
2002	Organik	922	2000	-
	Geçiş	-	-	-
2003	Organik	1.099	37.653	-
	Geçiş	215	4.191	9
2004	Organik	937	27.839	159
	Geçiş	250	10.953	97

Tablo - 3 : Yıllara Göre Organik Bal Üretimi.⁸³

Kaynak : Ordu Arıcılık Araştırma Enstitüsü

⁸¹ Banu Yücel, “Organik Arıcılığın Ülkemizdeki Vizyonu”, <http://www.aricilik.gen.tr/arastirma/organik.html>, (20.05.2006), s.1.

⁸² Banu Yücel, “Organik Arıcılık” <http://www.eto.org.tr/Bilgi/ekoaricilik.doc>, (26.03.2006), s.1.

⁸³ Ordu Arıcılık Araştırma Enstitüsü, “Organik Arıcılık”, <http://www.aricilik.gov.tr/>, (11.04.2006), s.1.

Organik arıcılıkta dikkate alınacak özellikler şunlardır:

- Kovanların ve diğer arıcılık malzemelerinin özellikleri,
- Geçiş dönemi,
- Arıların orijini,
- Arı kolonilerinin bulunduğu bölge,
- Besleme,
- Organik ana arı, arı sütü, polen, propolis ve bal üretimi,
- Hastalıklara karşı alınan tedbir ve mücadeleler.

2.1.2.2. Gezgin Arıcılık

Ülkemizde arıcılık, arılı kovan sayısı yönünden dünya sıralamasında üst noktalara çıkmıştır. Ancak zengin bitki örtüsüne sahip olmamıza rağmen, bal ve diğer arı ürünleri üretimimiz henüz istenilen noktaya gelememiştir. Mevcut potansiyelin üretime dönüştürülmesi ve ekonomik faaliyet dalı olan gezgin arıcıların sorunlarının giderilmesi gerekmektedir.⁸⁴

Bir koloniden daha fazla ürün alabilmek ve bitkilerde tozlaşmayı sağlamak amacıyla kovanların bir yerden başka bir yere taşınmasına "gezgin" (seyyar) arıcılık denir. Arıcılık yapılan bölgede çiçeklenmesi kısa süren az sayıda ballı bitki varsa gezgin arıcılık yapıp kovanları nektar ve polen kaynakları yönünden zengin başka yerlere taşımak gerekir. Gezgin arıcılık sayesinde değişik zamanlarda değişik bitkilerden yararlanılarak daha çok ürün almak mümkün olur.⁸⁵

Gezgin Arıcılıkta dikkat edilecek hususlar şunlardır;

⁸⁴ Ahmet Bülbül, T.C. Tarım Bakanlığı. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, “**Gezgin Arıcılık**” <http://www.tarim.gov.tr/arayuz/6/icerik.asp?efl=mevzuat/genelge/genelge.htm&curdir=%5Cmevzuat%5Cgenelge&fl=gezginari.htm>, (25.05.2006), s.1.

⁸⁵ Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, “**Gezgin Arıcılık**”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=60>, (25.05.2006), s.1.

- Kovanların taşınması ilkbahar sonu ve yaz başlangıcında sahil ve ovalardan yüksek yaylalara, yaz sonu ve sonbaharda ise çam ve sahil bölgelerine doğru olmalıdır.
- Önceden gidilecek yerin bitki örtüsü, nektar ve polen zenginliği araştırılmalıdır.
- Konaklama yeri, rüzgar almayan ve sel yataklarının dışında olmalıdır. Konaklama yeri olarak; tepelerin güney-doğu yamaçları, zirai mücadele ilaçlaması yapılmayan ve ana yoldan uzak yerler tercih edilmelidir.
- Gezgin arıcılık yapılacak bölgede bulaşıcı ve yayılıcı arı hastalık ve zararlıları olmamalıdır.
- Aralıklar arasındaki mesafe doğal florada 1 km'den, narenciye, ayçiçeği, pamuk ve çam gibi yoğun nektar veya salgının olduğu yerlerde ise 500 metreden az olmamalıdır. Aralıklar arası mesafenin hesaplanmasında bölgedeki ballı bitkilerin yoğunluğu, nektar veya salgı üretme kapasiteleri ve aralıkların kovan sayıları dikkate alınmalıdır. Aksi halde mevcut potansiyel, koloni sayısının azlığı nedeniyle ya yeterince ya da koloni sayısının fazlalığı nedeniyle ekonomik olarak değerlendirilemez.
- Gezgin arıcılığın temel unsuru olan arı nakillerinde; yükleme, nakil ve indirme işlemleri sırasında kovanlar sarsılmamalıdır.
- Kovanlar tam dolu olarak taşınmamalı, yeterli havalandırma sağlanmalıdır. Nakiller gece yapılmalı, çok uzun yollarda, arılar ara konaklama yerinde gündüz açılarak dinlendirilmelidir.
- Arılar zirai ilaç uygulamalarından korunmalıdır.

2.1.2.3. Teknik Arıcılık

Teknik arıcılık, bir amaç doğrultusunda "Arıları Kullanabilme ve Yönetebilme Sanatı" olarak adlandırılabilir. Teknik arıcılık için bilgi ve tecrübeye ihtiyaç vardır. Aksi halde, bilgi ve tecrübe olmadan teknik arıcılık hatta sıradan bir arıcılık bile yapmak mümkün değildir. Arıcılığa başlamadan önce arı ailesi (koloni), aile bireyleri ve koloninin yaşam düzeni ile arıcılığı ilgilendiren diğer konularda bilgi sahibi olunmalıdır.⁸⁶

⁸⁶ "Teknik Arıcılık", <http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=hizmetler/yayinlar/e-kitap/aricilik/aricilikgiris.htm>, (07.04.2006), s.2.

2.1.3. Dünyada Arıcılık

Günümüzde arıcılık, tüm Dünya’da yapılan en yaygın tarımsal faaliyetlerden birisidir. Bugün dünyada 56 milyon dolayında arı kovanı bulunmakta ve bunlardan 1.2 milyon ton dolayında bal üretilmektedir. Üretilen balın yaklaşık 1/4’ü ticarete konu olmakta ve dış satımın %90’ı 20 dolayındaki bal üreticisi ülkeden yapılmaktadır. Dünya’nın en çok kovan varlığına (65 milyon) sahip ve bal üreten (267.830 ton) ülkesi Çin’dir.

Kovan başına ortalama dünya bal üretimi 20 kg dolayında olup bu rakam Çin’de 33, Arjantin’de 40, Meksika’da 27, Kanada’da 64, Avustralya’da 55, Macaristan’da 40 ve Türkiye’de 16 kg dolayındadır. Bu ülkeler aynı zamanda Dünya’nın en çok bal ihraç eden ülkeleridir. Dünya’da en çok bal ithal eden ülkeler ise; Almanya, ABD, Japonya, İngiltere, İtalya, İsviçre, Fransa, Avusturya ve diğer Avrupa ülkeleridir. Bu ülkelerden Almanya yalnız başına Türkiye’nin bal üretiminden daha fazla bal ithal etmektedir.

Bal yanında; propolis, arı sütü, polen ve balmumu gibi arı ürünleri de dünya ticaretinde yer almaktadır. Diğer yandan tarımı gelişmiş ülkelerde arıcılık, arı ürünleri üretimi yanında hatta daha önemli olarak, bitkisel üretimde miktar ve kalitenin artırılması amacıyla yapılmaktadır. Örneğin, ABD’de bitkisel üretimde bulunan üreticiler üretim yaptıkları bitkilerde tozlaşmanın sağlanması için arıcılara 41 milyon \$ arı kirası öderlerken, buna karşılık kendileri arıların üretimlerine katkısından 3.2 milyar \$ kazanmaktadırlar. Yine ABD’de yapılan bir başka çalışmada; 40 dolayındaki bitki türünden elde edilen toplam 30 milyar \$’lık ürün değerinin yaklaşık 1/3’ü olan 10 milyar \$’ın bal arılarından dolayı sağlandığı bulunmuştur.⁸⁷ Aşağıda bal üreticisi ülkelerin yıllık üretim miktarları görülmektedir.

⁸⁷“Dünya’da Arıcılık”, <http://www.blogcu.com/aricilik>, (08.04.2006), s.1.

Ülkeler	Bal üretim miktarı (Ton)
Çin	267.830
Arjantin	85.000
ABD	80.000
Türkiye	75.000
Meksika	61.939
Ukrayna	52.000
Hindistan	52.000
Kanada	35.000
İspanya	33.000
İran	29.000

Tablo – 4 : Ülkelerin Bal Üretim Miktarı
Kaynak : FAO 2004 verileri

Aşağıdaki tabloda ülkelerin kovan başına bal üretimi gösterilmektedir.

Ülkeler	Kovan Başına Bal Üretimi (kg)
Kanada	64
Avustralya	55
A.B.D	40
Arjantin	40
Macaristan	40
Çin	33
Meksika	27
Türkiye	16

Tablo - 5 : Ülkelerin Kovan Başına Bal Üretimi
Kaynak : FAO 2004 verileri

2.1.4. Türkiye’de Arıcılık

Türkiye’de arıcılık, çok eski yıllardan beri bir gelenek olarak yapılan sosyo-ekonomik bir faaliyettir. Türkiye sahip olduğu 4 milyon dolayındaki kovan varlığı ve 75 bin ton dolayındaki bal üretimi ile dünyada 4. sırada yer alarak hem kovan varlığı hem de bal üretimi bakımından dünyanın en önemli ülkeleri arasındadır.

Ancak bu önemli gelişmeye karşın, ülkemizde kovan başına ortalama bal üretimi 16 kg dolayında olup dünya ortalaması olan 20 kg’ın altındadır. Bununla birlikte, Türkiye’nin Dünya bal ticaretinde %1.87’lik bir payla 10. sırada yer alışı sahip olunan kovan varlığı ve bal üretimiyle uyum sağlamamaktadır.

Hem Dünya bal ticaretindeki payımız hem de koloni başına bal üretimimiz dikkate alındığında, ülkemizin sahip olduğu mevcut arıcılık potansiyelinden yeteri kadar faydalanamadığımız ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan ülkemizde, bal dışında diğer arı ürünlerinin üretimi ve bal arılarının bitkisel üretimde yeterli tozlaşmanın sağlanması amacıyla kullanılmaları da yaygın değildir.

Kovan başına bal üretiminin artırılması, bal üretimi yanında diğer arı ürünlerinin üretilmesi ve bal arılarının bitkisel üretimde daha yaygın kullanılması durumunda mevcut potansiyelimizi daha iyi değerlendireceğimiz açıktır. Ancak, ilkel kovanlardan modern kovanlara geçişin büyük ölçüde tamamlanmış olması, koloni başına ortalama bal üretiminde bir miktar artışın sağlanması arıcılığımız için olumlu gelişmeler olarak sayılabilir.⁸⁸

Türkiye’nin ekolojik ve sosyo-ekonomik yapısı gereği, ülkemizin her yerinde arıcılık yapılabilirken sırasıyla Ege, Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri gerek kovan varlığı gerekse üretim payı bakımından arıcılık için en önemli bölgelerimizdir. Türkiye bal üretiminin yaklaşık yarısı bu üç bölgemizde gerçekleşmektedir.

Bal üretimi bakımından sırasıyla ilk on ilimiz; Muğla, Ordu, Adana, Aydın, Sivas, Antalya, İzmir, İçel, Erzincan ve Samsun olup ülkemiz bal üretiminin yaklaşık yarısı bu illerimizde üretilmektedir.

⁸⁸ Diana Sammataro, Alphonse Avitabile, Çeviren: Harun Vatansever, **Arı Yetiştiriciliği ve Arı Hastalıkları**, Ankara: Özkan Matbaacılık, 2004, s.417-419.

2.1.4.1. Arıcılığın Tarım İşletmelerindeki Yeri

Arıcılık tarla, bağ-bahçe ve hayvancılık gibi tarım işletmeleri içinde ikinci üretim dalı olarak yapılabilir. Bu yolla işletmenin kazancı artırılmış olur. Aslında, tarla ve bağ-bahçe ürünleri üreten işletmelerde bal arılarına ihtiyaç da vardır.

Bilindiği üzere, arılar bitkisel üretimde bitkilerin tohum ve meyve üretebilmeleri için ihtiyaç duydukları tozlaşmayı sağlayarak ürün miktarı ve kalitesinde çok büyük artışlara neden olurlar. Sadece bu nedenle bile tarım işletmelerinde arıcılığa yer verilebilir.

Özellikle, çevrelerinde zengin bitki örtüsü bulunan işletmelerde arıcılığa da yer verilmesi hem işletmenin kazancında artışlara neden olur hem de bal veya diğer arı ürünleri üretiminden dolayı işletme bütçesine katkı sağlar.⁸⁹

2.1.4.2. Arıcılığın Bitkisel Üretimdeki Yeri

Yukarıda da bahsedildiği üzere, bitkilerin tohum ve meyve üretebilmeleri için çiçeklerin yeterli miktarda tozlaşmaları gerekmektedir. Bal arıları, özellikle açık alanlarda tozlaşmayı en iyi yapan böceklerdir. Bal arılarının değişik evrim aşamalarından geçerek nektar ve polenle beslenme sistemine geçmeleri ve bu amaca uygun organlarının oluşumu bitkilerin tozlaşma ihtiyaçlarının karşılanması ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Vücut yapıları ve beslenme tarzları gereği çok iyi tozlayıcı olan arılar, nektar salgılamaları ile çiçekler tarafından cezbedilirler. Nektar ve polenin arılar tarafından toplanması sırasında da tozlaşırlar.

Bitkilerin tozlaşma ihtiyaçlarını, tozlaşmada bal arılarının önemini ve bu yolla sağlanacak ürün artışını iyi bilen dış ülkelerdeki üreticiler bitkilerin çiçeklenme dönemlerinde arı kolonisi kiralayarak daha fazla ve daha kaliteli ürün elde ederler. Bu konu ülkemizde yeterince bilinmemekte ve büyük miktarlarda ürün kayıpları meydana gelmektedir.⁹⁰

⁸⁹“Arıcılığın Tarımsal Üretimdeki Yeri”,

<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=52>, (08.04.2006), s.1.

⁹⁰ Diana Sammataro, Alphonse Avitabile, Çeviren: Harun Vatansever, **Arı Yetiştiriciliği ve Arı Hastalıkları**, Ankara: Özkan Matbaacılık, 2004, s.339-343.

Arılarla sağlanan tozlaşmadan; başta badem, elma, kiraz, şeftali, armut, kayısı, erik ve çilek gibi meyve türleri; pamuk, ayçiçeği ve anason gibi tarla bitkileri; kavun ve karpuz gibi bahçe bitkileri; fiğ, üçgül, yonca ve korunga gibi yem bitkileri olmak üzere hemen hemen tüm bitki türleri fayda sağlar. Bunun yanında, bazı bitki türlerinin tozlaşması sadece arılar aracılığı ile gerçekleşir ve bitkinin sürekliliği arıların varlığına bağlıdır.

Bitkisel üretimde bulunan üreticiler; bitkilerin tozlaşma istekleri, bitkiye has tozlayıcılar, tozlaşma etkinliğinin artırılması ve bu amaçla bal arılarının kullanılması konularında bir uzmanın görüş ve önerilerini alarak üretim miktarlarını ve ürün kalitesini artırabilirler.

Arıların tozlanma yoluyla sağladıkları ürün değeri arıcılık ürünü olarak sağladıkları değerin 10-15 katıdır.⁹¹

2.1.4.3. Arıcılığın Aile Ekonomisindeki Yeri

Arıcılık diğer tarımsal faaliyetlere göre daha az sermaye ile yapılabilen ve kısa sürede kazanç sağlayan bir faaliyettir. Arıcılık yapmak için kapalı bir alan yapımına veya arazi satın alınmasına gerek yoktur. İyi planlandığı veya diğer arıcılarla işbirliği yapıldığı takdirde ikinci bir meslek olarak boş zamanlarda bile yapılabilir.

Arıcılık, aile fertlerinden herhangi birisinin kolaylıkla yapabileceği bir faaliyettir. Bu yönüyle, aile ekonomisi için asıl veya yan gelir kaynağı olabilir. Özellikle kırsal kesimde aile bütçesine önemli katkılar sağlar.⁹²

2.1.4.4. Arıcılığın Ülke Ekonomisindeki Yeri

Arıcılığın ülke ekonomisine katkısı, tarımsal bir faaliyet olması sonucu doğrudan ve gerek sosyo-ekonomik bir konu olması gerekse bitkisel üretime katkısı nedeniyle dolaylı olarak da olmaktadır.

⁹¹“Arıcılığın Diğer Yararları”, http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortak_aricilik.htm, (12.05.2006), s.1.

⁹²“Arıcılığın Aile Ekonomisindeki Yeri”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=52>, (20.05.2006), s.1.

Arıcılık toprağa bağımlı olmayıp, topraksız veya az topraklı aileler için tek başına bir geçim kaynağı olabilmektedir. Aynı zamanda en ucuz ve en kolay istihdam yaratan tek tarımsal faaliyettir.

Arıcılığın çevreye ve doğaya doğrudan veya dolaylı hiçbir zararlı etkisi yoktur. Daha da önemlisi doğal denge için mutlak surette arılara ve dolayısıyla arıcılığa ihtiyaç vardır.

Ülkemizde çok geniş alanlarda arı tozlaşmasına ihtiyaç duyan ürünler yetiştirilmekte ve arıcılıktan bu yönde de faydalanılmaktadır. Çoğu kişilerce fark edilmeyen bu katkı arı ürünlerinden çok daha fazladır.

Arıcılıktan geçimini sağlayan 153 bin aile 75.000 ton bal üretimi ve 300.000.000 YTL ekonomik değer oluşturmaktadır. Ayrıca Türk balı Türkiye’den önce AB’ye girmiştir, ihracat büyük oranda Almanya, İspanya, İtalya, Fransa gibi ülkelere yapılmaktadır.⁹³

Arıcılığın tozlaşma yolu ile ekonomiye olan katkısının bal ve balmumu ile sağlanan katkının en az 10-15 katı olduğu dikkate alındığında arıcılık bu yolla ülke ekonomisine en az 3 milyar YTL katkı sağlamaktadır. Ayrıca, büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan ve yeterli toprağı olmayan 153.000 dolayındaki kişi için istihdam kaynağı olması arıcılığın ülkemiz ekonomisi yönünden önemini ortaya koymaktadır.⁹⁴

2.1.5. Türkiye’de Başlıca Bal üretim Alanları

Doğu bölgelerindeki Kars, Erzurum, Artvin, Erzincan, Ağrı, Hakkari, Malatya, Bitlis yaylaları ile Orta Anadolu’da Ankara, Kayseri, Sivas çevreleri yüksek kalitede bal veren yöreler olup daima yüksek fiyata satılmaktadır. Keza Doğu Karadeniz’in Tokat, Gümüşhane ve Erzincan yörelerinin balları da büyük değer taşımaktadır. Marmara bölgesinin Trakya kesimindeki illerde bal verimi ortalaması oldukça fazladır. Bursa, Balıkesir, Çanakkale illerinde ayçiçeğı, püren ve kestane balları satılır. İzmir’in koyu renkli anason balları dışında bilhassa Muğla ve Aydın yöresindeki çam balları çok yüksek verimi, şekerlenmemesi nedenleriyle Türkiye'nin en büyük bal deposu olup, fiyatının ucuzluğu ve vergi balları olarak

⁹³ “Hayvancılık, Arıcılık”, www.tarim.gov.tr, (20.05.2006), s.2.

⁹⁴ “Arıcılığın Ülke Ekonomisine Katkısı”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=52>, (08.04.2006), s.1.

hiç şekerlenmemesi nedeniyle büyük tüketim merkezlerinde altın gibi kıymetlidir. Marmaris yöresinin balları sulu ve lezzetli, Fethiye yöresinin balları ise daha koyu kıvam ve renktedir. Antalya, Mersin, Adana, Hatay illerinde narenciye balı alınır. Toros dağlarının yaylalarında elde edilen ballar çok kalitelidir. Güneydoğu Anadolu'da modern arıcılık yeni yeni gelişmektedir.

2.1.6. Arıcılık Ürünleri

Arılardan elde edilen ürünler sadece bir gıda malzemesi olmakla kalmayıp, aynı zamanda insanlara tarih boyunca şifa dağıtmışlardır. Bunların başında bal , balmumu, arısütü, polen, propolis ve ana arıdır. Şimdi kısaca bunları inceleyelim.

2.1.6.1. Bal

Bal; Türk Gıda Kodeksi 2000/39 sayılı Bal Tebliğinde "Bal; bal arılarının çiçek nektarlarını, bitkilerin veya bitkiler üzerinde yaşayan bazı canlıların salgılarını topladıktan sonra, kendine özgü maddelerle karıştırarak değişikliğe uğratıp, bal peteklerine depoladıkları tatlı madde" olarak tanımlanmıştır. Tanımından da anlaşılacağı üzere bal saf ve doğal olmalı, hiçbir katkı maddesi veya kalıntı içermemelidir.⁹⁵

Balı bildiğimiz şekerden ayıran çok önemli bir fark vardır. Şeker ancak sindirim sisteminde değişime uğradıktan sonra kana karışırken, bal sindirime gerek olmadan çok süratli bir şekilde kana karışır. Çünkü içerdiği meyve şekeri ve üzüm şekeri, ilk başta oranı oldukça fazla olan sakrozun ters-yüz olmasıyla meydana gelir. Bu yüzden bu şekerlere "basit şekerler" denir. Kısacası bal insan vücudunun en yüksek derecede ve en hızlı şekilde faydalanacağı şekilde tasarlanmış bir gıdadır. Ilık su ile karıştırılan balın birkaç dakika içinde vücuda enerji verdiği tespit edilmiştir.⁹⁶

Yüksek enerjili ve karbonhidratlı bir madde olan bal, tadı, aroması ve diğer üstün özellikleri nedeniyle insanlar tarafından daha çok bir besin ve enerji kaynağı olarak tüketilmektedir. Bal, aynı zamanda tedavi edici olarak da örneğin çam balı sindirim sistemi rahatsızlıklarında, okaliptüs balı ise solunum sistemi rahatsızlıklarında kullanılabilir.

⁹⁵"Türk Gıda Kodeksi. Bal Tebliği", http://www.saglik.gov.tr/sb/extras/mevzuat/teb_bal.pdf, (20.05.2006), s.1.

⁹⁶"Bal", <http://tr.wikipedia.org/wiki/Bal>, (20.05.2006), s.1.

Zengin bir besin kaynağı olan bal, bebek ve çocukların beslenmesinde de önemli bir yere sahiptir. Çabuk sindirilmesi, bünyesindeki serbest asitler dolayısıyla yağ hazmını kolaylaştırması, anne ve inek sütündeki demir ve diğer eksikliklerin gidermesi, iştah açması gibi özellikleri ve ayrıca sakinleştirici etkisi balın önemini daha da arttırmaktadır. Koyu renkli balların kan yapıcı özelliği, açık renkli ballara kıyasla daha fazladır.⁹⁷

Bal, yalnızca bebek ve çocukların beslenmesinde değil büyüklerin beslenmesinde de yararlıdır. Özellikle çabuk enerjiye dönüşen hazır bir gıda olması nedeniyle, yüzme, dağcılık, atletizm, basketbol, futbol, bisiklet yarışı gibi sporlarla meşgul olan kimselere güç vermek ve yorgunluklarını hafifletmek için kullanılabilir.

Bal, bir besin ve enerji kaynağı olması yanında çeşitli hamur işlerinde ve pastalarda da kullanılmaktadır. Kattığı hoş tat ve aromasının yanı sıra, özellikle levüloz şekerinin su tutma yeteneğinden dolayı, bu yiyeceklerin uzun süre bayatlamadan taze kalmasını sağlar.

Balın bileşimi, üretimin yapıldığı yöredeki bitki türlerine ve üretimin yapıldığı zamana göre değişmektedir. Ancak genellikle, ortalama olarak balın %80'i değişik şekerlerden %17'si sudan meydana gelir. Geri kalan %3'lük kısım başta enzimler olmak üzere, balı bal yapan ve balı değerli kılan maddelerden oluşur.

Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliğinde Balın özellikleri 6. ve 7. maddelerde şöyle belirtilmektedir;⁹⁸

“ Bu Tebliğ kapsamında piyasaya sunulan veya insan tüketimi amacıyla herhangi bir gıda maddesinde bileşen olarak kullanılan bala ait özellikler aşağıda verilmiştir.

a) Bala gıda katkı maddeleri de dahil olmak üzere dışarıdan hiçbir madde katılamaz. Bal doğal bileşiminde bulunmayan organik ve/veya inorganik maddelerden arı olmalıdır. Fırıncılık balı dışında bal; bala ait olmayan yabancı tat ve kokuda, fermentasyonu başlamış, asitliği yapay olarak değiştirilmiş veya içerdiği doğal enzimleri parçalayacak ya da önemli düzeyde inaktive edecek şekilde ısıtılmış olmamalıdır.

⁹⁷“Bal”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=58>, (20.05.2006), s.1.

⁹⁸ “Bal Tebliği”, Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, Yayımlandığı Resmi Gazete(17.12.2005/26026). Tebliğ No:2005/49, <http://www.kkgm.gov.tr/Mevzuat/Kodeks.asp?Adres=KodeksList.htm>, (01.06.2006), s.1.

Filtre edilmiş bal ile ilgili hükümler saklı kalmak kaydıyla yabancı organik veya inorganik maddelerin ayrılması sırasında kaçınılmaz olan kayıplar dışında balda (n) polen veya diğer bala özgü bileşenler uzaklaştırılmaz.

b) Balda;

- İnsan sağlığını tehdit eden hiçbir patojen mikroorganizma, parazit ve/veya parazit yumurtası bulunamaz,

- Clostridium botulinum bulunamaz,

- Türk Gıda Kodeksi Şeker Tebliğinde yer alan şekerleri içeremez.

c) Balın tadı ve aroması, balın kaynağına ve üretildiği bitkinin türüne bağlı olarak değişmekle birlikte, bal kendine özgü koku ve tada sahip olmalıdır.

d) Balın rengi su beyazından koyu amber renge kadar değişebilir. Salgı balının rengi pfund skalaya göre en az 60 olmalıdır.

e) Temel petekte balmumunun doğal yapısında bulunmayan, parafin, serezin, iç yağı, reçine, oksalik asit gibi organik maddeler ile ağartıcı maddeler gibi inorganik maddeler bulunamaz.

f) Etiketinde orijin aldığı çiçek, bitki, bölge veya coğrafya belirtilen ballara filtre bal ilave edilemez.

g) Petekli ballarda, peteğin en az %80'i sırlanmış olması gerekmektedir.

h) Etiketinde botanik orijini belirtilen ballarda bu özellikleri polen analizi ile belirlenir.”, (madde-6)

“ Bala hiç bir katkı maddesi katılamaz.”, (madde-7)

2.1.6.2. Balmumu

Balmumu; 2-3 haftalık genç işçi arıların son 4 çift karın halkalarındaki mum salgı bezlerince salgılanan, karın halkaları arasından çıkarken hava ile teması sonucu katılaşarak pulcuk haline geçen, salgılandığı anda beyaz renkte olan ve daha sonra koyulaşan bir arı ürünüdür. Balmumu suda erimediği halde eter ve kloroformda erir. Balda bulunan

karbonhidratlardan sentezlenir. Arıların 1 kg balmumu üretebilmeleri için 6-10 kg bal yemeleri gereklidir. Mum salgılayan arılar önce bal yerler daha sonra 35 °C'da zincir şeklinde salkım oluşturarak mum salgırlar. Mum pulcuğu karın halkalarından ayaklarla çeneye aktarılır. Çenede işlenen balmumu petek örme ve yapmada kullanılır.⁹⁹

Özellikle Afrika, Orta ve Güney Amerika'da baldan daha önemli bir arı ürünüdür. Balmumu üretimi geleneksel olarak petek kırıntılarının sıcak su içinde eritilip karışımın süzülerek bir başka kaba aktarılması ve burada su üzerinde toplanan balmumunun soğuduktan sonra oluşturduğu katı kütlenin elde edilmesi şeklinde yapılır. Ayrıca, güneş enerjili mum eritme kapları da kullanılabilir. Esmerleşmiş eski peteklerin eritilip balmumuna dönüştürülmesi hastalıkların kontrolü açısından ihmal edilmemesi gereken bir işlemdir.

Balmumu, çok değişik alanlarda kullanılmakla birlikte büyük oranda temel petek yapımında ve kozmetik sanayiinde kullanılmaktadır. Bunun yanında, Katolik kiliselerinde yakılan mumlarda en az %32 oranında balmumu bulunması gerektiğinden mum yapma sanayiinde de ciddi miktarlarda kullanılır. Bunların dışında balmumu; ilaç sanayiinde, parlatici, boya ve cila yapımında, kalıpcılık, dişçilik gibi alanlarda ve su geçirmezliğin sağlanmasında kullanılmaktadır.

Daha önceleri balmumu ihtiyacı açısından kendine yeterli olan ülkemiz son yıllarda balmumu ithal etmeye başlamıştır. Kaynağı belli olmayan balmumundan yapılmış temel peteklerle Amerikan yavru çürüklüğü ve kireç hastalığı gibi arı hastalıklarının gerek ülkeler arası gerekse ülke içinde geniş alanlara yayılabileceği unutulmamalıdır. Bu bakımdan temel petek yapımında kullanılacak balmumunun "Arıcılık Yönetmeliği"nin zorunlu bir hükmü olarak 110 °C'da 12 saat süreyle sterilize edilmesi gerekmektedir. Balmumu tüm kullanma alanları açısından %100 saf olmalı, parafin, serezin, reçine ve iç yağı gibi yabancı maddeler içermemelidir.¹⁰⁰

⁹⁹ "Balmumu, Balmumunun Yapısı", <http://www.aricilik.gen.tr/urunler/balmumu.html>, (20.05.2006), s.1.

¹⁰⁰ "Arı Ürünleri ve Özellikleri", <http://www.modemegt.com.tr/info/detay.php?list=1231>, (10.05.2006), s.1.

2.1.6.3. Arı Sütü

Arı sütü; 5-15 günlük genç işçi arıların baş kısımlarında bulunan salgı bezlerinden salgıladıkları özel bir besindir. Görünümü krem-si-beyaz renktedir. Ana arı olmaya aday larvanın bulunduğu hücrelerde bulunur.

Arı sütü insan sağlığı ve beslenmesi yönünden oldukça önemli maddeler içerir. Arı sütü; yaklaşık %66 su, %14.5 karbonhidrat, %4.5 lipid, %13 dolayında aminoasit, B grubu vitaminlerinin tümüne ek olarak A, D, C, E vitaminleri, önemli bazı mineral maddeler, biyolojik aktif maddeler ve bir miktar da tespit edilemeyen maddeler içerir.¹⁰¹

Bilim adamları, normalde işçi arı olacak larvanın arı sütü ile beslenmesi sonucu ana arıya dönüşmesini ve ana arının işçi arıya göre 40 kat daha uzun yaşamasını, arı sütünün kimyasal yapı bakımından zenginliğine ve biyolojik aktif maddeler içirmesine bağlamaktadırlar.

Arı sütü üretimi, ana arı üretiminde bahsedilen larva transferi yöntemi ile yapılır. Transferden 2-3 gün sonra, hücre içinde bulunan larvalar atılıp geriye kalan arı sütü ağaç kaşıkçıkla veya vakumlanarak renkli şişelere alınır. Bu işlem güneş görmeyen kapalı ortamda yapılmalı ve elde edilen saf arı sütü 5 °C'nin altında muhafaza edilmelidir. Nektar ve polen kaynaklarının iyi olduğu dönemde güçlü kolonilerle yapılan üretimlerde bir hücreden ortalama 200 mg civarında arı sütü alınabilir.

Arı sütü, balla birlikte tüketilebileceği gibi saf olarak sabahları aç karnına, kahvaltıdan en az yarım saat önce ve dil altından emilmesi yoluyla tüketilmesinin daha doğru ve daha faydalı olduğu bildirilmektedir. Yetişkinler için alınacak günlük ortalama doz genel sağlık ve vücut direncinin korunması için 500 mg, hastalık ve rahatsızlık hallerinde 1 g olarak önerilmektedir. Çocuklarda ise yaşa ve doktor tavsiyesine göre, yetişkin dozun yarısı ile dörtte biri arasındaki doz kullanılabilir.

Her ne kadar yeterli sayıda klinik test ve deneylerle kesin olarak ispatlanmamış olsa da

¹⁰¹ “Arıcılık, Arı Sütü”, <http://www.kesaptarim.gov.tr/modules/mysections/modify.php?lid=60>, (10.05.2006), s.1.

tecrübe, yorum ve bazı gözlemler ışığında arı sütünün faydaları ve kullanılma alanları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Organizmaya canlılık kazandırılmasında,
- Bedensel ve zihinsel yorgunlukların giderilmesinde,
- Yaşlılıktan oluşan damar sertliği ve bitkinlik hallerinde,
- Çocukların dengeli beslenmesinde,
- Çocukların diş ve kemiklerinin gelişmesinde,
- Hücre yenileyici özelliği ile cilt bakımında,
- Kadınların periyodik dönemlerinde bozulan kan dengesinin düzenlenmesinde,
- Saç dökülmelerinin önlenmesi ve saçlara canlılık kazandırılmasında,
- Cinsel faaliyetlerin desteklenmesinde,
- Genel vücut direncinin artırılmasında,
- Kan dolaşımının hızlandırılmasında.

Ayrıca arı sütü; kansızlık, sarılık, yüksek ve düşük tansiyonun düzenlenmesi, erken bunama ve kolesterolün düşürülmesi gibi hallerde de fayda sağlamaktadır.¹⁰²

2.1.6.4. Polen

Polen; Çiçekli bitkilerde çiçeklerin erkek organlarınca üretilip dişi organın döllenmesini sağlayan basitçe çiçek tozu olarak da adlandırılan bitkilerin erkek cinsiyet hücreleridir. Bal arıları, poleni büyük oranda yavru gıdası olarak kullanırlar. Polen kıymetli bir protein, vitamin ve mineral madde kaynağıdır.¹⁰³

Polenin kimyasal yapısı, rengi, tadı, kokusu ve şekli bitki türüne göre değişmektedir. Çoğunlukla sarı renkli olup siyah, mor, pembe renkli polenlere de rastlamak mümkündür. Ayrıca balın kaynağı, balda bulunan polenlerin analizi ile belirlenmektedir.

Polen, polen tuzakları kullanılarak toplanmaktadır. Kovan girişine değişik şekillerde monte edilebilen tuzaklardan geçen arının taşıdığı polen tuzak haznesinde birikir. Haznede

¹⁰² Ahmet Atar, “Arı Sütü”, <http://www.geredehyat.com/koseac.asp?vid=1803&tarih=01.02.2006>, (16.05.2006), s.1.

¹⁰³ “Polen, Polenin Yapısı”, <http://www.aricilik.gen.tr/urunler/polen.html>, (16.05.2006), s.1.

biriken polen, 1-2 gün aralıklarla boşaltılıp 42 °C'ı geçmeyen sıcaklıkta kurutma dolaplarında kurutulup su oranı %7-8 oranına düşürülür. Daha sonra eleklerden geçirilip temizlenen polen hava almayacak şekilde ambalajlanıp 6 ayla kadar olan depolama için oda sıcaklığında daha uzun süreli depolamalar için soğuk ortamda saklanır.

Yapılan denemeler polen toplamanın, koloninin gelişmesi ve bunun sonucu olarak da bal üretimi üzerinde önemli olumsuz etkiye bulunmadığını göstermiştir. Polen toplanması durumunda, arıların daha çok polen toplama seferine çıkarak ve polen tuzağına rağmen küçük polen kümelerini koloniye geçirerek ihtiyaçları olan poleni depoladıkları tespit edilmiştir. Bal üretimi yanında, gerektiğinde koloni beslemesinde kullanmak veya ticari amaçla polen toplamanın daha kazançlı arıcılığa vesile olduğu kesindir. Polen, teknik olarak kurutma dolaplarında kurutulması yanında basit olarak havadar ve doğrudan güneş ışığı almayan gölge bir yerde kurutulabilir.

Polen, canlının gelişmesi ve büyümesi için günlük alınması gereken tüm gerekli maddeleri uygun denge içinde bulunduran yegane doğal besindir. Bu bakımdan insan sağlığı ve beslenmesinde ve genel vücut direncinin korunmasında büyük öneme sahiptir. Polen, sabahları aç karnına, kahvaltıdan en az yarım saat önce ya da akşam yemeğinden en az 4 saat sonra tercihen yatmadan önce sade olarak veya ılık süt ve meyve suları içinde alınmalıdır. Günlük alınması gereken doz duruma göre, yetişkinlerde 15-40 g, 6-12 yaş grubu çocuklarda 10-15 g, 3-5 yaş grubu çocuklarda ise 5-15 g'dır. Bir yemek kaşığı kuru polen yaklaşık 10 g'dır.

Genel sağlığın korunması ve vücut direncinin artırılması yanında dengeli beslenme amacıyla da tüketilen polen aşağıdaki hallerde de fayda sağlamaktadır. Ancak nadiren de görülse polen bazı kişilerde alerjik reaksiyona neden olabilir. Bu durumda polenin kullanılmaması gerekir. Polen;

- Zihinsel ve bedensel yorgunluklarının giderilmesinde,
- Çocukların sağlıklı gelişmesi ve beslenmesinde,
- Düşünme, araştırma ve çalışma gücünün artırılmasında,
- Sporcuların ve yarış hayvanlarının performanslarının artırılmasında,
- Kansızlığın giderilmesinde,

- Karaciğer, prostat ve kanser hastalıklarında faydalıdır.

2.1.6.5. Propolis

Propolis; Arılar tarafından bitkilerden toplanan, yapışkan ve 15 °C'da sert ve kırılgan, 30 °C'da yumuşak ve bükülebilir, kaynağına göre siyahtan sarıya kadar değişebilen renkte bir maddedir. Ham propolisin yapısında, kaynağına göre oldukça değişmekle birlikte; %50-55 reçine ve balsam, %20-35 bitki kaynaklı mumlar, %10-15 eterik ve esansiyel yağlar, %2-5 polen, az miktarda organik ve inorganik bileşikler bulunur. Başka bir bildirişe göre propoliste %46 balsam, %27 bitkisel kökenli mum ve %15 flavon ve flavonoidler bulunmaktadır. Flavon ve flavonoidler propolise antifungal, antiviral ve antibakteriyel özellikler kazandıran maddelerdir.¹⁰⁴

Arılar propolisi; kavak, meşe, kayın, okaliptüs, akasya ve kozalaklı ağaçlar başta olmak üzere değişik ağaç ve çalılardan toplarlar. Arının arka bacağına taşıdığı propolis kovanda ancak diğer arıların yardımıyla boşaltılıp gerekli yerlerde kullanılır.

Arılar propolisi kovanda dip tahtası, çerçeve kenarları ve giriş deliği arkasında biriktirirler. Buralarda biriktirilen propolis kazınarak toplanabilir. Bu şekilde elde edilen kazıma propolis temiz olmayabilir ve değişik kalıntılar içerebilir. Bu nedenle propolisin teknik olarak toplanmasında, çerçevelerin üstüne yerleştirilen ana arı ızgarasına benzer plastik plakalar veya kovanın ön ve arka gövde tahtalarında açılacak aralıklar kullanılır. Propolisin toplama plakasında biriktirilmesinden sonra plaka bir müddet soğuk ortamda tutulduğunda propolis el yardımıyla kolaylıkla plakadan hasat edilir ve ambalajlanır. Hasat edilen ham propolisten laboratuvarında "Yumuşak Propolis Ekstraktı" üretilir.

Propolis kovanlarda arılar tarafından; kovandaki çatlak ve patlakların kapatılmasında, çerçevelerin gerek kovan duvarlarına gerekse birbirlerine yapıştırılmasında, koloniye giren ve koloni dışına atılamayan zararlıların mumyalanıp kokuşmasının önlenmesinde, petek hücrelerinin cilalanıp parlatılmasında ve kovanın steril hale getirilmesinde kullanılır.

¹⁰⁴ “Propolis”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=58>, (16.05.2006), s.1.

Propolis tıpta da ilaç ham maddesi olarak kullanılmakta olup eski Doğu Bloğu ülkelerinde ilaç kodeksine girmiştir. Çok kuvvetli antibakteriyel, antifungal, antiviral ve anastezik etkiye sahip olduğundan Apiterapide yaygın olarak kullanılma alanı bulmuştur. Başta Japonya olmak üzere bazı ülkelerde tonlarca propolis pastil, tablet, krem,ve solüsyon gibi değişik şekillerde hastalıkların tedavisi ve genel vücut direncinin korunması ve artırılması amacıyla tüketilmektedir.¹⁰⁵

2.1.6.6. Arı Zehiri

Arı zehiri, işçi arılarda zehir bezlerince üretilip zehir torbasında depolanır. Hücreden yeni çıkmış arıların zehir üretme yetenekleri çok az olup 12 günlük olduklarında en yüksek üretim kapasitesine ulaşırlar ve 20 günlük olduklarında zehir üretme yeteneklerini kaybederler. Ancak kışlayan arılarda bu yetenek yok olmaz. Bir işçi arı, ömrü boyunca 0.3 mg dolayında zehir üretir. Sokma sırasında iğnesini sokulan canlı üzerinde bırakan arı, daha sonra ölür. Bir anlamda, işçi arı kendisini ve kolonisini korumak için ölümü göze alır.¹⁰⁶

Arı zehiri toplanmasında, değişik yöntemler bulunmasına karşın, daha çok 5-10 mm aralıklarla paralel dizilen tellerin altına yerleştirilen cam levhalı düzenek kullanılmaktadır. Kovan uçuş tahtası veya kovan dip tahtası üzerine konan bu düzeneğe 12 voltluk akım verildiğinde tellere temas eden arı hafif elektrik şokuyla karşılaşmakta ve zehirini cam levha üzerine bırakmaktadır. İğne cama batmayacağından arı da ölmemektedir. Sıvı olan arı zehiri, cam levha üzerine bırakılır bırakılmaz kristal hale geçer ve daha sonra jiletle kazınarak toplanır. Arı zehiri toplanması sırasında arılar yüksek derecede rahatsız edileceğinden çevredeki canlılar yönünden güvenlik tedbirleri alınmalı, uygulama 1 kovan için en fazla 5-10 dakika sürmelidir. Uygulama 10 kovana tatbik edildiğinde 1-2 g kristal zehir toplamak mümkündür.¹⁰⁷

Arı zehirinin kullanılma alanları ve ticaret hacmi diğer arı ürünlerine göre daha sınırlıdır. Arı zehiri arılarca koloninin düşmana karşı savunulmasında, ve ayrıca apiterapide

¹⁰⁵ “Arıcılık, Arı Ürünleri ve Özellikleri”,

<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=58>, (16.05.2006), s.1.

¹⁰⁶ Kıvanç Bayezit, “Arı Zehiri”, http://www.uted.org/dergi/2004/kasim/kasim_7.htm, (16.05.2006), s.2.

¹⁰⁷ “Arıcılık, Arı Zehiri”, <http://www.kesaptarim.gov.tr/modules/mysections/modify.php?lid=60>, (16.05.2006), s.1.

arı zehirine karşı bağışıklık sisteminin geliştirilmesinde ve romatizmal hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Arı zehiri, Amerika'da eczanelerde tablet olarak satılmaktadır.

2.1.6.7. Ana Arı

Ana arı bir arı kolonisinin hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olduğu gibi aynı zamanda arıcular için para kazanılacak bir üründür. Bal üretim işletmelerinde fazla masraf yapmadan ana arı üretimi gerçekleştirilebilir. Arıcular bal üretim düzenini değiştirmeden, arılıkta boş kalan zamanlarında ana arı üretebilirler. Bal üretim işletmelerinde üretilen ana arılar saf ırk olmazlar.¹⁰⁸

Yıllık ticari ana arı üretimi 300.000 adet civarında. Ticari ana arıların genelde Kafkas kolonilerden alınan larvalardan üretilmektedir. Bu ticari ana arılar üretim bölgesindeki ırkı belli olmayan erkek arılarla çiftleşmektedirler. Kaliteli ana arı üretimi ve kullanımı yeterli olmadığından koloni başına verim çok düşük olmaktadır.

Günümüzde yıllık 300.000 adet olan üretim, ülkemizin ihtiyacının ancak %20'sini karşılamaktadır. Arıcılık çalışmalarının başladığı 1972 yılından bu yana dünyadaki yeni teknolojiler takip edilerek, ana arı üretiminin ülke arıcılığının bir sektörü haline gelmesinde öncülük edilmiştir. Üretici kuruluşların ülke çapında dağıtımını yaptığı çiftleşmiş ana arılar, suni tohumlanmış saf Kafkas damızlık kolonilerin larvaları kullanılarak yetiştirilmiş ve doğal çiftleşmiş, kullanıma hazır, melez ana arılardır. Türkiye'de üretilen arılar; bal taşıma, uysallık, çalışma gücü, floradan faydalanma, değişik ekolojik şartlara kolayca uyum sağlama gibi üstün özelliklere sahiptir.¹⁰⁹

Artvin Maçahel'de ana arı üretimi üreticiler açısından ciddi bir gelir kaynağıdır.

¹⁰⁸Cahit Öztürk, “**Ana Arı Üretimi**”, http://www.alata.gov.tr/alatarim_pdf/Brosurler/ana_ari_yetistiriciligi.pdf, (16.05.2006), s.1.

¹⁰⁹“**Arıcılık, Arı, Ana Arı**”, www.tab.org.tr, (16.05.2006), s.1.

2.1.7. Arıcılıkta Kullanılan Malzemeler

Arıcılıkta birçok malzeme kullanılır. Bunlar:

- Kovan,
- Körük,
- Maske,
- El demiri Arıcı eldiveni,
- Biz-matkap-çerçeve delen makine,
- Arıcı bıçağı ve tarağı,
- Ana ızgara,
- Erkek arı kapanı,
- Arıcı fırçası,
- Bal süzme makineleri (santifrüj),
- Bal dinlendirme kapları,
- Çerçeve taşıma sandığı,
- Mahmuz,
- Tel,
- Tahta kalıp,
- Ana arı kafesi,
- Oğul torbası,
- Polen kapanı,
- Bal süzgeçleri,
- Arıcı basküldür.

2.1.8. Arı Ailesi Hakkında Kısa Bilgiler

- Her arı ailesi bir ana arı, birkaç yüz erkek arı ve binlerce işçi arıdan oluşur.
- Büyüklük oranı dikkate alındığında bir attan 30 kat daha güçlüdür.
- Arının gözü 2mm veya birkaç metre içinde ileri geri, sağ sol her şeyi mükemmel şekilde görmesine imkan sağlar.
- Arının vücudu kitin denilen bir maddeyle kaplıdır. Bu madde asitlerden etkilenmez, alkol ve eterde erimez.

- Dış işlerde çalışan bir işçi arı 1 günde ortalama 40 sefer yapar. Bunun 8-10 defası bal toplamak için diğerleri su toplama, çiçek tozu taşıma, ve temizlik yapmadır.
- Arılar bir petek gözündeki yavruyu yetiştirmek için o gözü 10.000 defa ziyaret ederler.
- 1 kg bal toplamak için arıların yapacağı uçuş dünyayı 6 defa dalaşacak kadardır ki bu uzaklık onların uçuşuyla 1 yıl 51 gündür.
- Her arı ailesinin kendisine has bir kokusu vardır. Diğer bir kovana girmek isteyen arıyı kapıdaki muhafız arılar geri çevirirler. Bazı hallerde kursağında bal veya bacaklarında polen varsa içeri alırlar. Alacaklarını aldıktan sonra kovandan atarlar.
- Arının bir seferde getirdiği nektar miktarı 70 mg dır. İtalyan arılarında bu oran 80 mg' a kadar ulaşır.
- Yağmacı bir arı ağırlığının yarısı kadar bal çalar. Yani 50 mg.
- Bir arı dış işlerdeki 35 günlük ömrünün yaklaşık 20 gününü nektar taşımakla geçirip bu süre zarfında 6 gr nektar taşır. Kalan 15 günde su ve polen taşır.
- 75.000 arı mevcudu bulunan bir arı ailesinin yaklaşık 25.000 tanesi polen taşımakla görevlidir. Bu arılar bir günde kovana 7,5 kg polen taşırlar.
- Bir yıllık yaşamı içinde bir arı ailesinin besin, ısınma ve yavru büyütme için 50-60 kg bala ve 20-30 kg çiçek tozuna ihtiyaçları vardır.
- 260 gr nektarla 100 gr bal yapar.
- 1250 tane balmumu 1 gr gelir
- 1 kg balmumu için arılar 5-25 kg arasında bal yerler.
- Arılar çiçeklerin kokusunu 1 km uzaktan duyarlar.
- Kovanda işlerin çok yoğun olduğu bir zamanda günde ortalama 700 arı ölür.
- İşçi arılar yazın 4-7 hafta, kışın 5-6 ay yaşarlar.
- İşçi arıların 1 kg bal yapabilmesi için 50.000 kere uçmaları gerekir.
- Genellikle içinde 20.000 arı bulunan bir kovanda 1 kg' lık petek 10 günde yapılır

Başlıca arı ırkları; büyüklük, renk, dil uzunluğu, vücudun kıl örtüsü, balmumu bezlerinin şekil ve büyüklüğü, kanat damar yapısı ve kanat büyüklüğü gibi morfolojik özelliklerle birbirlerinden ayrılırlar.¹¹⁰

¹¹⁰ “Arıcılık, Bal Arısı Kolonisi ve Arı Irkları”,
<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=55>, (02.05.2006), s.1.

Bu güne kadar yapılan taksonomik çalışmalarda dünyada 24 arı ırkı kesin olarak tanımlanmıştır. Bunlardan ancak bazıları ekonomik öneme sahip olup ekolojik şartların elverdiği her yerde yetiştirilirler. Ekonomik değer taşıyan arı ırkları içinde İtalyan, Kafkas ve Karniyol ilk sıralarda yer alırlar.

Yerli Arı Irkı: Anadolu arısı (*Apis mellifera anatoliaca*) olarak da isimlendirilen bu ırk, Anadolu'nun büyük kısmında yayılış göstermektedir. 1953 yılında ırk düzeyinde sınıflandırılmıştır. Anadolu arısı, İngiltere ve ABD'ne götürülerek bu ülkelerdeki ıslah çalışmalarında kullanılmıştır. Ege formu gibi değişik alt türlerinin olabileceği bildirilmektedir. Anadolu arısı esmer ve küçük yapılı arılardır. Olumsuz kış şartlarına çok dayanıklı olup yavru ve bal üretim kabiliyetleri yüksektir. Sakin, kışlama yetenekleri iyi, çalışkan ve dayanıklı arılardır. Yağmacılık eğilimleri fazla değildir. Yön belirleme bakımından üstün performans gösterirler. Kuluçka sezonu dışında yavru yetiştirme aktiviteleri çok düşüktür ancak döl verimi ve yavru yetiştirme aktiviteleri üstün bir ırktır. Az miktarda bal tüketir bu nedenle kıt koşullarda dahi bal biriktirebilir ve fazla propolis taşırlar.

İtalyan Arıları: İtalyan arısı (*Apis mellifera ligustica*) olarak da adlandırılan bu ırk, ılıman iklim kuşaklarında yetiştirilir. İnce karın ve nispeten uzun bir dile sahiptir. Bu ırkta kıllar sarı renkte olup bu durum erkek arılarda daha belirgindir. İtalyan ırkı arılar sakin yaradılışlıdır. Çoğalma kabiliyetleri fazladır. Yavru büyüme yeteneği fazla olup erken ilkbaharda kuvvetli koloni oluştururlar. Bol nektar toplayarak çok bal yaparlar. Oğul verme meyilleri zayıftır. Obur oldukları için kış mevsiminde fazla bal tüketirler. Kısmen uzun dilleri sayesinde yonca çiçeklerinden kolaylıkla yararlanırlar. Üstün petek örme özelliği İtalyan arısını, arılar arasında en iyi petek ve petekli bal üreten arı haline getirmiştir. Bu olumlu özelliklerine karşın yön tayin etme duyguları zayıftır ve yağmacılığa eğilimlidirler.

Kafkas Arıları: Kafkas arısı (*Apis mellifera caucasica*) biçim, büyüklük ve kıl örtüsü bakımından karniyol arısına benzer. Kitin rengi koyudur fakat birinci karın halkası üzerinde kahverengi noktalar görülür. Kafkas ırkı, bilinen arı ırkları içinde en uzun dile sahip olan ırktır. Uysallıkları ve petek üzerindeki sakinlikleri bu ırkın en tipik özellikleridir. Yavru verimleri yüksektir ve kuvvetli aileler meydana getirirler. Fakat en kuvvetli oldukları devre yaz ortasıdır. Oğul verme meyilleri zayıftır. Propolisi çok kullanırlar. Nosema hastalığına

karşı hassasiyetleri dolayısıyla kuzey bölgelerinde kışlama durumları pek iyi değildir. Yağmacılığa meyillidirler. Bal verimleri yüksektir.

Korniyol Arıları (Yugoslavya): Karniyol arısı (*Apis mellifera carnica*), ince yapılı ve uzun dillidir. Kısa ve sık bir kıl örtüsüne sahiptirler. Gri arılar da denilen Karniyol arısının kitini çok koyu renktedir ve genellikle 2. ve 3. halkalar üzerinde kahverengi noktalar, bazen de kahverengi çizgiler vardır. En sakın ve uysal arı ırkıdır. Yavru üretme kabiliyetleri çok iyidir. Küçük aileler halinde kışladıklarından yiyecek tüketimleri azdır. Polen miktarı yeterli olduğu sürece yavru büyütme uzun süre devam eder. Sonbaharda ailenin nüfusu süratle azalır. Çok sert iklim şartlarında bile kışlama yetenekleri iyidir. Oğul verme eğilimleri yüksektir. Yön tayin etme ve kovanlarını bulma duyguları kuvvetlidir. Yağmacılığa karşı meyilli değildirler. Çok az propolis kullanırlar ve bu yüzden yavru hastalıklarına karşı çok hassastırlar. Çevre şartları değişikliklerine uyma kabiliyetleri yüksektir

2.2. Ortaklar Mülkiyetinde Arıcılık Projesi

Devlet tarafından kooperatifçiği teşvik için kooperatiflerin projeli faaliyetlerine düşük faizli krediler verilerek ekonomik yetersizliği olan arıcılar desteklenmelidir. Arıcılık projesinde tesis ve canlı demirbaşlar ortağın kendi mülkiyetinde olup kooperatif girdi temin ederek üretilen ürünleri pazarlayacak ve aldığı krediyi bu yolla tekrar ödeyecektir.¹¹¹

2.2.1. Projenin Sağlayacağı Faydalar

Özellikle küçük işletmelerde fazla işgücünü değerlendirmek aileye yan gelir sağlayacaktır. Çiftçinin kooperatif yoluyla ucuz girdi, kredi sağlaması, aracısız pazarlama yoluyla ticari gelirden ve pazar fiyatlarından daha çok pay almaları sağlanacaktır. Ayrıca arıcıların kooperatif aracılığıyla sağlayacağı faydalar şunlardır;

- Bitkisel üretimlerini arıcılığa uygunlaştırmaları,
- Arılık (Arı kovanlarının koyulduğu yer) seçimleri,
- Hastalık ve zararlılarla mücadele,
- Yeni tekniklerin uygulanması kolaylaşacağından, ürün miktarı ve kalitesi yükselecektir.

¹¹¹ “Ortak Mülkiyetinde Arıcılık Projesi”, http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortak_aricilik.htm, (12.05.2006), s.1.

2.2.2. Projenin Özellikleri ve Kapasitesi

Arıcılık projesinin isabetli bir şekilde uygulanabilmesi için aşağıdaki bilgilerin bir rapor halinde hazırlanması gerekir.

1. Projenin özeti,

- Projenin gerekçesi ve faydaları,
- Projenin beş yıllık kalkınma planları ve yıllık programlarla ilgisi,
- Projenin kooperatifçilikle ilgisi.

2. Piyasa etüdü,

- Arıcılık ve arı ürünlerinin dünyadaki durumu,
- Yurt içi tüketim,
- Dış ticaret durumu,
- Fiyatlar,
- Arıcılık ve arı ürünleri talebinin projeksiyonu ve üretim.

3. Kuruluş yeri seçimi,

- Kapasite seçimi.

4. Teknik etüdler,

- Teknik arıcılık,
- Arı ailesi bakımı ve beslenmesi,
- Arı ürünlerinin yapısı ve özellikleri,
- Arı hastalık ve zararlıları,
- Balın toplama , muhafaza ve pazarlanması.

5. Yatırım süresi bilgileri,

- Sabit yatırım tutarının hesaplanması,
- İşletme sermayesi ihtiyacının hesaplanması,
- Toplam yatırım tutarı,
- Yatırımın yıllara dağılımı,
- Yatırımın finansman ihtiyacı,
- Yatırımın finansman planı.

6. İşletme süresi bilgileri,

- İşletme dönemi gelirlerinin hesaplanması,
- İşletme dönemi giderlerinin hesaplanması.

7. Projenin değerlendirilmesi,

- Yatırım işletme dönemi taksit ve faizlerin hesaplanması,
- Ortalama borç ödeme oranı,
- Projenin mali yönden değerlendirilmesi,
 - o Geri ödeme süresi
 - o Net bugünkü değer
 - o Fayda masraf oranı
 - o İç karlılık oranı
 - o Başa baş noktası
- Projenin ekonomik yönden değerlendirilmesi,
 - o Projenin yaratacağı katma değer
 - o Projenin sermaye hasıla oranı
 - o Projenin istihdam etkisi
 - o Projenin istihdama katkısı

Arıcılık projelerinin nasıl hazırlandığını daha iyi anlayabilmek için projenin özeti, kapasite ve yer seçimi konularında önemli hususlar şunlardır:

2.2.2.1. Projenin özeti

- 1) Kuruluşun adı: Tarımsal kalkınma kooperatifi
- 2) Projenin adı: Ortaklar mülkiyetinde 100 kovan arıcılık (20 Kovan x 50 Aile)
- 3) Projenin Mahiyeti: Yeni proje
- 4) Projenin gerekçesi: Arıcılığın geliştirilmesi, arı ürünlerinin üretiminin arttırılması
- 5) Üretilcek mal ve hizmetler: 30 ton bal, 750 kg balmumu, 200 adet oğul
- 6) Projenin tutarı: 723 YTL
 - Sabit yatırım: 613 YTL
 - İşletme sermayesi: 110 YTL
- 7) Proje uygulama süresi: 1 yıl

- 8) Projenin faydalı ömrü: 15 yıl
- 9) Projenin toplam yıllık geliri: 598 YTL
Projenin toplam yıllık gideri: 213 YTL
- 10) Projenin istihdam kapasitesi: 57 kişi
- 11) Projenin finansman kaynakları: %25 özkaynak, %75 TKB(Tarım Kredi Birlikleri) kredisi
- 12) Projeye verilecek hukuki şekil: Kooperatif organizasyonu
- 13) Projeden sorumlu olanlar: TKB teşkilatlanma ve destekleme genel müdürlüğü

2.2.2.2. Projenin Kapasitesi

Projenin kapasitesi 50 aileye 20 kovan olmak üzere 1000 kovandır. Projenin uygulanmasıyla yılda 30 ton bal, 750 kg balmumu ve 200 adet oğul elde edilecektir.

2.2.2.3. Yer Seçimi

Arıcılık yapanların bölgelerini iyi seçmeleri ve iyi tanımaları gerekmektedir. Pratik ölçü olarak o bölgedeki ilkel kovanlar alınabilir. Hiçbir teknik müdahale yapmadan arıların ilkel kovanlarda hayatlarını devam ettirmeleri o bölgede iyi bir teknik arıcılığın yapılabileceğinin açık işaretidir. Bitki örtüsünün varlığı ve zenginliği başarıda önemli bir yer tutar. Balın bolluğu ve kalitesi bölgede bulunan çiçeklere bağlıdır.

Arılık seçilirken kuzeyi kapalı, hakim rüzgarları olmayan, gürültüsüz yerler tercih edilmelidir. Bölgede temiz su bulunmalıdır. Zehirli, acı yada deli bal veren çiçeklerin fazla olduğu bölgelerde arıcılık yapılmamalıdır. Tütün alanları, Karadeniz’de orman gülü, güneyde zakkum ve datura zehirli bal veren bitkilerdir.¹¹²

2.3. Arıcılık Eğitimi

Arıcıların ve arıcılık yapanların teknik bilgisini artırmak ve arıcılığın Türkiye’de gelişmesi ve yayılmasını sağlamak üzere, ilkel kovanlarla ve usullerle arıcılık yapılan ve flora durumu arıcılığa elverişli görülen bölgelerde ve arıcılık kursu açılması hususunda talep olan yerlerde, Tarım Bakanlığı Arıcılık Uzmanları tarafından bir hafta süreli kurslar açılır. Kurslara

¹¹² “Ortaklar Mülkiyetinde Arıcılık Projesinde Yer Seçimi”,
http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortak_aricilik.htm, (12.05.2006), s.1.

iştirak parasızdır. Kursa muntazaman iştirak edenlere "Arıcılık Kursu Belgesi" verilir. Kurslar nazari ve tatbiki olarak günde 2-4 saat arasındadır. İştiraki 10 günden az olacak yerlerde kurs açılmaz ve 30 kişiden fazla kursa iştirak ettirilmez. Bir mahalde arıcılık kursu, açtırmak için İl Tarım Müdürlüğü'ne başvuru yeterlidir¹¹³

İl ve İlçe müdürlüklerinde Arıcılıkla ilgili uzmanlar bulunmaktadır. Üreticiler arıcılıkla ilgili herhangi bir bilgi almak istediklerinde bu uzmanlara başvurmaları yeterlidir. Ayrıca 1000 köye 1000 tarım gönüllüsü projesinde de uzmanlar üreticilere yardımcı olmaktadır. Arıcılıkla ilgili değişik konularda çalışan uzmanlaşmış kuruluşlar, adresleri, faaliyet alanları ve iletişim imkanları Ek-2'de gösterilmiştir;¹¹⁴

2.3.1. Eğitimli Bir Arıcının Yaptığı Görev ve İşlemler

Arıcı, işletmenin genel çalışma prensipleri doğrultusunda, araç, gereç ve ekipmanları etkin bir şekilde kullanarak, işçi sağlığı, iş güvenliği ve çevre koruma düzenlemelerine ve mesleğin verimlilik ve kalite gerekliliklerine uygun olarak, aşağıdaki görev ve işlemleri yerine getirir.

1. İş Organizasyonu Yapmak;

- İş güvenliği ve işçi sağlığına ilişkin önlemleri almak,
- Arıcılıkla ilgili pazar araştırması yapmak,
- Arıcılık üretim izni almak,
- Arılık yeri tespiti yapmak,
- Arıcılık malzemelerini temin etmek,
- Koloni kayıtlarını tutmak,
- Yıllık/mevsimlik üretim planlaması yapmaktır.

2. Arıcılık Ekipmanının Bakım ve Onarımını Yapmak;

- Kovanı tamir etmek,
- Kovanı boyamak,

¹¹³ "Arıcılık", http://www.bayer.com.tr/tr/ah_ciftlik_yetistirciler_ari2.aspx, (26.03.2006), s.1.

¹¹⁴ "Arıcılıktaki Önemli Bazı Öneriler", <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=62>, (25.5.2006), s.1.

- Kovanı dezenfekte etmek,
- Çerçeveyi hazır hale getirmek,
- Çerçeveye temel peteği takmak,
- Araç, gereç ve ekipmanları steril hale getirmek,
- Kovanı kurutmak,
- Kovanı arılığa yerleştirmek,
- Kovana arılı çerçeve / paket arı koymak,
- Ana arı değişikliğini yapmaktır.

3. Arılı Kovan Hazırlamak;

- Kovan şurupluğunu yerleştirmek,
- Arılı çerçevelerin üzerlerini kapatmak,
- Kovanın kapaklarını kapatmak,
- Kovan uçuş deliğini kontrol etmek,

4. Arı Kolonisinin Bakımını Yapmak;

- Kovana tütsü vermek,
- Kovanı açmak,
- Ana arıyı kontrol etmek,
- Besin kontrolü yapmak,
- Koloni kondüsyonunu tespit etmek,
- Kovana çerçeve eklemek / çıkarmak,
- Kolonileri birleştirmek,
- Hastalık ve zararlı kontrolü yapmak,
- Arı hastalıklarıyla mücadele etmek,
- Arı zararlılarıyla mücadele etmek,
- Kovana ballık katı koymak,
- Ana arı gözünü (memeyi) kontrol etmek,
- Ana arı ızgarası yerleştirmektir.

5. Arı Kolonisini Beslemek;

- Arılı kovana şurup / şerbet vermek,
- Arıya bal vermek,
- Arıya kek vermek,
- Arıya rafine edilmiş toz şeker vermek,
- Arıya polen vermek,
- Arıya vitamin vermektir.

6. Ana Arı Üretmek;

- Islah edilmiş anaç arı temin etmek,
- Erkek arı yetiştirme kovanı hazırlamak,
- Başlatıcı koloni hazırlamak,
- Besleyici / bitirici koloni hazırlamak,
- Aşılama çıtası hazırlamak,
- Ana arı gözü (memesi) hazırlamak,
- Larva aşılama / nakli yapmak,
- Çiftleştirme kovanı hazırlamak,
- Çiftleşmeyi sağlamak,
- Çiftleşme kontrolü yapmak,
- Çiftleşen ana arıları işaretlemek,
- Ana arı nakliye kafesi hazırlamak,
- Ana arıyı nakliye hazırlamaktır.

7. Arı Kolonisi / Oğul Üretmek;

- Arılı, yavrulu, ballı çerçeveyi kovana yerleştirmek,
- İşçi arı paketini (paket arıyı) kovana aktarmak,
- Oğul arıya çiftleşmiş ana arı vermektir.

8. Arı Ürünleri Hasadı Yapmak;

- Kovandan balı çıkarmak,
- Ballı çerçeveyi satışa hazır hale getirmek,
- Süzme bal elde etmek,
- Süzme balın dolum işlemini yapmak,
- Polen toplamak,
- Balmumu almak,
- Propolis almak,
- Arı sütü almak,
- Arı zehiri toplamak,
- Arı ürünlerini depolamaktır.

9. Arı Kolonisini Nakletmek;

- Koloniyi nakliye hazırlamak,
- Koloniyi taşıyıcıya yüklemek,
- Koloniyi taşıyıcıya bağlamak,
- Koloninin gideceği yere ulaştırılmasını sağlamak,
- Koloniyi taşıyıcıdan indirmektir.

10. Mesleki Gelişime İlişkin Faaliyetleri Yürütmek;

- Yanında çalışanlara eğitim vermek,
- Meslek ile ilgili toplantı, seminer vb. faaliyetlere katılmak,
- Meslek ile ilgili yayınları, teknolojik gelişmeleri izlemek,
- Meslek ile ilgili hizmet içi eğitim, işbaşı eğitimi vb. faaliyetlere katılmaktır.

3. ARICILIK KOOPERATİFLERİ

Arıcılarımızın, arıcılıktan daha fazla gelir elde etmesi ve ekonomiye daha çok katkıda bulunabilmesi kooperatifleşme ile mümkün olabilecektir. Kooperatifleşme, maddi ve manevi güçleri birleştirmektedir.

Ürettiği arı ürünlerini, kooperatife satan ve ihtiyacı olan araç ve gereçleri kooperatif sayesinde ucuza elde eden arıcı, daha güvenle çalışacaktır. Halbuki ferdi olarak çalışan, pazarlama yerlerinden uzak birçok arıcılarımızın ürünü elinde kalmakta, bazen bunu yok fiyatıyla satmaya dahi hazır olarak çaresiz kalmaktadırlar. Kooperatifleşme ile tüm problemlerine yardımcı bulacak, daha fazla kazanç elde edecek, saf ve kaliteli ürünlerinden tüketicinin istifade etmesini sağlayacaktır.

Arıcılık Kooperatifleri, Birlik, İl Birliği ve Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği şeklinde örgütlenmiştir. Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği, 2005 yılında Uluslararası Arıcı Birlikleri Federasyonu olarak faaliyet gösteren Apimondia'ya üye olmuştur. Böylelikle Türk Arıcıları Dünyaya entegre olmuştur.

Arıcılık Kooperatiflerinin resmi durumu şu şekildedir.¹¹⁵

İl Birliği sayısı	: 73 adet
Üye sayısı	: 17.330 kişi
Koloni sayısı	: 2.032.878 adet
Bal üretimi	: 52.000 ton
Üye başına koloni sayısı	: 129 adet
Damızlık Ana Arı üretimi	: 650 adet
F1 Ana Arı Üretimi	: 300.000 adet

Apimondia'ya üyelik ile beraber TAB;

- Arıcıları yurtdışı pazarlarda daha iyi temsil imkanına kavuşacak,

¹¹⁵ “TAB, Faaliyet Raporu, Resmi Durum”, <http://www.tab.org.tr/index.php?sayfa=fraporu&id=1>, (05.06.2006), s.1.

- Arıcıları bilimsel gelişme ve ilerlemelerden, teknolojilerden çok daha hızlı haberdar edebilecek,
- Türkiye'nin dünyanın önemli bir bal üreticisi olarak konumunu güçlendirmek için faaliyetlerde bulunacaktır.¹¹⁶

Türkiye’de Arıcılıkla uğraşan Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Ek-3’de ve TAB’a bağlı Arıcılık İl Birlikleri Ek-4’de verilmiştir.

3.1. Arıcılık Kooperatifi Kurmak İçin Yapılacak İşlemler

Tarımsal amaçlı kooperatifler, tarımsal bir faaliyeti gerçekleştirmek üzere köy, belde ve ilçe gibi yerleşim merkezlerinde kurulabilmektedir.

Kuruluş işlemlerine geçmeden önce bu bölümde geçecek bazı kelimeleri ve anlamlarını açıklayalım.

Kooperatif ortağı: Tüketici veya üretici olarak veyahut ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir kooperatifi oluşturan insanlardır.

Müteşebbis: Kooperatif kurmak üzere bir araya gelen en az 7 kişiden oluşan topluluk.

Anasözleşme: Kooperatifin unvanı, yönetim merkezi, çalışma konuları ile uygulayacağı hükümleri sırasıyla ve yazılı olarak gösteren maddelerin hepsine denir.

Kuruluş Etüd Raporu: Kooperatifin kurulacağı yerleşim merkezi veya merkezleri hakkında tarımsal potansiyel, alt yapı ve sosyo-ekonomik durum hakkında bilgi veren araştırma raporudur.

Kuruluş Sermayesi Teslim Tutanağı: Kurucu ortaklar tarafından taahhüt edilen sermayenin 1/4’ünün Bakanlık İl Müdürlüğüne emanete alındığını gösteren belgedir.

Bakanlık onayı: Kooperatif kuruluşunun mevzuata uygunluğunu belirten anasözleşme üzerindeki Bakanlığın imza, onay kaşesi ve mührüdür.

Tescil: Kooperatif unvanının ve anasözleşmesinin Mahalli Ticaret Sicil Memurluğuna kayıt ettirilmesidir.

¹¹⁶ “ TAB, Apimondia Üyesi”, www.tab.org.tr, (20.05.2006), s.2.

İlan: Kooperatifin kuruluşunun, unvanının anasözleşmesinin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilanla yayınlanmasıdır.

Kooperatifi kurarken sırası ile şu işlemler yapılır;

1. Arı Yetiştiricileri Birlikleri; 4631 Sayılı Hayvan Islahı Kanunu ve 19 Aralık 2001 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan “Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik” esaslarına göre kurulur. Bakanlık onaylı Ana sözleşme kapsamında faaliyet sürdürür. (Anasözleşme örneği Ek-5’tedir)
2. Arı Yetiştirici Birliği kurmak isteyen aynı il hudutları içinde 50 adet arılı kovanı bulunan ya da Bakanlıktan üretim izni almış Ana Arı üreticisi olan asgari 7 kişi/tüzel kişi Adı-Soyadı ve kovan sayılarını belirten imzalı toplu dilekçe ile Valiliğe (Tarım İl Müdürlüğü) müracaat eder.
3. İl Müdürlüğü gerekli incelemeyi yaptıktan sonra uygun ve/veya uygun olmayan görüşünü resmi yazı ile bildirir. Bakanlık görüşüne gerek yoktur.
4. Uygun görüş alındıktan sonra, yetiştiriciler kendi aralarında görev bölümü yaparak Arı Yetiştiricileri Birliği kurmak için hazırlatılan Anasözleşme ile topluca notere giderler. (Notere gitmeden önce Birlik adına bankada noterin uygun gördüğü meblağ yatırılarak hesap açtırılır.) 10 adet Anasözleşme noterde imza altına alınır.
5. İşyeri açma ruhsatı almak için Belediyeye müracaat edilir. Bu konuda İl Müdürlüğü yardımcı olmak üzere müdürlük kampüsünden yer tahsisi yapar veya herhangi bir yer kiralanarak belediyeye ibraz edilir.
6. İşyeri açma ruhsatı alan Geçici Yönetim Kurulu, Arı Yetiştiricileri Birliği kurmak üzere Ticaret Sicil Muhafızlığına müracaat eder. Tescilden sonra Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlanarak kurulmuş olur. Yayınlanacak hususlar yönetmeliğin 7. maddesinde belirtilmiştir.

7. Tescil ve ilan işlemleri biten Birliğin kuruluşu tamamlanır. Kuruluşunu tamamlayan birlik, 3 ay içerisinde en az 25 üye ile ilk Olağan Genel Kurulunu yapar.
8. Genel Kurul tutanakları, tescil belgesi ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinden birer suret Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'ne (TÜGEM) gönderir. Birlik ile ilgili tüm yazışma ve bilgilendirme TÜGEM ile yapılır.
9. Birliğin kullanmakla yükümlü olduğu defterler (Defteri Kebir, Yevmiye Defteri, Envanter Defteri, Kasa Defteri, Evrak Kayıt Defteri, Kambiyo Defteri, v.s.) noter tasdik ettikten sonra kullanılır.
10. Birliğin merkezi il merkezi olup ismi:İli Arı Yetiştiricileri Birliği şeklinde olacaktır.
11. Yetiştirici Birliği ve Tarım İl Müdürlüğü, ister kuruluş aşamasında isterse faaliyet döneminde olsun yönetmelik ve ana sözleşme hükümlerini çok iyi yorumlayarak hükümler çerçevesinde çalışmak zorundadırlar.¹¹⁷

- Bakanlar kurulu kararı ile (2002/50089) kooperatiflerde bir ortak payının değeri 1.000.000 TL. (1 YTL) olarak belirlenmiştir.¹¹⁸

3.1.1. Geçici Yönetim Kurulunun Oluşturulması

Arıcılık Birliğinin kuruluş çalışmalarını, tescil ve ilan işlerini, üye kayıt işlemlerini Olağan Genel Kurula kadar yürütmekle görevli olarak oluşturulan Geçici Yönetim Kuruludur.

Geçici Yönetim Kurulunda, Geçici Başkan, Geçici Başkan Yardımcısı, Geçici Muhasip Üye ve sayısı tek rakam olmak şartıyla istenildiği kadar Geçici Üye bulunabilir.

¹¹⁷ “Arı Yetiştiricileri Birliği Kurmak İçin Yapılacak İşlemler”, <http://www.tab.org.tr/yeni/belgeler/10.doc>, (20.05.2006), s.1.

¹¹⁸ Resmi Gazete, 10 Ocak 2003, S. 24989.

3.1.2. Genel Kurulun İlan Edilmesi

Geçici yönetim kurulu üye kayıtlarını tamamladıktan sonra ilk Genel Kurul Toplantısını yapmak için Genel Kurul ilanında bulunur. Genel Kurul İlanı ve Gündemi Ek-6'dadır.

3.2. Arıcılık Kooperatiflerinin Yönetimi

Kooperatiflerde yönetim faaliyetleri yönetim kurulunca yerine getirilir. Yönetim kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır.

Yönetim kurulu iş başına geldiğinde yapacağı ilk toplantıda, üyeleri arasından bir başkan, başkanın olmadığı zamanlarda ona vekalet edecek bir ikinci başkan, durumuna göre birer katip ve muhasip üye seçilerek görev bölümü yapar.

Yönetim kurulunu temsil eden yönetim kurulu başkanıdır. Yönetim kurulu başkanı; gündemi hazırlar, yönetim kurulunu toplantıya çağırır, toplantıları kanun ve anasözleşmede belirtilen hükümlere göre yönetir ve alınan kararların uygulanmasını sağlar.

Yönetim kurulu görevini bir kural olarak sağlar. Ancak gerekli durumlarda yönetim kurulu üyeleri arasından “komisyon”lar kurabilir. Kurulacak komisyonların görevi tamamen yönetim kuruluna yardımcı olmaktan ibarettir. Yönetim haklarından ve karar almada yetkileri olamaz. Kendilerine verilen görevleri yaparak yönetim kuruluna sunarlar.¹¹⁹

Kooperatif işlerinin yönetim kurulu üyeleri arasında paylaşımı, görülecek işlerin nasıl yapılacağının, kooperatif anasözleşmesinde gösterilmesi ile olur. Eğer böyle bir madde anasözleşmede konulmazsa görevin “kasten veya ihmal neticesi yapılmamasından” doğan sorumluluğun zincirleme sorumluluğu vardır.¹²⁰

Yönetim kurulu, kooperatifin amacına ulaşabilmesi için kanun ve anasözleşme hükümleri dahilinde tüm hukuki ve ticari iş ve işlemlerin yapılması ve gerekli kararların alınmasıyla, görevlidir. Yönetim kurulu üyeleri, kooperatif işlerini yürütürken basiretli bir iş adamı gibi, hareket etmelidir. Yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği göstermek

¹¹⁹ Osman Gürbüz, **Yapı Kooperatifleri Yönetim Sorunları**, 1. bsk, İstanbul : M.Ü. Yayın No: 542, 1991, s. 11.

¹²⁰ Cafer Tayyar Çöklü, **Uygulamada Yapı Kooperatifleri**, 4. bsk. İstanbul: Omaş Ofset, 2001, s. 316.

ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf etmek zorundadır.¹²¹

Yönetim kurulu üyelerine, Genel Kurulca belirlenen, aylık ücret, huzur hakkı, risturn, yolluk verilebilir. Bunların dışında bir ödeme yapılamaz. Yönetim kurulu başkan ve üyeleri arasından seçilen murahhas üyeler ve müdürler bu vasıfları nedeniyle sigortalanamazlar, kendilerine ihbar ve kıdem tazminatı ödenemez. Yönetim kurulu üyeleri, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Toplantı tutanaklarını, ortaklık listelerini, defterleri muntazam tutup saklamak ve işletme hesabı ile yıllık bilançonun kanun hükümlerine uygun olarak hazırlanmasından, Denetim Kuruluna sunulmasından zincirleme sorumludurlar. Ayrıca kooperatifin ilk Yönetim Kurulu üyeleri, kooperatifin kurulmasında yolsuzluk olup olmadığını incelemek zorundadır. Bu hususta ihmalleri olur ve meydana gelen zarar kuruculardan alınmazsa, denetçilerle birlikte zincirleme sorumlu olurlar.¹²²

3.2.1. Müdür veya Genel Müdür Atanması

Yönetim kurulunun kooperatif işlemlerini hepsini birden yönetmesi olanaklı olmadığı durumlarda, bazı yönetsel görevlerin yürütülmesi hususunda kanun müdürlere yetki verilmesini öngörmüştür. Bu konuda kooperatif kanunu müdürlerin görevini net olarak düzenlemiştir. Yasa sadece “kooperatifin yönetim ve temsiline kısmen veya tamamen bırakabileceği” müdürlük görevine değinmiştir.

Kooperatifin iş hacmi ve örgüt durumuna göre müdür yerine genel müdür ifadesi kullanılabilir. Yani müdür daha çok birim kooperatiflerde, genel müdür ise üst kuruluşlarda istihdam edilmektedir. Müdür veya genel müdürün görevi, yönetim kurulunun istediği politikayı, işleri yürütmek, gördüğü eksikler ve gereklilikleri yönetime duyurmak ve öneriler getirmektir.¹²³

3.2.2. Yönetimin Fonksiyonları

Yönetim faaliyetleri; değişken çevrelerde ve baskılar altında faaliyet gösterip, kısıtlı kaynaklardan maksimum faydayı sağlayarak birlikte çalışmayı ve amaçlara ulaşmayı hedefler. Çevrenin değişkenliği ve değişken baskılar yönetim faaliyetlerini zorlaştıran önemli bir

¹²¹ Atan Ülgüt, Mehmet Dilsiz, **Kooperatif ve Şirketlerde Ortaklar İle Kanuni Temsilcilerin Görev Hak ve Sorumlulukları (Yargı Kararları)**, Ankara: Türmob Yayınları-213, 2003, s.11.

¹²² Atan Ülgüt, Mehmet Dilsiz, **Kooperatif ve Şirketlerde Ortaklar İle Kanuni Temsilcilerin Görev Hak ve Sorumlulukları (Yargı Kararları)**, Ankara: Türmob Yayınları-213, 2003, s.14.

¹²³ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 85.

etkendir.¹²⁴

Yönetim faaliyetini insan davranışları ve başkalarıyla yapılan işbirliği şekillendirir. İnsanoğlu ise hayatı boyunca iş birliği içindedir. O halde insanoğlu yönetim faaliyeti ile iç içedir. Birçok kişi bu durumu pek düşünmez. Bu geleneksel davranış; insanoğlunun amaçları için yeterli olmayıp insanoğlunun daha bilinçli işbirlikleri oluşturmaya ve planlı organizasyonlar geliştirmelerine yol açmıştır.¹²⁵

Belli bir amaç birlikteliği için, en az birkaç kişinin biraraya gelerek, amaçları doğrultusunda bir organizasyon oluşturmaları ve organizasyon kaynaklarından maksimum fayda elde edebilmek için kaynakların planlanması, örgütlenmesi, yönetilmesi, koordinasyonu ve denetlenmesi yönetim sürecidir. Bu süreç içerisinde kişilere iş yaptıran kişide yöneticidir.¹²⁶

Bütün organizasyonlarda yer alan yönetim faaliyetlerinin mutlaka bir amacının olması, bu amaç doğrultusunda bir grubun oluşması, grubun şahıslardan meydana gelmesi, şahısların işbirliği içerisinde olmaları ve aralarında uzmanlıklarına göre iş bölümünün oluşması, oluşan birimlerin birbirleriyle çatışmadan belli bir koordinasyon içerisinde alışması ve yetkilerin iyi tanımlanması gerekir.¹²⁷

Kooperatiflerde birlikte iş görme ve işbirliğine dayalı bir anlayış sergilendiğine göre yönetim faaliyeti kooperatifçiliği direkt etkilemektedir. Ayrıca kooperatiflerin birer işletme olması, kooperatiflerde etkinliğin yönetim fonksiyonları ile gerçekleşeceğini göstermektedir.¹²⁸

Yönetim fonksiyonları beş unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; Planlama, Organizasyon, Yürütme, Koordinasyon ve Kontrol'dür. O halde etkili bir kooperatif işletmesinde;

1. Planlama
2. Organizasyon
3. Koordinasyon
4. Yürütme

¹²⁴ İnan Özalp, **Yönetim ve Organizasyon**, 2. bsk., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 951, 1997, s. 2-5.

¹²⁵ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 67.

¹²⁶ Tahir Aktan, **Kamu Yönetimi**, 4. bsk. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 883, 1995, s. 2.

¹²⁷ İnan Özalp, **Yönetim ve Organizasyon**, 2. bsk., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 951, 1997, s. 4-5.

¹²⁸ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 68.

5. Kontrol, basamaklarının iyi analiz edilerek yapılması gerekir.¹²⁹

3.2.2.1. Planlama Faaliyeti

Yönetici Planlama faaliyeti ile geleceği kestirmeye çalışır. Planlama faaliyeti aşamasında yönetici amaca ulaşabilmek için konularla ilgili analizler yaparak sonuca ulaşabileceği en iyi yolu plan haline dönüştürür.

Planlama faaliyeti zihinsel bir olaydır. Yöneticilerin amaca ulaşabilmek için kararlaştırdıkları süreci tanımlar. Planlama faaliyeti sırasında yönetici geçmiş ile geleceğin yorumunu yapmaya çalışır. Kooperatif işletmesi için olabilecek tehditleri kestirmeye çalışır. Yine planlama faaliyeti ile kooperatif işletmesinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaya ve kooperatif işletmeden arzulanan, istenilen sonuçlara ulaşmayı hedefler.

Kooperatif işletmeler günümüz modern şirketleri gibi değişimin yüksek olduğu, dinamik bir çevrede faaliyet gösterirler. Böyle bir ortamda kooperatif işletmelerin amaçlarını iyi belirlemeleri ve sonuca gidebilmek için sistematik planlar yapmaları gerekir. Bu durumda yöneticilerin kısa vadeli planlardan daha çok uzun vadeli yani stratejik planlama ile ilgilenmeleri gerekir.¹³⁰

George A. Steiner’a göre stratejik planlama; “Bir organizasyonun ana amaçlarını ve bu amaçlara erişmekte kullanılacak kaynakların düzenli kullanımı ve elde edilecek kazancı idare edecek stratejilerin ve politikaların saptanma sürecidir.”

Stratejik planlama ile kooperatif işletmeye uzun vadeli bir amaç ve üç ana unsurdan oluşan bir ivme kazandırılır. Bunlar;

- Kooperatif işletmenin sosyo-ekonomik amacıdır. “Kooperatif işletme niçin vardır” sorusuna cevap arar. Amacı kooperatifin hayatını devam ettirmesi için gerekli ihtiyaçların karşılanmasıdır.¹³¹
- Üst yönetim değerleri ve kooperatif işletme felsefesidir. Değer ve ideallerin kesişimi stratejik planı etkiler. Yönetimin ortaklarına, müşterilerine ve çalışanlarına karşı davranışını ortaya koyar.

¹²⁹ Canan Çetin, **Yönetim**, 2. bsk., İstanbul: Betan Basın Yayın Dağıtım, 1999, s. 46.

¹³⁰ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 91.

¹³¹ Canan Çetin, **Yönetim**, 2. bsk., İstanbul: Betan Basın Yayın Dağıtım, 1999, s. 108-109.

- Kooperatifin iç ve dış çevrede kuvvetli ve zayıf yanlarının ortaya konmasını içerir.

Kooperatif işletmelerde planlama faaliyetlerinden yönetim kurulu fiilen sorumlu olup, sonuçlarını değerlendirme süreci denetim kuruluna aittir. Ancak planın hazırlanmasıyla ilgili ana ilke ve politikaların saptanma yeri genel kuruldur.¹³²

3.2.2.2. Örgütlenme Faaliyeti

Kooperatif işletme yönetimi, örgütlenme faaliyeti ile önce, kooperatif işletme faaliyetini oluşturacak bir örgüt yapısı oluşturur. Örgütlenme faaliyetinin kooperatif işletme için ayrı bir yeri vardır. Örgütlenme faaliyeti ile eldeki olanaklar ve koşullar birleştirilerek planlama çalışmaları sonucunda oluşan amaçlar ve bu amaçlara ulaşılabilecek örgüt yapısı oluşturulmaya çalışılır. Örgütlenme faaliyeti ile kooperatif tüzel kişinin işlerini yapacak olan organlar oluşturulur.

Örgütlenme faaliyeti ile amaçlara en az kaynak, zaman ve çaba harcayarak ulaşılmaya çalışılır. Görülecek işlerin, kimler tarafından yapılacağı, nerede olacağı kaynak zaman ve mekan boyutlarından incelenir. Görülecek işlerin boyutu araştırılır, organlar oluşturulur. Oluşturulan organların sahip olacakları görev, yetki ve sorumlulukları ile bunların sınırı belirlenir. Rasyonellik ilkesi, bu ilişkiler düzeninde hakim olmalıdır.¹³³

Kooperatif işletme yönetimindeki örgütlenme faaliyetine yön veren esaslar, kooperatifler kanunu, ana sözleşme ve kooperatif genel kurulu düzenlemeleridir.

Yöneticinin başarılı olmasında en önemli etkenlerden bir tanesi örgütünü iyi tanınması ve bilmesidir. Bunun yanında kendine inanmasıdır. Örgütte çalışanların da neyi niçin yaptığını ve örgütün amacını iyice bilmelidir.

Kooperatif işletmede çalışma düzeni, iyi bir sisteme sahip olmalıdır. Örgütlenme faaliyeti iyi bir sistemi yerine getirirse kooperatif işletmede işgücünün daha rasyonel kullanılmasını sağlayarak yeni iş alanları meydana getirebilirler.

Kooperatif işletmelerde örgütlenme faaliyeti; yatay ve dikey bir şekilde gerçekleşmektedir. Dikey örgütlenmede üst birlikleri görmek gerekir. Tüm işletmeler gibi kooperatif işletmelerde büyüme arzusu ve eğilimindedirler. Bu da kooperatif işletmelerde

¹³² Canan Çetin, **Yönetim**, 2. bsk., İstanbul: Betan Basın Yayın Dağıtım, 1999, s. 109.

¹³³ İsmail Duymaz, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, 1. bsk., İzmir: Bilgehan Basımevi, 1986, s. 238.

birleşme ve bütünleşmeye dayalı stratejileri doğurur.

Kooperatif işletmede örgütlenme faaliyeti, yasa ve ana sözleşme ile oluşturulan yönetim organları ve bu organların örgüt birimleridir. Her organın görev ve yetkileri belirlenmiş olmakla beraber ortakların temsil edildiği genel kurulda yönetim ve denetim kurullarının görevlerine ek görevler verileceği gibi sınırlamalarda getirilebilir. Kooperatif işletmelerde ve üst birliklerinde etkin bir örgüt yapısı kurarak faaliyet göstermesinde yöneticilerin sahip olduğu özellikler çok önemlidir. Etkin bir kooperatif işletme için etkin bir yönetici gereklidir.

Örgütlenme faaliyetinin dönemi kooperatif işletmeler için vazgeçilmez bir unsurdur. Türk kooperatifçilik hareketinin her kesiminde yönetim problemleri mevcuttur. Ülkemizde kurulmuş olup ta hiçbir faaliyette bulunamayan “tabela kooperatif”leri bulunmaktadır. Sorun, yönetim biliminden uzak yönetici ve ortaklardır.¹³⁴

3.2.2.3. Koordinasyon Faaliyeti

Koordinasyon faaliyeti; planlama ve örgütlenmeden sonra faaliyetin amaca uygun sonuçlarını elde edebilmesi için birlikte uygulanır. Henri Fayol’a göre koordinasyon faaliyeti “Çalışmayı kolaylaştırmak ve başarıyı sağlamak için bir örgütün bütün faaliyetlerinin ahenkleştirilmesidir.”

Koordinasyon faaliyeti, kooperatif işletme yönetiminde en kritik işlevlerden biridir. Kooperatif işletme faaliyetinin etkili ve verimli olabilmesi için, iş birliğine katılanların ortak amaçları ile onların dağınık bireysel amaçları arasından zamanında, yerinde ve yeteri ölçüde koordinasyon sağlanmalıdır. Koordinasyon sağlanamaması durumunda bireylerin amacı zıt yönde ve ortak amaca zarar verecek şekilde gelişebilir. Bu da işbirliğinin maliyetini artırarak verimliliğin azalmasına neden olur.¹³⁵

Kooperatif işletmelerde planlama ve örgütlenme faaliyeti yanında, koordinasyon faaliyeti yönetim görevlerinin tamamlayıcı unsurlarından biridir. Kooperatif işletmelerin başarısı ancak iyi bir koordinasyon faaliyeti ile sağlanır. Bu durum kooperatif işletmelerin kendi iç faaliyetlerinde olduğu gibi diğer kooperatif işletmeler ve üst kuruluşlar yönünden de önemlilik arz eder. Bu yüzden kooperatif işletme kendi bünyesindeki yönetim organları arasında sağladığı uyumu üst kuruluşlarla da sağlayacak faaliyetlerde bulunması gerekir.

¹³⁴ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 99-100.

¹³⁵ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 103-104.

Örgüt içerisinde gösterilen çaba ve davranışların aynı ortak çıkarlara hizmet edebilecek şekilde yönetilmesi, aşılması gereken zor bir örgüt problemidir. Bu bakımdan yönetim faaliyetlerinin profesyonel bir anlayışla sağlanması gerekir.¹³⁶

3.2.2.4. Yürütme Faaliyeti

Kooperatif işletmelerde yürütme faaliyeti; organizasyonun amacını yerine getirebilmesi için liderlik sanatının yer aldığı süreç ile gerçekleşir. Liderlik sanatının en önemli özelliği ise yönetmektir.

Kooperatif işletmelerde yürütme faaliyeti ile istenen sonuçları elde edebilmek ancak belirli koşullar altında gerçekleşir. Elimizdeki malzeme, kural ve yöntem ne olursa olsun onlar rasyonel bir şekilde kullanabilmek için iyi bir yönetim faaliyetine ihtiyacımız vardır.¹³⁷

Kooperatif işletmelerde yürütme faaliyeti yönetim tarafından gerçekleştirilir. Kooperatif işletme yöneticileri tarafından yapılması gereken önemli bir konu “örgüt iklimi” sağlanmasıdır. Örgüt iklimi örgütün psikolojik ortamını ifade eder. Örgüt iklimi oluşturulmasında etkili faktörlerin başında kişilerin güdülendirilmesi, önderlik anlayışları ve örgütsel iletişim gelir. kooperatif işletmeler içinde yer aldıkları sosyo-ekonomik ve kültürel ortamlardan ayrı düşünülemez. Bu nedenle tam örgütlerde olduğu gibi kooperatif işletmelerde de bir “kişilik sistemi” gelişir. Oluşturulan bu kişilikleri ile çevrelerini etkilerler. Kişilikler; hem örgüt hem de kişi için önemlilik arz eder. Çünkü işin gerekleri; örgütün yapısını ve amaçlarını etkilemektedir.

Kooperatif işletmelerde yöneticilerin yönetme olayını iyi kavraması gerekir. Bu amaçlara ulaşmak için gereken bütün araçları kullanılmak, karar vermek, haber vermek, örgütlendirmek, harekete geçirmek ve yükseltmek gibi unsurlara sahiptir. Bu unsurlardan karar vermeyi daha detaylı incelersek;

Karar verme yöneticinin esas görevidir. Yönetici karar vermeye problemin tanımlanmasını alternatiflerin belirlenmesi ve her alternatifin işletmeye olan etkisini tespit etmeye çalışır.¹³⁸

¹³⁶ İsmail Duymaz, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, 1. bsk., İzmir: Bilgehan Basımevi, 1986, s. 138-139.

¹³⁷ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 106-107.

¹³⁸ Canan Çetin, **Yönetim**, 2. bsk., İstanbul: Betan Basın Yayın Dağıtım, 1999, s. 106-107.

3.2.2.5. Kontrol Faaliyeti

Kooperatif işletmelerde kontrol süreci yönetim görevlerinin sonuncusudur. Henri Fayol'a göre kontrol; “Zayıf noktalar ve yanlışlıkların düzeltilmesi veya yeniden meydana gelmemesini sağlamak için insan, malzeme ve faaliyetlerin kabul edilmiş ilkeler uygunluğunu saptama faaliyetidir.”

Kooperatif işletmelerde kontrol faaliyeti amaçlara uygun planlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Kontrol süreciyle planlar yapılır, çalışmalar gözetilir ve sonuçlar rapor edilir. Elde edilen sonuçlar ile istenen sonuçlar karşılaştırılır ve düzeltici faaliyetlerde bulunulur.

Kontrol faaliyeti içerisinde olması gereken en önemli nokta “Geribildirim” olayıdır. Geri bildirimle mevcut faaliyetlerin sonuçları tespit edilir. Standartlardan sapmalar, istenmeyen olduğu zaman düzeltme işlemi “geribildirim” tarafından sağlanır.¹³⁹

Kontrol faaliyetinden iyi bir netice elde edebilmek için kontrol sisteminin çabuk karşılaştırma dayanağı olmalı ve yöneticinin kusurunu olay denetim altındayken tespit edebilmelidir.

Kooperatif işletmelerde planlanan amaçlara ne kadar ulaşılabilirdi kontrol faaliyeti ile anlaşılır. Yöneticiler de amaçlara ne kadar ulaştıklarını anlamak için kontrol evrelerini iyi bilmeleri gerekir. Bunlar;

1. Standartların belirlenmesi,
2. Gerçekleşen durumun belirlenmesi,
3. Standartla gerçekleşen durumun karşılaştırılması,
4. Düzeltici önlemlerin alınmasıdır.¹⁴⁰

3.3. Arıcılık Kooperatiflerinde Muhasebe Düzeni

Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifleri Birliği Muhasebe Yönetmeliği'ne göre: (Yay.R.G.Tarihi: 28/11/1973 -14726) aşağıda belirtilen defterleri tutarlar:¹⁴¹

¹³⁹ Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 111-114.

¹⁴⁰ Celil Koparal, **Yönetim ve Organizasyon**, 2. bsk., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 951, 1997, s. 134.

a) Kanuni Defterler:

- Yevmiye Defteri,
- Defteri Kebir,
- Envanter ve Bilanço Defteri,
- Karar Defterleri;

* Genel Kurul Karar Defteri,

* Yönetim Kurulu Karar Defteri.

- Ortaklar Defteri.

b) Diğer Kanuni Defterler:

Vergi Usul Kanunu işletmelerin özelliğine göre bazı ilave defterlerin tutulmasını gerekli kılmıştır. Eğer kooperatif, sınai bir işletme kurmuşsa, bu işletme için (imalat defteri) ile (istihsal vergisi defteri) tutacaktır. Kooperatif Nakliyat işleri için uğraşıyorsa (Nakliyat Vergisi Defteri) tutulması gereklidir.

c) Yardımcı Defterler:

- Kasa Defteri (kaldırıldı),
- Stok giriş-çıkış defteri veya kartları,
- Sabit Kıymetler ve Demirbaş defteri,
- Kıymetli evrak defteri,
- Teftiş Defteri,
- Gelen-giden evrak kayıt defteri.

Yevmiye defteri, Defteri Kebir (veya yevmiyeli defteri kebir), envanter ve bilanço defteri, karar defterlerinin kullanılmaya başlanılmadan önce notere tasdik ettirilmesi gerekir (Türk Ticaret Kanunu md.69)

¹⁴¹ “Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği”, http://www.alomaliye.com/koop_muh_yonetmeliği.htm, (09.04.2006), s.1.

- Vergi mükellefiyeti yönünden defterlerin tasdiki hakkında Vergi Usul Kanununun 220 ve 221 nci maddeleri hükümleri saklıdır.

Muhasebeyle İlgili Belgeler;

a-Fişler;

1- Tahsil Fişi,

2- Tediye Fişi,

3- Mahsup Fişi.

b-Makbuz,

c-Çek,

d-Faturalar,

e-Perakende satış Vesikaları,

f-Gider pusulaları,

g-Müstahsil fişleri,

h-Ücret bordrosu.

3.3.1. Arıcılık Kooperatiflerinde Mali Tablolar

Mali tablolar; bir işletmenin varlık ve sermaye yapısı, işletme sonuçları, dönem karının oluşumu ve kullanımı e benzeri konularda bilgileri içeren, muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenen tablolardır. Kooperatiflerde genelde üç tip mali tablo düzenlenir. Bunlar:

1. Bilanço,

2 . Gelir Gider Tablosu,

3 . Mizan.

3.3.1.1. Bilanço

Bilanço, bir kurumun belirli bir andaki varlık ve bu varlığın kaynak durumunu gösteren, muhasebe kural ve ilkelerine uygun olarak oluşturulmuş çift yanlı bir çizelgedir.¹⁴²

“Bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifi ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş hulasasıdır. Bilançonun aktif tablosunda; mevcutlarla alacaklar ve varsa zarar, pasif tablosunda; borçlar gösterilir. Aktif yekünü ile borçlar arasındaki fark tacirin işletmeye tahsis ettiği ana sermayeyi teşkil eder. Ana sermaye de pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablolarının yekünları denkleştir. Yedek akçeler ve kar ayrı gösterilseler dahi, ana sermayenin cüzüleri sayılırlar.”(TTK - m. 74)

“Yönetim Kurulunun gelir gider farklarının dağıtım şekli hakkındaki tekliflerini ihtiva eden yıllık çalışma raporu ile bilanço ve denetçilerin 66’ncı madde hükümlerine uygun olarak tanzim edecekleri rapor genel kurulun yıllık toplantısından en az 15 gün öncesinden itibaren bir yıl süre ile Kooperatif merkezinde ve varsa şubelerinde ortakların tetkikine amade tutulur.

Talep eden ortaklara bilanço ve gelir gider farkı hesaplarının birer suretinin verilmesi mecburidir.

Ortakların bilgi edinmek hakkı, anasözleşme veya kooperatif organlarından birinin kararıyla bertaraf edilemez veya sınıflandırılmaz.”(KK- m. 24)

3.3.1.2. Gelir-Gider Tablosu

Kar-zarar tablosu diye de adlandırılan gelir-gider tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net karını veya uğradığı dönem net zararını topluca gösteren bir muhasebe raporudur.¹⁴³

Diğer bir ifade ile gelir-gider tablosu, bir işletmenin herhangi bir dönemdeki faaliyetlerini cirosundan yola çıkarak açıklayan, çeşitli gelir ve giderlerini eklemek veya çıkarmak yoluyla net karının hesaplanmasını sağlayan, standartlaştırılmış bir tablo olup;

¹⁴² A. Hayri Durmuş, M. Emin Arat, **İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili**, İstanbul: M.Ü. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları No: 521/755, 2000, s.6.

¹⁴³ “**Gelir Gider Tablosu**”, <http://analiz.ibsyazilim.com/egitim/malitable03.html>, (20.06.2006), s.1.

işletmenin ilgili dönemdeki faaliyetlerinin neticesini öğrenmemizi ve performansı hakkında bilgilenmemizi sağlayan finansal bir rapordur.

- 31 Mart itibarıyla hazırlanan gelir-gider tabloları yılın ilk üç aylık faaliyet sonuçlarını;
- 30 Haziran itibarıyla hazırlanan gelir-gider tabloları yılın ilk yarısının faaliyet sonuçlarını;
- 30 Eylül itibarıyla hazırlanan gelir-gider tabloları yılın ilk dokuz aylık faaliyetlerinin sonuçlarını ve;
- 31 Aralık itibarıyla hazırlanan gelir-gider tabloları yılın tümündeki faaliyetlerinin sonuçlarını göstermektedir.

3.3.1.3. Mizan

Mizan, belirli tarihler itibarıyla, hesapların borç ve alacak toplamaları ile bakiyelerinin gösterildiği bir rapordur. Bu rapor dönem başından belli bir tarihe kadar (genel), herhangi bir ayın başından sonuna kadar (aylık) veya bir tarihten başka bir tarihe kadar (tarihler arası) girilmiş işlemleri içerecek şekilde alınabilir. Genel mizanda borç ve alacak bakiyeleri her zaman dengelidir. Diğerlerinde (dönemler arası alınan raporlarda) bakiyeler farklı olabilir.¹⁴⁴

3.3.2. Arıcılık Kooperatiflerinde Tutulması Gereken Ticari Defterler

Her tacir, ticari işletmesinin ekonomik ve parasal durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her iş yılı içinde elde edilen sonuçları saptamak amacıyla, işletmesinin nitelik ve öneminin gerektirdiği bütün defterleri tutmak zorundadır. Bu defterler; Yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri, karar defteri, işletme defteri gibi defterlerdir.¹⁴⁵

Ticaret Kanunu tacire ticari defterleri tutma zorunluluğu getirmiştir. Buna göre, her tacir ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her iş yılı içinde elde edilen sonuçları tespit etmek amacıyla, işletmesinin mahiyet ve öneminin gerektirdiği bütün defterleri ve özellikle ismen belirlenen bazı defterleri Türkçe olarak tutmaya mecburdur.¹⁴⁶

Kooperatif işletmelerin tutacakları defterler, tutulması kanunen zorunlu defterler ve

¹⁴⁴ “Mizan”, http://www.dsoft.com.tr/docs/kitap/ktp_0308.htm#Mizan, (15.06.2006), s.1.

¹⁴⁵ Yılmaz Ejder, **Hukuk sözlüğü**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1996, s. 826.

¹⁴⁶ İmregün Oğuz, **Kara Ticareti Hukuku**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001, s. 92.

ihtiyari defterler olarak iki gruba ayrılırlar.

3.3.2.1. Kanuni Defterler

“1. Kanunda ismen sayılan (onamaya tabi) defterler: Bunlar Türk Ticaret Kanunu'nun 66. maddesinin 1. fıkrasında sayılan defteri kebir, günlük defter, envanter defteri ve karar defteridir.

2. Kanunda ismen sayılmayan (beyana tabi) defterler: Tüzel kişiler gerçek kişilerle bu konuda aynı hükümlere tabidirler.

3. Özel hükümlere göre tutulması zorunlu defterler: Bunlara örnek olarak, anonim şirketlerde pay sahipleri defteri, yönetim kurulu kararları defteri, limited şirketlerde pay defteri gösterilebilir.

4. Saklanması gerekli belgeler: Gerçek kişi tacirler gibi tüzel kişi tacirler de ticari işletmeleri ile ilgili belge ve yazışmaları saklamakla yükümlüdürler.” (TTK - m. 66).

3.3.2.1.1. Yevmiye Defteri (Günlük Defter)

“Yevmiye defteri, kayda geçirilmesi gereken muameleleri vesikalardan çıkararak tarih sırasıyla ve "madde" halinde tertipli olarak yazmaya mahsus defterdir.” (TTK - m. 70).

Yevmiye maddelerinin en az aşağıdaki bilgileri içermesi şarttır;

1. Madde sıra numarası,
2. Tarih,
3. Borçlu hesap,
4. Alacaklı hesap,
5. Meblağ,
6. Her kaydın dayandığı belgelerin türü ve varsa tarih ve numaraları.

Yevmiye defteri ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı olur; şu kadar ki, vergi kanunlarına göre müteharrik yapraklı yevmiye defterinin kullanılmasına müsaade olunduğu takdirde vergi kanunlarına uygun olmak şartıyla bu defterler de kullanılabilir.

Yevmiye defterine geçirilecek kayıtlar haklı sebep olmaksızın, on günden fazla geciktirilemez.

Yevmiye defteri yeni senenin en geç Ocak ayı sonuna kadar notere ibraz edilip son kaydın altına noterce (Görölmüştür) sözü yazılarak mühür ve imza ile tasdik ettirilmesi şarttır.

3.3.2.1.2. Defteri Kebir

“Defteri kebir, yevmiye defterine geçirilmiş olan muameleleri buradan alarak sistemli bir surette hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir.” (TTK - m. 71).

Defteri kebirdeki kayıtların en az aşağıdaki bilgileri içermesi gerekir.

1. Tarih,
2. Yevmiye defteri madde numarası,
3. Meblağ,
4. Toplu hesaplarda yardımcı nihai hesapların isimleri.

3.3.2.1.3. Envanter ve Bilanço Defteri

“Envanter defterine işletmenin açılış tarihinde ve müteakiben her iş yılı sonunda çıkarılan envanterler ve bilançolar kaydolunur.” (TTK- m. 72).

Envanter ve bilançonun taalluk ettiği tarihe "bilanço günü" denir.

İş yılı, altı aydan az, on iki aydan çok olamaz. Kanunda aksine hüküm olmadıkça, iş yılı sonu için çıkarılacak envanter ve bilançoların gelecek iş yılının ilk üç ayı içinde tamamlanmış olması lazımdır.

Vergi Usul Kanununun 185’inci maddesinde yer alan tanım da benzer ifadeleri ortaya koyarken ayrıca bu maddede, envanter ve bilançonun bu deftere kayıt tarihi bilanço günü olarak tanımlanmıştır.¹⁴⁷

Kullanılmaya başlamadan önce envanter defteri notere ibraz edilip tasdik ettirilir. Ayrıca notere dönem sonunda ibraz edilen envanter defterine geçirilmiş olan envanter ve bilançonun bulunduğu son kaydın altına noterlikçe (görölmüştür) ibaresi koyulup tasdik edilir. TTK. Madde 72’de yer alan bu düzenlemeden başka, kanunda aksine bir hüküm olmadıkça, iş yılı sonu için

¹⁴⁷ Osman Altuğ, **Muhasebe Hukuk İlişkileri**, İstanbul: Türkmen Kitapevi, 1999, s.138.

çıkarılacak envanter ve bilançoların gelecek iş yılının ilk üç ayı içinde tamamlanmış olması zorunluluğu vurgulanmıştır.¹⁴⁸

1. Umumi olarak:

Envanter defterine geçirilen envanter ve bilanço; tacir, kolektif ve komandit şirketlerde hudutsuz olarak mesul olan bütün ortaklar, donatma iştiraklerinde bütün donatanlar ve tacir sıfatını haiz olan diğer şirket ve kurumlarda idare işlerine salahiyyetli olan kimseler tarafından imza ve notere ibraz olunur.

Noterin yapacağı muamele hakkında 70 inci maddenin son fıkrası tatbik olunur. İmza edilen envanter ve bilançonun ilanı ve resmi makamlara verilmesi hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Envanter defteri ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı olur.

2. Envanter:

“Envanter çıkarmak; saymak, ölçmek, tartmak ve değerlendirmek suretiyle, bilanço günündeki mevcutları, alacakları ve borçları kati bir şekilde ve müfredatlı olarak tespit etmektir.” (TTK- m. 73).

Mevcutlar, alacaklar ve borçlar işletmeye dahil iktisadi kıymetleri ifade eder.

Envanter esas itibariyle defter üzerine çıkarılır. Şu kadar ki; işlerinde geniş ölçüde ve çeşitli mal kullanan büyük işletmeler, envanterlerini listeler halinde tanzim edebilirler. Bu takdirde envanter defterine listeler muhteviyatı icmalen kaydolunur.

3.3.2.1.4. Karar Defteri

“Hükmi şahıs olan tacirler tarafından tutulan karar defterine gerek umumi heyet veya ortaklar heyeti, gerek varsa idare meclisi tarafından müzakere neticesinde ittihaz olunan kararlarla toplantıda hazır bulunan azaların adları ve soyadları ve toplantı günü ile beyan edilen rey ve müzakerelerin tam bir surette bilinmesi için gerekli diğer hususlar geçirilir ve bu kararların altı şirket namına imza koymaya salahiyyetli olanlar tarafından imza edilir.” (TTK – m. 78).

Tüzel kişi tacir olan kişiler tarafından tutulan karar defterine, genel kurul veya ortaklar kurulu ve de yönetim kurulu kararları yazılır. Bu defter de kullanılmaya başlanmadan önce notere tasdik ettirilir.

¹⁴⁸ Osman Altuğ, **Muhasebe Hukuk İlişkileri**, İstanbul: Türkmen Kitapevi, 1999, s.139.

Defterlerin son kayıt tarihinden, belgelerin ise üzerindeki tarihten itibaren 10 yıl süre ile saklanması zorunludur.

Hakimler, noterler, sicil memurları ve diğer memurlar resmi işlemler dolayısıyla bir tacirin defter tutma yükümlülüğüne aykırı hareket ettiğini öğrenince durumu savcılığa bildirmeye mecburdurlar.

Karar defterleri iki çeşittir. Bunlar:

Genel Kurul Karar Defteri:

Bu deftere, genel kurul tarafından alınmış olan kararlar, toplantı tarihi, toplantıda bulunan ortakların ortak numarası, ad ve soyadları ile alınan kararlarda oy sayısı ve müzakerelerin tam bir surette bilinmesi için gerekli diğer hususlar kaydedilir. Kararların altı imzaya yetkili olanlar tarafından imzalanır. Defter ciltli ve müteselsil sıra numaralı olacaktır. Bu defter sahifeleri bitinceye kadar kullanılır.

Yönetim Kurulu Karar Defteri:

Yönetim Kurulu tarafından alınan kararların kaydına mahsustur. Ciltli ve müteselsil sıra numaralıdır. Yönetim kurulu tarafından alınan kararların, deftere yazılması ve altının toplantıda hazır bulunan üyeler tarafından toplantı sırasında imzalanması mecburidir.

3.3.2.2. Diğer Kanuni Defterler

Vergi Usul Kanunu işletmelerin özelliğine göre bazı ilave defterlerin tutulmasını gerekli kılmıştır. Eğer kooperatif, sınai bir işletme kurmuşsa, bu işletme için (imalat defteri) ile (istihsal vergisi defteri) tutacaktır.

3.3.2.3. Yardımcı Defterler

Kooperatif ve üst kuruluşlar kanuni defterler dışında bu defterleri de tutmak zorundadırlar. Bu defterler dışında ihtiyaca göre her hesap için ayrı ve müfredatlı diğer defter ve föyler tutulabilir. Bu defterler tasdiğe tabi değildir. Şekilleri ihtiyaç ve iş icabına göre değişik olabilir.

3.3.2.3.1. Stok Giriş-Çıkış Defteri

Depoya giren ve çıkan malların kaydına ve depodaki malların kontrolüne mahsus bir defterdir. Bu defterin borç kısmına depoya giren mallar, alacak kısmına depodan çıkan mallar miktar ve bedel olarak kaydedilir.

Her malın cinsine göre bu defterde ayrı bölümler tahsis edilebildiği gibi işin önemine göre çeşitli türdeki mallar için ayrı ayrı defterlerde tutulabilir.

3.3.2.3.2. Sabit Kıymetler ve Amortisman Defteri

Bu defter kooperatif kuruluşlarına ait sabit kıymetlerle demirbaşların alım tarihini, cinsini, maliyet bedellerini, miktarını yıllar itibarı ile ayrılan amortismanları gösteren bir defterdir.

“Amortisman” sabit varlıklarda kullanılma, teknik gelişmeler, kazalar ve kötü çalıştırmalar sonucu ortaya çıkan eskime, aşınma ve demode olma nedeniyle meydana gelen değer azalışlarına denir.

Sabit kıymetler ve demirbaş defteri şeklinde ayrı ayrı olarak da düzenlenebilir.

3.3.2.3.3. Kıymetli Evrak Defteri

Bu defter, kooperatifte kullanılan çekler, tahsil, tediye ve mahsub fişleri, ambar giriş ve çıkış fişleri, çek pusulaları, nakliye fişleri gibi evrakların giriş ve çıkışlarının kaydına mahsus defterdir.

3.3.2.3.4. Teftiş Defteri

Bu defter Ticaret Bakanlığı veya görevlendireceği kuruluşların müfettişleri tarafından teftişler ve düzenlenen raporlarla ilgili defterdir.

Diğer Defterler gibi sütunları yoktur, tek çizgili ciltli bir defter kullanılabilir.

3.3.2.3.5. Gelen-Giden Evrak Kayıt Defteri

Kooperatife gelen, kooperatiften gönderilen yazıların kaydına mahsus defterdir.

3.3.3. Belgeler

Kooperatif kuruluşların işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde aşağıdaki belgeler kullanılır:¹⁴⁹

- 1) Fişler;
 - Tahsil Fişi,
 - Tediye Fişi,
 - Mahsup Fişi.
- 2) Makbuz,
- 3) Çek,
- 4) Faturalar,
- 5) Perakende Satış Vesikaları,
- 6) Gider Pusulası,
- 7) Müstahsil Makbuzu,
- 8) Ücret Bordrosu.

3.3.3.1. Fişler

- Tahsil Fişi:

Tahsil fişleri, numaralı teselsül eden ve her numarası bir dip koçan olmak üzere ikişer nüshalı olan matbu belgelerdir. Kasaya giren paralar için kullanılır.

- Tediye Fişi:

Tediye fişleri de tahsil fişleri şeklinde matbu belgelerdir. Kasadan çıkan paralar için kullanılır.

- Mahsup Fişi:

Mahsup fişlerinin numaralı olması zorunlu değildir. Bu fişte de tahsil ve tediye fişlerinde olduğu gibi muamelelerin içeriğini açıkça belirtecek şekilde açıklama, işlem cinsi, tarih ve numarası, borçlu ve alacaklı hesapların isim ve numaraları, miktar ve yetkilinin imzası bulunur.

¹⁴⁹Osman Altuğ, Nevzat Odyakmaz, **Kooperatifler Kanunu Muhasebesi ve İlgili Mevzuat**, İstanbul: Alfa Yayınevi, 1997, s.199-205.

Tahsil, Tediye ve Mahsup fişleri yevmiye defterine işlendikten sonra, yevmiye defterinin madde numarası bu fişler üzerine kaydedilir.

3.3.3.2. Makbuz

Kasaya giren paralar ile depoya giren mallar karşılığında verilen vesikalara makbuz denir.

Kasaya giren para karşılığında ve yatıranın isteği üzerine verilen kasa makbuzları 2 nüsha olarak düzenlenir. Makbuz numaraları matbu ve müteselsildir. İlk nüsha ilgili şahıs veya kuruluşa verilir. Sabit nüshası dip koçan olarak saklanır.

Makbuz üzerinde paranın niçin alındığı, parayı veremnin adı, alınan paranın yazı ve rakamla miktarı, makbuzu yazanın veya yetkilinin imzaları ve tarih bulunur.

3.3.3.3. Çek

Kooperatifin bankalar nezdinde açtırmış olduğu tevdiat hesaplarından veya bankalarca kooperatif lehine bulunan kredi dahilinde borçlu cari hesaplardan çekilecek paralar için kullanılan, usulüne uygun şekilde düzenlenen matbu bir vesikadır.

Çekler ilgili bankadan temin edilir. Kullanılan çeklerin dip koçanları saklanır.

3.3.3.4. Faturalar

Fatura, satılan mal veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere malı satan veya işi yapan tarafından müşteriye verilecek ticari vesikadır.

Faturalarda aşağıdaki bilgiler yer almalıdır:

1. Faturanın sıra numarası ve tarihi,
2. Faturayı veren satıcının ticaret ünvanı, iş adresi, bağlı bulunduğu vergi dairesi ve sicil numarası,
3. Müşterinin ticaret ünvanı, adresi, vergi dairesi ve sicil numarası,
4. Malın veya işin nev'i, miktarı, fiyatı, tutarı,
5. Satılan mallar faturanın düzenlenmesinden önce yapılmışsa teslim tarihi,
6. İrsaliye numarası ve irsaliye tarihi.

Faturalar sıra numarası dahilinde düzenlenir. Aynı kuruluşun şube ve kısımlarında her biri aynı numara ile başlamak üzere farklı sıra numaralı fatura kullanılabilir. Bu durumda şube veya kısmın isimlerinin fatura üzerine yazılması mecburidir.

Fatura mürekkeple yada kopya kalemleyle doldurulur. En az 1 asıl ve 1 örnek olarak çıkarılır.

Kooperatif kuruluşlar Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre birinci sınıf tacir olarak kabul edilir. Bu bakımdan fatura kullanma mecburiyeti vardır. Fatura mecburiyeti bulunan şahıslar veya kuruluşlar;

- Birinci ve ikinci sınıf tacirler,
- Serbest meslek erbapları,
- Kazançları götürü usulde tespit olunan tacirler,
- Defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler,
- Vergiden muaf esnaf.

3.3.3.5. Perakende Satış Vesikaları

Kooperatif kuruluşlar fatura vermek mecburiyeti olmayan satışlarını aşağıda belirtilen kayıtlarda herhangi biri ile tevsik eder.

- Kasa veya satış fişleri,
- Günlük Bordrolar,
- Yazarkasa kayıt ruloları veya günlük satış toplamının yazıldığı fişler.

3.3.3.6. Gider Pusulası

Kazançları götürü usulde tesbit olunan tacirler, serbest meslek erbapları ve vergiden muaf esnaf yaptıkları işler veya satın aldıkları mal için işi yapana veya malı satana imza ettirecekleri bir gider pusulası tanzim ederler.

Bu pusulanın 1 nüshası işi yapana veya malı satana verilir. Gider pusulası, işin mahiyeti, malın cinsi ve nev'i ile miktar ve bedelini iş ücretini, işi yapan ile yaptıranın veya malı satın alan ile satanın adları ve soyadlarını, adreslerini ve tarihi içeren bilgiler yer alır.

3.3.3.7. Müstahsil Makbuzu

“Kooperatif ve üst kuruluşları birinci sınıf tacir gibi defter tutmak mecburiyetinde olduklarından, götürü usüle tabi veya vergiden muaf çiftçilerden satın aldıkları malların bedelini ödedikleri sırada 2 nüsha makbuz tanzim etmeye ve bunlardan birini imzalayarak satıcı çiftçiye vermeye ve diğerini ona imzalatarak almaya mecburdur.” (VUK – m. 25).

Alınan bu nüsha fatura yerine geçer.

Müstahsil makbuzunda;

- makbuzun tarihi,
- kooperatifin veya üst kuruluşun adı ve ünvanı,
- malı satan çiftçinin soyadı ve ikametgah adresi,
- satın alınan malın cinsi, miktarı ve bedeli bulunmak zorundadır.

3.3.3.8. Ücret Bordrosu

“İşveren her ay ödediği ücretler için ücret bordrosu tutmaya mecburdur.”(VUK- m. 238). Gelir vergisi kanununa göre vergiden muaf olan ücretlerle götürü ücret üzerinden vergiye tabi hizmet erbabına yapılan ücret ödemeleri için bordro tutulmaz.

Ücret bordrosunda;

1. Hizmet erbabının adı soyadı, ücretin alındığına dair imzası,
2. Varsa vergi karnesinin tarih ve numarası,
3. Birim ücreti,
4. Çalışma süresi veya ücretin ilgili olduğu süre,
5. Ücret üzerinden hesaplanan vergilerin tutarı bulunmalıdır.

Bordronun hangi aya ait olduğu baş tarafında gösterilir. 1 aya ait bordro ertesi ayın 20. gününe kadar hazırlanıp tarihlenerek, kooperatif yetkilileri ile bordroyu tanzim eden memur tarafından imzalanır.

3.4. Arıcılık Kooperatiflerinde Denetim

Kooperatiflerde denetim işleri, genel kurulda seçilen denetçiler tarafından yapılır. Denetçiler, genel kurul namına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını tetkik eden bir organdır. Genel kurul, denetleme organı olarak en az bir yıl için bir veya daha çok denetçi seçer. Genel kurul yedek denetçiler de seçebilir.

Kooperatif kuruluşlarda denetim sisteminin amacı, kötü bir yönetim sonucunda kooperatiflerin, üyelerinin, kooperatifçiliğe inananların ve özellikle kamunun

uğrayabilecekleri zararların önlenmesidir.¹⁵⁰

Ülke ve İşletme iktisadı açısından incelendiğinde denetlemenin amaçlarından başlıcaları şunlardır.

- Sahip ortak yada paydaşların hak ve yararlarını korumak,
- Denetimi yapılan kurum ve işletmelerde çalışanların hak ve yararlarını korumak,
- Doğal ortak olan ve kendi koyduğu yasalarla payını alan Devletin hak ve yararlarını korumak,
- Sosyal Sigorta ve benzer kamu kurumlarının hak ve yararlarını korumak,
- Denetimi yapılan kurum ve işletmeye alacak ve vereceği olan üçüncü kişilerin hak ve yararlarını korumak,
- Halkın ve tüketicilerin hak ve yararlarını korumak,
- Ülke iktisadında tüm kişi ve kurumların hak ve yararlarını korumaktır.¹⁵¹

Denetçi, denetim faaliyetini sürdüren, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip, bağımsız davranan, gerekli ahlaki niteliklere sahip ve çalışmalarında yeterli özeni gösteren bir kişidir. Öyleyse denetçinin taşıması gereken özellikleri;

- Denetçi, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmalıdır.
- Denetçi, bağımsız davranma özelliğine sahip olmalıdır.
- Denetçi, çalışmalarında gerekli özeni göstermelidir.
- Denetçi, kişilikli ve ahlaklı olmalıdır.¹⁵²

Denetçi; pratik, yapıcı , yenilik bulma yeteneklerine sahip, araştırmacı, esnek ve analitik bir zihin yapısına ve kuvvetli bir muhakeme yeteneğine sahip olmalıdır. İyi bir denetçi, idealist, dürüst, güvenilir, sır saklayan dengeli ve ağırbaşlı bir kişiliğe sahip olmalıdır. Denetçi; diğer kimselerle iyi ilişkiler kurabilmeli ve bu ilişkileri ölçülü bir biçimde

¹⁵⁰ R.A.Egon Metz, **Almanya’da Kooperatiflerin Denetim Sistemi ve Bu Sistemin Kooperatiflerin Gelişmesindeki Rolü**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No:42, Çağ Matbaası, 1979, s.7.

¹⁵¹ Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi**, İstanbul: Alfa Yayın, 1998, s. 27-28.

¹⁵² Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi**, İstanbul: Alfa Yayın, 1998, s.31.

sürdürebilmelidir.¹⁵³

Bir Arıcılık Kooperatifinde denetçi şunlara dikkat etmelidir;

- Defterlerin yasal sürelerinde işlenmiş olmasına,
- Kayıtların belge esasına dayandırılmasına,
- Defter sonuçları ile fiili sonuçların arasında fark bulunmamasına.

3.4.1. Denetim Türleri

Kooperatiflerin denetimi üç şekilde olmaktadır.

1. İç denetim,
2. Dış denetim (Kamu denetimi),
3. Bağımsız denetim.

3.4.1.1. İç Denetim

Kooperatiflerde iç denetim kavramı, işletmenin özvarlıklarını güvence altında tutmayı, muhasebe verilerinin doğruluk ve gerçekliğini sağlamayı ve işletme politikasının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlayan tüm kurallar ve düzenlemeler biçiminde tanımlanabilir. Dar anlamda iç denetim sistemi örgütsel bir sorundur ve yönetim kurulunun sorumluluk alanına girmektedir.¹⁵⁴

İşletmenin sürekli çalışanı olarak, işletme bünyesinde denetim faaliyetlerini yürüten kişilere iç denetçi adı verilmektedir. İç denetçilerin temel amacı işletme tepe yönetimin istekleri doğrultusunda denetim hizmeti vermektir. İç denetçilerin yaptıkları başlıca işler şöyledir;

- İşletme varlıklarının yeterince korunup korunmadığını araştırma,
- Muhasebe belge ve bilgilerinin güvenilir olup olmadığını tespit etme,
- İşletme tepe yönetimi tarafından belirlenmiş olan politika ve prosedürlere uyulma derecesini izleme,
- İşletme faaliyetlerinin etken ve etkin olup olmadığı konusunda görüş oluşturma,
- Bağımsız denetçilerle işbirliğine girmektir.

¹⁵³ Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi** 4.bsk., Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 1995, s. 19.

¹⁵⁴ R.A.Egon Metz, **Almanya'da Kooperatiflerin Denetim Sistemi ve Bu Sistemin Kooperatiflerin Gelişmesindeki Rolü**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No:42, Çağ Matbaası, 1979, s.8.

Sonuç olarak iç denetçiler; işletmelerde uygunluk faaliyet denetimi yaparlar. İç denetçiler yaptıkları çalışmalar sonucunda bulgularını ve önerilerini bir rapor biçiminde tepe yönetimine sunarlar.¹⁵⁵

Yönetim genelde, orta ve büyük ölçekli kooperatiflerde iç denetçilere ihtiyaç duyar. Küçük kooperatiflerde ise yönetim iç denetçilerin yapacağı bu işleri kendisi yapar.¹⁵⁶

3.4.1.2. Kamusal Denetim

Kamu denetimi, görev ve yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere denetim yapan kişi ve kurumlarca gerçekleştirilen finansal tablolar, uygunluk ve performans denetimlerini ifade eden kamusal bir fonksiyondur.¹⁵⁷

Kamu kurumlarına bağlı olarak çalışıp kamu yararına denetim yapan kişilere kamu denetçisi adı verilmektedir. Çeşitli devlet kurumları içinde kurulmuş olan denetim birimleri kamusal ve özel işletmelerin yasalara yönetmenliklere devletin ekonomik politikasına ve kamu yararına bağlılık derecesini izlerler ve denetlerler. Ülkemizde kamu kuruluşlarındaki denetçiler iki görev yapmaktadırlar. Bunlar;

- Kamu örgütlerinin faaliyetlerini denetlemek,
- Özel kesimdeki işletmelerin faaliyetlerini denetlemek,

Ülkemizde kamusal denetim görevi özel yasa ile kurulmuş denetim örgütleri ile kamu örgütleri içindeki denetçiler tarafından yapılmaktadır.¹⁵⁸

3.4.1.3. Bağımsız Denetim

Bağımsız denetim, müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan, serbest meslek sahibi olarak kendi adına çalışan veya bir denetim kurumuna / firmasına bağlı olarak faaliyet gösteren, denetçi veya denetçiler tarafından, işletmenin talebi ile ve bir denetim sözleşmesi çerçevesinde, işletmelerin finansal tablolarının denetimi ile uygunluk ve performans denetimlerinin yapılmasıdır. Bağımsız denetimde asıl amaç finansal denetimdir.¹⁵⁹

Bağımsız denetçiler; dış denetçi olarak ta adlandırılan serbest muhasebe uzmanlarıdır. En büyük özellikleri ise denetledikleri işletme ile hiçbir şekilde iş ilişkilerinin olmamasıdır. Bağımsız

¹⁵⁵ Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi**, İstanbul: Alfa Yayın, 1998, s. 33.

¹⁵⁶ R.A.Egon Metz, **Almanya’da Kooperatiflerin Denetim Sistemi ve Bu Sistemin Kooperatiflerin Gelişmesindeki Rolü**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No:42, Çağ Matbaası, 1979, s.13.

¹⁵⁷ Erdal Kenger, “Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu”, http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm, (22.03.06), s.1.

¹⁵⁸ Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi** 4.bsk., Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 1995, s. 24.

¹⁵⁹ Erdal Kenger, “Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu”, http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm, (22.03.06), s.3.

denetçi; işletme yönetimin hazırladığı mali tabloları incelemek ve onların doğruluğu hakkında görüş bildirmekten sorumludur. Yani bağımsız denetçinin esas sorumluluğu, mali tabloların denetimidir.

Denetim uygulamasında bağımsız denetçiler A.B.D’de “Diplomalı Kamu Muhasipleri”, İngiltere’de “Fermanlı Muhasipler ve Diplomalı Muhasipler”, Almanya’da “İktisat Murakıpları” ve Fransa’da “Hesap uzmanları” dır. Ülkemizde “Yeminli Mali Müşavirler” bağımsız denetleme kuruluşlarıdır.¹⁶⁰

Bağımsız denetçilerin genel olarak yapması gereken hizmetler;

- İşletme varlıklarının muhasebe kayıtlarında doğru şekilde kaydedilmiş olup olmadığını, yani muhasebe bilgilerinin ve raporlarının güvenilirliğini denetlemek,
- İşletme faaliyetleri dolayısıyla elden çıkarılmış varlıkların ve katlanılan borçların kayıtlara doğru ve tam miktarıyla geçirilmiş olup olmadığını denetlemek,
- İşletme yöneticilerine danışmanlık yapmak,
- Muhasebe organizasyonu, iç kontrol sistemi ve diğer konularda işletmelere yardımcı olmak,
- Bilirkişilik, hakemli ve tasfiye memurluğu yapmak.

Bağımsız muhasebe uzmanları daha çok işletmelerin mali tablolarını denetlemekle uğraşılar. Yayınlanan mali tablolar, iş hayatındaki çeşitli karar birimlerini ilgilendirdiği ve ülke ekonomisinde önemli bir yer tuttuğu için denetçi denilince akla bağımsız muhasebe uzmanı gelir.¹⁶¹

3.5. Arıcılık Kooperatiflerinde Vergi Muafiyeti ve İstisnalar

Vergi, devlet veya vergilendirme yetkisini haiz kamu kuruluşları tarafından, fert ve kurumlardan hukuki cebir altında, muayyen kurallara göre ve karşılıksız olarak alınan iktisadi değerlerdir.¹⁶²

Vergi olayında bir tarafta aktif vergi sujesi Devlet, diğer tarafta pasif vergi sujesi fert ve kurumlar bulunmaktadır. Vergi, kişi ile devlet arasında mali bir ilişkiyi ifade etmektedir. Devlet, hakimiyet hakkına dayanarak Vergi Kanunları çıkarmakta ve bu kanunlara dayanarak

¹⁶⁰ Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi** 4.bsk., Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 1995, s. 22.

¹⁶¹ Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi** 4.bsk., Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 1995, s. 22-23.

¹⁶² Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5. Baskı, İstanbul, Filiz Yayınları, 1996, s. 3-10.

vergi toplamaktadır. Vergi hukukunun konusunu da bu vergi kanunları teşkil etmektedir. Vergi hukuku, devletin hakimiyet hakkına dayanarak almış olduğu vergi dolayısıyla ortaya çıkan, hak ve ödevleri düzenleyen ve verginin hukuki esasını inceleyen objektif bir hukuk dalıdır.¹⁶³

Kooperatifler ticari kar amacı gütmeyip ortak fayda esaslı bir işletme olduğundan Devlet tarafından tanınan, belli vergi muafiyeti ve istisna haklarına sahiptir.

Özellikle Tarımsal Üretici Birliklerine ciddi anlamda vergi muafiyeti tanınmıştır. 29.06.2004 tarih ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununun 19'uncu maddesine göre; tarım üreticilerinin ürün veya ürün gurubu bazında kurdukları, tüzel kişiliğe haiz tarımsal üretici birliklerine ait her türlü taşınır ve taşınmaz mallar, bunların alım satım inşa ve kullanımları ile birlikçe yürütülen hizmet ve faaliyetler damga vergisi hariç her türlü vergi, resim, harç ve katkı payından muaftır.¹⁶⁴

Vergi borcunun doğumu için bir vergi mükellefi, bir vergi konusu ve bunların ilişki içinde bulunması gerekir. İlke olarak vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması ile birlikte Vergi borcu ve Vergi mükellefiyeti doğar. Muafiyet, istisna ve indirimlerin ne anlama geldiği aşağıda yapılan tanımlardan anlaşılabilmektedir.

Muafiyet: Muafiyetin kelime anlamı; Bağışıklık, yükümlülük dışında tutulmuştur. Vergide muafiyet ise; Gerçek veya tüzel kişileri yasal nedenlerle devamlı veya geçici olarak vergi dışı bırakmadır. Başka bir ifadeyle; Aslında vergi yükümlüsü olması gereken bir gerçek veya tüzel kişinin, kanunun açık hükmüne uyularak vergi dışı bırakılmasıdır. Muafiyet, vergi yükümlüsü ile ilgilidir.

İstisna: İstisnanın kelime anlamı ayrık tutma, kural dışı saymadır. Vergide istisna ise kazanç ve iratlardan bir kısmının veya tamamının vergi alımı dışında bırakılmasıdır. Bir başka ifadeyle; Aslında vergiye tabi olması gereken bir vergi konusunun yine kanunun açık hükmü uyarınca vergilendirilmemesi halidir. Diğer bir ifade ile vergiye konu olan bazı şeylerin, tümünün veya bir kısmının vergi dışı bırakılmasıdır. İstisna vergi konusu ile ilgilidir.

¹⁶³ Öncel, Kumrulu ve Çağan, **Vergi Hukuku**, Ankara 2000, Yetkin yayınları, s. 15-30.

¹⁶⁴ Hesap Uzmanları Derneği, **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, İstanbul: Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 2005, s.508.

İndirim: İndirimler, vergi konusunun ölçülmesi için yapılması gerekli bir takım işlemlerdir. Bazen kanun gider indirimlerinin kapsamını vergi konusunun tanımı ile bağdaşmayacak şekilde geniş tutmaktadır. Bu takdirde indirimler bir çeşit istisna niteliği kazanmaktadır.

İstisna, muafiyet ve indirimin kanunda açık bir biçimde belirtilmesi ve orada gösterilen sınırlar dahilinde kullanılması gereklidir. Bu, vergilerin kanuniliği ilkesinin bir gereğidir. Muafiyet ve istisnalar tam yada kısmi, sürekli yada geçici, koşullu yada koşulsuz olabilmektedir. Kooperatifler, kurumlar vergisinden koşullu olarak muaftır.

Belli başlı indirim olarak da GVK(Gelir Vergisi Kanunu)’nın 31. Maddesinde düzenlenen özel indirim ve sakatlık indirimi ile gelir ve kurumlar vergilerinde ticari ve zirai kazançlara tanınmış olan yatırım indirimi örnek olarak gösterilebilir.¹⁶⁵

3.5.1. Kurumlar Vergisi Açısından

Kooperatifler; Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)’nın 1. Maddesinde “Kurum” olarak değerlendirilmiş ve kazançları “kurumlar vergisi”ne tabi tutulmuştur.¹⁶⁶

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na yada özel kanunlarına göre kurulan tüketim, üretim, satış, yapı, kredi ve sair kooperatifler ile aynı nitelikteki yabancı kooperatifler kurumlar vergisi uygulamasında kooperatif sayılır (KVK - m.3). Tanımı gereği kooperatifler esas itibarıyla kar amacıyla değil, karşılıklı yardım ve dayanışma esasına göre kurulmaktadır. Bu nedenle 1163 sayılı Kanunda şirket deyimi kullanılmamış, bunun yerine kooperatifler teşekkül olarak nitelendirilmiştir. Bir teşekkül olarak nitelendirilen ve tüzel kişiliğe sahip bulunan kooperatifler, kural olarak alacaklılarına karşı yalnız malvarlıklarıyla sorumludurlar. Buna karşılık ana sözleşmeye konacak hükümlerle , kooperatifin varlığı yetmediği takdirde ortakların şahsen ve sınırsız olarak yada belli bir miktara kadar ve yahut ta kooperatifteki payları ile orantılı olarak sorumlu tutulacakları kararlaştırılabilir.¹⁶⁷

Kurumlar vergisinin matrahı, bu kanun hükümleri ile GVK, VUK ve diğer bazı kanunlardaki ilgili hükümler uyarınca tespit edilen vergiye tabi (mali) kurum kazancıdır. Bu maddenin son fıkrasında, kurum kazancının Gelir vergisinin mevzuuna giren gelir unsurlarından terekküp ettiği

¹⁶⁵ **Vergi Hukuku**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, 1996, s.90-100.

¹⁶⁶ Ahmet Kurtulan, **Kooperatif Kanunu ve Açıklaması**, 3. Baskı, İstanbul: Yetkin yayınevi, 2003, s.621-637.

¹⁶⁷ Hesap Uzmanları Derneği, **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, İstanbul: Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 2005, s.482

hükme bağlanmıştır. Söz konusu gelir unsurları, GVK’ nin 2. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır;

- 1) Ticari kazançlar,
- 2) Zirai kazançlar,
- 3) Ücretler,
- 4) Serbest meslek kazançları,
- 5) Gayrimenkul sermaye iratları,
- 6) Menkul sermaye iratları,
- 7) Sair kazanç ve iratlar.

Kooperatiflerce alınan tazminatlar prensip olarak kurum kazancına dahil edilir. Fakat Bakanlıkça verilen 6.6.1989 tarih ve 22106/77 sayılı mukteza; “Zarara uğrayan kooperatifler tarafından açılan tazminat davaları sonucunda zarar verenler tarafından ödenen tazminatlar, kurum kazancına dahil gelir unsurları arasında yer almadığından, kurumlar vergisine tabi bulunmamaktadır. Söz konusu tazminatların kooperatif ortaklarına dağıtılması durumu değiştirmeyecektir. Tazminatın ortaklara dağıtılması halinde, kooperatif tarafından tevkifata tabi tutulmayacağı gibi ortaklar açısından da vergilendirilmeyeceklerdir.”¹⁶⁸

Kooperatifler prensip olarak Kurumlar Vergisine tabi olmakla beraber, KVK’ nin 7/16’ncı maddesindeki muafiyet hükmü 8/2’nci maddesindeki rüsturn istisnası nedeniyle Kurumlar Vergisi mükellefiyeti tesis ettirmemekte ve Kurumlar Vergisi ödememektedir.

Kooperatifler eskiden TTK’ nin 485-502’nci maddelerinde , bir ticaret şirketi türü olarak düzenlenmişti. Kooperatifin tanımından ve TTK’ nin ilgili maddelerinin yürürlükten kaldırılmış olmasından anlaşılacağı gibi kooperatifler, ticaret şirketi mahiyetinde değildirler. (TTK’ nin 336. maddesinde kooperatiflerin ticaret şirketi olarak anılmaya devam edilmesi, bu maddede değişiklik yapılmasının ihmale uğramasından kaynaklanmaktadır.) Hal böyle olmakla beraber kooperatiflerin de her an bir ticaret şirketi gibi gelir elde etmeyi amaçlayan

¹⁶⁸ Mehmet Maç, **Güncel Kurumlar Vergisi**, İstanbul: Denet Yayınları, 1996, s.1.3.

ticari faaliyetlere kalkışabileceğini dikkate alan kanun koyucu , KVK’ nın 1. ve 3. maddeleri ile bunların kazançlarını Kurumlar Vergisi kapsamına almış, fakat gayri ticari şekilde faaliyetlerini sürdüren kooperatifleri, söz konusu muaflık ve istisna hükümleri ile bu vergiden korumuştur.¹⁶⁹

3.5.1.1. Muaflıklar

KVK’ nın 7. maddesi muaflıkları düzenlenmiştir. Muaflık, bir kurumun / mükellefin veya gelir unsurunun vergi dışı bırakılmasını ifade eder. Vergiden muaf sayılanların, vergi mükellefiyeti tesis ettirmelerine ve kurumlar vergisi beyannamesi vermelerine de gerek bulunmamaktadır. KVK’ nın 7/16 maddesinde, kooperatiflerin belirli şartları taşımaları durumunda kurumlar vergisinden muaf olacağı belirtilmiştir: “Anasözleşmesinde; sermaye üzerinden kazanç dağıtılmaması, yönetim kurulu başkan ve üyelerine kazanç üzerinden hisse verilmemesi, yedek akçelerin ortaklara dağıtılmaması ve sadece ortaklarla iş görülmesine dair hükümler bulunması şartı ile kooperatifler kurumlar vergisinden muaftır. Anasözleşmesinde bu hususta maddeler bulunmakla beraber, fiilen bu kayıt ve şartlara uymayan kooperatifler ile faaliyete geçen üst kuruluşlara girmeyen kooperatifler muafiyetten faydalanamaz.” Muafiyet için aranan şartları taşımaları ve bu şartların tamamını yerine getirmeleri gerekir.¹⁷⁰

a) Sermaye üzerinden kazanç dağıtılmaması:

Kooperatiflerin Kurumlar vergisi muafiyetinden yararlanabilmeleri için diğer şartların yanında hem anasözleşmesinde sermaye dağıtılamayacağı yönünde bir hüküm bulunmalı ve hem de fiilen bu şarta uyulmalıdır. Ortak içi işlemlerden elde edilen gelir gider farkının, sermaye üzerinden değil de, ortakların yapmış oldukları işlemleri oranında dağıtılması, kurumlar vergisi muafiyetini ortadan kaldırmamaktadır.

b) Yönetim Kurulu Başkan ve Üyelerine Kazanç Üzerinden Hisse Verilmemesi:

Kooperatifin anasözleşmesinde yönetim kurulu başkan ve üyelerine yıl sonu olumlu gelir-gider farkı üzerinden pay verilmeyeceği yönünde bir hüküm bulunmalıdır. Kooperatiflerde, Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerine genel kurulca belirlenen aylık ücret, huzur hakkı, risturn ve yolluk dışında hiçbir ad altında başkaca bir ödeme yapılması mümkün değildir. (KK - m.56)

¹⁶⁹ Mehmet Maç, **Güncel Kurumlar Vergisi**, İstanbul: Denet Yayınları, 1996, s.3.

¹⁷⁰ Sebahattin Karanlık, **Kooperatifler ve Muhasebesi**, Ankara: Nobel yayınevi, 2001, s.41-56.

c) Yedek Akçelerin Ortaklara Dağıtılmaması:

Kooperatiflerde yedek akçeler, ileride doğabilecek zararları karşılamak için biriktirilir. Bu nedenle yedek akçelerin ortaklara dağıtılması söz konusu olamaz.

d) Sadece ortaklarla iş yapılması:

Kooperatiflerin Kurumlar Vergisinden muaf olmalarının diğer bir şartı da: Münhasıran ortakları ile işlemde bulunması, ortak olmayanlarla iş yapmaması ve ana sözleşmelerinde de bu yönde hüküm bulunması gerekmektedir.

Bazı kooperatiflerin anasözleşmelerinde “Ortakların sosyal kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli tesisleri kurar, bu tesisleri işletir veya kiraya verir.” hükmü yer almaktadır. Anasözleşmelerinde söz konusu hükme yer veren kooperatiflerin, fiilen maddede belirtilen tesisleri kurup bizzat işletmeleri veya kiraya vermeleri halinde ortak dışı faaliyette bulunmuş olacaklarından, anasözleşmelerinde muafiyet şartlarının tamamı yazılmış olsa dahi, bu işlemlerin yapıldığı tarihten itibaren mükellefiyetlerinin tesisi gerekmektedir. Anasözleşmelerinde ortak dışı işlem yapılacağına dair hükümlere yer veren kooperatifler zaten kurumlar vergisine tabidirler.

e) Muafiyet şartlarına fiiliyatta da uyulması:

Bir kooperatifin Kurumlar Vergisinden muaf olabilmesi için, muafiyet şartlarının anasözleşmesinde yer alması yeterli değildir. Aynı zamanda fiilen bu şartlara uyması da gerekmektedir.

f) Faaliyete geçen bir üst birliğe üye olunması:

Kooperatifler, kendi alanlarında kurulmuş bir üst kuruluş bulunduğu takdirde bu üst kuruluşa üye olmaları gerekir. Eğer faaliyete geçen bir üst birlik yoksa, bunu ilgili bakanlıktan alacakları bir yazı ile belgeleyeceklerdir. Nedeni ne olursa olsun üst birliğe üye olmayan kooperatiflerin kurumlar vergisinden muaf olmaları mümkün değildir. Bu ise kooperatiflerin kurumlar vergisi ve geçici vergi mükellefi olmalarını ve vergi kanunlarının kendilerine yüklediği görevleri yerine getirmeleri sonucunu doğurmaktadır. Üst birliğe üye olmayan kooperatifler , boş da olsa süresinde, Kurumlar Vergisi ve geçici vergi beyannamelerini vermek zorundadırlar. Ayrıca KK’ nın 93. maddesinde düzenlenen vergi, resim ve harç muafılıklarından (defter ve

anasözleşme tasdiki dışında) yararlanamayacaklardır. Eğer kooperatifin bulunduğu ildeki üst birlik kooperatifin üyelik başvurusunu çeşitli nedenlerle reddederse kooperatifin en yakın ildeki üst birliğe üye olması gerekir.¹⁷¹

Kooperatifler yıl içinde Kurumlar Vergisinden muaf olma hakkını bu şartlardan birini yerine getirememesi durumunda kaybederler. Hangi tarihten itibaren bu şartları yerine getiremiyorlarsa, o tarihten itibaren kurumlar vergisine tabi olurlar. Kooperatifler bu şartları yerine getirmede için kurumlar vergisine tabi iken bu şartları yıl içinde herhangi bir tarihte yerine getirirlerse o tarihten itibaren kurumlar vergisinden muaf olurlar.

3.5.1.2. İstisnalar

KVK' nın 8. Maddesi istisnaları düzenlemiştir. Bir kooperatif, muafiyet şartlarından bir veya birkaçına uymaması nedeniyle kurumlar vergisi muafiyetini kaybetmiş ise bu durumda kurumlar vergisi mükellefi durumuna gelmekte ve kazançları üzerinden vergi ödemeleri gerekmektedir. İşte özellikle muafiyetini kaybetmiş kooperatiflerde hangi gelirlerin yine de vergiden istisna olacağı kanunda belirtilmiştir. Kanunun 8/2. maddesinde, kooperatiflerin ortakları için hesapladıkları risturnların vergiden istisna olduğuna dair açık hüküm bulunmamaktadır. Buna göre risturn şeklindeki kazançlar vergi dışı bırakılmaktadır.¹⁷²

Arıcılık Kooperatiflerinde İstisna Sayılan Kazançlar: Ortakların üreterek kooperatife sattıkları veya kooperatiftan üretim faaliyetinde kullanmak üzere satın aldıkları malların kıymetine göre hesaplanan risturnlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Yönetim Gideri Katılma Paylarından Artan Kısımdaki İstisnalar: Ortakların yönetim gideri karşılığı olarak ödedikleri paralardan harcanmayarak iade edilen kısımlar da kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

3.5.2. Gelir Vergisi Açısından

Gelir vergisi, gerçek kişilerin bir takvim yılı içerisinde elde edip beyan ettikleri gelirler üzerinden alınan vasıtasız bir vergidir. Gelir üzerinden alınan temel vergi olan gelir vergisi, 193 sayılı kanunla 01.01.1961'den yürürlüğe girmiştir. Gelir vergisi kanunu, artan oranlı vergilendirilen kişilerin özel durumlarını dikkate alabilen yapısıyla gelir dağılımında adaleti

¹⁷¹ Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000, s.13.

¹⁷² Hasan Yalçın, **Muafiyet ve İstisnalar**, İstanbul: Kılavuz yayınları, 1997, s.390-420.

sağlamaya yönelik müesseseler içermekte olan temel vergi kanunlarımızdan birisidir.¹⁷³

Vergilendirilecek gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır. Gelire giren kazanç ve iratlar aşağıdaki gibidir:

- 1) Ticari Kazançlar,
- 2) Zirai kazançlar,
- 3) Ücretler,
- 4) Serbest meslek kazançları,
- 5) Gayrimenkul sermaye iratları,
- 6) Menkul sermaye iratları,
- 7) Diğer kazanç ve iratlardır.

Ödeme gücünün göstergesi olarak gelirin alındığı vergilerde gelirin ne olduğu ve bu gelirin hangi kısmının vergilendirmeye baz alınacağı konusu gelir vergisinin alanına girer. Gelir bakımından ödeme gücü kavramı; Kişilerin yaşaması için gerekli olan asgari bir gelirin üstünde kalan gelir kısmını ifade eder. Zira böyle bir asgari yaşam düzeyine ulaşamayan kendisinden beklenen vergiyi ödemekte ciddi ölçüde zorlukları olacağını ve vergiyi ödemekte vergi iadesi ile gönüllü işbirliğine girmeyeceği bellidir. Bu nedenle asgari gelirin üstünde kalan gelirin vergilendirilmesi önemli bir husustur.¹⁷⁴

Arıcılık Kooperatiflerinde dönem sonlarında bir takım kazançlar meydana gelmişse ve bunlar ortaklara dağıtılabaksa burada kişilerin gelir elde etmeleri söz konusu olduğundan, dağıtılacak kazançların vergilendirilmesi için GVK' ye bakmak gerekir.

Eğer arıcılık kooperatiflerinde ortaklara dağıtılacak kazançlar sadece risturn ise gelir vergisinden istisna edilmiştir. Kanun, risturn gelirlerini ortaklar açısından kazanç saymamıştır. Bu maddeye göre muafiyet (GVK – m. 75/2), sadece ortaklarla yapılan işlemlerden doğan kârların

¹⁷³ Hesap Uzmanları Derneği, **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, İstanbul: Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 2005, s.3

¹⁷⁴ Erdoğan Arslan, Vergilendirmede “Gelir” Tanımının Düşündürdükleri, **Vergi Dünyası**, Sayı 257, İstanbul: Ocak 2003, s. 13.

ortaklara, kooperatifle yaptıkları işlemler oranında dağıtımını kapsamaktadır. Eğer bir üretim kooperatifi kurumlar vergisi muafiyetini kaybetmiş ise risturn istisnası dışındaki kazançları kurumlar vergisine tabi olurken aynı zamanda gelir vergisine de tabi olmaktadır.

Kooperatifler ister kurumlar vergisinden muaf olsunlar, ister kurumlar vergisi mükellefi olsunlar, hizmet erbabı (işçi) çalıştırmaları durumunda bu kişilere yapacakları ücret ödemeleri üzerinden GVK' nın 94/1, 103. ve 104. maddelerine göre gelir vergisi ve damga vergisi tevkifatı yaparak GVK'nın 98. maddesine göre muhtasar beyanname ile ilgili vergi dairesine bildirmek ve süresi içinde vergilerini ödemek zorundadırlar.¹⁷⁵

3.5.3. Katma Değer Vergisi Açısından

Uygulamada kooperatiflerin gerek ortaklarına gerekse ortak dışı ortak dışı kimselere yaptıkları mal ve hizmet teslimleri KDV(Katma Değer Vergisi)'ye tabi bulunmaktadır. Konu hakkındaki özellikler şöyle sıralanabilir.

Katma Değer Vergisi kanununun 17. maddesinde, tarımsal amaçlı kooperatiflerin bazı teslimlerinin KDV' den istisna olmasından da anlaşılacağı üzere, kooperatiflerin faaliyetleri KDV kapsamına girmektedir. Kooperatifin KVK' nın 7/16'ncı maddesindeki şartları sağlamak suretiyle Kurumlar Vergisinden muaf olarak çalışıyor olması tek başına KDV mükellefiyetini engellemez. Kooperatifin kar amacı taşıyor olması da Katma Değer Vergisi uygulamasını etkilememektedir.

Teorik açıdan Kurumlar Vergisi muafiyet şartlarını sağlayan bir kooperatifin KDV'ye tabi tutulmasını izah etmek mümkün değildir. Çünkü kooperatiflere belli şartlarla kurumlar vergisi muafiyeti tanınmasındaki ana neden, bunların faaliyetlerinin gayri ticari olduğudur.

Sonuç olarak kooperatiflerdeki ortak içi muamelelerin KDV'ye tabi tutulması kooperatifçilik felsefesine aykırıdır. Ortak içi ortak dışı ayrımı yapmaksızın kooperatiflerin teslimlerinin KDV'ye tabi tutulmasının nedeni, kooperatiflerin teslimlerinde KDV uygulanmaz ise, birçok ticari faaliyet kooperatif kisvesi altında yapılarak vergi kaçırılır şeklindeki endişelerden kaynaklanmaktadır.¹⁷⁶

KDV Kanununda istisna sayılan hususlar, arıcılık kooperatiflerinde de aynen geçerli olmakla birlikte, arıcılık kooperatiflerini özel olarak ilgilendiren istisna işlemler şunlardır:

¹⁷⁵ Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000, s.44.

¹⁷⁶ Mehmet Maç, **Güncel Kurumlar Vergisi**, İstanbul: Denet Yayınları, 1996, s.7.20.

a) Tarımsal amaçlı kooperatiflerin, tarımı yaymak, ıslah ve teşvik etmek amacıyla yaptıkları teslim ve hizmetler,

b) Tarımsal amaçlı kooperatiflerin hastane, anıtlar, laboratuvarlar, huzurevleri gibi işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetler,

c) Tarımsal amaçlı kooperatiflerin, kanunların gösterdiği gerek üzerine bedelsiz olarak yaptıkları mal ve hizmet ifaları ile, başka kişi veya kurumlar tarafından bu tür kooperatiflere bedelsiz olarak yapılan her türlü mal teslimi ve hizmet ifaları.

d) GVK' ya göre gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçiler tarafından yapılan teslim ve hizmetler,

e) Zirai sulama amaçlı su teslimleri, kamu kuruluşları, tarımsal kooperatifler ve çiftçi birliklerince yapılan arazi ıslahına ait hizmetler.

3.5.4. Kooperatif Kanunu Açısından

“1. Kooperatifler, kooperatif birlikleri, kooperatif merkez birlikleri ve Türkiye Milli

Kooperatifler Birliği;

a) Birbirlerinden ve ortaklarından aldıkları faiz ve komisyonlar ile ortaklarına kefalet etmeleri dolayısıyla bunlardan aldıkları paralar, banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinden,

b) Her nevi defterlerin ve anasözleşmelerin tasdiki ve açılış tasdiklerinde sayfalarının mühürlenmesi her nevi harçtan ve Damga Vergisinden,

c) Kiraya verilmediği veya irat getirmeyen bir cihete tahsis edilmediği müddetçe sahip oldukları gayrimenkul mallar üzerinden alınacak her türlü vergilerden,

d) Ortakların temlik edecekleri gayrimenkuller her türlü vergi ve harcından, muaftır.

e) 13 üncü madde gereğince verilecek bildiri Damga Vergisine, diğer harç ve resimlere tabi değildir.

2. Gayrimenkullerin irtifak haklarının ve gayrimenkul mükellefiyetinin kooperatiflere, kooperatif birliklerine, kooperatif merkez birliklerine, Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine sermaye konulması halinde bunlar Emlak Alım Vergisi Kanununun 9 uncu maddesindeki

indirimli nispetten,

3. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 199 sayılı Kanunla değişik 7nci maddesinin 16 ncı bendindeki esaslar dahilinde Kurumlar Vergisi muaflığından,

Faydalanırlar.

4. Kooperatifler, kooperatif birlikleri ve kooperatifler merkez birlikleri faaliyete geçen üst kuruluşlara girmedikleri takdirde, bu maddenin 1 nolu fıkrasının (b) bendi ile 2 nolu fıkrasından gayri fıkralarında yazılı muaflıklardan istifade edemezler.” (K.K. Madde 93)

3.5.4.1. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

“Kooperatifler ve üst kuruluşları, gerek birbirlerinden gerekse kendi ortaklarından aldıkları faiz ve komisyonlar ile ortaklarına kefalet etmeleri dolayısıyla bunlardan aldıkları paralar, banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaf tutulmuştur.” (KK - m.93/1-a). Bunun için, kooperatiflerin faaliyete geçen üst birliğe ortak olmaları zorunlu bulunmaktadır. Üst birlik yoksa, bakanlıktan alacakları bir yazı ile bunu belgelemek kaydıyla, yine muafiyetten yararlanabileceklerdir.

3.5.4.2. Harç ve Damga Vergisi

“Kooperatifleri; gerek kuruluş sırasında gerekse faaliyeti boyunca, tutulması zorunlu olsun veya olmasın her türlü defterlerin açılış ve kapanış tasdikleri, ara tasdikleri, açılış tasdiklerinde defter sayfalarının noter tarafından mühürlenmesi, her türlü harçtan ve damga vergisinden muaf tutulmuştur.” (KK - m.93/1-b). Arıcılık Kooperatiflerinin bu muafiyetten faydalanabilmesi için üst birliğe girmelerine gerek yoktur.

Çıkma isteğinin reddi halinde, noter aracılığıyla yapılacak bildirimle ilgili damga vergisi, harç ve resimden istisna edilmiştir.

3.5.4.3. Gayrimenkul Mallar Üzerinden Alınacak Her Türlü Vergilerde

Arıcılık Kooperatifleri ve üst kuruluşları, kiraya verilmediği veya gelir getiren bir hizmete tahsis edilmediği sürece, sahip oldukları gayrimenkuller üzerinden alınan vergilerden muaf tutulmuştur. Ortakların kooperatiflerine temlik edecekleri taşınmaz mallar veraset ve

intikal vergisinden muaf tutulacaktır.

3.5.5. Arıcılık Kooperatiflerinde Geçici Vergi

KVK’ nın 25. maddesinin 2. fıkrasında, kurumlar vergisi mükelleflerinin, cari vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere, GVK’ nın mükerrer 120. maddesinde belirtilen esaslara göre %20 oranında geçici vergi ödeyecekleri hüküm altına alınmıştır. Buna göre, kurumlar vergisi mükellefi olan kooperatifler, geçici vergi ödemek durumundadırlar. Dolayısıyla kurumlar vergisinden muaf olan kooperatiflerin geçici vergi mükellefi olmaları ve geçici vergi ödemeleri söz konusu değildir.¹⁷⁷

3.5.6. Arıcılık Kooperatiflerinde Risturn İstisnası

Kar amacı gütmeyen kooperatiflerde, kar dağıtımı söz konusu olamaz, dolayısıyla gelir gider farkı ortaklara iade edilebilir ki, buna da risturn denilmektedir. Risturn deyimi genel olarak **“geri verme”** anlamındadır ve tüketim kooperatiflerinde mal karşılığı fazla alınan paranın, kredi kooperatiflerinde faiz farklarının istihsal ve satış kooperatiflerinde ise verilen avanslarla satış fiyatları arasındaki farkların ortaklara iade edilmesini ifade eder.¹⁷⁸

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu’ nun 1. maddesine göre; kooperatifler, sosyal amaçlarla ortaklarının gereksinimlerini ucuza ve daha iyi biçimde karşılamayı amaçlayan ortak dayanışma ilkesine dayalı kar amacı gütmeyen kuruluşlardır.

KVK’nun 8/2 maddesinde yer alan kooperatiflerin ortakları için hesapladıkları risturnlara ilişkin istisna, maddenin 3946 sayılı kanunla değiştirilen şeklinde de aynen muhafaza edilmekle beraber, ilave olarak “bu risturnlar, GVK’ nın 94. maddesine göre tevkifata tabi tutulmaz. Ortaklara dağıtımı kar dağıtımı sayılmaz.” hükmüne yer verilmiştir.¹⁷⁹

KVK’ nın 8/2 maddesine göre, risturn istisnasının uygulanabilmesi için öncelikle

¹⁷⁷ Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım yayınları, 2000, s.55.

¹⁷⁸ Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım yayınları, 2000, s.35.

¹⁷⁹ Mehmet Maç, **Güncel Kurumlar Vergisi**, İstanbul: Denet Yayınları, 1996, s. 8.6.

kooperatifin;

- Tüketim (istihlak),
- Üretim (istihsal),
- Kredi,

kooperatifi olması şarttır. Ancak, bu kooperatiflerin bütün muamelelerinden elde edilen kazançlar için risturn istisnası uygulanmayacaktır.

Arıcılık kooperatiflerinde ortağın kooperatife sattığı mal ve hizmetin daha yüksek bedelle değerlendirilmesinden kaynaklanan risturn, bu ortak açısından ek hasılat (alınan fiyat farkı) mahiyetindedir. (Zirai veya mesleki hasılatı dahildir.)

Tarımsal üretim kooperatiflerinde, kooperatifin ortaklarından aldığı tarımsal ürünleri, tarımsal faaliyet sınırlarını aşacak şekilde, ürünün bir işleminden geçirilmesinden veya ürünün mağazada satılmasından kaynaklanan artışlar neticesi ortaya çıkan kar, risturn istisnasına konu edilemez.

Arıcılık kooperatiflerinde; ortakların üreterek kooperatife sattıkları veya kooperatiftan üretim faaliyetinde kullanmak üzere satın aldıkları malların kıymetine göre hesaplanan risturnlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Arıcılık kooperatiflerinde, üretici olan ortağın, ürünlerinin kooperatifçe satın alınması ve piyasada en iyi şartlarda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu satıştan hasıl olan fiyat farkı, ürününü kooperatife satan ortağa geri ödenecektir. Ortağa ödenen bu fiyat farkları risturn niteliğinde olduğundan kurumlar vergisine tabi olmayacaktır.¹⁸⁰

Bütün kooperatiflerde; “Ortakların idare gideri karşılığı olarak ödedikleri paralardan sarf olunmayarak iade edilen kısımlar kurum kazancı sayılarak kurumlar vergisine tabi tutulmayacaktır.” (KVK - m.8/2-d). Bu düzenlemenin yapılması ile iade edilen söz konusu paraların kar aktarması olarak düşünülmesi önlenmek istenilmiştir. (KVK Md.8/2-d).

Risturnlar nakit olarak ödenebileceği gibi, risturn tutarına eşdeğerde mal veya hizmet olarakta ödenebilir. Hesaplanan risturnların nakit yetersizliği ve benzeri nedenlerle ortaklara ödenememesi yüzünden hassas ve özel bir istisna olan risturn istisnasının ortadan kalkmaması

¹⁸⁰ Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım yayınları, 2000, s.38.

düşünülemez. Fiili ödeme yapılamayan hallerde, ihtiyaten risturnların Kurumlar Vergisi beyanından önce ilgili ortak cari hesaplarına alacak kaydedilmesi tavsiye edilir.¹⁸¹

3.5.6.1. Risturn İstisnasının Sınırı

KVK' nın 8/2. maddesinde risturnların nakden veya ayni kıymette mal ile ödenmesinin risturn istisnası uygulaması açısından önemli olmadığı, ortaklardan başka kimselerle yapılan muamelelerden doğan kazançlar ile ortaklarla ortaklık statüsü dışında yapılan muamelelerden doğan kazançlar hakkında risturn istisnasının uygulanamayacağı, bunların genel kazançtan ayırımında, ortaklarla yapılan iş hacminin genel iş hacmine olan oranının esas alınacağı hüküm altına alınmış bulunmaktadır.¹⁸²

Kooperatiflerin elde ettikleri gayrimenkul sermaye iradı (kira geliri), menkul sermaye iradı (faiz geliri), yine kooperatiflerin sahip oldukları gayri menkullerin satışından veya bir çeşit satış olan istimlak edilmesinden elde edilen kazançların risturn istisnasından yararlanması mümkün değildir (Ancak KVK' nın Geçici 28. maddede belirlenen şartlar dahilinde gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışından elde edilen kazanç kurumlar vergisinden ve bu kapsamdaki teslimler de KDV Kanunu' nun Geçici 10. maddesine göre KDV' den istisnadır.).

3.5.6.2. Gelir-Gider Farkının Dağıtılmaması Halinde Risturn İstisnası

Ortaklarla yapılan muamelelerden elde edilen gelir gider farkı, kooperatifle yapılan muamele oranında ortaklara dağıtılmadığı sürece risturn istisnası uygulanamaz. Risturn istisnasının uygulanabilmesi için en azından her bir ortağın alacağı risturn tutarının hesaplanması gerekmektedir. Yani kooperatifin kanuni defterlerinde, ortakların aldıkları risturn tutarlarının kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihe kadar belirlenmemesi halinde, beyannamede risturn indirimi yapılmayacaktır. Buna göre, gelir gider farkının yedek akçe ve fonlara ayrılması durumunda risturn istisnası uygulanmayacaktır.

¹⁸¹ Mehmet Maç, **Güncel Kurumlar Vergisi**, İstanbul: Denet Yayınları, 1996, s. 8.7.

¹⁸² Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım yayınları, 2000, s.37.

3.5.6.3. Ticari Faaliyet Çerçevesinde Elde Edilen Risturnlar

Kooperatifler, kurumlar vergisi muaflık şartlarını taşıyorlarsa, kurumlar vergisi beyannamesi vermeyeceklerinden, risturn istisnası uygulaması da zaten söz konusu olmayacaktır. Ancak bu tür kooperatifler, kurumlar vergisi muaflık şartlarını taşımıyorlarsa, kurumlar vergisi mükellefi olacaklar fakat risturn istisnası uygulayamayacaklardır. Dolayısıyla bu durumda gelir gider farkının tamamı kurumlar vergisine tabi olacaktır.

3.5.6.4. Ortak Açısından Dağıtılan Risturnlar

Bilindiği üzere, GVK’ nın 75. maddesinin 2. bendinin parantez içi hükmü ile “kooperatiflerin dağıttıkları kazançlar” menkul sermaye iradı sayılmış ancak “kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları muamelelerden doğan karların ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde tevzii, kazanç dağıtımı” sayılmamıştır. Dolayısıyla, kooperatiflerin ortak dışı muamelelerden elde edilen gelir gider farkının ortaklara dağıtımı, kazanç dağıtımı sayılmıştır.¹⁸³

Yukarıda da açıklandığı üzere, “**ticari faaliyet çerçevesinde elde edilen risturnlar**” kooperatif ortaklarının ticari faaliyetlerine bağlı olarak elde edildiğinden ve ticari kazanç niteliğinde olduğundan bu tür “**risturnlar**” ortakların o yıla ilişkin olarak beyan ettikleri ticari kazançta dahil edilerek vergilendirilecektir. Yani bu tür risturnlar ortakların ticari kazançları arasında şahsi gelir vergisi beyannamesinde beyan edilecektir.

3.6. Arıcılık Kooperatiflerinin Finansman Sorununun Çözüm Yolları

Bu kooperatiflerin finansman sorununa en büyük destek yine bir kooperatif örgüt olan Tarım Kredi Kooperatiflerinden sağlanan kredi imkanlarıdır. Bankacılık sektöründe ise T.C. Ziraat Bankası tarımsal üretim yapanlara kredi imkanları sunmaktadır.

Ziraat Bankası ile Tarım Kredi Kooperatifleri yılda yaklaşık 510 bin çiftçiye indirimli faiz oranlarıyla, azami 12 ay vadeye kadar kredi kullanırmaktadır. Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına göre, kredi çiftçi başına 250 milyar lirayı aşmayacak

¹⁸³ Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım yayınları, 2000, s.40.

şekilde kullandırılmakta ve kredilerin faiz oranında asgari yüzde 25 azami yüzde 60' kadar indirim yapılmaktadır. Bankanın faiz indiriminden kaynaklanan kayıpları bütçeden karşılanmaktadır.¹⁸⁴

3.6.1. Tarım Kredi Kooperatiflerinden Finansman Sağlama

Üreticilerimizin Tarım Kredi Kooperatiflerinin sağladığı finansman imkanlarından yararlanabilmeleri için öncelikle üretim alanlarına en yakın Tarım Kredi Kooperatifine ortak olmaları gerekmektedir.

3.6.1.1. Tarım Kredi Kooperatiflerine Ortak Olma Şartları

1. Medeni hakları kullanma yeterliğine sahip olmak,
2. Kooperatif bölgesinde, kendisine ait arazi üzerinde tarımsal bir işletmeye sahip olmak,
3. Üretimdeki kazançları müşterek olan başka bir ortağın aile fertlerinden biri olmamak, (Ancak, müşterek ve iştirak halindeki toprak mülkiyeti ayrı ayrı ortak olmaya mani değildir),
4. Aynı zamanda başka bir Tarım Kredi Kooperatifine ortak olmamak,
5. Ortak mahsulleri üzerinde ticaret ve komisyon işi yapmamak, faizle para veya mal olarak kredi vermemek,
6. Tarım Kredi Kooperatifi, Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge Birliği ve Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğinden birinde personel olarak çalışmamak.

Merkez Birliğince tespit edilen aşağıda belirtilen esas ve ölçülerde büyük ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, seracılık, **arıcılık**, ipekböcekçiliği, balıkçılık, yaş meyve ve sebze üreticiliği ve benzer konularda üretim faaliyetinden en az biriyle iştigal etmek.

¹⁸⁴ Mustafa Binbir, **Dünya Gazetesi**, 26.02.2001, s.2.

İşletmenin Cinsi	Asgari Kapasite	Şartlar
Damızlık inekçilik	5	İlk yavruya gebe olacaktır.
Süt sığırcılığı	1	Azami 3 yaşında olacaktır.
Koyun yetiştiriciliği	15	Azami 2 yaşında olacaktır.
Keçi yetiştiriciliği	15	Azami 2 yaşında olacaktır.
Sığır besiciliği	5	Azami 2 yaşında olacaktır.
Koyun besiciliği	25	Azami 2 yaşında olacaktır.
Kuzu besiciliği	25	Azami 2 yaşında olacaktır.
Arıcılık	10 Kovan	
Tavukçuluk	500 Tavuk	
İpekböcekçiliği	2 Kutu	
Su ürünleri avcılığı	3 Metre/Tekne	
Su ürünleri yetiştiriciliği	1 Ton/Yıl	

Tablo – 6 : Tarım Kredi Kooperatiflerine Ortak Olabilmek İçin İşletmenin Cinsine Göre Azami Şartlar.¹⁸⁵

Kaynak : Tarım Kredi Kooperatifleri.

3.6.1.2. Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından Arıcılara Verilen Krediler

Küçük üreticilerin bankalardan kredi almaları çok zor hatta imkansızdır. Zira küçük üreticiler bankalara güven verememektedirler. Zaten küçük üreticilerin kredi alabilmek için güvence gösterecek mal varlıkları pek bulunmamaktadır.

Bankalardan kredi alamayan küçük üreticiler şahıslara yönelirler. Bu durumda da yüksek faiz ve daha birçok ekonomik ve sosyal sorun ortaya çıkar. Ancak üreticinin üretim faaliyetlerini yürütebilmesi için krediye ihtiyacı olduğu da değişmeyen bir gerçektir. İşte Tarım Kredi Kooperatifleri, tarımsal üretim yapanların kredi ihtiyaçlarını en iyi giderebilecek bir örgüt olarak ortaya çıkmaktadır.

¹⁸⁵ “Nasıl Ortak Olurum”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=ortaklik>, (20.05.2006), s.1.

Tarım Kredi Kooperatifleri 142 yıllık bir geçmişe sahip yaygın şube ağı ve kooperatifçilik alanında yetişmiş nitelikli personeliyle tarımsal üretim yapan ve Kooperatiflere üye olan üreticilerin ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaklarına kısa ve orta vadeli kredileri kullanırmaktadır.

3.6.1.2.1. Kısa Vadeli İşletme Kredileri

Kısa vadeli İşletme Kredileri; Ortakların tarımsal işletmesinin tohumluk, fide, fidan, kimyevi gübre, zirai mücadele ilacı, karma hayvan yemi, akaryakıt gibi girdilerin temini ve nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile bir yıl vade ile verilen kredidir.

İşletme (Çevirme) Kredileri; Ortağın yıllık devamlı üretim giderlerini karşılamak ve işletme sermayesinin eksik unsurlarını tamamlamak amacıyla o yılın ürün bedelinden ödenmek üzere en çok bir yıl vade ile açılmakta ve nakit olarak kullanılmaktadır.

Hayvancılık İşletme Kredileri; Tarımsal bir işletmesi olan veya arazisi olmadığı halde doğrudan doğruya besicilik dahil hayvancılıkla uğraşan ortaklara hayvanların cinsi ve sayısı göz önüne tutularak verilen kredilerdir.

Tarımsal İlaç Kredileri; Zirai mücadele için açılan ilaç kredileri ile ürün cinsi ve ekim sahası göz önüne tutularak ortakların her türlü haşare, zararlı ile mücadele etmesini sağlamak üzere aynı olarak kullanılan kredilerdir.

Akaryakıt Kredisi; Ortaklarımızın ihtiyaç duydukları motorin ve madeni yağ ihtiyaçları aynı olarak karşılanmaktadır.

Diğer İşletme Kredileri; Ortaklarımızın sera, su ürünleri, el sanatları vb. ihtiyaçları için aynı olarak kredi kullanılmaktadır.

3.6.1.2.2. Orta Vadeli İşletme Kredileri

Donatma Kredileri; Tarımsal işletmenin canlı ve cansız demirbaş unsurlarını oluşturan her nevi tarımsal araç, meyve fidanı ile irat hayvanlarının sağlanması amacıyla en çok 3 yıla kadar vade ile açılan aynı olarak kullandırılan kredilerdir.

Tarımsal Araç-Gereç Kredileri; İşletmenin faaliyetini sürdürmesinde ihtiyaç duyulan her çeşit tarımsal araç-gereç, tarımsal araç lastikleri, sergi ve örtü malzemesi vb. diğer girdilerin kooperatifçe sağlanarak ortaklara en çok 3 yıla kadar vadeli kullandırılan aynı kredilerdir.

Hayvancılık Donatma Kredileri; Ortağın ihtiyacı olan kültür ırkı büyükbaş ve küçükbaş irat hayvanı, arı kovanı ve kolonisi, su ürünleri ekipmanları, ipekböcekçiliği ve kümes hayvancılığında kullanılan donatma malzemelerinin kooperatiflerce sağlanarak ortaklara en çok 3 yıla kadar vadeli kullandırılan aynı kredilerdir.

Diğer Orta Vadeli Donatma Kredileri; Ortakların üretimlerini artırıcı ve geliştirici nitelikte yatırım yapmalarını sağlamak amacı ile Merkez Birliğince tespit edilecek esaslar çerçevesinde en çok 3 yıla kadar vade ile açılan kredilerdir.

3.6.1.3. Kredi Limitleri

- Genel Şahıs Haddi: **10.000** YTL
(Kooperatiflerimiz yetkisinde azami kullandırabilecekleri kredi miktarı)
- Özel Şahıs Haddi: **20.000** YTL
(Bölge Birliğinin onayı ile Genel Şahıs haddinin azami 2 katına kadar)
- Sözleşmeli Üretim şahıs haddi: **30.000** YTL
(Ortakla sözleşme yapmak şartıyla Bölge Birliği onayıyla Genel Şahıs haddinin 3 katına kadar)
Özel Şahıs haddinin üzerinde kredi talebinde bulunan ortaklarımızın kredi durumları Bölge Birliğinin teklifi üzerine Merkez Birliğince değerlendirilmektedir.

3.6.1.4. Ortaklardan İstenen Teminatlar

Kredinin; ödeme gücü bulunan en az iki ortağın müşterek borçlu ve müteselsil kefaleti ile kullandırılması esastır. Kredisi yüksek bulunan ortaklarla kendilerinden maddi teminat alınmasına lüzum görülen ortaklar için müşterek borçlu ve kefillik müessesesi yanında taşınmaz mal ipoteği ve traktör rehini alınır.

3.6.1.5. Kredi Faiz Oranları

Kooperatiflerce ortaklarına normal kredi mevzuatı çerçevesinde kullandırılan kredilere 07.04.2006 tarihi itibarıyla % 17,5, 2006/9839 sayılı Kararname kapsamında kullandırılan indirimli kredilere şunlardır;

Damızlık süt sığırcılığı (On başa kadar)	: % 7
Sertifikalı tohum (arpa –buğday) kullanımı	: %7
Sertifikalı tohum ve Fide Üretimi	: %8,75
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği sığır manda	: %10,50
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	: %10,50
Kontrollü örtü altı (Seracılık) yetiştiriciliği	: %10,50
Su ürünleri yetiştiriciliği	: %12,25
Tarımsal Sulama	: %7
Diğer İşletme ve Yatırım Kredileri	: %13,13

faiz oranları üzerinden basit faizli kredi kullandırılır. Faiz oranları ekonomik şartlara göre değişebilmekte olup değişiklikler Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğinin sitesinde duyurulmaktadır.

3.6.2. Banka Aracılığıyla Finansman Sağlama

Tarımsal üretim yapan üreticilere en büyük destek yine bir Kooperatif Bankacılığı şeklinde kurulmuş olan T.C. Ziraat Bankası tarafından yapılmaktadır. Yıllara göre üreticilere verilen kredilerin faiz oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	Bitkisel (%)	Hayvansal (%)
1980	16	16
1985	32	32
1990	46,5	38,5
1995	50	43
2000	43	43
2001	94	94
2002	68	68
2003	51	51
2004	25	25
2005	20	20
2006	20	20

Tablo – 7 : T.C. Ziraat Bankası tarımsal kredi faiz oranları

Kaynak : T.C. Ziraat Bankası

T.C. Ziraat Bankası A.Ş., bir asırdan fazla süredir yaygın hizmet ağı ve ihtisaslaşmış personeliyle tarımsal üretim yapan müşterilerine gerek tarımsal kredileri, gerek yönlendirici ve bilgilendirici yayınları vasıtasıyla hizmet sunmaya devam etmektedir. Bu desteğini günümüzde de devam ettiren Banka, ülkemizin tarımsal kalkınmasında üreticilere destek olmaya çalışmaktadır. Banka;

- Tarımsal ürün üreten işletmelerin, işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı amacıyla işletme kredileri,
- Tarımsal işletme kurulması, edinilmesi veya mevcut işletmelerin yeni yatırım, tevsii, modernizasyonu amacıyla yapılan yatırımların finansmanı amacıyla yatırım kredileri, açmaktadır.

Banka tarafından tarımsal üretim yapan bireylere verilen krediler:

- Banka tarafından, tarımsal işletme kredisi talep eden gerçek kişi müşterilerine daha

seri, işlemlerini kolaylaştırıcı hizmet sunulabilmesi amacıyla üretime endeksli olarak kullanılan ve limiti Genel Müdürlükçe belirlenen kredilerdir.

- Kredinin tamamı nakdi olarak kullanılabilir.
- Azami 1 yıl vadeli olarak vade esasına göre kullanılabilir gibi 3, 6 veya 9 ayda bir faiz ödemeli olmak üzere azami 18 ay vadeli Borçlu Cari Hesap şeklinde de kullanılabilir.
- Kefalet değerliliği olan, ödeme gücü yerinde firma veya en az iki şahsın müşterek borçluluk ve müteselsil kefaleti sağlanmak suretiyle kullanılabilir.

3.6.2.1. 50 Aile x 20 Kovan Projesine verilen Proje işletme Kredisi

- Belirli bir projeye dayalı olarak yapılacak tarımsal üretime yönelik işletme giderlerinin finansmanı amacıyla açılan kredilerdir.
- Gerçek kişilerin Bireysel Çiftçi Kredisi limiti üzerindeki kredi talepleri bu kapsamda değerlendirilir.
- Tüzel kişilerin Bireysel Çiftçi Kredisi limiti dahilindeki kredi talepleri de bu kapsamda değerlendirilir.
- Projeli İşletme Kredisi talebinde bulunacak olan üreticilerin, işletme faaliyetlerine ilişkin olarak düzenledikleri projeler ile Bankamıza başvurmaları gerekmektedir.
- Vade esasına göre azami 1 yıl vadeli olarak kullanılabilir gibi, Borçlu Cari Hesap şeklinde 3, 6 veya 9 ayda bir faiz ödemeli olmak üzere azami 18 ay vade ile de kullanılabilir.

3.6.2.2. Spot Tarımsal Kredi

- Gerçek veya tüzel kişilere sabit faiz oranı ile 1-120 gün arasında vade verilerek kullanılan işletme kredileridir.
- Ürün hasat dönemi öncesi kısa süreli nakit ihtiyacı bulunan tarımsal işletmeler bu kapsamda kredilendirilebilir.

3.6.2.3. Sözleşmeli Üretim Kredileri

- Gerçek ve tüzel kişilerin,
- Belirli bir ürünü girdi olarak kullanmak, ihraç etmek veya topluca pazarlamak amacıyla,
- Girdileri temin etmek, üretimle ilgili teknik hizmetleri vermek ve ürünü almayı garanti etmek suretiyle,
- Yetiştiricilerin işletmesinden ve iş gücünden yararlanarak,
- Düzenlenecek sözleşmelere istinaden,
- İşleme ve pazarlama kapasiteleri dahilinde fason veya ürün alma taahhüdü ile yaptırdıkları tarımsal üretimin finansmanına yönelik olarak,
- Doğrudan üreticiye veya üretimi planlayan işletmeye açılan kredilerdir.

Sözleşmeli üretim;

- işletmenin üreticilere sağladığı alım ve fiyat garantisi ile üreticilerin pazarlama problemini ortadan kaldırması,
- Üreticinin satışa kadar her üretim aşamasında sözleşme yaptığı işletmeden teknik destek ve eğitim almasını sağlaması,
- Nitelikli girdilerin, doğru zamanda ve doğru teknoloji ile kullanılarak maliyetlerin düşürülmesi sonucu verim ve ürün kalitesini arttırması,
- İşletme üzerindeki finans yükünü hafifletmesi,
- Tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının düzenli ve kaliteli hammadde temin etmesini sağlaması,
- Banka, üretimi yaptıran işletme, girdi satıcısı ve üretici arasında sinerji yaratması,
- Üretim ve tarıma dayalı sanayi arasında yarattığı entegrasyonla üretim kaybını en aza indirmesi, nedenleriyle konsept bir ürün olarak müşterilerinin hizmetine sunulmaktadır.

3.6.2.4. Projeli Yatırım Kredisi

- Tarımsal işletme kurmak, edinmek veya mevcut işletmelerini modernize etmek isteyen üreticilere, yapılan yatırımların finansmanı amacıyla azami 5 yıl vade ile açılan kredilerdir.
- Kredi taleplerinin işletmenin üretim kapasitesine göre proje veya fizibilite raporu ile yapılması esastır.
- Münferit satın almalara konu (tarım araç-gereçleri, traktör, su motoru, sulama borusu...vs.) yatırım kredilerinde proje ya da fizibilite raporu istenmemektedir.

3.6.3. Arıcılık Desteklemeleri

Tarımsal bünyemizin durumu, çiftçi gelirlerinin düşük olması, kooperatif ortaklarının yüklenebilecekleri ortaklık payları sınırlı olduğundan yeterli mali güç oluşamamaktadır. Tarımsal amaçlı kooperatiflerin ortakları için yararlı olan projeleri gerçekleştirebilmeleri için dış kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Kooperatiflerin bu projelerini yeterli miktarda, düşük faizli ve uzun vadeli kredilerle destekleyen bir banka olmadığından Tarım Bakanlığınca 1967 yılından beri Tarımsal Kooperatiflerin Yatırım Faaliyetlerine Yapılacak Devlet Yardımı Yönetmeliği" esaslarına göre desteklenmektedir. Bu desteklemelerden arıcılık yapanlar da yararlanabilmektedirler.

- Ana Arı- Birlik Üyesi : 15 YTL/adet,
- Ana Arı - Diğer : 7,5 YTL/adet,
- Bal Pirimi - Birlik Üyesi : 60 YKrş/kg,
- Bal Pirimi -Diğer : 30 YKrş/kg,
- Tozlayıcı Arı (Bombus) : 50 YTL/koloni.¹⁸⁶

Bu desteklemelerden kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri yararlanamazlar.

¹⁸⁶“Tarımsal Destekleme Miktarları Belli Oldu. Arıcılık Desteklemeleri”, <http://www.ziraatci.com/editor/yazigoster.asp?katid=10&editid=10&yaziid=1343&manual=off&kategori=Tarım%20Ekonomisi&sayac=say>, (10.04.2006). s.1.

Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Uygulama Esasları Tebliğ’de yer alan desteklemelerden faydalanan örgütlü üreticilere yapılacak ödemeler, Genel Kurullarında yetki aldıkları taktirde örgütleri aracılığıyla ödenebilir. Örgütler Genel Kurul kararını içeren tutanağın bir fotokopisini İl Müdürlüğü ve ilgili Banka şubesine gönderir. Örgütler, üyeleri adına aldıkları desteklemeleri, en geç yedi gün içerisinde üyelerine ödemek zorundadır. Örgütlü olmayan yetiştiricilerin desteklemeleri doğrudan yetiştiriciye ödenir

3.6.3.1. Ana Arı Desteklemesi

Tarım Bakanlığı ve Tarım il ve ilçe müdürlüklerine müracaat edilir.

Desteklenecek Kişiler: Bakanlık tarafından ana arı üretim izni verilen işletmelerden ana arı satın alan ve işletme tanımlama numarasına sahip üreticiler.

İstenen Belgeler: Dilekçe, İşletme tanımlama numarası, Ana arı satış belgesi (Mart-Kasım ayları arasında düzenlenmiş fatura veya müstahsil makbuzu, ayrıca kayıtlı olduğu İl’in dışında ana arı satın alan gezginci arıcılardan arı nakil belgesi istenir) Arı yetiştiricileri birliği üyesi arıcılar, İl Birliği'nden alacakları, koloni adedi ve desteklemeye konu olacak ana arı alımının gerçekleşmiş olduğunu teyit eden onaylı belge.

Açıklamalar: Destekleme ödemesine konu olacak ana arı sayısı, o yıla ait üretim sezonunda koloni başına bir adet olmak üzere, koloni varlığı ne olursa olsun işletme başına 250 adedi geçemez.

Ana arı desteklemesinde, aynı kişi ve/veya kuruluşa ait işletmeler arasında yapılacak alım ve satım ile anne, baba, çocuklar, eşler ve kardeşler arasında yapılacak alım ve satıma ilişkin işlemler destekleme kapsamı dışındadır.

Desteme/Prim Miktarı Damızlık Ana Arı - Birlik Üyesi: 15YTL/Adet

Damızlık Ana Arı – Diğer: 7,5 YTL/Adet

3.6.3.2. Süzme Bal Desteği

Tarım Bakanlığı ve Tarım il ve ilçe müdürlüklerine müracaat edilir.

Desteklenecek Kişiler: Arı yetiştirici birliği üyesi olan veya İl ve İlçe Müdürlüklerince düzenlenen kurslarda başarılı olarak belge alan ve en az 50 kovan faal arısı bulunan üreticiler

İstenen Belgeler: Dilekçe, Üretmiş olduğu süzme balı satmaları ve bununla ilgili fatura ve/veya müstahsil makbuzu.

Açıklamalar: Birlik üyesi arıcılara, destekleme ödemesi Bankaca Birlik kanalıyla yapılır. Üreticiler, süzme bal teşvik priminden en az 500 kg. ve en fazla 10.000 kg ürün için bu desteklemeden faydalandırılırlar. Süzme bal desteklemesinde, aynı kişi ve/veya kuruluşa ait işletmeler arasında yapılacak alım ve satım ile anne, baba, çocuklar, eşler ve kardeşler arasında yapılacak alım ve satıma ilişkin işlemler destekleme kapsamı dışındadır.

Desteme/Prim Miktarı Bal Primi-Birlik Üyesi: 60Ykr/kg.

Bal Primi-Diğer: 30 Ykr/kg.

3.6.3.3. Bambus Arı Desteği

Örtü altı (seracılık) tarımında tozlaşmayı sağlamak için üreticilere bambus arısı desteği kullandırılır.

Tarım Bakanlığı ve Tarım il ve ilçe müdürlüklerine müracaat edilir.

İstenen Belgeler: Koloni satın aldığını gösteren fatura.

Desteklenecek Kişiler: Kontrollü Örtü altı Üretiminin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik hükümleri kapsamında işletme numarası almış üreticiler.

Açıklama: Bambus arı kolonisi sayısı, o yıla ait üretim sezonunda üreticinin 1 dekar serası için 2 adet koloniyi geçemez. Bombus arısı desteklemelerinde, aynı kişi ve/veya kuruluşa ait işletmeler arasında yapılacak alım ve satım ile anne, baba, çocuklar, eşler ve kardeşler arasında yapılacak alım ve satıma ilişkin işlemler destekleme kapsamı dışındadır.

Desteme/Prim Miktarı Tozlayıcı Arı Desteği (Bombus) : 50 YTL/Koloni

3.7. Arıcılık Kooperatiflerinde Pazarlama

Pazarlama, bir ürünün, bir malın, bir hizmetin satışını geliştirmek amacıyla tanıtmayı, paketlemeyi, satış elemanlarının yetişmesini, piyasa ihtiyaçlarını tespit etme ve karşılamayı ihtiva eden etkinlikleri bütün olarak tanımlamak mümkündür. Kısaca tüketicinin satın almak istediği ürün veya hizmetin tanıtılması ve sunulmasıdır.

Üretimde bulunan her kooperatifin bir pazarlama sistemi mevcuttur. Arıcılık kooperatiflerinde bazıları, ortak ürünlerini hiçbir işleme tabi tutmadan ya kendileri direkt satmakta veya tüccara devretmektedir. Bazı kooperatifler ise çeşitli projeler altında sınai bir işleme tabi tutarak mamul madde olarak pazarlamaktadır.

3.7.1. Pazarlama Kanalında Kooperatiflerin Önemi

Kooperatiflerin ürünlerini kendilerinin pazarlamaları halinde bundan en çok üretici ve tüketici istifade edecektir. Ülkemizde ürünler birkaç el değiştirerek tüketiciye ulaşmaktadır. Bu durum ürün fiyatlarını yükselmesine sebep olmaktadır. Yükselen fiyatlar da tüketicinin talebini azaltmakta ve daha ucuz olan ikame ürünlere yönelmektedir. Örneğin bal yemektense reçel, pekmez gibi ürünleri yemeyi tercih etmektedir. Halbuki kooperatifin devreye girmesiyle üretici ve tüketici arasındaki aracılar aradan kalkacaktır. Bu durum düşük fiyat ve daha çok tüketim demektir. Başka bir ifadeyle üretici için daha fazla gelir, tüketici için ucuz fiyat ve daha çok tüketimdir.

Üreticilerin hepsinin ürünlerini işleyip, sınıflandırma, ambalajlama, depolama, nakliye gibi imkanlara sahip olmaları, üretim faaliyetlerinin yıl boyunca devam etmesi, pazarlama konusuna yeterli zamanı ayırma imkanlarının olmayışı kooperatifin önemini ortaya koymaktadır.

Arıcılık kooperatifleri, ortakların ürünlerini toplayan, sınıflandıran, işleyen ve uygun vasıfta ambalajlamak suretiyle pazarlayan, fiyatın oluşmasında bir denge kuran bir organizasyon olarak üreticinin gelirini arttırmanın yanında tüketimini de kolaylaştırmaktadır.

3.7.2. Pazarlama Açısından Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Bir arıcılık kooperatifi pazarlama ürünlerini pazarlama konusunda karşılaştığı bazı temel sorunları sıralayacak olursak, Bunlar;

- Arıcılık kooperatiflerinin ortak sayısının azlığı,
- Düşük sermaye payı yüklenmekten kaynaklanan sermaye yetersizliği,
- Kooperatiflere kredi veren özel finans kuruluşlarının olmayışı, Devlet yardımlarının ihtiyacı karşılamaması,

- Kooperatiflerde ortak-kooperatif ilişkisinin zayıf olması,
- İşletme sermayesi yetersizliği sebebi ile alımlarda avans sistemi uygulanmadığı için yeterli alımların yapılamaması,
- Günün şartlarına uygun teknolojiye geçilememesi, maliyet ve kalite yönünden rekabet imkanının sınırlı olması,
- Hammadde temini ve pazarlama konusunda gerek kooperatifler arası, gerekse kooperatif-üst kuruluş ilişkilerine işlerlik kazandırılmaması.

Bu sorunların giderilmesi, arıcılık kooperatiflerinin pazarlama hizmetlerinde başarıya ulaşmalarını sağlayacaktır. Bu soruların aşılabilmesi için bazı çözüm önerileri getirilebilir. Bunlar;

- Öncelikle ortaklar ürünlerini kooperatife satmalıdır.
- İç ve dış pazarların isteklerine uygun ürün yetiştirebilmek için kooperatifler ortakları ile çok sıkı ilişki kurmalıdır.
- Üretimde standarda önem verilmelidir.
- Ürünlerin paketlenmesi ve ambalajlanmasında tüketici tercihleri göz önünde bulundurulmalı, sağlam, hafif, taşınabilir, gösterişli ve ucuz maliyetli mallar kullanılmalıdır.
- Ürünlerin nakliyesinde sürat, ısı kontrolü ve sarsıntısız taşıma gibi kurallara dikkat edilmelidir.
- Kalite kontrolü yapılmalıdır.
- Kooperatiflerin bünyelerinde konularında yetişmiş uzman kişiler çalıştırılmalıdır.
- Kredi kullanımında maliyet artışları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yerel yönetimlerden satış yeri konusunda destek alınmalıdır.
- Kooperatiflerin ihracat imkanlarını geliştirmek için bir takım teşvikler sağlanmalıdır.

3.8. Arıcılık Kooperatiflerinin Tasfiyesi

Tüzel kişiliklerin sona ermesi durumunda, malvarlığı hakkında yapılması gereken işlem veya işlemlerin tümüne tasfiye denilmektedir. Diğer bir ifadeyle tasfiye kooperatif malvarlığının paraya çevrilmesi, alacaklarının tahsil edilmesi, borçlarının ödenmesi ve kalan olursa kalanın

ortaklar arasında kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre dağıtılması ve kooperatif kaydının ticaret sicilinden silinmesi işlemlerinin tümüdür.¹⁸⁷

Kooperatifin tasfiyesi kooperatifin infisah etmesi, fesih edilmesi, iflas etmesi, birleşme ve devralınma hallerinde gerçekleşmektedir. İnfisah, kooperatif ana sözleşmesinde veya kanunda belirtilen sebeplerden birinin gerçekleşmesi ile herhangi bir karar alınmadan kooperatifin kendiliğinden sona ermesidir. Fesih, kooperatif ana sözleşmesinde veya kanunda belirtilen sebeplerden birinin gerçekleşmesi durumunda, yetkili olanların yetkilerine dayanarak kooperatifin tüzel kişiliğini sona erdirmek için gerekli işlemleri yapmalarıdır.¹⁸⁸

Tasfiye; Kooperatif alacaklarının tahsil edilmesi, varlıklarının nakde çevrilmesi ve borçları ödendikten ve ortak pay bedelleri de geri verildikten sonra kalan kısmının da sözleşmesinde öngörülen şekilde ortaklar arasında paylaştırılmasıdır .

TTK' ya göre tasfiye; Tüzel kişiliği haiz şirketlerin fesih ve infisahı üzerine, şirket mevcutlarının, alacaklarının ve borçlarının tayin ve tespiti ile alacaklarının tahsil, mevcutlarının nakden tahvil edilerek kanun ve ana sözleşme hükmüne göre dağıtılmasını temin eden muamelelere tasfiye denir.

Muhasebe tekniği yönünden tasfiye; işletme öz sermayesinin sıfıra ica edilmesi şeklinde ifade edilebilir. İşletmenin mevcutlarının, alacaklarının paraya çevrilmesi, borçlarının ödenmesi ve kalanın ortaklara paylaştırılması işlemlerinin tamamına tasfiye denir.¹⁸⁹

Tasfiyenin amacı, kooperatifin dağılmadan önce başlanmış ve henüz tamamlanmamış olan iş ve iş ilişkilerini tamamlamak, kooperatifin borç ve taahhütlerini yerine getirmek, alacakların tahsili, mevcut malların paraya çevrilmesi gibi işlemlerle kooperatifin mevcudunu ortaya çıkaracak işleri yaparak net mevcudu ortaklara dağıtmaktır.¹⁹⁰

Tasfiye, kooperatifin hukuki varlığının sona ermesidir. Hukuki varlığı sona eren kooperatifin ekonomik faaliyetleri de sona ermiş olur. Ancak kooperatifin ekonomik

¹⁸⁷ Sabri Bektöre, Yılmaz Benligiray, **Şirketler ve Kooperatifler Muhasebesi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 4.bsk., 1989, s.275.

¹⁸⁸ Mehmet Maç, Uğur Yalçın, Cüneyt Nabi, Büyükkaya, "Sermaye Şirketlerinde Tasfiye", **İSMMMO Mali Çözüm Dergisi**, Sayı 64, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003, s. 52 .

¹⁸⁹ Ahmet Demir, "**Tekdüzen Muhasebe Sistemi**", İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1995, s.735.

¹⁹⁰ Orhan Nuri Çevik, **Kooperatifler Hukuku Uygulaması ve İlgili Mevzuat**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1999, s.911.

faaliyetlerinin sona ermesi için, kooperatifin mevcutlarının satılması, alacaklarının tahsil edilmesi, borçlarının ödenmesi ve geriye bir değer kalırsa bununda ortaklara dağıtılması gerekir.¹⁹¹

3.8.1. Tasfiyenin Nedenleri

Kooperatifin dağılmasını gerektiren durumlar tasfiye edilmesini gerektirir. Kooperatifin hangi durumlarda dağılacağı ise K.K' nin 81'inci maddesinde düzenlenmiştir. K.K' nin 81'inci maddesine göre;

- a. Ana sözleşme gereğince,
- b. Genel kurul kararı ile,
- c. İflasın açılmasıyla,
- d. Kanunlarda öngörülen diğer hallerde, ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı karar üzerine,
- e. Diğer bir kooperatifle birleşmesi veya devralınması suretiyle,
- f. Üç yıl olağan genel kurulunu yapmaması halinde,
- g. Amacına ulaşma imkanının bulunmadığının ilgili bakanlıkça tespiti halinde mahkemeden alacağı karar sonucu, dağılırlar.¹⁹²

Burada sıralanan dağılma sebeplerini ise ikiye ayırabiliriz. Bunlar, tasfiyeli ve tasfiyesiz dağılmadır. Tasfiyeli dağılma, K.K' nin 98'inci madde göndermesi ile TTK'nin 439'uncu maddesine göre, kooperatiflerin birleşme ve devralınma hariç diğer dağılma durumlarında tasfiye edilmeleri tasfiyeli dağılma olarak tanımlanmıştır.¹⁹³ Kooperatifler Kanunun 81'inci maddesinde düzenlenen dağılma sebeplerinden ana sözleşme gereği, genel kurul kararı gereği, iflasın açılması ile, ilgili bakanlığın mahkemeden alacağı karar üzerine dağılan kooperatifin tasfiye edilmesi gerekir.

¹⁹¹ Musa Örmeci, **Kurumlar Vergisi Uygulama Esasları** , İstanbul: Acar Matbaacılık, 1995, s.646.

¹⁹² Osman Altuğ, Nevzat Odyakmaz, **Kooperatifler Kanunu Muhasebesi ve İlgili Mevzuat**, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 1997, s.32-33.

¹⁹³ Orhan Nuri Çevik, **Kooperatifler Hukuku Uygulaması ve İlgili Mevzuat**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1999, s.619.

K.K’ nin 84’üncü maddesinde düzenlenen birleşme suretiyle dağılan kooperatif ile K.K’ nin 85’inci maddesinde düzenlenen bir kamu tüzel kişiliği tarafından devralınan kooperatifin tasfiye edilmeden dağılması gerekir.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Ziver Migal, **Kooperatiflerde Dağılma ve Tasfiye, “2.Oturum”**, Ankara: Türkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birliği Yayınları, 1994, s. 63.

4. SONUÇ

- Arıcılarımız kendi ürettikleri balı pazarlamada sorunlar yaşarken, sınır ticareti adı altında, yasal olmayan yollardan ülkemize sokulan tatlandırıcı adı altındaki tonlarca kalitesiz ve menşei belli olmayan balın girişi ve satışı engellenmelidir.
- Bal üretimi sırasında ilaç, antibiyotik ve mevsim dışı şeker kullanımı önlenmelidir.
- Balların erken hasat sorunu giderilmelidir.
- Arıcılar ve satıcılar kayıt altına alınmalıdır.
- Türk Gıda Kodeksine uygun bal kapları, arıcılık malzemeleri üretilmesi temin edilmelidir.
- Arı ürünleri ithalatı süresiz yasaklanmalıdır.
- İhraç edilen bala Tarım ve Köyişleri Bakanlığı izin vermektedir. Laboratuvarların sayısı artırılmalı ve Türk Gıda Kodeksine uygunluk denetimi düzgün yapılmalıdır.
- Bal kaynakları korunmalıdır. (Flora yapısı, ormanlık alanlar)
- Türk Gıda Kodeksi, tebliğleri tam olarak uygulanmalıdır.
- Marketlerde raf kontrolleri yapılmalıdır. Ülke içinde sahte bal yapanlar ile mücadele edilebilmelidir.
- Bal kaplarında Arıcı Kimlik bilgileri olmalı, balın kaynağı için polen analizi de Kodekse dahil edilmelidir.
- Avrupa ülkelerinin bal ithalatı 200 bin ton dur. Bu pazar iyi değerlendirilmelidir.
- Balda birlikler marka oluşturmali, ihracat katma değeri yüksek olan kavanoz ambalaj ile yapmalıdır.
- Arıcı Birliklerine market raflarında yer verilmelidir.
- Bal alıcılarının birlik üyesi arıcılardan alım yapmaları sağlanmalı, bal satıcıları gibi marketlerde sattıkları üründen sorumlu tutulmalıdır.
- Arıcı kimlik belgelerinin banka kredilerinde, arıcının alacağı sağlık belgelerinde geçerli olması sağlanmalıdır.
- Sahte Arıcılık ürünleriyle özellikle de sahte bal ile mücadelede Arı Yetiştiricileri birliklerinin yanında tüketici hakları dernekleri de görev almalıdır.

- Devletin üreticileri örgütlemek adına oluşturduğu birliklerde ayırım yapılmamalıdır. Örneğin; Damızlık sığır yetiştiricilerine Ziraat Bankası kredileri %7, Arı Yetiştirici Birlikleri %13,13 oranında faiz uygulanmaktadır. Bu ayrımlar giderilmelidir.
- İyi niyetli yapılan Arı ihalelerinin amacına tam anlamıyla ulaşmadığı görülmüştür. Mevcut arıcı üretimde standart, verimlilik ve kaliteyi oluşturması açısından desteklenmelidir.
- Temel petek üretimi öncelikle standardize edilmeli ve kalıntı takibi yapılmalıdır.
- Dış pazarda imajımızı zedeleyen ve Ülke ekonomisine büyük zarar veren bazı ihracatçı firmalar kamu oyuna duyurulmalı, ton başına almış oldukları 65 dolarlık ihracat teşviklerinin yasal faizleri ile birlikte geri alınmalı ve kamu oyuna duyurulmalıdır.
- Tüm Dünyada ve AB ülkelerinde olduğu gibi, bal paketleme tesislerinde ikinci ürün reçel ve NBŞ (Nişasta bazlı şeker) ürünlerinin paketlenmesi yasaklanmalıdır.
- Yönetici ve üst düzey bürokratların hassasiyetine rağmen, laboratuvarlardaki ve taşra teşkilatlarındaki sorunların bitmemesi sektöre büyük darbe vurmaktadır. Burada yetkililerin tümüne görev düşmektedir. Bu konuda yasaları çalıştırmak gerekmektedir. TAB’ da bu konunun takipçisi olmalıdır.
- NBŞ (Nişasta bazlı şeker) kotası AB normlarına düşürülmelidir. NBŞ firmalarının satış zincirlerinin denetlenmesi yapılmalıdır. AB ülkelerinden, İngiltere’de insan sağlığına zararından dolayı genetiği değişmiş ürünlerden yapılan NBŞ üretimi ve ithalatı yasaklanmıştır. Ülkemizde bu tür ürünlerin üretimi ve ithalatı rahatça yapılmaktadır.
- Gezginci arıcılık yönetmeliği değiştirilmelidir. Gezginci arıcılara kolaylıklar sağlanmalıdır.
- Ana arı konusunda bölgesel eko tip ve genotip göz önünde bulundurularak devlet, üniversite ve arı yetiştirici birlikleri tam bir koordinasyon ile çalışmalı, bu işin idaresi arı yetiştirici birliklerine bırakılmalıdır.
- Dünya çam balı üretiminin %92’ si ülkemizde üretilmektedir. Bu özelliği ile stratejik bir üründür. %8’ inide Yunanistan üretmektedir. Üretim miktarını milli bütçesinden pay ayırmak suretiyle artırmaya çalışmaktadır. Ülkemizde ise bu sahalar yok

edilmekte, arıcılarımız ise ormanlara sokulmamaktadır. Bu sorun acil olarak çözülmelidir.

- AB tarama sürecinde müktesebatın %80'ini oluşturan, tarımın vazgeçilmez dinamiği olan arıcılık yasasının, çıkartılması gerekir. Arı varlığı açısından Dünya'da çok önemli bir yeri olan Türk arıcılığı yönetmelik ve tüzüklerle yönetilmemelidir.
- Ülkesel bal orijin çalışması yapılarak, üretilen bölgesel balların tanımlaması yapılmalıdır. Yayla-çiçek balıyla, Çin'in Kanola balının ayrımını yapabilecek tanıtım yapılmalıdır. Balın tanımlanması sonuçlarına göre kodeks değiştirilmelidir.
- Bitkisel üretimin arttırılmasında, tozlaşmada, arının önemi göz önünde bulundurulmalıdır. Tozlaşmadan dolayı arının bitkisel üretime katkısı, %85 leri bulmaktadır. ABD'de tozlaşma 15 milyar dolardır. Arıcılar Kovan başına 40 dolar gibi bir kira gelirine sahiptirler. Tozlaşmada arının Ülke ekonomisine katkısı; Arı ürünlerine sağladığı faydadan bitkisel üretimdeki artıştan 10-15 kat daha fazladır. Bu nedenle seralarda Bambus arısına verilen tozlaşma desteği, bal arısına da verilmelidir.
- Ülkemizde yağlık ve yem bitkileri tarımı yaygınlaştırılmalı, ballı bitkiler rehabilitasyonu çalışması yapılmalı, başta; geven, karacalı, püren, keçiboynuzu, biberya, sandal, davulgu vb. doğal kaynaklı bitkiler korunmalıdır.
- Ülke genelinde arıcıların en temel ihtiyacı eğitimidir. Ülkesel eğitim programı ve projesi hazırlanıp uygulamaya konulmalıdır.
- Desteklemelerin birlikler üzerinden ödenmesi sağlanarak, örgütsel yapının güçlenmesi temin edilmelidir.
- Türk Gıda Kodeksine uygunluğu belgelenmiş bal desteklenmelidir. Bunun yanında bal analizi de destekleme kapsamına alınmalıdır.
- Türk Silahlı Kuvvetleri önemli bir bal tüketicisidir. Bal ve arı ürünlerini satın almada yetiştirici birlikleri muhatap alması sağlanmalıdır.

EKLER

Ek-1.

Tarım ve Köy işleri Bakanlığından:

Arıcılık Yönetmeliği

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı; arıcılık konusunda büyük potansiyele sahip ülkemizde; yetiştiricilik, araştırma, gen kaynaklarının tespiti, muhafazası, ıslahı, yetiştiricilik için yeni hatların oluşturulması, damızlık materyalin ithalat ve ihracatı, ticari maksatla ana arı yetiştiriciliği temel esaslarının belirlenmesi, bahsi geçen işletmelerde yapay tohumlama yapılmasında aranacak kriterlerin belirlenmesi ve yaygınlaştırılması, arı sağlığının korunması amacına yönelik tedbirlerin alınmasıdır.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik; arıcılıkla ilgili her türlü üretim, araştırma, ıslah, damızlık materyali elde etme, sabit ve gezginci arıcılık konusunda esasların belirlenmesi, arı sağlığı ve nakli hususlarında gerekli tedbirlerin alınması, alet, makine ve malzemelerin standardizasyonu, eğitim, projelendirme, ballı bitkiler tarımının geliştirilmesi, ana arı yetiştiriciliği, bal arılarında yapay tohumlama konularını kapsamaktadır.

Hukuki Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik; 3755 sayılı Yetki Kanununa istinaden çıkarılmış 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname, 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, 560 sayılı Gıdaların Üretimi,Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde

Kararname ile 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanununun ilgili maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık: Tarım ve Köyişleri Bakanlığını,

Arıcı Birlikleri: Her ilde arıcıların oluşturdukları İl Birliklerini,

Türkiye Arıcılar Merkez Birliği (TAB): İllerde kurulan arıcılık örgütlerinin oluşturduğu ve arıcıları temsil eden üst birliği,

Arıcı Kimlik Belgesi: Arıcıya TAB tarafından verilen belgeyi,

Arıcılık: Arıyı canlı materyal halinde kullanmak suretiyle, arı ürünleri üzerinde araştırmacı, öğretici ve üretici olarak fiilen yapılan çalışmaları,

Arıcı: Arıcılık işlerini meslek edinen ve geçimlerini kısmen veya tamamen bu yoldan kazananları,

Ana Arı Üretimi: Aşılama tekniği kullanılarak, damızlık olarak seçilmiş arı materyalinin çoğaltılmasını,

Arı Yoğunluğu: Bir bölgede flora ve ekolojik şartlar dikkate alınarak, mevcut kovanların verimini düşürmeden, birim alanda bulundurulabilecek arılı kovan miktarını,

Arılık: Arılı kovanların bulunduğu açık ya da kapalı tesis ve yerleri,

Arı Ürünleri: Arıcılık çalışmaları sonunda üretilen bal, balmumu, propolis, arı sütü, arı zehiri, polen, ana arı, erkek arı, işçi arı ve oğlu,

Ana Arı Üreticisi: Ana Arı Yetiştiricisi Sertifikası sahibi olup, ana arı üretilip satan kişi veya tüzel kişileri,

Koloni: Yumurtlayan ana arısı bulunan ve koloni faaliyetlerinin sürdürüldüğü arı ailesini,

İzole bölge: Saf ırk veya hibrit ana arı üretilen ise; sadece saf ırkın veya üretilen hibritin baba hattını oluşturan kolonilerin bulunduğu çiftleştirme mekanı ve bu mekanın yarıçapı en az 15 km olan, yabancı kolonilerden arındırılmış alanı,

Yapay Tohumlama: Çiftleşme olgunluğuna gelmiş ana arının alet altında yaklaşık 8- 10 erkek arının spermi alınarak CO₂ ile bayıltıldıktan sonra yeteri kadar (yaklaşık 8 mm³) spermin ana arıya mikroskop altında enjekte edilmesini, (spermatheaca'da depolanan spermatozoid miktarının yeteri kadar yani yaklaşık 2-6 milyon düzeyinde olmasını),

Kovan: Taşınabilir arı ailesi barınağını,

Temel petek: Ham maddesi saf balmumu olan, mekanik olarak tekniğine göre, sterilize edilerek imal edilen levhaları,

Dernek: Arı üreticilerinin oluşturdukları mesleki dayanışma kuruluşunu,

Polinasyon: Bitkilerde tozlaşma faaliyetini,

Propolis: Arı reçinesi, karamumu,

Polen: Çiçek tozunu,

Gezginci Arıcı: Bitkilerdeki farklı çiçeklenme döneminden üst düzeyde faydalanmak ve kış koşullarından arıyı korumak maksadıyla kolonilerini yer değiştiren arıcıyı,

Sabit Arıcı: Tüm yıl boyunca kolonilerini aynı yerde bulunduran arıcıyı,

TSE: Türk Standartları Enstitüsü'nü, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Gezginci Arıcılık

Gezginci Arıcılık Şartları

Madde 5 — Bakanlık İl ve İlçe Müdürlükleri, gezginci arıcıların konaklayacakları yerleri, Bakanlık İl/İlçe Müdürlüğünde görevli, arıcılık konusunda deneyimli iki teknik eleman, varsa arıcı örgütü temsilcisinden olmak üzere bölge arıcılarını temsilen bir üreticiden oluşacak en az üç kişilik bir heyetle bölgenin bitki florasını, ekolojik yapısını, yerleşim birimlerini, varsa mevcut arı yoğunluğunu da dikkate alarak kaç koloninin yerleşebileceğini kapasiteleriyle birlikte belirler ve harita üzerinde gösterir. Arı kışlatma bölgelerinde flora kapasitesine bakılmaz. İl/İlçe Müdürlükleri gezginci arıcıların konaklayacakları yerleri belirlerken bölgenin güvenlik açısından sorunun olmadığına dair mahalli güvenlik birimlerinden olumlu görüş alırlar.

Gezginci arıcılara aşağıdaki hususlar uygulanır.

a) Yerleşme müsaadesi isteyen her arıcı Arıcı Kimlik Belgesi ve hayvan sevklerine mahsus veteriner sağlık raporunu da içeren Arı Nakil Belgesini (EK-1) Bakanlık İl/İlçe Müdürlüğü'ne ibraz etmek zorundadır. Bu belgeleri olmayan arıcıya yer gösterilmez, yer gösterilmeden konaklayan arıcı varsa, mülki amirlikçe güvenlik güçleri marifetiyle ortadan kaldırılır.

b) Belirlenmiş bölgede konaklayacak gezginci arıcı, konaklayacağı yer gerçek kişiye ait ise şahısla, tüzel kişiliğe ait ise tüzel kişiliği temsil eden yetkili/yetkililerle yapacakları

anlaşmayı bir belgeye bağlar. Bu belgeye istinaden Bakanlık İl veya İlçe Müdürlüğünden yerleşme müsaadesi alır ve daha sonra arılarını yerleştirir. O bölge için belirlenmiş koloni kapasitesi üzerindeki taleplerde Bakanlık İl veya İlçe Müdürlüklerince yerleşme müsaadesi verilmeyecektir.

c) Oluşturulan heyet her yıl o bölge için arı kolonisi konaklama ücretini belirler. Kovan başına konaklama ücreti o yörede toptan satılan 1 kg bal fiyatının %10'unu geçemez. Konaklayacak arıcılar, konaklayacakları yer şahıs arazisi ise arazi sahipleri ile, köy arazisi ise köy muhtarlığı ile, diğer tüzel kişiliklerse yetkililerle anlaşma yapar ve koloni adedince ücreti hak sahibine öder. Gezginci arıcılardan bunun dışında hiçbir ad altında ücret alınamaz. Ücret aldığı tespit edilenler hakkında yasal işlem yapılır.

d) Gezginci arıcıların yerleştirilmelerinde, Bakanlık İl/İlçe Müdürlükleri yetkilidir. Yerleştirme kararlarında keyfilik olamaz. Yerleşim yerinin flora durumu, yol durumu, yerleşim yerine yakınlığı ve benzeri durumlar dikkate alınarak kararlar verilmelidir.

e) Gezginci arıcılık yapan üreticiler, konaklama yapılan yerlerde arıların çevreye zarar vermemesi için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler.

f) Yerleşim işlemleri tamamlanmış arıcıların ve yanında çalışan kişilerin isimleri Bakanlık İl/İlçe Müdürlükleri tarafından o mahallin güvenlik birimlerine liste halinde bildirilir.

g) Arı gen kaynaklarının korunması amacıyla izole bölgeleri Bakanlık belirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Temel Petek ve Bal Standardı

Temel Petek

Madde 6 — Temel petek üreticileri, Bakanlık İl Müdürlükleri tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilerek, petek imalinde mutlaka sterilize sistemin kurulması, balmumunun 120 °C'de 15 dakika 1 atmosfer basınç ile sterilize edildikten sonra temel petek imaline geçilmesinin sağlanması ve balmumuna parafin ve benzeri herhangi bir yabancı madde karıştırılmaması için gerekli tedbirleri alırlar.

Bal Standardı

Madde 7 — Bal Standardında; 22/10/2000 tarih ve 24208 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği esastır. Petek ve diğer arı ürünleri ile ilgili ürün tebliği yayımlanıncaya kadar TSE Standartları esas alınacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Arılarda Yapay Tohumlama

Yapay Tohumlama Usul ve Esasları

Madde 8 — Arılarda yapay tohumlama usul ve esasları, Bakanlık tarafından yayınlanacak talimatla belirlenir.

Uygulama Yapabilecek Gerçek ve Tüzel Kişiler

Madde 9 — Yapay tohumlama yapacak gerçek ve tüzel kişiler Bakanlıktan izin almak zorundadır. İzin için Bakanlığa yazılı müracaat edilir ve yapılan inceleme sonunda uygun görülenlere sertifika düzenlenerek izin verilir.

Uygulama Esasları

Madde 10 — Damızlık Ana ve Ana Arı Yetiştiriciliği Uygulama Esasları Bakanlıkça yayımlanan talimata göre belirlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Ballı Bitkiler Tarımı

Tedbirler

Madde 11 — Ballı bitkiler tarımını ve polinasyonu geliştirici ve özendirici tedbirler Bakanlıkça alınır.

Orman Ağaçlarının Kesimi

Madde 12 — Arıların istifade edebileceği orman ağaçlarının kesilmesi, Orman Bakanlığı’nın yapacağı uygun bir amenajman planı çerçevesinde uygulanır.

Amenajman planı

Madde 13 — Bal üretimi için ayrılacak orman alanların; amenajman planlarının tespiti, faydalanma zamanı, süresi, şartları, faydalanmada öncelik alacak yetiştiricilerle ilgili kriterler

ve birim alana konulacak kovan sayıları, Bakanlık İl Müdürlükleri ile ilgili Orman Bölge Müdürlüğü'nün elemanlarınca tespit edilir.

ALTINCI BÖLÜM

Zirai Mücadele Tedbirleri

Uzaklık

Madde 14 — Mevcut imkanlar ölçüsünde arılıkların ilaçlama yapılan alanlardan uzak yerlerde bulunmasına özen gösterilir. Bu uzaklığın en az 6 km. olmasına dikkat edilir.

Mücadele

Madde 15 — Zirai mücadele yapılacak yerlerdeki ve çevresindeki arıcılar mücadele yapacak kuruluş ve şahıslar tarafından 7 gün önceden haberdar edilir. Ayrıca arıcılar Bakanlık İl/İlçe Müdürlüklerinden bulundukları yöredeki mücadele programları hakkında bilgi alır. İlaçlamada aşağıdaki hususlara uyulur.

a) İlaçlamadan belirli bir süre önce, ilaçlama programına alınan bölgenin genişliği, kullanılacak ilacın cinsi, atılma zamanı, etki süresi ile bal arılarına olan etkisi kitle iletişim araçları ile arıcılara duyurulur.

b) Zirai Mücadelede bal arılarını korumak için öncelikle sıvı ilaç kullanılır.

İlaç Uygulaması

Madde 16 — Arıların ilaçlardan zarar görmelerini asgari düzeyde tutmak için ilaç tatbik edecek kişi ve kuruluşlarca aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulur.

a) İlaçlamaların kültür bitkilerinin çiçek açtığı dönemden önce veya sonra yapılmasına dikkat edilir ve çiçek açma döneminde ilaçlama yapılmaz. Eğer bu devrede ilaç atma zorunluluğu varsa kısa sürede parçalanabilen ve arılara en az düzeyde etkili ilaçlar seçilerek, arıların aktif olmadığı zamanlarda uygulanır.

b) İlaçlanan meyve ağaçları altında veya tarla kenarlarında bulunan çiçekli yabancı otlar arı zayıyatını önlemek için ilaçlamadan önce imha edilir.

c) Gerek havadan, gerekse yer aletleriyle yapılan ilaçlamada ilaçlanan sahanın dışına ilaç bulaştırılmaz. İlaç buharlarının sürüklenmemesi için rüzgarsız havada ilaçlama yapılır.

d) İlaçlamalar sırasında arıların su içtiği kaynaklara ilaç bulaştırılmaz. Ayrıca boşalan ilaç ambalajları ortada bulundurulmaz.

e) İlaçlamalar akşam üzeri veya sabahları erkenden arıların uçuş yapmadıkları, faal olmadıkları zamanlarda uygulanır. Çiçek tozları ile birlikte kovana taşınması, arı ve larvalarını öldürmesi mümkün olan toz ve ıslanabilir toz ilaç formülasyonları yerine, varsa sıvı veya granül ilaçlar, hatta çevreye en az düzeyde zarar veren kuru akışkan formülasyonlar tercih edilir.

f) Bütün ilaçlar, arılara aynı oranda toksik olmadığı ve bir selektivite bulunduğu göre arılara daha az zarar veren fakat hastalık veya zararlıya karşı etkili olan ve önerilen ilaçların kullanılmasına özen gösterilir.

İlaçlardan Etkilenme

Madde 17— Arıcı, yetiştirici ve ilaç tatbik eden elemanlara; arıların ilaçlardan etkilenmesi ve doğabilecek zararların önlenmesi için eğitim çalışmaları Bakanlıkça yaptırılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Tomruk Tahsisi, İthalat ve İhracat İzni

Tomruk Tahsisi

Madde 18 — Kovan imal edecek özel ve tüzel kişi ve kuruluşlara kereste tahsisi Orman Bakanlığınca düzenlenir.

İthalat ve İhracat İzni

Madde 19 — Damızlık arı ve damızlık arı materyalleri ile arı hastalık ve zararlılarında kullanılacak veteriner müstahzarların imal, ithal ve ihracı 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve bu Kanuna dayanarak çıkarılan yönetmelikler ile Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayımlanan ithalat ve ihracat ile ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yapılır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kontrol ve Denetim

Denetim

Madde 20 — Gerçek ve tüzel kişilerin Damızlık Ana Arı, Ana Arı Yetiştiriciliği ve Yapay tohumlama konularındaki çalışmaları Bakanlıkça belirlenmiş Uygulama Esasları çerçevesinde denetlenir. Arı yapay tohumlaması yapan gerçek ve tüzel kişiler denetleme

sonucu kusurlu veya yetersiz bulunmaları halinde birinci defa yazılı olarak ikaz edilir, ihmalin veya kusurun sürdürülmesi halinde çalışma izinleri iptal edilir.

Kontrol

Madde 21 — Bakanlık İl ve İlçe Müdürlükleri arıcıların, 22/10/2000 tarihli ve 24208 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği’ne uygun bal üretimi yapmaları için gerekli denetim ve tedbirleri alır. Ayrıca arı ürünlerinin yurt içi denetim ve kontrollerini 560 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmündeki Kararname çerçevesinde yürütür.

Bakanlık İl/İlçe Müdürlükleri; üretilen arı, arı ürünleri ve arıcılıkla ilgili her türlü alet, makine, petek, kovan ve arıcılık malzemesini arıcılık konusunda yetişmiş elemanlarla kontrol ettirmeye ve rapor tanzimine yetkilidir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

Madde 22 — 23/09/1994 tarihli ve APK-MKD-B-1 -01/94-66 sayılı Bakan Onayı ile yayımlanan Arıcılık Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 23 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 24 — Bu Yönetmelik hükümlerini Tarım ve Köyişleri Bakanı yürütür.

Ek-2.**Arıcılıkla ilgili uzmanlaşmış kuruluşlar**

Kuruluşun Adı	Faaliyet alanları	İletişim imkanları
Arıcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü	Arıcılığın değişik konularında araştırma yapmak, ana arı üretimi ve eğitim çalışmaları	P.K. 41 52200/ORDU Tel: (0.452) 2334490-2335192 Faks: (0.452) 2334785
Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü	Arıcılığın değişik konularında araştırma yapmak, ana arı üretimi ve eğitim çalışmaları	P.K.9 35661 Menemen/İZMİR Tel: (0.232) 8461331 Faks: (0.232) 8461107
Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü	Arıcılığın değişik konularında araştırma yapmak, ana arı üretimi ve eğitim çalışmaları	P.K. 27 33740 Erdemli/İÇEL Tel: (0.324) 5151356 Faks: (0.324) 5152527
Arıcılık Üretim İstasyonu Müdürlüğü	Kovan imalatı, ana arı üretimi ve eğitim çalışmaları	P.K. 16 48300 Fethiye/MUĞLA Tel: (0.252) 6131797 Faks: (0.252) 6131308
Ardahan Arıcılık Üretim İstasyonu Müdürlüğü	Kovan imalatı, ana arı üretimi ve eğitim çalışmaları	ARDAHAN Tel: (0.478) 2114638 Faks: (0.478) 2115535Web: http://www.ardahanaricilik.gov.tr
Veteriner kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü	Arı Hastalıkları Teşhisi	Etlik/ANKARA
Veteriner kontrol ve Araştırma Enst. Müdürlüğü	Arı Hastalıkları Teşhisi	Bornova/İZMİR Tel: (0.232) 3880010-11 Faks : (0.232) 3885052

Türkiye Kalkınma Vakfı	Kovan imalatı, ana arı üretimi ve eğitim çalışmaları	DSM Arıcılık Şube Müdürlüğü P.K.20 06981 Kazan/ANKARA tel: (0.312) 4833336 Faks: (0.312) 4835978 Web: http://www.tkv-dft.org.tr
(HARÜM) Hacettepe Üniversitesi Arı ve Arı Ürünleri Uygulama ve Araştırma Merkezi	Arıcılıkla çeşitli konularıyla ilgili kapsamlı araştırmalar, tanıtım, eğitim faaliyetleri,	Hacettepe/Ankara Tel: 0. 312 297 80 55 Tel: 0. 312 297 71 58 Web: http://www.harum.hacettepe.edu.tr

Ek-3.**Türkiye’de Arıcılık Kooperatifleri**

Sıra No	Kooperatifin Adı	Cinsi	Veriliş Tarihi
1	Adana Feke Andırlar	Tarımsal K.K	09.07.1996
2	Aksaray Merkez Helvadere	Tarımsal K.K	04.03.1993
3	Antalya Akseki Kuyucak	Tarımsal K.K	14.06.1996
4	Antalya Manavgat Yukarıışıklar	Tarımsal K.K	21.11.1991
5	Artvin Murgul Kabaca	Tarımsal K.K	08.03.1996
6	Bayburt Merkez Dağtarla	Tarımsal K.K	11.05.1994
7	Bayburt Merkez Darıca	Tarımsal K.K	13.05.1997
8	Bayburt Merkez Soğukgöze Ozansu Güllüce Güzelce	Tarımsal K.K	18.05.1997
9	Bayburt Merkez ve Çev.Köy.	Tarımsal K.K	08.03.2000
10	Bingöl Kar Boncukgöze	Tarımsal K.K	19.06.1997
11	Bitlis Merkez 8 Ağustos Hersarı, Zeydan, Müştabkaba, Taşınönü, Atatürk ve Yükseliş Mah.	Tarımsal K.K	01.08.2001
12	Çankırı Ilgaz ve Çevre Köyleri	Tarımsal K.K	29.11.1993
13	Elazığ Maden Tekevler	Tarımsal K.K	24.08.1994
14	Erzincan Refahi e Sankoç	Tarımsal K.K	21.10.1992
15	Erzurum Şenkaya Evbakan	Tarımsal K.K	11.11.1996
16	Erzurum Uzundere Kirazlı	Tarımsal K.K	19.02.1993
17	Gümüşhane Köse Kayadibi	Tarımsal K.K	03.05.2002
18	Gümüşhane Küpün Taşlıca	Tarımsal K.K	03.12.1996
19	Gümüşhane Merkez Aksarı	Tarımsal K.K	20.11.2003
20	İstanbul Maltepe Başbüyük	Tarımsal K.K	31.05.1994
21	İzmir Bergama Kıranlı	Tarımsal K.K	23.05.2001
22	İzmir Torbalı Çevre Köyleri	Tarımsal K.K	03.09.1996
23	K Maraş Afşin Büyüksevin	Tarımsal K.K	25.10.1996
24	K Maraş Andırın Alanlı	Tarımsal K.K	16.04.1997

25	K Maraş Elbistan Topallı	Tarımsal K.K	02.01.2004
26	K Maraş Göksun Kavşut	Tarımsal K.K	11.09.1992
27	Karabük Merkez Bolkuş	Tarımsal K.K	10.09.1992
28	Kırklareli Vize Kızılağaç	Tarımsal K.K	13.08.1997
29	Konya Bozkır Çat	Tarımsal K.K	20.11.1992
30	Konya Taşkent Avşar Kasabası	Tarımsal K.K	28.04.1993
31	Kütahya Merkez Sekiören Yoncalı Dereköy	Tarımsal K.K	12.07.1995
32	Malatya Akçadağ Durulova	Tarımsal K.K	13.02.1995
33	Malatya Do Söğüt Sulama Koop	Sulama K.	27.03.1998
34	Malatya Hekimhan Kocaözü	Tarımsal K.K	06.02.1996
35	Malatya Merkez Konak	Tarımsal K.K	14.04.1995
36	Manisa Demirci Tokmaklı Karya Yabacı	Tarımsal K.K	02.03.1999
37	Muş Merkez Üçevler Ekindüzü Ilıca Ağılı İnardı	Tarımsal K.K	08.06.1998
38	Muş Varto Tuzla Taşlıyayla Ve Çev Köy	Tarımsal K.K	22.03.1996
39	Niğde Ulukışla Çiftahan	Tarımsal K.K	31.05.1996
40	Ordu Çamaş Sarıyakup Akköy Akpınar	Tarımsal K.K	29.12.2003
41	Ordu Gürgentepe Direkli	Tarımsal K.K	29.05.2003
42	Ordu Kabadüz Karakiraz Yokuşdibi Esenyun Akgüney	Tarımsal K.K	05.12.2001
43	Ordu Merkez Boztepe Yaraşlı	Tarımsal K.K	05.06.2000
44	Ordu Merkez Kuylu Köyü	Tarımsal K.K	28.03.2001
45	Ordu Merkez Uzunisa ve Çev Köy	Tarımsal K.K	11.09.1992
46	Ordu Perşembe Arıcılar	Tarımsal K.K	21.06.1996
47	Ordu Ulubey Elmaçukur Şeyhler Akpınar Y Sayaca	Tarımsal K.K	29.07.1997
48	Rize Derepazarı Esentepe Uzunkaya Bahattinpaşa	Tarımsal K.K	31.01.2002
49	Rize İkizdere Anzerballı	Tarımsal K.K	11.09.1992
50	Siirt Pervari Belenoluk	Tarımsal K.K	10.09.1992
51	Sivas Gürün Ve Çevre Köyleri	Tarımsal K.K	08.03.2000
52	Sivas Koyulhisar Orta Mah Ve Çev Köy	Tarımsal K.K	25.07.1995
53	Sivas Zara Sucak	Tarımsal K.K	09.09.1992
54	Tokat Merkez Kömeç	Tarımsal K.K	09.09.1992

55	Trabzon Merkez	Tarımsal K.K	10.09.1992
56	Tunceli Çemişgezek Gözlüçayı	Tarımsal K.K	08.03.1993
57	Tunceli Çemişgezek Örenceler Bağısuyu Karasa	Tarımsal K.K	18.02.1997
58	Tunceli Hozat Merkez	Tarımsal K.K	20.04.1993
59	Tunceli Merkez Pülümür Hasan Lırnalı Kırklar	Tarımsal K.K	24.05.1993
60	Tunceli Nazimiye Büyükyurt	Tarımsal K.K	10.03.1993
61	Tunceli Ovacık Merkez Ve Çev Köy	Tarımsal K.K	06.03.1998
62	Tunceli Pertek Beydamı	Tarımsal K.K	10.04.1995
63	Tunceli Pertek Tozkoparan	Tarımsal K.K	29.12.1997
64	Van Çatak Merkez Çılga	Tarımsal K.K	24.05.1993
65	Zonguldak Krdz. Ereğli Karalıavuz	Tarımsal K.K	10.09.1992
66	Zonguldak Merkez Akşeyh Ebegümece Kösercek Çırgan	Tarımsal K.K	23.02.1999

Ek-4. Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği'ne Bağlı Arıcılık İl Birlikleri

İl Birliğinin Adı	Başkan	İletişim
TAB KIRKLARELİ Üye İl Birliği	Rıdvan Ulus	Tel: 0288 214 1072
TAB EDİRNE Üye İl Birliği	Erdoğan Altınordu	Tel: 0284 715 3390
TAB TEKİRDAĞ Üye İl Birliği	Şakir Ada	Tel: 0282 263 6200
TAB İSTANBUL Üye İl Birliği	Fahriye Hamulu	Tel: 0216 517 10 79
TAB BURSA Üye İl Birliği	Selami Sezgin	Tel: 0224 324 44 60
TAB ÇANAKKALE Üye İl Birliği	Cahit İleri	Tel: 0286 213 6343
TAB BALIKESİR Üye İl Birliği	Nail AKÇA	Tel: 0266 239 5980
TAB MANİSA Üye İl Birliği	Zeynel Abidin Alınmaz	Tel: 0236 239 7172
TAB İZMİR Üye İl Birliği	Veli Utlu	Tel: 0232 372 9908
TAB AYDIN Üye İl Birliği	Kadir Kılıç	Tel: 0256 219 46 46
TAB MUĞLA Üye İl Birliği	Ziya Şahin	Tel: 0252 212 6485
TAB ANTALYA Üye İl Birliği	Adem Utku	Tel: 0242 346 9947
TAB BURDUR Üye İl Birliği	Dr. M. Ali Gökçe	Tel: 0248 2341112
TAB DENİZLİ Üye İl Birliği	Nihat Comak	Tel: 0258 212 4833
TAB KÜTAHYA Üye İl Birliği	Halit Balta	Tel: 0274 231 1690
TAB MERSİN Üye İl Birliği	Hasan Çalıkoglu	Tel: 0324 320 11 83
TAB OSMANİYE Üye İl Birliği	Ahmet Aktuğ	Tel: 0328 813 7226
TAB HATAY Üye İl Birliği	Ekrem Bebek	Tel: 0326 213 6182
TAB ADANA Üye İl Birliği	A.Turan Otlı	Tel: 0322 351 71 65
TAB KARAMAN Üye İl Birliği	Ali Özel	Tel: 0338 214 2040
TAB KONYA Üye İl Birliği	Mustafa Filik	Tel: 0332 353 99 01
TAB ISPARTA Üye İl Birliği	Nebi Akyol	Tel: 0246 232 2704
TAB AFYON Üye İl Birliği	Ramazan Ucar	Tel: 0272 213 7100
TAB ESKİŞEHİR Üye İl Birliği	Gülbüz Turan	Tel: 0222 3101606
TAB SAKARYA Üye İl Birliği	Mustafa Ör	Tel: 0264 241 5083

TAB KOCAELİ Üye İl Birliği	Mehmet Cuce	Tel: 0262 311 4644
TAB BOLU Üye İl Birliği	İsmail Ünal	Tel: 0374 217 46 26
TAB DÜZCE Üye İl Birliği	Cafer Kaba	Tel: 0380 512 2515
TAB ZONGULDAK Üye İl Birliği	Selahattin Güney	Tel: 0372 2524812
TAB BARTIN Üye İl Birliği	Harun Lermi	Tel: 0378 227 6156
TAB KARABÜK Üye İl Birliği	Fuat Alpay	0370 424 3528
TAB KASTAMONU Üye İl Birliği	Ahmet Erdem	Tel: 0366 214 0548
TAB SİNOP Üye İl Birliği	İlyas Çolak	Tel: 0368 260 5769
TAB ÇANKIRI Üye İl Birliği	Bilal Bağdat	Tel: 0376 212 0221
TAB KIRIKKALE Üye İl Birliği	Zafer YORULMAZ	Tel: 0318 2125880
TAB ANKARA Üye İl Birliği	Selçuk Solmaz	
TAB AKSARAY Üye İl Birliği	Mithat Kasal	Tel: 0382 214 3858
TAB NİĞDE Üye İl Birliği	Hayrettin Yılmaz	Tel: 0388 2323340/121
TAB KAYSERİ Üye İl Birliği	Fevzi Çakmak	Tel: 0352 231 44 18
TAB YOZGAT Üye İl Birliği	Bilal Gözüyaşlı	Tel: 0354 2171050
TAB ÇORUM Üye İl Birliği	Yunus Turna	Tel: 0364 224 4327
TAB AMASYA Üye İl Birliği	Şükrü Öztürk	Tel: 0358 218 2990
TAB SAMSUN Üye İl Birliği	Halit Kukula	Tel: 0362 230 4534
TAB ORDU Üye İl Birliği	Necati Aydın	Tel: 0452 214 8276
TAB TOKAT Üye İl Birliği	Turhan Karacaoğlu	Tel: 0356 2280700
TAB SİVAS Üye İl Birliği	Abdullah Işık	Tel: 0346 2151780
TAB K.MARAŞ Üye İl Birliği	Mahir Katılmış	Tel: 0344 232 0829
TAB MALATYA Üye İl Birliği	Ali Çolak	Tel: 0422 238 0149
TAB ADIYAMAN Üye İl Birliği	Abdurrahman Yenidoğan	Tel: 0416 214 5767
TAB Ş.URFA Üye İl Birliği	Abdurrahman Yenidoğan	
TAB MARDİN Üye İl Birliği	Osman Abdan	Tel: 0482 251 31 68
TAB HAKKARİ Üye İl Birliği	Ahmet Durmuş	Tel: 0438 351 3406
TAB SİİRT Üye İl Birliği	Faik Ethem	Tel: 0484 223 4938
TAB BATMAN Üye İl Birliği	Sait Karabulut	
TAB DİYARBAKIR Üye İl Birliği	Fahri Saylak	Tel: 0412 255 0759

TAB BİTLİS Üye İl Birliği	Ahmet Kınay	Tel: 0434 226 3768
TAB VAN Üye İl Birliği	Halil Elasan	Tel: 0432 212 16 00
TAB ELAZIĞ Üye İl Birliği	Yusuf Elitok	Tel: 0424 241 16 16
TAB BİNGÖL Üye İl Birliği	Mehmet Yaşa	Tel: 0426 214 3934
TAB MUŞ Üye İl Birliği	Özcan ÇAKIR	Tel: 0436 212 03 98
TAB AGRI Üye İl Birliği	Secaettin Turan	Tel: 0472 219 3163
TAB IĞDIR Üye İl Birliği	Mehmet Yenibulak	Tel: 0476 311 2036
TAB ERZİNCAN Üye İl Birliği	Musa Sağırlı	Tel: 0446 223 1199
TAB ERZURUM Üye İl Birliği	Yasin Şorsu	Tel: 0442 243 2026
TAB KARS Üye İl Birliği	Soner Akat	Tel: 0474 212 0809
TAB ARDAHAN Üye İl Birliği	Bedrettin Çakıcı	Tel: 0478 211 3171
TAB ARTVİN Üye İl Birliği	A.Necmi Yazıcı	Tel: 0466 212 61 04
TAB RİZE Üye İl Birliği	Fevzi Cıvaoglu	Tel: 0464 212 0017
TAB BAYBURT Üye İl Birliği	Yaşar Mutlu	Tel: 0458 211 90 19
TAB GİRESUN Üye İl Birliği	Kubilay Eevli	Tel: 0454 216 2313
TAB TRABZON Üye İl Birliği	Zekeriya Aydın	Tel: 0462 2304265
TAB GÜMÜŞHANE Üye İl Birliği	Cengiz Ürkmez	Tel: 0536 883 28 58
TAB YALOVA Üye İl Birliği	Mustafa Yıldız	Tel: 0226 812 1285

EK-5.

Ticaret Unvanı

ARI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ

Ana Sözleşmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

KURULUŞ, AMAÇ ve ÇALIŞMA KONULARI, KURULUŞ, BİRLİĞİN ADI, SÜRE

MADDE 1 - Bu ana sözleşme hükümlerini kabul eden, aynı çalışma konularına sahip Damızlık Ana Arı, Ana Arı, Arı ve arı ürünleri üretmek, pazarlamak ve ıslah çalışmaları yapmak üzere il düzeyinde Arı Yetiştiricileri Birlikleri kurulmuştur.

a) Birliğin çalışma bölgesi; İl hudutları dahilindedir. Ancak İllerinde Birlik bulunmayan arıcılar, Merkez Birliği tarafından komşu ildeki birliğe bağlı olarak kurulan illerindeki şubelere üye olabilirler.

b) Birliğin adı; "İli Arı Yetiştiricileri Birliği " şeklinde olacaktır.

c) Birliğin süresi 49 yıldır. Bu süre genel kurul kararı ile uzatılabilir.

AMAÇ

MADDE 2- Birlik üyeleri ile koordinasyonu sağlayarak üstün verimli arıların yetiştirilmesi için; gerek yurt içinde yetiştirilen gerek yurt dışından ithal edilen ve gerekse yerli ırkların genetik potansiyellerinin geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, bunların Damızlık Ana Arı , Ana Arı kayıtlarının tutulması, arıcılık teknik uygulamaları yapmakta önderlik yapması, arıcıların faaliyetlerinde yardımcı olunması, arılarla ilgili sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ve sigorta işlemlerinin yapılması, üyelerin eğitimlerinin sağlanması, üyeler arasında yarışmalar düzenlenmesi, ihtiyaçlarının temin ve tedariki ile üretimin yurt içi ve yurt dışında pazarlanması, ürünlerin değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması, işletilmesi gibi

hususlar ile Merkez Birliğinin planlayacağı her türlü arı yetiştiriciliği çalışmalarını yapmak amacıyla hizmet verir.

ÇALIşMA KONULARI

MADDE 3- Birlik aşağıdaki konularda faaliyet gösterir.

- a)** Merkez Birliğince planlanan programları uygulamak,
- b)** Üyelerin çıkarlarını korumak, yasa ve yönetmeliklerde belirtilen amaçlarını gerçekleştirmeleri doğrultusunda faaliyetlerini yönlendirmek,
- c)** Arı kolonisi, Ana Arı ve Damızlık Ana Arı Kayıt faaliyetlerini yürütmek,
- d)** Veteriner Hekim denetiminde üyelerin arılarının sağlık hizmetlerini vermek, hastalık teşhis ve tedavisine yönelik arı sağlığı ile ilgili ilaç ve malzemeleri temin etmek ve dağıtmak,
- e)** Bedeli mukabilinde üyelerin damızlık materyal, alet ve ekipman ve sair ihtiyaçlarını sağlamak ve dağıtmak,
- f)** Üyelerin mesleki eğitimlerini sağlamak, bilgi ve becerilerini artırmak, bunun için kurs, seminer vb. tertiplemek, göze ve kulağa hitap eden çalışmalar yapmak, her türlü basılı yayım ve haberleşmeyi sağlamak,
- g)** Üyeleri arasında dayanışmayı sağlamak,
- h)** Yurt içinden ve gerekli hallerde yurt dışından sağlanan Damızlık Ana Arılar kullanarak ıslah programları ile bütünleşen her türlü faaliyet için gerekli kadro ve ekipleri oluşturmak, gerekli hallerde ıslah materyallerini üretmek için Bakanlık izniyle ya da ruhsatlı laboratuvarlar kurmak, bu konudaki bilgileri yetiştiricilere duyurmak, kullanımlarına imkan veren sistemi geliştirmek ve bu konuda kurslar düzenlemek,
- ı)** Arıların bakım ve beslenmesi ile ilgili her türlü teknik ve idari tedbirleri almak veya aldırmak,

- j) Üyelerce yetiştirilen Damızlık Ana Arı, Ana Arı ve arı kolonilerinin satışını organize etmek, yetiştirilen ekotipleri tanıtmak,
- k) Üyelerinin yetiştirdiği ürünlerin değer fiyatına satışını sağlayacak her türlü pazarlama organizasyonları, ürün işleme ve girdiler ile ilgili tesisler kurmak, kiralamak ve işletmek,
- l) Üyelerinin ihtiyaçlarına yönelik iş ve işlemleri yapmak veya yaptırmak,
- m) Arı Kolonileri ile ilgili her türlü sigorta hizmetlerini yapmak veya yaptırmak,
- n) Kredi temini konusunda üyelerine yardımcı olmak,
- o) Konusu ile ilgili üyelerinin ihtiyaç duyduğu araştırmaları yapmak veya yaptırmak,
- p) Damızlık Ana Arı, Ana Arı üretimi ve arı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi konusunda gerekli tesisleri kurmak, ortak olmak, işletmek ve gerektiğinde bu işler için şirket kurmak,
- r) Birliğin çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak, mevcut gelişmeleri izlemek amacıyla ulusal ve uluslar arası kongre , sempozyum ve toplantılar düzenlemek veya ulusal ve uluslar arası kongre, sempozyum ve toplantılara katılmak ve gelişmeleri üyelerine aktarmak.
- s) Yetiştiricilerin arılarını gezdirme, konaklama ve nakliye sorunlarını çözmek, organize etmek,
- ş) Ballı bitkilerin ekim, dikim ve korunmasında aktif görev almak,

İKİNCİ BÖLÜM

ÜYELİK İŞLEMLERİ, ÜYELİK ŞEKLİ

MADDE 4- Birliklere üye olanların statüsü ve şekli;

- a) Asil Üye: Bakanlığın belirlediği asgari sayıda arı kolonisine sahip yetiştiricileri ve sertifikalı Ana Arı üreticileri,

Bu üyeler, birliğin oy hakkına sahip üyeleri olup, birliğin tüm hizmetlerinden ayrıcalıklı olarak yararlanırlar, ödentileri aidat bedelidir.

b) Aday Üye: Bakanlığın belirlediği asgari sayının altında koloniye sahip işletmeler,

Bu üyeler oy hakkına sahip olmayıp, talep edecekleri hizmetleri asil üyelere uygulanan ücretlerden azami %30 fazlasına yararlanırlar,

ÜYELİK ŞARTLARI

MADDE 5- Yetiştirici Birliğine asil üye olma şartları:

a) Aynı il hudutları içerisinde ikamet etmek.

b) Asgari 50 arılı kovana sahip veya Bakanlıktan Ana Arı Üreticisi Sertifikası almış ve fiilen ana arı üretiyor olmak,

c) Arıcılık konusunda çalışma yapan kurum ve kuruluşlar.

ÜYELİĞE KABUL

MADDE 6- Birliğe üye olabilmek için, kuruluş aşamasında, kurucu üyeler ana sözleşmeyi imzalayarak; sonradan girişte ise üyelik taahhütnamesi vermek suretiyle ana sözleşmede yer alan üyelik hak ve ödevlerini kabul etmiş olmak.

Birlik yönetim kurulu, üyelik için yapılan başvuruyu inceleyerek, bir ay içerisinde olumlu veya olumsuz cevaplamakla yükümlüdür. Cevap verilmediği veya cevap olumsuz olduğu takdirde, talepte bulunan yetiştirici; birlik denetçileri aracılığıyla genel kurula başvurabilir. Genel kurulun kararı kesindir.

Birliğe kabul, yönetim kurulu kararı ile olur. Yönetim kurulu, ana sözleşmede belirtilen üyelik şartlarını taşıyan yetiştiricileri üyeliğe kabul etmek zorundadır.

ÜYELİK TEN ÇIKMA

MADDE 7- Üyeler kendi istekleriyle üyelikten çıkabilirler. Üyelikten çıkma, Birlik Yönetim Kurulu kararıyla olur.

ÜYELİK TEN ÇIKMANIN SINIRLANDIRILMASI

MADDE 8- Geçerli bir nedeni olmayan üyeler, üyelik asgari süresi olan iki yılı doldurmadan önce, üyelikten çıkmak için başvuramazlar. Ayrıca, Birliğin mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi gerekçesiyle yönetim kurulu çıkma taleplerine sınırlandırma getirebilir. Bu sınırlama iki yılı aşamaz.

ÜYELİK TEN ÇIKARILMA

MADDE 9- Aşağıdaki hallerde yetiştiriciler üyelikten çıkarılabilir:

- a) Kanun, yönetmelik ve ana sözleşmede yer alan yükümlölükleri yerine getirmemek.
- b) Birlik aleyhine faaliyet göstermek.
- c) Birliğin kefaletiyle temin edilmiş kredi ve yardımları Birlik talimatı dışında kullanmış olmak.

MADDE 10- Ana sözleşmede gösterilmeyen nedenlerle üyeler üyelikten çıkarılamaz.

Üyelikten çıkarılma, birlik yönetim kurulu geçici ihraç kararı şeklinde olur. Bu karar, yapılacak ilk genel kurulda kesin karara bağlanır.

Üyeler, çıkarılma kararına tebliğ tarihinden itibaren 3 ay içerisinde, Birliğin bulunduğu adli mercilerde iptal davası açabilirler. 3 ay içerisinde mahkemeye başvurmak üzere itiraz edilmeyen çıkarılma kararı kesinleşir. Genel Kurul Kararı gerektirmez.

Haklarında çıkarılma kararı kesinleşmeyen üyelerin hak ve yükümlölükleri çıkarılma kararları kesinleşinceye kadar devam eder.

Çıkarılma kararı gerekçeler ile birlikte tutanağa ve karar defterine geçirileceği gibi üyelik defterine de yazılır.

ÜYELİKTEN DÜŞME

MADDE 11- Birlik üyelik şartlarını yitirmiş olmak.

Birlik yönetim kurulu uygun sürelerle ard arda yapacağı iki tebligat veya ilanla aidat yükümlülüklerinden borçlu veya sair ödemelerle yükümlü bulunan üyesinden bu yükümlülüklerini yerine getirmesini ister. İkinci tebligatta verilen süre içerisinde bu yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyenin üyeliği kendiliğinden düşer.

Üyeliğin düşmesi, ana sözleşme veya diğer nedenlerden doğmuş borçların yok olmasını gerektirmez. Üyelikten düşmede Genel Kurul Kararı gerekmez.

ÇIKAN, ÇIKARILAN VEYA ÜYELİKTEN DÜŞEN ÜYELERLE HESAPLAŞMA

MADDE 12- Birlik üyeliğinden çıkan, çıkarılan veya üyelikten düşen üyelerle üç ay içerisinde hesaplaşılır. Hesaplaşmada birliğin mal varlığından hak iddia edilemez. Hesaplaşma sadece borç ve alacakların tasfiyesini içerir. Birlikten çıkan, çıkarılan veya üyeliği düşen üyelerden üyelik zamanlarına ait zararlarından dolayı sorumlulukları ayrıldıkları tarihten itibaren iki yıl devam eder.

BİRLİĞE TEKRAR GİRME

MADDE 13- Üyelikten çıkmış olan yetiştiriciler, çıkma nedeni ortadan kalktıktan sonra tekrar üye olabilirler. Birliğe girmede üyeliğe kabul şartları aranır. İki defa üyelikten çıkan, çıkarılan veya üyeliği düşen üye bir daha birliğe alınmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜYELERİN HAK VE ÖDEVLERİ, KATILIM PAYI VE AİDATLAR

MADDE 14- Birliğin asil üyeleri, Genel Kurul tarafından belirlenen giriş aidatı, katılım payları ve yıllık aidatları ödemekle yükümlüdürler. Aday Üyelerden giriş aidatı, katılım payı ve yıllık aidat talep edilemez.

KAYIT SİSTEMİ HİZMET BEDELİ

MADDE 15- Birlik yapacağı Damızlık Ana Arı ve Ana Arı kayıt faaliyetleri (veri toplama, değerlendirme v.b) için Hizmet Bedeli olarak; asil üyelerinden, Genel Kurulun belirleyeceği Nisan ayı ana arı fiyatı üzerinden adete eşdeğer bir bedel alınır. Damızlık Ana Arı, Ana Arı kayıt sistemi hizmet bedeli aday üyelerden talep edilemez.

AİDAT ve DİĞER ÜCRETLERİN ÖDENME ŞEKLİ

MADDE 16- Giriş aidatı, bir kereye mahsus olmak üzere, üyelik başvurusu yapılırken peşin olarak ödenir. İşletme başı yıllık aidat ve Damızlık Ana Arı, Ana Arı kayıt sistemi hizmet bedeli, genel kurulun vereceği karara göre, aylık, üç aylık veya altı aylık dönemlerle tahsil edilir.

SERMAYE

MADDE 17- Birliğin sermayesi değişebilir olup, üyelerin birliğe girerken ödemiş oldukları giriş aidatları birliğin ana sermayesini oluşturur. Bağış ve yardım dışında aynı sermaye kabul edilemez.

BORÇ PARA ALMA

MADDE 18- Birlik amaçlarını gerçekleştirmek için Bankalar ile uygun bulacağı kişi ve kuruluşlardan ve üyelerden borç para alabilir; resmi ve özel teşekküllerden bağış ve yardım kabul edebilir.

BİLGİ EDİNME HAKKI

MADDE 19- Yönetim kurulunun faaliyet raporu, bilanço ve gelir-gider farkı cetveli ile denetleme kurulu raporları genel kurul toplantısına bir ay kala üyelerin tetkiki için birlik merkezi ilan panosuna asılır. Bu konuda üyelerin bilgi edinme hakkı birlik organlarından birinin kararı ile yok edilemez veya sınırlandırılmaz.

SORUMLULUK

MADDE 20- Birlik borçlarından dolayı alacaklılarına karşı mal varlığı ile sorumludur. Üye birlikler giriş aidatları kadar sorumlu olup bunun dışında herhangi bir sorumluluğu yoktur.

İFLAS HALİNDE YÜKÜMLÜLÜK

MADDE 21 Birliğin iflası halinde iflas idaresi, üyelerin her birinden payına düşen borcun ödenmesini ister. Aktif bakiyesi pay cetvellerinin kesin olarak tespiti üzerine geri verilir. Üyelerin geçici olarak tespit olunan borçları ile pay cetveli aleyhine icra ve iflas kanunu hükümlerine göre itiraz hakları vardır.

BİRLİĞE YENİ GİREN ÜYELERİN SORUMLULUKLARI

MADDE 22 Birliğin mali durumunu bilerek birliğe yeni üye olan üyelikler önce doğmuş olan birlik borçlarından diğer üyeler gibi sorumlu olurlar. Buna aykırı mukavele hükümleri ile üyeler arasındaki anlaşmalar üçüncü şahıslar için hüküm ifade etmez.

SIR SAKLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

MADDE 23 Birliğin ticari defteri ve haberleşme ile ilgili hususların tetkiki genel kurulun açık bir müsaadesi veya yönetim kurulu kararı ile mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve belgelerden öğrenilecek sırlar hariç, hiçbir üye iş sırlarını öğrenmeye yetkili değildir. Her üye, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu birliğe ait sırları sonradan üyelik hakkını kaybetmiş olsa da gizli tutmak zorundadır. Bu mecburiyete uymayan üye, meydana gelebilecek zarardan birliğe karşı sorumlu olduğu gibi birliğin şikayeti üzerine herhangi bir zarar umulmasa dahi gerekli yasal işlemlere başvurulur.

BİRLİĞİN DAĞILMASINDAN SONRA SORUMLULUK

MADDE 24 Birliğin dağılması halinde, dağılmanın Ticaret Siciline tescilinden başlayarak bir yıl içinde birliğin iflasına karar verildiği takdirde, üyeler ek ödemelerle yükümlü değildirler. Kalan mal varlığı Merkez Birliği'ne devredilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİRLİĞİNİN ORGANLARI

MADDE 25 Birliğin Organları şunlardır:

- a) Genel Kurul
- b) Yönetim Kurulu
- c) Denetleme Kurulu

GENEL KURUL

MADDE 26 Birlik Genel Kurulu asil üyelerden oluşan en yetkili karar organıdır.

Birlik Genel Kurulunda, Genel Kurul tarihinden en az üç ay önce üye olan asil üyelerin oy kullanma hakkı vardır. Her üye bir oy kullanır.

GENEL KURULUN DEVREDİLEMİYEN GÖREVLERİ

MADDE 27 Genel Kurul, yetkilerinden aşağıda belirtilen görevleri devir ve/veya terk edemez.

- a) Ana Sözleşmeyi değiştirmek,
- b) Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve gerektiğinde Tasfiye Kurulunu seçmek, gerektiği takdirde her üç kurulunda üyelerinin işlerine son vermek.
- c) Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Tasfiye Kurulunu gerektiğinde ibra veya azletmek,

- d)** Gayri menkul alım ve satımında takip edilecek usul ile alınacak gayri menkulün niteliğini, yerini ve azami fiyatını, satılacak gayri menkulün asgari fiyatını belirlemek,
- e)** İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma usul ve esaslarını belirlemek,
- f)** Merkez Birliği Genel Kurulunda birliğini temsil için; 2 kişiden az olmayacak şekilde Asil üyeler arasından 1/25 oranında temsilci ile yarıısı kadar yedek seçmek.
- g)** Yönetim Kurulu tarafından yapılan üyelikten çıkarma teklifleri hakkında karar vermek,
- h)** Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine verilecek huzur hakkı ile yollukları belirlemek.

GENEL KURULUN DEVREDİLEBİLEN GÖREVLERİ

MADDE 28 Genel Kurulun diğer görevleri şunlardır :

- a)** Bilanço (gelir-gider farkı) hesapları ve yıllık çalışma raporları hakkında karar almak ve bu konuda Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- b)** Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu ile gereğinde Tasfiye Kurulu ve üyeler tarafından yapılan teklifleri incelemek, yerine getirilmesi uygun görülenlerin iş programına alınmasına ve uygulanmasına karar vermek,
- c)** Birlik Ana Sözleşmesinde yapılacak değişiklikleri kararlaştırmak,
- d)** Birliğin bir başka birlikle işbirliği yapmasına karar vermek,
- e)** Amaç ile ilgili kuruluşlara iştirake karar vermek ve katılma paylarını belirlemek,
- f)** Üyelerin ihtiyaçları ile ilgili araç, gereç ve demirbaşlar ile üretim maddelerinin temini hususunda karar almak ve bu hususta Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- g)** Üyelere birlik aracılığı ile sağlanan ayni ve nakdi kredilerin ödeme şekli ve miktarını tespit etmek ve bu hususta Yönetim Kuruluna yetki vermek,

- h)** Yönetim Kurulunun hazırlamış olduğu iş programı ve yeni bütçeyi onaylamak,
- ı)** Şubeler, alım ve satım merkezleri açmak için Yönetim Kuruluna yetki vermek,
- j)** Ortak olduğu taktirde Merkez Birliğine yatırım ve geliştirme payı kısmen veya tamamen devri konusunda karar vermek,
- k)** Üyelerin müşterek menfaatlerini ilgilendiren ve Yönetim Kurulu yetkisi dışında olan her konuda karar vermek,
- l)** Banka ve diğer kuruluşlardan temin edilecek kredi ve yardımlar ile gerçekleştirilecek yatırımların yapılmasına karar vermek,
- m)** Canlı ve cansız demirbaşların terkinde konusunda karar almak ve yetki vermek,
- n)** Her türlü kiralama konusunda karar vermek.
- o)** Uygun bulacağı kişi ve kuruluşlardan veya bankalardan alınacak borç miktarı ve koşulları belirlemek ve bu konuda yönetim kuruluna yetki vermek.

GENEL KURUL TOPLANTILARI

MADDE 29 Genel Kurul aşağıdaki şekilde toplanır :

- a) Olağan Genel Kurul
- b) Olağanüstü Genel Kurul

Birlik asil üyeleri, birlik genel kuruluna asaleten katılırlar. Katılan her üyenin bir oy hakkı vardır. Üyeler vekalet veya temsil yoluyla oy kullanamazlar.

OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTISI

MADDE 30 Olağan Genel Kurul, Yönetim Kurulunun daveti ile Nisan ayından önce 2 yılda bir en az asil üye tam sayısının yarısından 1 fazlasının iştiraki ile toplanır. Çoğunluk

sağlanamadığında, en geç 2 ay içinde çoğunluğa bakılmaksızın kurucu sayısından az olmamak üzere tekrar toplantı yapılır.

OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL TOPLANTISI

MADDE 31 Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Tasfiye Kurulunun çoğunluk kararı ile veya birlik üye tam sayısının en az 1/5'inin yazılı müracaatını takiben 2 ay içerisinde Yönetim Kurulu tarafından Genel Kurul toplantıya çağırılır. Genel Kurulda çoğunluk sağlanamazsa müteakip 2 ay içerisinde toplanır. Olağanüstü toplantının gerçekleşmemesi durumunda Merkez Birliği Yönetim Kurulu, Birlik Genel Kurulunu re'sen toplantıya çağırarak toplantıyı gerçekleştirir. Belirtilen yollarla Genel Kurulun gerçekleşmemesi halinde Genel Kurul Bakanlık tarafından re'sen gerçekleştirilir.

ÇAĞIRMA ŞEKLİ VE GÜNDEM

MADDE 32 Yönetim Kurulu o yıla ait Genel Kurul toplantısının yapılacağı tarihten bir ay önce toplantı ilanını ihtiva eden yazı ile birlikte gündemi taahhütlü mektup gönderilir, veya imza karşılığı elden teslim edilerek üyelere tebligat yapılır. Ayrıca Genel Kurul toplantısının yapılacağı tarihten 15 gün önce üyelerin en kolay ve en emin şekilde haber almalarını sağlamak üzere gazete ile toplantı çağrısı ve ilanını yapar. İlanda çoğunluğun sağlanamaması halinde ikinci toplantının tarihi de belirlenir.

Ana Sözleşmenin değiştirilmesi söz konusu ise yapılacak ilanda değiştirilecek madde numaralarının yazılması ile yetinilir.

İlanın bir örneği toplantıdan en az 15 gün evvel valiliğe gönderilir. Toplantı için gözlemci olarak Bakanlık Temsilcisi görevlendirilmesi talep edilir. Bakanlık Temsilcisi toplantının başlamasından itibaren 1 saat içerisinde gelmez ise toplantıya katılan üyelere birinin nezaretinde toplantı yapılır.

Gündemde olmayan hususlar görüşülemez. Ancak, birliğe kayıtlı asil üyelere en az 1/5'i ile Denetleme Kurulunun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce Divan Başkanlığına verecekleri yazılı teklif ile gündeme yeni maddeler ilave edilebilir. Gündeme

yeni maddelerin ilavesi için toplantıya katılan asil üyelerin yarısından bir fazlasının olumlu oyu şarttır.

TOPLANTIYA BAŞLAMA

MADDE 33 Toplantı, Yönetim Kurulu Başkanı tarafından açılır. Yönetim Kurulu Başkanı'nın toplantıda bulunmaması durumunda, toplantıyı Yönetim Kurulu üyelerinden biri, o da yoksa Denetleme Kurulu üyelerinden biri o da yoksa genel kurulca gösterilecek bir üye tarafından yoklamayı müteakip açılır.

Toplantıda asil üyelerden yeterli sayı sağlandığı anlaşıncaya Divan Başkanlığının seçimine geçilir.

Toplantıya katılan oy verme yetkisine haiz üyeler veya Merkez Birliği temsilcileri arasından bir başkan, 2 katip seçilir. Seçimin gizli yapılması durumunda ayrıca 2 oy tasnifçisi seçilir. Divan Başkanlığı'na, Birlik Başkanı, Yönetim Kurulu Üyeleri, Denetleme Kurulu Üyeleri ve birlik çalışanları seçilemez.

Toplantı açılıp gündem maddelerinin görüşülmesine başlandıktan sonra herhangi bir sebeple toplantının devamına imkan görülmemesi veya Divanın çekilmesi halinde gündemi tamamlamak üzere Genel Kurulda ibra maddesi görüşülmemişse Yönetim Kurulu, görüşülmüşse Bakanlık, Merkez Birliği veya yetkili mahkemece atanacak Yönetici Kurul (Kayyum) tarafından yapılacak çağrı üzerine Genel Kurul kaldığı yerden yeniden toplanır, çağrı ile ilgili olarak 32. Madde uygulanır.

HAZIR BULUNANLAR LİSTESİ

MADDE 34 Genel Kurul Toplantısına Katılan asil üyeleri gösteren "Hazır Bulunanlar " listesi düzenlenir. Bu liste asil üyelerin üyeliğe kabul tarihleri, oy yetkisine haiz üyenin adı, soyadı, ikametgahı ve imza bölümü yer alır.

Liste toplantıya katılan üyelere toplantıya başlamadan önce imzalatılır. Listenin Bakanlık Temsilcisi ve Divan Başkanı tarafından da imzalanması gereklidir.

KARAR NİSABI

MADDE 35 Kararlar hazır bulunan delegelerin çoğunluğu ile verilir. Oyların eşitliği durumunda tekrar oylama yapılır. Ancak ana sözleşme değişikliği, dağılma ve birliğin feshi teklifleri konularında kullanılan oyların 2/3 çoğunluğu aranır. sorumlulukların ağırlaştırılması veya ek ödeme yükümlülükleri konusunda alınacak kararlar için kullanılan oyların ¾'ü çoğunluğu oluşturur. Genel Kurulda verilen kararlar tüm üyeler için geçerlidir.

ÇOĞUNLUĞUN HAZIR BULUNMASI

MADDE 36 Birliğin bütün asil üyelerinin toplantıda hazır bulunması halinde, Genel Kurul toplantısına dair diğer hükümler saklı kalmak şartı ile toplantıya çağrı hakkındaki hükümlere uyulmamış olsa dahi, kararlar alınabilir.

OY KULLANAMAYACAKLAR

MADDE 37 Birlik işlerinin yürütülmesinde Yönetim Kurulunca görevlendirilen üyeler, yönetim kurulunun ibrasına ait kararlarda oylamaya katılamazlar. Bu hüküm denetleme kurulu üyeleri için geçerli değildir. Asil üyeler dışında, diğer üyeler oy kullanamaz. Üyeler, vekalet veya temsil yoluyla oy kullanamazlar.

BİRLİK YÖNETİM KURULU, DENETLEME KURULU VE MERKEZ BİRLİĞİ DELEGELERİNİN SEÇİMİ

MADDE 38 Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu ile Merkez Birliği delegeleri seçimleri adayların tek listede toplanması halinde açık, aksinde gizli oyla yapılır.

Yönetim Kurulu için 7 asil 5 yedek, Denetleme Kurulu için 5 asil 3 yedek ve Merkez Birliği Delegeliği için birlik asil üye sayısının 1 / 25 i kadar asil, bunun yarısı kadar yedek üye seçilir. Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Asil üyelerden delege seçimi yapılır.

Seçimlerin gizli yapılması halinde birlik mührünü taşıyan zarflar hazır bulunanlar listesini imza eden üyelere verilir. Üyeler oylarını tasnif kurulunun huzurunda imzaları kontrol edilerek seçim sandığına atarlar. Kullanılan oyların katılanlara göre fazla çıkması halinde oy

pusulaları açılmadan fazla oylar rasgele seçilerek iptal edilir. Sandık açılıp oy ayırımı bittikten sonra sonuçlar tutanağa yazılır.

GENEL KURUL TOPLANTISINA AİT BELGELERİN TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞINA GÖNDERİLMESİ

MADDE 39 Genel kurul görüşmeleri tutanağa bağlanır. Divan başkanı ve katipler tarafından imzalanan bu tutanakta ayrıca, toplantıya katılan delege sayısı belirtilir. Yeni seçilip göreve başlayan yönetim kurulu tarafından, toplantı gününden itibaren en geç 15 gün içinde gündem, toplantı çağrısı, duyuru, duyuru tutanağı, yönetim kurulu ve denetleme kurulu raporu, bilanço gelir-gider cetveli ve Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanmış genel kurul toplantısında hazır bulunanlar listesi her biri ikişer örnek olmak üzere Tarım ve Köyişleri Bakanlığına gönderilir.

KARARLARIN BOZULMASI

MADDE 40 Yönetmeliğe, Ana Sözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiasıyla aşağıda belirtilen kimseler Genel Kurul kararları aleyhine toplantıyı takip eden günden başlamak üzere 30 gün içinde birlik merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurabilir.Bu kimseler;

1) Toplantıda hazır bulunup da kararlara katılmayarak karşı görüşlerini tutanağa geçiren, oyunun kullanılmasına haksız olarak izin verilmeyen, toplantı çağrısının usulüne uygun yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini, Genel Kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulunduklarını iddia eden üyeler.

2) Yönetim Kurulu,

3) Kararların yerine getirilmesi, Yönetim Kurulu üyeleri ile Denetleme Kurulu üyelerinin şahsi sorumluluklarını gerektirdiğinde bu kurulların üyelerinden her biri,

Ayrıca bozma davasının açıldığı ve duruşmanın yapıldığı gün, Yönetim Kurulu tarafından usulen ilan olunur.Genel Kurulda alınan bir kararın mahkeme tarafından bozulması bütün üyeler için hüküm ifade eder.Mahkeme, Birliğin isteği üzerine muhtemel zararlarına karşın

davacıların teminat göstermesine karar verebilir. Teminatın miktar ve mahiyetinin belirlenmesi ilgili mahkemeye aittir.

YÖNETİM KURULU

MADDE 41 Yönetim Kurulu, Kanun, ilgili Yönetmelik ve Ana Sözleşme hükümleri içinde birliğin kanuni temsilcisi olan ve faaliyetlerini yürüten organdır.

ÜYE SAYISI VE ÜYELİK ŞARTLARI

MADDE 42 Birlik Yönetim Kurulu, iki yıl için Genel Kurul tarafından asil üyeler arasından seçilen, 7 asil üye ile 5 yedek üyeden oluşur. Asil üyeliği düşen Yönetim Kurulu üyelerinin Yönetim Kurulu üyeliği de düşer. Yönetim Kurulundan ayrılan üyelerin tekrar seçilme hakkı vardır.

Yönetim Kurulu üyeliğine aday olabilmek için,

- a) T.C. vatandaşı olmak,
- b) Türk Ceza Kanunundaki zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, görevi suiistimal, sahtekarlık, hırsızlık, dolandırıcılık, hileli iflas, emniyeti suiistimal ve Devletin manevi şahsiyetine karşı işlenen suçlardan mahkum olmamak (cezası ertelenenler ile af kapsamına girenler hariç),
- c) Hacir altında bulunmamak,
- d) 18 yaşından küçük olmamak,
- e) En az ilkokul ve/veya ilköğretim Okulu mezunu olmak,
- f) Aynı türde bir başka birliğin Yönetim Kurulu üyesi olmamak,

şartları aranır.

Üyelik şartları Denetleme Kurulu tarafından araştırılır. Bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan seçilme yeterliliklerini kaybedenlerin görevlerine Yönetim Kurulunca son verilir.

Seçimlere tek liste girildiğinde oylamanın açık veya kapalı olması Genel Kurulun oyuna sunulur. Oylama sonucuna göre hareket edilir.

Birden fazla liste seçime girerse gizli oylama yapılır. Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Merkez Birliği delegeleri kendi kategorilerinde asil ve yedek olarak değerlendirilir. En çok oy alandan en az oy alana doğru sıralama yapılır.

Genel Kurulda en çok oy alanlar; Yönetim Kurulu, denetleme kurulu ve merkez birliği asil ve yedek üyeliklerine seçilmiş olurlar.

Eşit oy alanların sıralanmasının belirlenmesinde kuraya baş vurulur.Yönetim Kurulundan ayrılan bir üyenin yerine yedek üyelerden alınan oy sırasına göre biri geçer,

Herhangi bir sebeple Yönetim Kurulu toplantı nisabını kaybederse boşalan Yönetim Kurulu üyeliklerine Yönetim Kurulu üyeleri tarafından yedek listeden yeteri kadar üye çağırılır.

YÖNETİM KURULU İŞ VE ÇALIŞMA ŞEKLİ

MADDE 43 Birlik Yönetim Kurulu kendi aralarında; bir başkan, bir başkan yardımcısı ve bir muhasip üye ile sekreteryayı yürütecek bir üyeyi seçer, diğerleri üye sıfatını alır. Aynı toplantıda Yönetim Kurulunun yapacağı mutat toplantı tarihlerini ve yerini belirler. Bu toplantıda ayrıca lüzumu halinde yapılması zorunlu olan mutat dışı toplantılara çağrının nasıl ve kimler tarafından yapılacağına dair karar alınır. Yönetim Kurulu üyelerinden biri veya bir kaç birliği temsile yetkili kılınarak Ticaret Siciline tescil ettirilir.

Yönetim Kurulu kararları çoğunlukla alınır. Oylar eşit olduğu taktirde görüşme konusunda başkanın oyu belirleyici olur.

Toplantı nisabı 4 üyedir. Yönetim Kurulunda üyeler vekalet yada temsil yolu ile oy kullanamazlar.

Mazeretsiz olarak birbiri ardına üç mutat toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılır.

Yönetim Kurulu kararları, sahifeleri noterce tasdik edilmiş bir karar defterine sıra numarası ve tarihi ile kayıt edilip imzalanır. Verilen karara, karşı görüşte olanlar veya çekimser kalanlar muhalefet sebeplerini kararın altına yazarak imzalamak zorundadırlar.

Yönetim Kurulu üyelerine Genel Kurulca belirlenen huzur hakkı ve yolluk dışında hiçbir ad altında başkaca ödeme yapılmaz.

Yönetim Kurulu üyeleri her zaman üyelikten ayrılabilirler. Ancak, çekilen üyenin iş gördüğü zamana ait sorumluluğu ile ilgili olarak zarar ve sorumluluklarının öğrenildiği tarihten itibaren 5 yıllık süre içerisinde aleyhinde tazminat davası açılabilir.

Yönetim Kurulu üyeleri topluca istifa ettikleri veya mevcut yedeklerin istifa eden üyelerin yerini dolduramadığı takdirde; Olağanüstü Genel Kurul toplantısına gidilerek yeniden Yönetim Kurulu üyeleri seçilir. Yönetim Kurulundan istifa eden bir üyenin yerine geçecek yedek üye yok ise Yönetim Kurulu birlik üyeleri arasından birini Yönetim Kurulu üyeliğine seçerek yeni üyeyi toplanacak ilk Genel Kurulun onayına sunar.

Görevi son bulan eski Yönetim Kurulu, yeni Yönetim Kuruluna seçim gününden başlayarak bir hafta içinde görevini ve ilgili evrakları devretmek zorundadır. Yeni yönetim görevi devir aldıktan sonra bir hafta içinde görev bölümü yapmak zorundadır. Yönetim Kurulu, Kanun, ilgili Yönetmelik ve Ana Sözleşme hükümleri içinde birliğin kanuni temsilcisi olan ve faaliyetlerini yürüten icra organıdır.

YÖNETİM KURULUNUN GÖREVLERİ

MADDE 44 Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır.

- a) Birlik Yönetim Kurulu Yasa, Yönetmelik ve Ana Sözleşmede belirtilen görevleri yürütmekle görevlidir. Bu amaçla iki ayda bir defa mutlak toplantı yapar, ancak gerek duyulması halinde toplantı sayısı artırılabilir.
- b) Birlik bütçesini hazırlar, birliğin her türlü faaliyet ve kayıt işlerini yürütür.
- c) Kayıt işlerini ve verim kontrollerini yaptırır ve takip eder.

- d) Genel Kurulu toplantıya çağırır. Çalışmalarını rapor halinde Genel Kurula sunar.
- e) Gerekğinde Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.
- f) Genel Kurulca verilen görevleri yapar. Sonuç hakkında Genel Kurula bilgi verir.
- g) Yetiştirici eğitimlerini yapar, seminerler düzenler, yetiştirme, bakım, besleme, sürü idaresi vb. konularda yayınlar yapar.
- h) En son arı kolonisi ve arı ürün fiyatlarına ilişkin pazar haberlerini üyelerine duyurur.
- İ) Modern arıcılık işletmeleri kurmak isteyenlere proje temin eder.
- j) Üyelerine kredi sağlar.
- k) Personelin tayin, atama ve özlük işlerini yürütür.
- l) Mevcut bütçe dahilinde gerekli harcamaları yasalara göre yapar.
- m) Üyelerinin ürünlerine pazar bulur, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır.
- n) Potansiyeli olan merkezlerde birlik şubesi kurulması konusunu inceler, uygun görülenlerin kurulmasını sağlar.
- o) Birlik Teknik İşler ve Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü ile Birlik İdari ve Mali İşler Şube Müdürlüğü faaliyetlerini düzenler ve yönetir.
- p) Kanunlara aykırı olarak alınan Genel Kurul kararları aleyhine iptal davası açar.
- r) Genel Kurulca arı ıslahı konularında uygulanmasına karar verilen ve Bakanlıkça desteklenecek olan yatırım projelerini hazırlatarak Merkez Birliği aracılığı ile Bakanlığın onayına sunar.
- s) Birliğin aczi halinde Genel Kurulu toplantıya davetle gerekli mercilere haber verir.

t) Eski Yönetim Kurulu üyeleri ile birlik memurlarının sonradan tespit edilen yolsuzluklarını ilgili mercilere haber verir.

u) Denetim amacı ile Denetleme Kurulunun veya bağımsız denetleme organının talebi halinde, birliğe ait her türlü defter ve belgeleri verir.

YÖNETİM KURULUNUN SORUMLULUKLARI

MADDE 45 Yönetim Kurulu üyeleri birliğe, üyelerine ve birlik alacaklılarına karşı müteselsil sorumludur.

Yönetim Kurulu ibra edilmedikçe üyelerinden hiç biri kurullarda görev alamaz.

Görevini yapmadıkları anlaşılan Yönetim Kurulu üyelerini Genel Kurul her zaman azledebilir ve haklarında takibat kararı verebilir. Her üyenin, sorumluluğu olan yöneticilere münferiden dava açma hakkı mahfuzdur. Yönetim Kurulu aleyhindeki davalar Denetleme Kurulunca açılır.

Yönetim Kurulu üyelerinden her biri, Genel Kurulun kararı şahsi mesuliyetini gerektirdiği ahvalde karar aleyhine iptal davası açabilir. Yönetim Kurulu üyeleri ve birlik memurları kasıtlı bulunsun veya bulunmasın kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Suç teşkil eden fiil ve hareketlerden dolayı haklarında yasal işleme başvurulur. Yönetim Kurulu, tescil ve kayıt için gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde cezai bakımdan sorumlu olur.

Yönetim veya temsile yetkili şahıslar, birliğe ait görevlerini yürütmeleri esnasında meydana getirdikleri fiillerden doğan zararlardan birlikte sorumludurlar.

BİRLİĞİN ACZİ HALİNDE YAPILACAK İŞLER

MADDE 46 Birliğin aciz halde bulunduğunu kabul ettirecek ciddi sebepler mevcut ise, yönetim kurulu piyasadaki cari fiyatlar esas olmak üzere derhal bir ara bilanço düzenler.

Son yılın bilançosu veya daha sonra yapılan bir tasfiye bilançosu veyahut yukarıda adı geçen ara bilançosu birlik mevcudunun borçlarını karşılayamayacağını belirtiyorsa, yönetim kurulu, birlik genel kurulunu olağanüstü toplantıya çağırır.

Genel kurul mevcut sermayesi yetmeyen birliğin dağılmasını veya mahkemeye müracaatla birliğin iflasını isteme kararlarından birisini vererek ilgili makamlara müracaat eder.

Birliğin son bilançosunda varlığının yarısı birlik borçlarını karşılamıyorsa, durum yönetim kurulunca mahkemeye bildirilerek genel kurulu derhal toplantıya çağırılır. Denetleme kurulunun yapacağı inceleme sonucu birliğin mali durumunun düzeltilmesinin mümkün görülmesi halinde yönetim kurulu veya alacaklılardan birinin isteği üzerine iflasın açılması ertelenebilir. Bu taktirde yönetim kurulu, birliğin durumunu düzeltecek mali tedbirleri alır. Mevcutlar defterinin tutulması, yönetim memuru atanması gibi birlik varlığının korunmasına ve devamına yarayan tedbirler ise mahkemece alınır.

DENETLEME KURULU

MADDE 47 Denetleme Kurulu, Genel Kurul namına birliğin bütün işlem ve hesaplarını inceler.

DENETLEME KURULUNUN SEÇİMİ

Madde 48 Birlik Denetleme Kurulu iki yıl için Genel Kurulca asil üyelerden seçilen 5 asil üye ile 3 yedek üyeden teşekkül eder, bu üyelerde de Yönetim Kurulu üyelerinde aranan şartlar aranır.

Müddetleri biten üyelerin tekrar seçilmeleri mümkündür. Birbirleriyle ve Yönetim Kurulu üyeleriyle üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri akrabalıkları olanlar Denetleme Kurulu üyeliğine seçilemezler.

Görev kusurlarından veya suç teşkil eden fiillerinden ötürü Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeliğinden uzaklaştırılanlar tekrar Denetleme Kurulu üyeliğine getirilemezler.

DENETLEME KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUĞU

MADDE 49 Asil üyeler; kanun, ilgili yönetmelik ve ana sözleşme ile kendilerine yükletilen görevleri hiç veya gereği gibi yapmamalarından doğan zararlardan dolayı kusursuz olduklarını ispat etmedikçe, müteselsilen sorumludurlar.

BİR ÜYELİĞİN AÇILMASI VE ÇEKİLME

MADDE 50 Denetleme Kurulu üyelerinden birinin ölümü, çekilmesi, bir engelden dolayı görevlerini yapamayacak halde bulunması, iflası veya hacir altına alınması gibi sebeplerle görevlerinin sona ermesi ve yüz kızzartıcı bir suçtan dolayı, mahkumiyetinin kesinleşmesi halinde diğler üyeler Genel Kurulun ilk toplantısına kadar görev yapmak üzere yerine yedeklerinden birini çağırırlar.

Denetleme Kurulu üyeleri her zaman görevden çekilebilirler. Ancak, toptan çekilme halinde Genel Kurul, Yönetim Kurulu tarafından derhal toplantıya çağırılır ve yeniden Denetleme Kurulu asil ve yedek üyelerini 30 gün içinde seçer.

Açılan üyelığe yedek üye getirilir. Ancak, bir üyelik açık kalıp da yerine geçecek üye bulunamazsa Genel Kurul toplantıya çağırılmadan Denetleme Kurulu tarafından bir asil, bir yedek üye çağırılır.

İNCELEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

MADDE 51 Denetleme Kurulu üyeleri işletme hesabıyla bilançonun defterlerle uygunluk halinde bulunup bulunmadığını, defterlerin düzenli bir surette tutulup tutulmadığını ve işletmenin neticeleriyle mal varlığı hakkında uyulması gerekli olan hükümlere göre işlem yapıp yapılmadığını incelemekle yükümlüdürler. Üyeleri şahsen sorumlu veya ek ödeme ile yükümlü olan birliklerde, üyelerin verdiği taahhütnameler ile üyelik defterlerinin usulüne uygun olarak tutulup tutulmadığını da incelemek zorundadırlar.

Yönetim Kurulu bu maksatla Denetleme Kurulu üyelerine defter ve belgeleri verir. Onların istekleri üzerine müfredat defteri ve bu defterin hangi esaslara göre düzenlendiğı ve istenilen her konu hakkında bilgi verilir.

Üyeler gerekli gördükleri hususlarda Denetleme Kurulu üyelerinin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye yetkilidirler.

ÇALIŞMA DÜZENİ VE GÖREVLERİ

MADDE 52 Denetleme Kurulu üyeleri, 4 ay ara ile yılda en az 3 defa toplanarak birliğin işlemlerini ve hesaplarını denetler, malları ve kasayı sayar ve görülen noksanlıkları, düzensizlikleri inceleyerek bunları birer rapora bağlar ve aksaklıkları Yönetim Kuruluna bildirir.

Denetleme Kurulu üyeleri, Genel Kurul toplantısından önce bilançoyu, Yönetim Kurulunun hazırladığı çalışma raporu ve bütçeyi inceleyerek gerekli gördüğü işlemleri, hesapları ve mevcutları elden geçirir ve kanaatlerini açık olarak belirten bir rapor hazırlarlar. Denetleme Kurulu üyeleri, bu raporda, Yönetim Kurulunun çalışma düzenini ve başarı derecelerini de belirtirler.

Denetleme Kurulu üyelerinin görevleri, birliğin iş ve muamelelerini kontrol etmektir. Denetleme Kurulu üyeleri aşağıdaki görevleri yapmak zorundadırlar.

- a) Birliğin işlem ve hesaplarının tetkiki sonunda buldukları noksan ve hataların giderilmesi için Yönetim Kuruluna rapor sunmak, Yönetim Kurulu gereğini yapmadığında Merkez Birliğine bildirmek,
- b) Bilançonun Türk Ticaret Kanununun 74 üncü Maddesi esaslarına veya Maliye Bakanlığının kabul ettiği örnek bilançoya göre hazırlanıp hazırlanmadığına bakmak,
- c) Yönetim Kurulu üyelerinin üyelik şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmak, bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan kaybedenlerin görevlerine son verilmesi için keyfiyeti Yönetim Kuruluna bildirmek,
- d) Birlik çalışmaları hakkında bilgi almak ve lüzumlu kayıtların tutulmasını sağlamak maksadıyla birliğin defterlerini incelemek,

e) Dört ayda bir ara denetimi yapmak ve haber vermeksizin birlik veznesini denetlemek, inceleme sonuçları olumsuz çıktığı takdirde düzenlenecek raporun birer örneğini Yönetim Kurulu Başkanına vermek,

f) Birlik üyeleri ve kendileri ile birlik yöneticileri arasındaki anlaşmazlıkla ilgili konuları Genel Kurul gündemine aldirmek ve Yönetim Kurulunun Genel Kurulu toplantıya çağırması durumunda olağanüstü olarak Genel Kurulu toplantıya çağırarak,

g) Ana Sözleşmede üyelerin Genel Kurul toplantılarına katılmaları için gerekli şartların yerine getirilip getirilmediğini incelemek,

h) Yapılacak denetimler sonucunda düzenlenecek rapora göre hukuki sorumluluğu tespit edilen Yönetim Kurulu üyeleri hakkında Genel Kurul kararına istinaden gerekli hukuk davalarını açmak.

Denetleme Kurulu üyelerinin yukarıda yazılı kontrol yetkileri Genel Kurul kararı ile sınırlandırılmaz. Denetleme Kurulu üyeleri ayrıca birlik zararlarını kapatmak için Genel Kurula sunulacak teklifleri hazırlayarak toplantı gündemine aldırırlar.

TOPLANTI VE RAPORLAR

MADDE 53 Denetleme Kurulu üyeleri çalışma raporlarıyla benzer tekliflerini Genel Kurula sunmaya mecburdurlar.

Denetleme Kurulu üyeleri, görevleri esnasında işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları, Kanun, Yönetmelik veya Ana Sözleşmeye aykırı hareketleri, bundan sorumlu olanların bağlı bulundukları organa ve gerekli hallerde Genel Kurula haber vermekle yükümlüdürler.

Denetleme Kurulu raporları üye çoğunluğu tarafından imzalanır. Rapora katılamayan üyeler kanaatini belirterek imzalamak ve/veya münferit rapor düzenlemek zorundadırlar. Genel Kurul toplantısında "Denetleme Kurulu Raporu" okunmadan bilanço ve dolayısıyla ibralar konusunda karar alınamaz.

Birlik denetleme kurulu 2 yıl için Genel Kurulca seçilen 5 asil ile 3 yedek üyeden teşekkül eder.

Denetleme kurulunun görevleri:

a) Birliğin bütün işlem ve hesaplarını inceler; yönetim kurulunun çalışmalarını denetler ve hazırladığı raporu genel kurula sunar.

b) Gerektiğinde merkez birliği genel kurulunu olağanüstü toplantıya çağırır.

Yönetim kurulu üyelerinde aranan şartlar, denetleme kurulu üyeleri için de geçerlidir. Görev kusurlarından veya suç teşkil eden fiillerinden ötürü yönetim kurulu ve denetleme kurulu üyeliğinden uzaklaştırılanlar, tekrar denetleme üyeliğine getirilemez.

Genel kurul tarafından denetleme kurulu üyelerinin görevlerine her zaman son verilebilir.

SORUMLU MÜDÜR

MADDE 54 Şube müdürlükleri arasındaki koordinasyonu sağlar. Çalışmalar konusunda Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Birlik Yönetim Kurulu gerek gördüğünde şube müdürlüklerini birleştirebilir veya Sorumlu Müdürün uhdesine verebilir.

ŞUBE MÜDÜRLÜKLERİ, TEKNİK İŞLER ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

MADDE 55 Sorumlu Müdüre bağlı olarak hizmet veren Teknik İşleri Şube Müdürlüğü ülkenin arıcılık politikasına paralel olarak verilen hedeflere ulaşabilmek amacıyla birlik organlarınca verilen kararları uygular.

Ülke arıcılığı ve birlik üyelerinin menfaatleri doğrultusunda, arı ıslahı amacı ile suni tohumlama, Damızlık Ana arı, ana arı ve arı vb. gibi materyallerin üretimi, ıslah edilmiş yerli genotiplerin muhafazası ve takibi için kayıt çalışmalarını yürütür.

SAĞLIK İŞLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

MADDE 56 Arı sağlığı ile ilgili Bakanlığın talimatı ve programları doğrultusunda yürütür, koruyucu hekimlik, gerekli tedavi hizmetlerini verir veya veririr.

Gerektiğinde anılan şube müdürlükleri altında konu bazında birimler kurulabilir.

İDARİ VE MALİ İŞLER ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

MADDE 57 Birliğin personel, idari ve mali işlerini yürütür. Arı yetiştiricileri için düzenlenecek sergi, panayır, fuarlarda dereceye girenlere ödül verir. Borsa, vb. konularla ilgili çalışmalarını yürütür. Birliğin arı alımı ve nakliye işlerini yürütür. Genel Kurulun Entegre arıcılık tesisleri ve Arı hastalığı teşhis ve tedavisi laboratuvarı kurulmasına karar vermesi halinde, bunların inşasını ve faaliyete geçirilmesini sağlar. Kayıtlı damızlıkların yurt içi ve yurt dışı satışlarında üreticilere yardımcı olur. Birliğin bütçe tasarısını hazırlar.

YENİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ AÇMA

MADDE 58 Gerek görüldüğü hallerde Yönetim Kurulu yeni şube müdürlükleri ihdas edebilir.

DIŞARIYA KARŞI TEMSİL VE İMZA YETKİSİ

MADDE 59 Yönetim Kurulu, resmi dairelerde, mahkemelerde ve üçüncü kişiler nezdinde temsil yetkisini ilgili Sorumlu Müdüre devredebilir. Ancak, birliği taahhüt altına koyabilecek işlerde Sorumlu Müdür ile birlikte Yönetim Kurulu Başkanı veya imza yetkisine haiz üyelerden birinin imzası şarttır.

Yönetim Kurulu, birliği temsil ve borç altına sokan işler dışında, Şube Müdürlerine ikinci derecede imza yetkisi verebilir. İkinci derecede imzaların geçerli olabilmesi için birinci imza ile müşterek olması gereklidir.

Birliği temsile yetkili kılınan kimseler, imzalarını ancak, birliğin unvanı altına koydukları durumlarda bu taahhüt birliği bağlar.

TESCİL

MADDE 60 Yönetim Kurulu düzenlenecek ilk toplantıda imza yetkileri hakkında bir sirküler yaparak, bunu notere onaylattıktan sonra Ticaret Siciline tescil ve ilan ettirir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BİRLİĞİN DAĞILMASI VE TASFİYE İŞLEMLERİ, DAĞILMA SEBEPLERİ

MADDE 61 Birlik aşağıdaki sebeplerden dolayı dağılır.

- a) Genel Kurul kararı ile,
- b) İflasın açılması ile,
- c) Üye sayısının 25'in altına düşmesi; birlik organlarının kurulamaması ve birliğin çalışma konusu dışına çıkması,
- d) Üç yıl içinde üst üste olağan genel kurulu yapmaması halinde,
- e) Amacına ulaşma imkanının bulunmadığının Merkez Birliğince tespiti ve Genel Kurul kararı ile dağılır.

TASFİYE KURULUNUN ATANMASI

MADDE 62 Genel Kurulca Tasfiye Kurulu seçilemediği takdirde tasfiye işlemlerini Yönetim Kurulu yapar. Yönetim Kurulu tasfiye memurlarını Ticaret Siciline tescil ve ilan ettirir. Tasfiye Kurulu üyelerine, atamayı yapan merci tarafından tespit edilecek miktarda ücret ödenir.

TASFİYE EDİLECEK MAL VARLIĞININ PAYLAŞTIRILMASI

MADDE 63 Tasfiye haline giren birliğin bütün borçları ödendikten sonra kalan mallar Merkez Birliğine devredilir.

TASFİYE HALİNDE

MADDE 64 Tasfiye haline giren birlik; üyeleri ile olan ilişkilerinde dahi tasfiye sonuna kadar tüzel kişiliğini korur ve unvanını -Tasfiye Halinde- ibaresini eklemek suretiyle kullanmakta devam eder.

TASFİYE KURULUNUN AZLI

MADDE 65 Genel Kurul kararı ile atanmış olan Tasfiye Kurulu veya bu görevi yapan Yönetim Kurulu üyeleri Genel Kurul tarafından azledilebilir ve yerlerine yenileri atanabilir.

Üyelerden birinin itirazı ve bu itirazın Merkez Birliğince haklı bulunması durumunda aynı azil ve görevlendirme işlemi uygulanır. Bu işlem tescil ve ilan ettirilir.

AKTİFLERİ SATMA YETKİSİ

MADDE 66 Genel Kurul aksine karar vermedikçe, tasfiye kurulu birliğin aktiflerini pazarlık suretiyle de satabilir. Aktiflerin toptan satılabilmesi için genel kurulun kararı gereklidir. Bu karar genel kurulun 2/3 çoğunluğu ile alınır.

TASFİYE İŞLERİ, İLK ENVANTER VE BİLANÇO

MADDE 67 Tasfiye Kurulu göreve başlar başlamaz birliğin tasfiyesinin başlangıcındaki hal ve durumunu inceleyerek buna göre envanter defterleri ile bilançosunu düzenler ve Genel Kurulun onayına sunar. Tasfiye halinde Genel Kurul toplantılarında nisap aranmaz. Kararlar oy çokluğu ile verilir.

Tasfiye Kurulu, birlik Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulunu davet eder, birliğin mali durumunu gösteren bir envanter ile bir bilançoyu birlikte düzenler Bu düzenleme işinde sözü edilen organ üyelerinden katılmayanları beklemek zorunda değildir.

Tasfiye Kurulu, gerek görürse birlik mallarına değer biçmek için eksperlere başvurabilirler. Düzenlenen envanter ile bilanço, Tasfiye Kurulunun huzurunda birlik Yönetim Kurulu tarafından imzalanır. Envanter ile bilançonun imzalanmasından sonra Tasfiye Kurulu dağılma halinde bulunan birliğin envanteri yazılı bütün malları ile evrak defterlerine el koyarlar.

ALACAKLILARI DAVET VE KORUMA

MADDE 68 Alacaklı oldukları, birlik defteri veya diğer belgelerden anlaşılan ve ikametgahları bilinen şahıslar taahhütlü mektupla, diğer alacaklılar ticaret sicil gazetesinde ilan suretiyle birliğin dağılmasından haberdar edilerek alacaklarını beyana çağırırlar.

Alacaklı oldukları belli olanlar beyanda bulunmazlarsa alacaklarının tutarı notere verilir. Birliğin henüz vadesi dolmayan borçları ile muvazaalı bulunan borçların karşılığı olan para notere verilir.

DEFTERLERİN SAKLANMASI

MADDE 69 Tasfiyenin sonucunda evrak ve defterler 10 yıl saklanmak üzere notere verilir.

BİRLİK ÜNVANININ TİCARET SİCİLİNDEN ÇIKARILMASI

MADDE 70 Tasfiyenin sona ermesi üzerine birliğe ait unvanın ticaret sicilinden çıkarılması Tasfiye Kurulu tarafından sicil memurluğundan talep olunur. Bu talep üzerine sicilden çıkarılma durumu tescil ve ilan edilir.

TASFİYE KURULUNUN SORUMLULUĞU

MADDE 71 Tasfiye kurulu üyeleri tasfiye işlerinin bir an önce bitirilmesinden sorumludur.

ALTINCI BÖLÜM

MALİ HÜKÜMLER, USUL

MADDE 72 Birlik muhasebe usulünü bilanço esasına göre kurar ve kanunen tutulması gerekli defterleri tutar, çalışmalarını iş prensipleri esaslarına uygun olarak düzenler. Maliye Bakanlığınca kabul edilen tek tip hesap planı ve bilanço usulünün uygulanmasını sağlar.

HESAP YILI

MADDE 73 Hesap yılı Ocak ayının birinci günü başlar. Aralık ayının son günü biter. Ancak, Vergi Usul Kanununa göre özel hesap dönemi alınabilir.

DEFTER TUTMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

MADDE 74 Birlik, birliğin ekonomik ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her iş yılı içinde elde edilen neticeleri belirlemek amacıyla birliğin nitelik ve önemini gerektirdiği bütün defterleri (Yevmiye Defteri, Defteri Kebir, Envanter Defteri ve Karar Defteri gibi) tutmaya mecburdur.

TASDİK ETTİRME VE BEYANNAME VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

MADDE 75 Defterler Yönetim Kurulunca kullanılmaya başlanılmadan önce birliğin bulunduğu yerin noterine tasdik ettirilir.

Birlik, tutmaya mecbur olduğu defterlerle tutmak istediği diğer defterleri lehine delil olarak kullanabilmek için, her birinin cins ve durumları ile sahife sayısını gösteren iki nüsha beyannameyi bu defterleri kullanmaya başlamadan önce Ticaret Sicil Memuruna vermeye mecburdur. Memur bunlardan birini tasdik ederek birliğe geri verir.

BİRLİK GELİRLERİ

MADDE 76 Birliğin gelirleri şunlardır.

- a) Genel kurulca tespit edilecek giriş ve yıllık aidatlar,
- b) Yapılan hizmetler karşılığı elde edilen gelirler.
- c) Tasdik ücreti,
- d) Yurt içi ve yut dışı bağışlar ve yardımlar,
- e) Yayın gelirleri,
- f) Diğer gelirler.

BİRLİĞİN HESAPLARI

GELİR GİDER FARKLARININ DAĞITILMASI

MADDE 77 Birliğin müspet gelir-gider farkı üyelerinin giriş aidatı, bağışlar ve yardımlar haricinde diğer birlik gelirlerinin toplamından her nevi masraflar, vergi, faiz ve amortisman karşılıkları çıktıktan sonra kalan kısımdır. Bu kısım aşağıdaki nispetler üzerinden bölünür.

- a) %15 Yedek akçe,
- b) %10 Sosyal hizmetler payı,
- c) %5 Kefalet payı,
- d) %65 Yatırım ve geliştirme payına ayrılır.
- e) %5 Merkez Birliği payı,

Müsbet gelir-gider farkından Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerine pay ayrılmayacağı gibi, üyelerine sermaye üzerinden kazanç da verilemez. Ayrıca, yedek akçeler birliğin çalışma anında veya dağılmasında üyelere dağıtılmaz, birlik münhasıran üyelerine iş yapar.

Bir yıllık çalışma sonucu gelir-gider farkı menfi olduğu takdirde açık, yedek akçelerden ve bunların yeterli olmaması halinde ek ödemelerle veya sağlanacak bağış ve yardımlarla kapatılır.

YATIRIM VE GELİŞTİRME PAYI

MADDE 78 Yatırım ve Geliştirme Payı üretim, araştırma ve pazarlama konularında yapılacak yatırımlarda kullanılır.

BİRLİĞİN KATILACAĞI YATIRIMLARDAKİ DURUMU

MADDE 79 Yatırım ve Geliştirme Payından veya Birlik imkanlarıyla yapılacak yatırımlarda üyelik şartı aranır.

SOSYAL HİZMETLER PAYI

MADDE 80 Sosyal hizmetler Payı, üyelerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarıyla, birlik çalışanları için ölüm, sigorta veya yardımlaşma maksadıyla kullanılır.

KEFALET PAYI

MADDE 81 Kefalet payı Birlik kanalıyla üyelerine temin edilecek ayni ve nakdi kredilerin rizikolarını karşılamak maksadıyla tesis edilir. Aşağıdaki bağış ve paylardan oluşur.

- a) Kamu, gerçek ve tüzel kişilerin yapmış olduğu bağışlar.
- b) Birliğin müsbet gelir-gider farkından ayırdığı %5 kefalet payı,
- c) Yurt içi ve yurt dışından yapılacak her türlü yardım ve bağışlardan oluşur.

Birlik, üyelerinden kefalet miktarının üzerinde teminat alır. Birliğin vermiş olduğu kefaletlerden bir zarar doğmuş ise; bu zararın, ilgili üyelerin teminatlarından karşılanmasına çalışılır. Buna rağmen açık kapatılamaz ise sonradan üyeden tahsil edilmek şartı ile kefalet payı vasıtası ile kapatma yoluna gidilir.

YEDEK AKÇELERİN KULLANILMASI

MADDE 82 Yedek akçeler üyelere dağıtılmayıp bilanço neticesinde ortaya çıkabilecek zararın kapatılmasında kullanılır.

YEDEK AKÇELERİN DAĞITILMASI

MADDE 83 Birliğin dağılmasına karar verildiği takdirde bilanço neticesinde ortaya çıkabilecek zararın kapatılmasında kullanılır. Artan miktar üye birliklere delege sayıları nispetinde dağıtılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

YAPTIRIMLAR

MADDE 84 Birliğin belirlediği teknik ve sağlık ile ilgili kurallara ve diğer uygulamalara aykırı davranan üyeler Ana Sözleşmede belirtildiği şekilde üyelikten çıkarılır.

Kayıt defterleri, sertifikalar ve kayıtlarla ilgili diğer belgeler resmi belgelerdir. Herhangi bir kişi bu belgeleri çalar, değiştirir, taklit eder veya amacı dışında kullanırsa gerekli yasal işlemlere başvurulur.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER, TİCARET KANUNU HÜKÜMLERİNE ATIF

MADDE 85 Bu ana sözleşmede aksine açıklama olmayan hususlarda 6272 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanır.

UYUŞMAZLIK

MADDE 86 Üyeler ile Birlik arasındaki uyuşmazlık Merkez Birliği yolu ile, üçüncü şahıslarla birlik arasında çıkacak uyuşmazlıklar ise karar mercilerince çözümlendirilir.

BİRLİĞİN KURULUŞ YASAL DAYANAĞI

MADDE 87 Yetiştirici Birliğinin kuruluşu, "10 / 03 / 2001 Tarih ve 24338 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4631 Sayılı Hayvan Islahı Kanununa istinaden hazırlanan 19 Aralık 2002 tarih ve 24615 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan "Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik" e göre düzenlenmiştir. Ana sözleşmede belirtilmeyen hususlarda ilgili yönetmelik hükümleri geçerlidir.

TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI İLE İLİŞKİLER

MADDE 88 Birlikler 4631 Sayılı Kanun ve Yönetmelikle kendilerine verilen işlerle ilgili olarak Bakanlığın gözetim ve denetimine tabidir. Birliklerin mali yönden denetimi; Bakanlık, Denetleme kurulu, Genel Kurul ve Yönetim Kurulundan herhangi birinin isteği üzerine bağımsız denetim kurullarına yaptırılır.

Ek-6.

GENEL KURUL İLANI

.....Birliğinininci Olağan Genel Kurul toplantısı/...../ 2006 tarihinde toplantı salonunda saat.....da yapılacaktır.

Çoğunluk sağlanamadığı taktirde toplantı tarihinde çoğunluk aranmaksızın aynı yer ve aynı saatte aynı gündemle toplanacaktır.

İlanen duyurulur.

Yönetim Kurulu

GÜNDEM

- 1- Yoklama ve Açılış,
- 2- Divan Başkanlığı seçimi,
- 3- Saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunması,
- 4- Gündemin okunması ve misafir konuşmaları,
- 5- 10.03.2001 tarihli ve 24338 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4631 sayılı Hayvan Islah Kanununun ilgili maddelerine istinaden 19.12.2001 tarih ve 24615 Sayılı Resmi gazetede yayınlanarak uygulamaya konulan Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkındaki Yönetmelik” hükümlerine uygun olarak hazırlanan Anasözleşmenin kabulü,
- 6- Genel Kurulun devredilebilen görevleri hususunda Birlik Yönetim Kurulunun yetkili kılınması,
- 7- Birliğe gelir temin edilmesi amacıyla;
 - a) Üye giriş aidatı,
 - b) Üye yıllık aidatı,
 - c) Kayıt Hizmet Bedelinin yıllık olarak belirlenmesinde Yönetim **Kurulunun yetkili** kılınması,
- 8- Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyelerine verilecek huzur hakkı ve yolluklarının belirlenmesi,

- 9- Önümüzdeki dönem Birliğin ihtiyacı olacak gayrimenkul alım ve satımında takip edilecek usul ile alınacak gayrimenkulun niteliğini, yerini ve azami fiyatını satılacak gayrimenkulun belirlenmesi,
- 10- Önümüzdeki dönem yapılacak imalat ve inşaat işlerini yaptırılma usul ve esaslarının belirlenmesi,
- 11- 2002- 2003 dönemleri çalışma programının okunması ve oylanması,
- 12- 2002- 2003 dönemleri tahmini gelir ve harcama bütçelerinin okunması ve oylanması,
- 13- Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve 2'den az olmayacak şekilde asil üyelere 1/ 25 oranında Merkez Birliği delegelerinin seçimi,
- 14- Dilek ve temenniler,
- 15- Kapanış.

KAYNAKÇA

Hakan Koç, **Kooperatifçilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

“**Kooperatif**”, <http://www.cibilliyet.com/cha/sozluk.asp>, (05.03.2006).

Abdullah Ökçesiz, **Üçüncü Sektör**, Trabzon: İnkılap Matbaacılık, 1999.

Nureddin Hazar, **Kooperatifçilik Tarihi**, Ankara: Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Yayınları, Yayın No:40, 1970.

Süleyman Göker, **Türk Kooperatifçilik Hareketi 1863-1973**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, 1975.

Rıdvan Karalar, **Teoride ve Türkiye Uygulamasında tarımsal Pazarlama Açısından Kooperatif İşletmeler**, Eskişehir: E.İ.T.İ.A.Yayın No:150/92, 1979.

Muammer Niksarlı. Kooperatiflerin Desteklenmesine İlişkin 193 Sayılı ILO Tavsiye Kararı, **Türkiye Koop Yayınları**. <http://www.turkiyemillikoop.org.tr>, (18.04.2004).

“**Cooperative Housing Toolbox. Introduction to cooperatives**”
http://www.ncdi.coop/pdfs/Housing_Toolbox, (18.04.2004).

Nurel Üner, **Kooperatif İşletmeciliği**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1992.

Z.Fahri Fındıkoğlu, **Türkiye’de Kooperatifçilik**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları: 537, 1953.

Ziya Gökalp Mülayım, **Kooperatifçilik**, Ankara: Yetkin Basın Yayım ve Dağıtım, 2003.

Eriş Gönen, **Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1998.

Nevzat Aypek, “Kooperatif İşletmelerin Sermaye Şirketleri İle Karşılaştırılması ve Yönetmelik Tespitler”, **Karınca**, Sayı: 804, Aralık: 2003.

Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 2003.

Mesut Demirtaş, **Ticaret Sicili Rehberi**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Rehberi Yayın No:2001-29, 2001.

“**Principles**” ICA Rules, Policies, Procedures & Standing Orders,
<http://www.ica.coop/ICARules/>, (21.04.2005).

Sami Güven, **Kooperatifçilik Politikası**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları, 1997.

Nurcan Turan, **Konut Sorunun Çözümünde Bir Alternatif Olarak Konut Kooperatifleri ve Eskişehir İlindeki Konut Kooperatiflerinin Sosyo-Ekonomik Analizi**, Eskişehir: A.Ü. Yayınları No:1108, 1999.

Orhan Nuri Çevik, **Kooperatifler Hukuku Uygulaması ve İlgili Mevzuat**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1999.

Mustafa Kara, **Kooperatifçilik**, Ankara: Eduser, 2003.

Hilal Müftüoğlu, Volkan Aydos, **Türkiye’de kooperatifçilik**, İstanbul: İ.T.O. Yayınları No:2001- 46, 2001.

İsmail Duymaz, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, İzmir: Bilgehan Basımevi, 1986.

Haşmet Başar, **Türkiye’de ve Dünya’da Kooperatif Kuruluşlarının Sosyo Ekonomik Yapısı**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1983.

İ. Cevat Akyol, **Dünya Kooperatifçiliğinden Örnekler**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Yayın No:19, 1969.

Şimşek Arman, “Kooperatif Kanunları”, **Karınca**, Sayı No: 801, Eylül 2003.

M.Akif Özer, “Yirmibirinci Yüzyılda Kooperatifler”, **Karınca**, Sayı No: 798, Haziran 2003.

“ICA Member Organisation”, <http://www.ica.coop/statistic.html>, (20.04.2004).

Mennan Yiğiter, **Ege’de Kooperatifçiliğin Doğuşu, Yüzüncü Yılda Tarım Kooperatifçiliğimiz**, Ankara: T.C.Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü Yayınları No:16, 1963.

Cevat Geray, **Kooperatifçilik temel bilgileri ve Ders Notları**, Türkış Yayınları, Ankara:Yayın No:164, 1986.

Yeşim Edis, N. Oğuzhan Altay, **Kooperatif Bankacılığı ve Almanya Örneği**, İzmir: **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, Yıl 7, Sayı:2, 1991.

Hüsnü Erkan v.d., **Milli Aydın Bankası T.A.Ş. Tarışbank Tarihi**, İzmir: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Ayma Matbaası, 1993.

Nurettin Hazar, **Kooperatifçilik Tarihi**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları:3, 1990.

“Türkiye Geneli Kooperatif ve Birlik Sayıları, Kooperatifler”, <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gözlem/>, (28-04-2006).

Celal Er, “2003 Yılı Başında Sayılırla Kooperatifler”, **Karınca**, Şubat: 2003 .

“Türkiye’de Hizmet Türlerine Göre Faal Olan Kooperatifler 31/05/2004 tarihi itibari

ile.”

<http://www.turkiyemillikoop.org.tr/merkez/faaliyet2000/TÜRKİYEDE%20HİZMET%20TÜRLERİNE%20GÖRE%20FAAL%20KOOPERATİFLER.htm>, (12.03.2006).

“**Kooperatifin Faydaları**”, <http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/genel.htm>, (12.05.2006).

Osman Altuğ, **Kooperatiflerde Yönetim Sorunları**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No: 542, 1991.

Cafer Tayyar Çöklü, **Uygulamada Yapı Kooperatifleri**, 4. bsk, İstanbul: Omaş Ofset, 2001.

Osman Gürbüz, **Yapı Kooperatifleri Yönetim Sorunları**, 1. bsk, İstanbul: M.Ü. Yayın No: 542, 1991.

Edip Şimşek, **Kooperatif Ortaklıklar**, Ankara: Yonca Matbaası, 1981 .

“**Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Ortakları Rehberi**”,
<http://www.tedgem.gov.tr/ortakrehber.htm>, (01.04.2006).

“**Tarım Kesiminde Kooperatiflerin Yeri ve Önemi**”, http://www.tb-yayin.gov.tr/basili/1999/kooperatifler_II_orta.htm, (26.03.2006).

“**Üretici Birlikleri Tarımsal Pazarlamada Önemli Roller Üstlenecek**”,
<http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/habergoster.asp?ID=925>, (26.03.2006).

“**Kooperatif Projelerin Onaylanması ve Programa Alınması**”,
<http://www.tedgem.gov.tr/teskilatrehber.htm>, (01.04.2006).

“**Arıcılık Kooperatifleri**”,
<http://www.rasot.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=3>, (12.04.2006).

Recep Sıralı, “**Türkiye Arıcılığının Gelişmesinde Emeği Geçen Ordulular**”,
<http://www.ziraat.ktu.edu.tr/zootekni/arici-ordulu.htm>, (24.05.2006).

“**TAB, Apimondia Üyesi**”, www.tab.org.tr, (20.05.2006).

“**Arıcılık**”, http://www.bayer.com.tr/tr/ah_ciftlik_yetistiriciler_ari2.aspx, (26.03.2006).

M.Asım Tamer, “**Arıcılığın Tarihçesi**”, www.nektararicilik.com, (20.05.2006).

“**Dünya’da Arıcılık**”, <http://www.blogcu.com/aricilik>, (08.04.2006).

Diana Sammataro, Alphonse Avitabile, Çeviren: Harun Vatansever, **Arı Yetiştiriciliği ve Arı Hastalıkları**, Ankara: Özkan Matbaacılık, 2004.

“**Arıcılığın Aile Ekonomisindeki Yeri**”,
<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=52>,
(08.04.2006).

“**Arıcılığın Tarımsal Üretimdeki Yeri**”,
<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=52>,
(08.04.2006).

“**Arıcılığın Diğer Yararları**”, http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortak_aricilik.htm,
(12.05.2006).

“**Hayvancılık. Arıcılık**”, www.tarim.gov.tr, (20.05.2006).

“**Türk Gıda Kodeksi. Bal Tebliği**”, http://www.saglik.gov.tr/sb/extras/mevzuat/teb_bal.pdf,
(20.05.2006).

“**Bal**”, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Bal>, (20.05.2006).

“Bal Tebliği, Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, Yayımlandığı Resmi Gazete(17.12.2005/26026), Tebliğ No:2005/49.”,

<http://www.kkgm.gov.tr/Mevzuat/Kodeks.asp?Adres=KodeksList.htm>, (01.06.2006).

“Balın İçeriği”, <http://www.nektararicilik.com/aricilik/id4.htm>, (20.05.2006).

“Bal”, <http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=58>, (20.05.2006) .

“Balmumu, Balmumunun Yapısı”, <http://www.aricilik.gen.tr/urunler/balmumu.html>, (20.05.2006).

“Arı Ürünleri ve Özellikleri”, <http://www.modemegt.com.tr/info/detay.php?list=1231>, (10.05.2006).

“ Arıcılık, Arı Sütü”,
<http://www.kesaptarim.gov.tr/modules/mysections/modify.php?lid=60>, (10.05.2006).

Ahmet Atar, **“Arı Sütü”** ,
<http://www.geredehayat.com/koseac.asp?yid=1803&tarih=01.02.2006>, (16.05.2006).

“Polen, Polenin Yapısı”, <http://www.aricilik.gen.tr/urunler/polen.html>, (16.05.2006).

“Propolis”,
<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=58>, (16.05.2006).

Kıvanç Bayezit, **“Arı Zehiri”**, http://www.uted.org/dergi/2004/kasim/kasim_7.htm, (16.05.2006).

“Arıcılık, Arı Zehiri”,
<http://www.kesaptarim.gov.tr/modules/mysections/modify.php?lid=60>, (16.05.2006).

Cahit Öztürk, “**Ana Arı Üretimi**”,
http://www.alata.gov.tr/alatarim_pdf/Brosurler/ana_ari_yetistiriciligi.pdf, (16.05.2006).

Banu Yücel, “**Organik Arıcılık**”, <http://www.eto.org.tr/Bilgi/ekoaricilik.doc>, (26.03.2006).

“**Organik Arıcılık**”, <http://www.aricilik.gov.tr/>, (11.04.2006).

Ahmet Bülbül, T.C. Tarım Bakanlığı. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü,
“**Gezginci Arıcılık**”,
<http://www.tarim.gov.tr/arayuz/6/icerik.asp?efl=mevzuat/genelge/genelge.htm&curdir=%5Cmevzuat%5Cgenelge&fl=gezginari.htm>, (25.05.2006).

“**Gezginci Arıcılık**”,
<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=60>.
(25.05.2006).

“**Arıcılık, Önemli Bazı Öneriler**”,
<http://www.tarimkredi.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=62>.
(25.5.2006).

“**Ortak Mülkiyetinde Arıcılık Projesi**”,
http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortak_aricilik.htm, (12.05.2006).

“**Ortaklar Mülkiyetinde Arıcılık Projesi, Yer Seçimi**”,
http://www.bahce.biz/hukuk/kooperatif/ortak_aricilik.htm, (12.05.2006).

“**Arı Yetiştiricileri Birliği Kurmak İçin Yapılacak İşlemler**”,
<http://www.tab.org.tr/yeni/belgeler/10.doc>, (20.05.2006).

Resmi Gazete: 10 Ocak 2003, Sayı: 24989.

Atlan Ülgüt, Mehmet Dilsiz, **Kooperatif ve Şirketlerde Ortaklar İle Kanuni Temsilcilerin Görev Hak ve Sorumlulukları (Yargı Kararları)**, Ankara: Türmob Yayınları-213, 2003.

İnan Özalp, **Yönetim ve Organizasyon**, 2. bsk., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 951, 1997.

Tahir Aktan, **Kamu Yönetimi**, 4. bsk. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 883, 1995.

Canan Çetin, **Yönetim**, 2. bsk., İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım, 1999.

İsmail Duymaz, **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, İzmir: Bilgehan Basımevi. 1986.

Celil Koparal, **Yönetim ve Organizasyon**, 2. bsk., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 951, 1997.

R.A.Egon Metz, **Almanya’da Kooperatiflerin Denetim Sistemi ve Bu Sistemin Kooperatiflerin Gelişmesindeki Rolü**, Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No:42 Çağ Matbaası, 1979.

Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi**, Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 1995.

Erdal Kenger, “**Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu**”,
http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm, (22.03.06).

“**Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği**”,
http://www.alomaliye.com/koop_muh_yonetmeliği.htm, (09.04.2006).

Yılmaz Ejder, **Hukuk sözlüğü**, Ankara: Yetkin Yayınları, 1996 .

İmregün Oğuz, **Kara Ticareti Hukuku**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001.

Osman Altuğ, **Muhasebe Hukuk İlişkileri**, İstanbul:Türkmen Kitapevi, 1999.

Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, İstanbul: Filiz Yayınları, 1996.

Öncel, Kumrulu ve Çağan, **Vergi Hukuku**, Ankara: Yetkin yayınları, 2000.

Hesap Uzmanları Derneği, **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, İstanbul: Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 2005.

Vergi Hukuku, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, 1996.

Ahmet Kurtulan, **Kooperatif Kanunu ve Açıklaması**, İstanbul: Yetkin Yayınevi, 2003.

Mehmet Maç, **Güncel Kurumlar Vergisi**, İstanbul: Denet Yayınları, 1996.

Sebahattin Karanlık, **Kooperatifler ve Muhasebesi**, Ankara: 2001, Nobel yayınevi,

Ali Karaaslan, **Kooperatiflerin Vergi Karşısındaki Durumu**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000.

Hasan Yalçın, **Muafiyet ve İstisnalar**, İstanbul: Kılavuz yayınları, 1997.

Erdoğan Arslan, “Vergilendirmede “Gelir” Tanımının Düşündürdükleri”, **Vergi Dünyası**, Sayı 257, Ocak, 2003.

Mustafa Binbir, **Dünya Gazetesi**, 26.02.2001.

“**Tarımsal Destekleme Miktarları Belli Oldu, Arıcılık Desteklemeleri**”,

<http://www.ziraatci.com/editor/yazigoster.asp?katid=10&editid=10&yaziid=1343&manual=off&kategori=Tarım%20Ekonomisi&sayac=say>, (10.04.2006).

Sabri Bektöre, Yılmaz Benligiray, **Şirketler ve Kooperatifler Muhasebesi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 4.bsk., 1989.

Mehmet Maç, Uğur Yalçın, Cüneyt Nabi, Büyükkaya, “Sermaye Şirketlerinde Tasfiye”, **İSMMMO Mali Çözüm Dergisi**, Sayı 64, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003.

Ahmet Demir, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi**, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1995.

Musa Örmeci, **Kurumlar Vergisi Uygulama Esasları**, İstanbul: Acar Matbaacılık, 1995.